

LIBER RUBER

CHARTULARIUM MONASTERII SANCTI MARTINI
DE SACRO MONTE PANNONIAE

VOLUMEN II
EDITIO CRITICA CUM STUDIIS

BIBLIOTHECA
COLLEGII PROFESSORUM
HUNGARORUM

Classis Philosophica

LIBER RUBER

CHARTULARIUM MONASTERII SANCTI MARTINI
DE SACRO MONTE PANNONIAE

VOLUMEN II
EDITIO CRITICA CUM STUDIIS

Redegerunt
Kornél SZOVÁK et Gyula MAYER

MCA COLLEGIUM PROFESSORUM HUNGARORUM
PILISCSABA, 2025

Supported by the Prime Minister’s Office

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

© Makovecz Campus Foundation, Collegium Professorum Hungarorum and Archives of the Archabbey of Pannonhalma, 2025

Refereed by Gábor Dreska
English translation by Dániel Bácsatyai

Photos provided by the Archives of the Archabbey of Pannonhalma

ISBN 978-615-82566-6-7

ISSN 3004-166X

Published by the Makovecz Campus Foundation, Collegium Professorum Hungarorum
and the Archives of the Archabbey of Pannonhalma
Responsible publisher: Kornél Szovák
Design and layout: Gyula Kőfaragó, Zoltán Jeney and Gyula Mayer
Image processing and printing: Pytheas Kiadó és Könyvmanufaktúra, Budapest
Manager in charge: Kelemen Eörsné

CONTENTS

Gábor SARBAK	
The <i>Liber ruber</i> of Pannonhalma	7
Kornél SZOVÁK	
Introduction to the Edition	17
SARBAK Gábor	
A pannonhalmi <i>Liber ruber</i>	21
SZOVÁK Kornél	
A szövegek kritikai kiadásáról	31
List of Charters	34
 Editio chartularii (Kornél Szovák)	 37
 Bibliography and Abbreviations	 137
Affiliations	143
Plates	145

KORNÉL SZOVÁK

INTRODUCTION TO THE EDITION

THE CONTENT AND STRUCTURE OF THE CHARTULARY

The chartulary, compiled in the first months of 1240, contains 78 separate documents in 60 items, 18 of which are transcribed, including some that the copyist transcribed into his own text in a truncated form. Some texts have been included more than once, such as Saint Stephen’s letter of privilege four times, the bulls and privileges of Pope Innocent III (*Cum inter vos et venerabilem*) and Pope Zachary (*Omnipotenti Deo cuius*) three times, while Saint Ladislaus’ census of Pannonhalma’s estates and another privilege of Innocent III (*Omnipotenti Deo*) twice. The majority of the documents are royal (28) and papal (25) charters, but the range of private issuers is also wide: they include the notable 12th century private charters issued under the king’s seal (10), diplomas released by Benedictine abbots (of Montecassino, Pannonhalma, Somogyvár; 5), charters issued by members of the noble elite (5), by the judge royal (1), by a papal judge-delegate (1) and by arbitrators (1). The diplomas are divided into two large groups. The first is made up of those documents which were released by issuers from the Kingdom of Hungary. These follow each other in chronological units (12th and 13th century documents, the order is broken only by no. 29), but without a strict inner time order. The series of such charters is interrupted by only one papal document (no. 25). The second large group consists of documents of papal and Italian origin, with the five great papal charters of privilege at the beginning of the series in strict chronological order, which then breaks up. In terms of content, a large number of the items are royal charters and papal confirmations recording the privileges of the monastery of Pannonhalma. The remaining texts are grants, judgments or confirmations concerning the abbey’s estates and servants, in respect of which Abbot Uros (1207–1242), who ordered the compilation of the codex, fought an arduous battle and engaged in endless litigation during his long abbacy. Particularly important among the latter are the pieces relating to the tithes and churches of Somogy county. The copying of the 12th century private wills may also have been justified primarily by their content in terms of property law. Donation and confirmation letters concerning salt revenues, which may have been added to the collection in connection with the Bereg agreement (1233), feature prominently in the manuscript. Obviously, the so-called ‘testament’ of Abbot Uros (1226), which can be read both in form of a royal transcription and a papal confirmation (nos. 33 and 58), also occupies a prominent place in the codex. The majority of the copies were based on the original, or what appeared to be, preserved in the archives of the Abbey of Pannonhalma. Of these, 21 texts have been preserved only in the *Liber ruber*, the original documents have been lost. The existence of the originals is evidenced by the few cases in which the original document was lost, but the papal registers preserved the text and attest to its contemporary issuing. A well-defined group of texts was included in the chartulary through multiple copying. The compilation was done with a strong focus on only a small proportion of the monastery’s contemporary documents, and, although the text of the last papal bull in the codex breaks off unexpectedly at the bottom of the page, there is no reason to believe that significantly more than 60 texts were intended to be included.

EDITORIAL PRINCIPLES

This edition accompanies the manuscript’s facsimile volume. Our aim was not only to establish the critical text of the 60 charters, but to present the documents of the facsimile in a sophisticated manner, following the order of the manuscript, and to make the publication comprehensible and readable. Consequently, the text of the *Liber ruber* has been taken as the main text, retaining the copyists’ alternative readings and scribal errors, as well as the word forms that have deteriorated in the copying process. Whenever possible, the text of the chartulary was compared with the original letters, whose *variae lectiones*, which are in fact more important for historical authenticity, were thus included in the apparatus: the *Liber ruber* text was treated as *textus receptus*. Transcripts and copies of certain documents were also produced after 1240, but these have been disregarded because, for chronological reasons, they could no longer have influenced the copying of the *Liber ruber*. However, in more than one case of original letters written before 1240, there were certain signs of contamination. Variations in the spelling of personal and place names were assessed as significant. The occurrence of Hungarian geographical names in documents of Italian origin have proved particularly instructive, as have the copied forms of 8th or 11th century Italian place names in the Hungarian copies. In justified cases, differences in the common words, which may otherwise be insignificant, have been indicated to show which of the several available original texts the copyists might have chosen, or which copying principles they might have followed. Of particular interest were the consistent misspellings of Latin words which indicated that they were unknown to the copyist (*subreptio* → *surrectio*; *protractio* → *protactio*). Where possible, we established later corrections and erasures (*rasura*), natural holes in the membrane and damage (*lacunae*) resulting from frequent use.

The structure of the edition of each diploma is as follows. At the beginning of each item, the rubrics, which serve as the title, are written in bold. The instructions in brown ink, written perpendicular to the margin for the miniaturist to enter the rubrics, are indicated in the apparatus, as well as the later marginal notes. The highlighted letterforms in the main text are in small caps. Only the version with an uncial ‘M’ (III^m = *tertium*) has been recorded from the multiple numerals, the medieval spellings being retained in these cases (e.g. VIIII = IX). Although some of the graphic signs (notarial marks, papal *rota*, royal and papal monograms, signature crosses, *digitus monstrans*, etc.) are referred to in the apparatus, the initials are not indicated separately, as they are clearly legible on the pages of the facsimile volume. However, the word forms in *maiuscula* and elongated letters (*scriptio elongata*) are in small caps. In terms of spelling, we have followed the norms of diplomatic transcription; where possible, we also took into consideration palaeographical fidelity. The copyists copied the model texts sometimes with servile fidelity, sometimes with virtuoso independence. Some of their spellings and abbreviations caused no small difficulty: the truncations in some documents allowed several forms of addition (*terr.* = *terra*, *terram*, *terras*; *dia.*, *diac.* = *diaconus* etc.), the solution of *sigla* often raised a number of possibilities (e.g. ‘m’ = *m[ansio]*). For the resolution of the truncated forms of Italian place names, we have relied on the Italian text edition. The Tironian abbreviation ‘et’, crossed out in the middle or with a superscript, could mean simply ‘et’, but also ‘etiam’. This could also mean a problem when using the sign as an abbreviation in the final position of a word (e.g. *lice[et]*). We did not reproduce letter and word spacing automatically, but rather combined or separated word elements as appropriate. In similar cases to *iamdictus* we considered the adverb as a *praeverbium* and wrote it as one with the subsequent word. For words in upper and lower case, the school spelling rules were applied, exceptions being made only for expressions that were once proper nouns but have since become common words (*Dominus* = the Lord, *incarnatio dominica* = the incarnation of the Lord). For the semi-vowel ‘u/v’, the actual sound value was taken into account, except for some words of foreign origin. Where ‘t’ was clearly distinguishable from ‘c’, it was retained, otherwise the medieval ‘c’ spelling

was followed; for abbreviated words the regular form (*gratia, etiam*) was used. In this respect, however, the differences in the original letters were not recorded, nor was their use of the *e caudata* (ẹ). The ‘y’ is usually indicated by an overwritten dot in the manuscript, while the parallel ‘ij = ii’ by two hairlines above the minim. Diacritical marks are not reflected. Diplomatic dots have been retained if they stand alone or are accompanied by a *siglum* abbreviating a proper name, but not for numerals, for which we sometimes found the dot in the middle position rather than on the baseline. The *lacunae* of the original letters were only indicated in the apparatus where justified. The page numbers are given in the left margin (double vertical lines in the text indicate a page break), the numbering in the right margin is to facilitate the use of the lemmatised apparatus.

The serial number is followed by a short Hungarian abstract indicating the place and date of issue, then the most important features of the document (ORIG.: original document [usually with **A** *siglum*]; COPIA: the place of the document in the chartulary [usually with **B** *siglum*]; EDD.: editions with abbreviations resolved at the end of the volume; TRANSL.: translations; COMM.: explanations and references; REG.: the identification number of the commonly used document repertories).

SZOVÁK KORNÉL

A SZÖVEGEK KRITIKAI KIADÁSÁRÓL

A MÁSOLATI KÖNYV TARTALMA ÉS SZERKEZETE

Az 1240 elején összeállított másolati könyv 60 tételben 78 önálló oklevélszöveget tartalmaz, 18 oklevél átírásban szerepel benne, köztük van olyan is, amelyet az átíró csonkán emelt át saját textusába. Egyes szövegek többszörösen bekerültek a gyűjteménybe, így Szent István kiváltságlevele négy alkalommal, III. Ince pápa (*Cum inter vos et venerabilem*) és Zakariás pápa (*Omnipotentis Deo cuius*) bullái és kiváltságlevelei háromszor, Szent László összeírása és III. Ince (*Omnipotentis Deo*) kiváltságlevele pedig kétszer szerepel a kódexben. A dokumentumok többsége királyi (28) és pápai (25) oklevél, a magánoklevéladók skálája mindazonáltal széles: a 12. század nevezetes, királyi pecsét alatt kelt magánjogi tartalmú okleveleitől (10) a bencés apáti okleveleken (montecassinói, pannonhalmi, somogyvári; 5) keresztül nádori (5), országbírói (1), pápai delegált bírói (1) és fogott bírói (1) diplomákig terjed. Az oklevelek két nagy csoportra tagolódnak. Az első nagyobb csoportot a hazai kibocsátójú oklevelek képezik, nagyjából 12. és 13. századi egységekben követik egymást – ezt a rendet csak a 29. darab töri meg –, de ezeken belül szigorú kronológia nem érvényesül. A hazai oklevelek sorát csak egy pápai oklevél bontja meg (25. darab). A második nagy egységet a pápai és itáliai eredetű dokumentumok képezik, a sorozat elején szigorú időrendben az öt nagy pápai kiváltságlevél szerepel, ezt követően a szigorú időrend megszűnik. Tartalmilag a darabok nagy száma a pannonhalmi monostor kiváltságait rögzítő királyi oklevél és pápai megerősítés. A többi szöveg azon birtokokra és szolgálóképekre vonatkozó adomány-, ítélet- vagy megerősítőlevél, melyekkel kapcsolatban a kódex összeállítására utasítást adó Uros apát (1207–1242) apátsága idején fáradságos küzdelmet folytatott és végeláthatatlan perekbe bocsátkozott. Különösen fontosak ez utóbbiak között a somogyi tizedekre és templomokra vonatkozó darabok. A 12. századi magánjellegű végrendeletek bemásolását is elsősorban birtokjogi tartalmuk indokolhatta. Hangsúlyosan szerepelnek a kéziratban a sójvédelmekre vonatkozó adomány- és megerősítőlevelek, ezek a Beregi egyezmény (1233) kapcsolatban kerülhettek a gyűjteménybe. Természetesen kiemelkedő helyet foglal el Uros apát ún. számvetése vagy végrendelete (1226), amely királyi átírásban és pápai megerősítésben is olvasható (33. és 58. darab). A másolás alapját többségében a pannonhalmi apátság korabeli levéltárában őrzött eredeti vagy annak látszó oklevél képezte, 21 darabnak azonban csak a *Liber ruber* őrizte meg a szövegét, a mintaoklevél nem maradt korunkra. Hogy ezek esetében is léteztek mintaoklevelek, azt az a néhány eset bizonyítja, amikor az eredeti dokumentum ugyan elkallódott, a pápai regisztrumok azonban fenntartották a szövegüket és bizonyítják korabeli expedálásukat. A szövegek egy jól körülhatárolható csoportja többszörös másolás révén került be a másolati könyvbe. Az összeállítás határozott szempontok szem előtt tartásával történt, a monostor korabeli okleveleinek csak kisebb részét vették fel, és – noha a kódex utolsó pápai bullájának szövege oldal alján váratlanul megszakad, nincs okunk feltételezni, hogy a gyűjtemény 60 darabjánál jelentősen több szöveget szándékoztak volna beválogatni.

A SZÖVEGKIADÁS SZEMPONTJAI

Szövegkiadásunk a hasonmás kiadvány kísézőköteté. Célja nem a 60 darab oklevél kritikai szövegének megállapítása, hanem a hasonmás dokumentumainak igényes, a kézirat rendjét követő közlése, és a kiadvány követhetővé és értelmezhetővé tétele. Ebből következőleg vezérszövegnek a *Liber ruber* textusát tekintettük, megtartván annak a mintaszövegekhez képest megfigyelhető olvasati változatait és íráshibáit, valamint a másolás során megromlott szóalakjait. Amennyiben erre módunk volt, ezt a szöveget vetettük egybe a mintaoklevelekkel, amelyeknek így módon a – tulajdonképpen a történeti hitelesség szempontjából jelentősebb – *varia lectio*i a lapalji apparátusba kerültek: a *Liber ruber* szövegét *textus receptus*ként kezeltük. Egyes okleveleknek 1240 után is keletkeztek átiratai és másolatai, ezek figyelembevételétől azonban eltekintettük, mivel időrendi okok folytán már nem befolyásolhatták a *Liber ruber* másolását. Az 1240 előtti mintaoklevelek esetében azonban nem egy esetben kontaminációra utaló jeleket tapasztaltunk. Jelentős írásváltozatnak értékeltük a személy- és helynevek eltéréseit, ezek esetében különösen tanulságosnak bizonyultak a magyar helynevek előfordulásai itáliai eredetű dokumentumokban, és megfordítva: a 8. (vagy 11.) századi itáliai helynevek másolt alakjai a hazai kópiákban. A közszavak valójában jelentéktelennek értékelhető eltéréseit indokolt esetben annak bizonyítására tüntettük fel, hogy több rendelkezésre álló mintaszöveg közül melyikre eshetett a másoló kiválasztása, illetve munkájuk során milyen másolási elveket tarthattak szem előtt. Különösen érdekesnek mutatkoztak azok a következetes elírások, melyek egy-egy latin szónak a másoló előtti ismeretlenségére utaltak (*subreptio* → *surrectio*; *protractio* → *protactio*). Amennyiben módunk volt rá, megállapítottuk a szövegek utólagos javításait és az esetleges vakarással történt törléseket (*rasura*), a hártván lévő természetes lyukakat és az elhasználódásból eredő sérüléseket (*lacunae*).

Az *editio*ban az egyes oklevelek közlése az alábbiak szerint tagozódik. A tételek kezdetén minden esetben félkövér formában felvettük a cím funkciót betöltő rubrumokat, melyek vörös tintás beírására a miniátor számára a margón keresztbe írt barna tintás utasításokat az apparátusban jeleztük csakúgy, miként a későbbi marginális megjegyzéseket is. A főszöveg kiemelt betűformáit kiskapitálissal szedtük. A többszörösen feltüntetett folyószámokból csak az uncialis 'M' betűvel ellátott (III^m = *tertium*) változatot rögzítettük (a sorzámnévre utaló ^m-et a kiadásban elhagyjuk), a középkori írásmódokat ezekben az esetekben megtartottuk (pl. VIII = IX). Noha egyes grafikus jegyekre (közjegyzői jegy, pápai *rota*, továbbá királyi és pápai *monogramma*, aláírási kereszt, *digitus monstrans* stb.) a lapalji apparátusba utaltunk, az iniciálékat külön nem tüntettük fel, ezek jól értelmezhetőek a hasonmáskötet lapjain; ugyanakkor kiskapitálissal szedtük a *maiusculás* és hosszított betűs (*scriptio elongata*) szóalakokat. Az írásmód tekintetében a diplomatikai átírás normáit igyekeztünk követni; ahol lehetett, szem előtt tartottuk a paleográfai hűség szempontjait is. A másolók időnként szolgai hűséggel, időnként virtuóz önállósággal másolták a mintaszövegeket. Egyes írásformáik és rövidítési szokásaik nem kis nehézséget okoztak: a csonkolások egyes oklevelekben több kiegészítési formát is megengedtek (*terr.* = *terra*, *terram*, *terras*; *dia.*, *diac.* = *diaconus* stb.), a *siglum*ok feloldása gyakran számos lehetőséget felvetett (az 'm' *siglum* = m[ansio]). Az itáliai helynevek csonkolt alakjai feloldásánál az olasz szövegkiadásra támaszkodtunk. A tirói 'et' rövidítés közepén keresztvonallal áthúzva vagy felülvonással ellátva egyaránt jelenthetett egyszerűen 'et'-et, de ugyanakkor 'etiam'-ot is – ez külön is problémát jelenthetett a tirói jel szóvégi rövidítésként való alkalmazásánál (pl. *lice[et]*). A betű- és szóközöket nem tartottuk irányadónak, értelemszerűen vontunk össze vagy választottunk szét szóelemeket, a 'iamdictus'-típus esetén viszont a határozót *praeverbium*nak tekintettük, és egybeírtuk a szóval. A nagy- és kisbetűs szavakra az iskolai helyesírás szabályát érvényesítettük, kivételt jobbra csak egykor tulajdonnévből eredő, de időközben közzszóvá vált kifejezésekkel tettünk (*Dominus* = az Úr, *incarnatio dominica* = az Úr megtestesülése). A félhangzó 'u/v' esetében az aktuális hangértékre voltunk tekintettel, kivéve egyes szórványszavak esetében. Amennyiben 't' a

‘c’-től lábat metsző keresztvonalával világosan megkülönböztethető volt, megtartottuk, egyébiránt a középkori ‘c’-és írásmódot követtük; a rövidített szavak esetében a reguláris alakot (*gratia, etiam*) írtuk. E tekintetben azonban a mintaoklevelek eltéréseit nem rögzítettük, miként a mintaoklevelek e-caudata (e) használatát sem. Az ‘y’ rendszerint felülírt ponttal van jelezve a kéziratban, a vele párhuzamos ‘ij = ii’ viszont két, lábak fölé elhelyezett hajszálvonallal, a mellékjeleket nem tükröztük. A diplomatikai pontokat önmagukban és nevet rövidítő *siglum*ok mellett megtartottuk, a számok mellett viszont nem, ezek esetén néhol nem az alapvonalra írt, hanem középső pontot tapasztaltunk. A mintaoklevelek *lacunáit* csak indokolt esetben tüntettük fel az apparátusban. Az oldalszámokat a bal margón tüntettük fel (a szövegben kettős hasáb jelzi az oldalváltást), a jobb margó sorszámozása a lemmatizált apparátus használatát segíti.

A folyószámot követően a kibocsátási helyet és dátumot rövid magyar kivonat (regeszta) követi, ezután pedig a dokumentum legfontosabb jellemzői (ORIG.: mintaoklevél [rendszerint **A** siglummal]; COPIA: a kéziratban elfoglalt hely [rendszerint **B** siglummal]; EDD.: a kiadások a kötet végén feloldott rövidítésekkel; TRANSL.: a fordítások; COMM.: esetleges magyarázatok és szakirodalmi utalás; REG.: a közismert oklevélreptóriumok azonosítószáma).

LR	LR (pag.)	incipit			orig.		
1.	1–3	(Sanctus) Stephanus I.	rex	1001		1.	
2.	3–7	(Sanctus) Ladislaus I.	rex	1083		2.	
3.	7–8	Walfer comes	dp	1157	—	3.	
4.	8–10	Scines domina	dp	1146		4.	
5.	10–11	Conradus, regis iobagio	dp	1172		5.	
6.	11	Hoda	dp	1186	—	6.	
7.	11–12	Bela II.	rex	1137		7.	
8.	12–13	Geiza II.	rex	1142		8.	
9.	13–14	Fulco hospes	dp	1146		9.	
10.	14–15	Geiza II.	rex	1151		10.	
11.	15	Acha, iobagio Vesprimiensis	dp	1124		11.	
12.	15–16	Margareta domina	dp	1152		12.	
13.	16–17	Geiza II.	rex	1150		13.	
14.	17	Caba comes	dp	1173		14.	
15.	17–18	Bela III.	rex	1192	—	15.	
16.	18–19	Bela III.	rex	1186	—	16.	
17.	19–20	Andreas II.	rex	1211	—	17.	
18.	20–23	Andreas II.	rex	1233		18.	
19.	23	Notitia Nitriensis	dp	1105	—	19.	
20.	23–34	Andreas II.	rex	1229		20.	
21.	34–38	Andreas II.	rex	1221		21.	
22.	38–39	Andreas II.	rex	1224		22.	
23.	39–40	Andreas II.	rex	1226	—	23.	
24.	40–42	Bela IV.	rex	1239		24.	
25.	42–43	Gregorius IX.	Ea que iudicio	pm	1240	—	25.
26.	43–45	Dionysius palatinus		dp	1239		26.
27.	45–46	Bela IV.	rex	1237	—	27.	
28.	46–50	Bertoldus archiepiscopus (et socii)	dp	1214		28.	
29.	50–51	Adalbertus	dp	1153		29.	
30.	51–53	Bela IV.	rex	1239		30.	
31.	53–54	Andreas II.	rex	1230		31.	
32.	54	Bela IV.	rex	1237		32.	
33.	54–57	Andreas II.	rex	1226		33.	
	55–57	Uros abbas	dp	1226		34.	
34.	57–59	Bela IV.	rex	1237		35.	
	57–58	Dionysius palatinus	dp	1237		36.	
	57–58	Nicolaus palatinus	dp	1220		37.	
35.	59–60	Andreas II.	rex	1234		38.	
36.	60–62	Dionysius palatinus	dp	1238	—	39.	
	61–62	Iudices delegati pontificis maximi	dp	1215		40.	
	61–62	Herveus abbas et conventus	dp	1215		41.	

LR	LR (pag.)		incipit			orig.
37.	62–67	Bela IV.		rex	1236	42.
	62–67	(Sanctus) Ladislaus I.		rex	1083	43.
38.	68–71	Andreas II.		rex	1233	44.
	68–71	Nicolaus palatinus		dp	1226	45.
39.	71–73	Demetrius curialis comes		dp	1234	— 46.
40.	73–76	Paschalis II.	Quoniam bonorum operum	pm	1102	47.
41.	78–81	Alexander III.	Quociens illud a nobis	pm	1171	48.
42.	81–84	Alexander III.	Effectum iusta postulantibus	pm	1181	— 49.
43.	84–87	Urbanus III.	Effectum iusta postulantibus	pm	1187	50.
44.	88–90	Clemens III.	Religiosis votis annuere	pm	1189	— 51.
45.	90–95	Stephanus abbas		dp	1215	— 52.
	90–95	Innocentius III.	Omnipotenti Deo cuius	pm	1208	53.
46.	95–103	Gentilis notarius publicus		tabell	1225	54.
	96–102	Innocentius III.	Omnipotenti Deo cuius	pm	1208	55.
47.	103–110	Stephanus abbas		ma	1215	— 56.
	104–110	Zacharias	Omnipotenti Deo cuius	pm	748	57.
48.	110–117	Gentilis notarius publicus		tabell	1225	58.
	110–117	Zacharias	Omnipotenti Deo cuius	pm	748	59.
49.	117–119	Innocentius III.	Constitutis in presencia	pm	1215	60.
50.	119–123	Honorius III.	Effectum iusta postulantibus	pm	1225	— 61.
51.	123–127	Innocentius III.	Effectum iusta postulantibus	pm	1216	— 62.
52.	127–130	Gregorius IX.	Cum in nostra presencia	pm	1232	— 63.
	127–130	Innocentius III.	Cum inter vos et venerabilem	pm	1208	64.
	128–130	(Sanctus) Stephanus I.		rex	1001	65.
53.	130–138	Honorius III.	Cum in privilegiis vobis	pm	1225	66.
	131–138	Stephanus abbas		dp	1225	67.
	131–137	Zacharias	Omnipotenti Deo cuius	pm	748	68.
54.	138–141	Innocentius III.	Cum inter vos et venerabilem	pm	1215	69.
	138–141	(Sanctus) Stephanus I.		rex	1001	70.
55.	141–145	Gregorius IX.	Effectum iusta postulantibus	pm	1232	— 71.
56.	145–148	Gregorius IX.	Cum in nostra presencia	pm	1232	— 72.
	145–148	Innocentius III.	Cum inter vos et venerabilem	pm	1215	73.
	146–148	(Sanctus) Stephanus I.		rex	1001	74.
57.	148–150	Gregorius IX.	Iustis petencium desideriis	pm	1232	75.
58.	150–151	Gregorius IX.	In nostra proposuisti nuper	pm	1227	76.
59.	151–152	Gregorius IX.	Ea que iudicio vel concordia	pm	1231	77.
60.	152	Gregorius IX.	Cum a nobis petitur, quod	pm	1231	— 78.

pm = pontifex maximus (pope / pápa); dp = documentum privatum (private document / magánoklevél)
rex (king / király); tab = tabellio (public notar / közjegyző)

EDITIO CHARTULARII

ABBREVIATIONES

Tabularia

AAV Reg. Vat. = Archivio Apostolico Vaticano, Registri Vaticani
DF = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai fényképgyűjtemény
PFL Capsa = Pannonhalmi Főapátsági Levéltár, Capsarium

Abbreviationes

add. = addit, addunt — hozzáadja, hozzáadják
c. = circa — körül
coll. = columnae — hasábok
corr. = correat, correctum — javította, javítva
del. = delet, deletum — törli, törölve
extr. = in extracto — kivonatban
om. = omittit, omittunt — elhagyja, elhagyják
scr. = scribit, scriptum — ír, írva
suprascr. = suprascibit, superscriptum — föléír, föléírva
() = abbreviation resolved by the editor — rövidítés feloldása
<...> = lacuna — folytonossági hiány, lyuk

I.

1001. — István király az apja által megkezdett pannonhalmi monostort világi kormányzati, egyházi és liturgikus kiváltságokkal ruházza fel.

ORIG.: A PFL, Capsa 13 A (2) (DF 206 927).
 COPIA: B PFL, Liber ruber 1–3 (1).
 EDD.: *Editio critica*: GYÖRFFY, *Dipl. Hung. ant.* I,26–41 (5/II). *Editiones simplices*: ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 589–590 (1). GYÖRFFY, *Chartae* 15–16 (1). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 19–20 (1).
 TRANSL.: GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 103–105 (1) (Érszegi G.). KRISTÓ, *Államalap.* 37–45 (Piti F.). TAKÁCS, *Paradisum plantavit* 550 (1) (Érszegi G.). SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 208–209 (16).
 COMM.: MARSINA, *Cod. dipl.* I,48. GYÖRFFY, *Dipl. Hung. ant.* I,36–39. ÉRSZEGI, *Szent István*. THOROCZKAY, *Pannonh. okl.* THOROCZKAY, *Szent István okl.* 1390–1398. THOROCZKAY, *Oklevelek* 14–18.
 REG.: SZENTPÉTER, *Reg. Arp.* 2. MARSINA, *Cod. dipl.* I,47–48 (50). É(rszegi) G., in: *Kódexek* 83 (10). É(rszegi) G., in: *Mons Sacer* I,117–118 (I. 1.).

p.1 || **Privilegium Sancti Stephani regis.** [*Chrismon*] IN NOMINE DOMINI Dei summi. Stephanus superna
 providente clemencia Hungarorum rex. Credimus et vere scimus, si locis divino cultui mancipatis potestates
 atque honores adagmentaverimus, id non solum laude humana predicandum, verum divina mercede remune-
 randum. Quocirca omnium sancte Dei ecclesie fidelium nostrorumque presencium atque futurorum sollers
 comperiat intencio, quod nos interventu, consilio et consensu domni Anastasii abbatis de monasterio Sancti
 Martini in monte supra Pannoniam sito, ab genitore nostro incepto, quod nos per Dei subsidium, ob anime
 nostre remedium, pro stabilitate regni nostri ad finem perduximus, talem concessimus libertatem, qualem
 detinet monasterium Sancti Benedicti in Monte Cassino, quia propter oraciones sanctas fratrum eiusdem
 monasterii, consiliante domno Anastasio prescripto abbate et iugiter adiuvante confortati et laureati sumus.
 Singulare namque suffragium, quod per merita Beati Martini in puericia mea expertus sum, memorie po-
 sterum tradere curavi. Ingruente namque bellorum tempestate, qua inter Theotonicos et Hungaros sedicio
 maxima excreverat, precipueque cum civilis belli ruina urgeret, volente comitatu quodam nomine Sumygiense
 paterna me sede repellere, quid fluctuanti animo consilii darem, quaque me verterem tanta tactus verecundia,
 astantibus ducibus, videlicet Poznano, Cuncio, Orzio, domno quoque Dominico archiepiscopo votum vovi
 Sancto Martino, quod si de hostibus interioribus et exterioribus eius meritis victor existerem, supranomi-
 nati comitatus decimacionem de omnibus negociis, prediis, terris, vineis, segetibus, vectigalibus, vinumque
 hospitum, quod in prediis eorum excresceret, ne parrochiano episcopo pertinere videretur, sed magis abbati
 eiusdem monasterii, sub testimonio prefatorum ducum multorumque comitum absque ulla mora subiugarem.
 p.2 Dumque post || cogitatum victoria potirer, quod animo revolveram, operis efficacia complere studui, necdum
 enim episcopatus et abbacie preter ipsum locum in regno Hungarico site erant. Quod si, vos fideles, licuit mi-
 hi, quo volui loco, episcopatus et abbacias statuere, an non licuit cuiquam loco, quod volui, ut facerem? Et ne
 adhuc ecclesia Sancti Michaelis vacua esse videretur, vel episcopus parrochianus iniurias querimoniasve in col-
 leccione decimacionis pateretur, ei curtem, que vocatur Curtou cum hominibus eidem pertinentibus tradidi.
 Quod si ipse contra mea statuta quid inique agere vel acquirere voluerit, ante Deum, iudicem vivorum et mor-
 tuorum in die iudicii se contendere mecum sciat. Adhuc autem subiungens dico: sit id ipsum monasterium
 ab omni inquietudine semotum, habeantque monachi post transitum sui cuiusque abbatis alium abbatem

I. 15–16 In nomine...rex] *litteris elongatis scr.* A 15 Stephanus] Stefanus A 16 Hungarorum] Ungrorum A 24 suffra-
 gium] sufragium A 25 Hungaros] Ungaros A 26 Sumygiense] Sumigiense A 29 existerem] exsisterem A 34 Hungarico]
 Ungarico A 36 Michaelis] Michahelis A 37 Curtou] Cortou A 40 habeantque] *supple* facultatem

securiter eligendi et a quocunque velint episcopo consecrandi eum, sitque illis licitum ordines accipere quovis loco et a quocunque episcopo. Ante neminem vero abbatum capella incedat, nisi ante patrem eiusdem monasterii propter reverenciam et sanctitatem ipsius loci, moreque episcopi in sandalis missam celebret. Precipimus itaque sub testificatione salvatoris domini nostri, Iesu Christi, ut nullus archiepiscopus, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, seu aliquis homo magnus sive parvus de iamfato monasterio aliquo modo se
5 intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimacionibus, piscacionibus, ripis, placitis sine concessione abbatis eiusdem monasterii audeat. Quod si fecerit, componat centum libras auri optimi, medium camere nostre, ac medium prefato monasterio suisque rectoribus, malediccionisque perpetue vinculo eternaliter feriat. Quod ut verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes sigillari iussimus. SIGNUM DOMNI STEPHANI, IN-
p.3 CLITI REGIS. || [Monogramma] DOMINICUS ARCHIEPISCOPUS VICECANCERARIUS FECIT. Anno dominice 10 incarnationis M^o I^o, indicione XV, anno Stephani, primi regis Ungrorum secundo hoc privilegium scriptum et traditum est. Hee sunt nominate ville in dedicacione ecclesie ab archiepiscopo Sebastiano et a comite Ceba, piscatores Fyzeg, Baluuanis, Temurdi, Chinudi, Wisetcha, Vuosian, Murin, Curtov, Wag, tertia pars tributi de Poson in omnibus rebus sive presentibus sive futuris.

II.

15

1083–1095. — *Szent László összeírta és megerősíti a pannonhalmi monostor kincseit, liturgikus ruháit, könyveit, birtokait, népeit és jószágait.*

ORIG.:	A PFL, Capsa 2 A (4) (DF 208 288).	
COPIA:	B PFL, Capsa 2 B (156) (DF 206 963) (1236).	
	C PFL, Capsa 2 K (158) (DF 206 964) (1236).	20
	D PFL, Liber ruber 62–67 (2).	
EDD.:	<i>Editio critica:</i> GYÖRFFY, <i>Dipl. Hung. ant.</i> I, 295–301 (100). <i>Editiones simplices:</i> FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> I, 482–484 (<i>extr.</i>). WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> I, 39–41 (10). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I, 590–592 (2). GYÖRFFY, <i>Chartae</i> 28–30 (6). GYÖRFFY, <i>Árpád-kori okl.</i> 32–34 (6).	
TRANSL.:	GYÖRFFY, <i>Árpád-kori okl.</i> 119–122 (6). TAKÁCS, <i>Paradisum plantavit</i> 557–558 (6).	25
COMM.:	VESZPRÉMY, <i>Összeírás</i> .	
REG.:	SZENTPÉTERY, <i>Reg. Arp.</i> 29. MARSINA, <i>Cod. dipl.</i> I, 60–61 (64). É(rszegi) G., in: <i>Kódexek</i> 84 (12). V(eszprémy) L., in: <i>Mons Sacer</i> I, 118–120 (I. 2.).	

Privilegium Sancti Ladizlai regis. [Chrismon] DIVINUM FIRMET NOMEN, QUOD SCRIPSIMUS. AMEN. Quamvis homo omnia, que possidet, a Deo habeat, tamen id, quod habet, Deo prebere non dubitet. Etenim
30 si Christo, a quo multa habet, pauca porrigere dubitat, et illud, quod possidet, perdit, et eius remuneracione ut absconsor unius talenti carebit. Quia qui in hiis delectantur, que huius mundi sunt, semper mendicant, et in egestate permanent. Qua vero remuneracione ne privaremur, beatissimus rex Stephanus sui que succes-
35 sores reges, duces, pontifices, comites ceterique religiosi homines, et ego rex Ladizlauus monasterium Sancti Martini supra montem Pannonie situm, prout regia vis concessit, multis condonavimus opibus. Unde vero ne per violenciam aliquorum vel fraudem seu per negligenciam aliquid depereat, ego rex Ungarie, .L. consilio omnium regni mei primatum curavi dinumerare ac commendare huic carte scriptum. Et ut propter antiqui-
tatem negligencie non daretur, iussimus, ut ad memoriam posteris per succedencia tempora observaretur. Que autem tradita sunt queque acquisita eidem sancte Dei ecclesie ab his prefatis hominibus cum cunctis

3 sandalis] recte sandaliis A 5 vicecomes] vice comes B 5 parvus] A paruu⁹ B quod Györffy Gy. conicit explicandum paruu⁹ 7 si] qui A 9 STEPHANI] STEFANI A 11 M^o I^o] millesimo I A 13 Fyzeg] Fizeg A 13 Temurdi] Temirdi A 13 Chinudi] Chimudi A II. 32 absconsor unius talenti] cf. Mt 25, 14–30. 32 hiis] his A 35 vis] A corr. ex ius D

p.4 suis redditibus in terra, || in aqua, in tributo et omni videlicet substantia et facultate, continentur sub hac denotacione. VIII capse cum altaribus, quarum due auro parate, una here deaurato, III argenteae, due vero ossee. XIII cruce, quarum decem auree, lapidibusque preciosis optime compte, una ex integro argentea, tres heree deaurate, ex quibus vero adhuc quatuor in processione ferende cum deargentatis manubriis. VI textus Evangeliorum cum totidem plumaciis. Una tabula electro parata, in qua signum Domini teneretur, alia 5 ossea. XXIII calices, quorum tredecim aurei, tres gemmis parati. III^{or} turibula, unum ex integro aureum. III^{or} candelabra paria deargentata, exceptis his unum candelabrum ex integro argenteum absque socio. Due serre argenteae cum coclearibus, ex his aureum unum. Vasculum argenteum, in quo Corpus Domini continetur. Duo urceoli argentei, urceolus argenteus cum pelve ad abluendam manum. III^{or} vasa argentea ad benedictam aquam. Aspersorium argenteum simul auro et cristallo paratum. Tres scutelle argenteae cum ca- 10 thino argenteo. X cippi, quorum unus est electro paratus, alius ligneus deaurato here circumtectus, ceteri vero argentei. I cornu ex integro argenteum, aliud cornu argento deaurato paratum. Tria paria baccinia. Pallia vero altarium ac cortine palliis parate LIII, ex his cortinis due marginibus obsite. Dorsalia pallia VI. Coopertoria sedis III. Duo pallia, unum artificiose argento consutum. Indumenta sacerdotum sunt XLI cum omnibus, que intus necessaria sunt, ex quibus sex sunt aurifriso parate, pontificum ac abbatum ordinibus congrua, in- 15 ter que cophiam pectoralemque crucem et anulum et duo paria cirothecarum, tria vero solearium, unum vero par pallii caligarum. His exceptis sunt VIII infule cum stolis manipulisque. Restant VI stole cum eorum manipulis. Dalmatice sunt X, quarum due sunt aurifriso parate. Suptilia sunt XIII || ex quibus est unum aurifriso paratum. Cappe sunt LIII, quarum due sunt aureis bullis parate, una margaritis compta, VII aurifriso circumdate, inter que una habet super se pectorale aurum smaldo paratum. Linea coopertoria altarium 20 sunt XVII, quorum V sunt serica. Tria sunt oblatoria. Superpellicia sunt XI. Tres sunt linee aulee, V sunt tapeta, VI missales, I Bibliotheca, III^{or} nocturnales, III antiphonaria, III gradalia, II sequenciales cum trophis, III balitisteria, III collectarii, III ymnari, II Regule, unus super Regulam, II leccionari, I brevariarius, III omelie, duo libri sermonum, I collaciones, II passionales, Liber Sentenciarum, Actus apostolorum, liber Prosperi De activa et contemplativa vita, et Ysidorum, Ordo, Amalarius, Pastoralis, Dialogorum, Epistole 25 Pauli, II Moralia Iob, Scintillarium, Interrogacio Petri, Invective Cyceronis, Lucanus, duo Donati, Genesis Seduli, III Catones, Paschasius, Vita Sancti Martini, Vita patrum, Psalterium Gallicanum, Ebraycum, Sermo Sancti Augustini. Hec sunt autem predia et mansiones, ceteraque mobilia eiusdem sancte Dei ecclesie. Primum predium est Pannonia, ubi monasterium situm est. Secundum predium est Ruozti, quod dedit rex Ladizlaus pro redempcione anime sue, et silvam unam, que appellatur Hashag. Tercium predium est Hymudi 30 nomine ville appellatum. Quartum predium est, quod uocatur Lazy. Quintum predium est Wosyan, eodem modo nomine ville appellatum. Sextum predium est Uueihna, eodem modo nomine ville appellatum. Septimum predium est, quod dedit Kyrcki, nomine cuius nuncupatur locus. Octavum predium est, quod a colono accepit vocabulum Weynic, et quoniam ibi piscatorum copia sunt, ad auxilium eorum dedit rex .L. lacum unum, qui vocatur Erecu, et terram parvulam de pastura boum, regalis pristaldus quarum iudex Peder Calvus. Nonum 35 predium est, quod dedit Gurcu licencia regis, et partem prati, quod est infra terminum alterius ville, regalis

2 here] *hic et infra lege aere* 3 argente] *recte argentea* A 4 heree] *hic et infra lege aereae* 6 III^{or}] III A 7 III^{or}] III A 7 ex integro] D *sic etiam* A, *sed recte ex integro ut inferius* 9 III^{or}] III A 15 parate] AB 16 cirothecarum] cyrothecarum A 18 Suptilia] A *eo modo cum -bp- ligatura scr., ut aequae et subtilia et suptilia legi possit* D 22 III^{or}] III A 23 balitisteria] *recte babtisteria* A 24 duo] II A 24 collaciones] *add. spatium longius* A 26 Cyceronis] Ciceronis A 26 duo] II A 26 Donati] *corr. ex Danati* D 27 Ebraycum] *add. Grecum* A *omm.* D 30 Ladizlaus] Ladizlaus A 30 silvam] *corr. forsan ex silvum* D 30 appellatur] appellatur A 30 Hymudi] Himudi A 31 Lazy] Lazii A 31 Wosyan] Uuosian A 32 appellatum] appellatum A 32 appellatum] appellatum A 33 Kyrcki] Kircki A 34 Weynic] Uueynic A

p.6 pristaldus || quorum vocatur Graba. Decimum predium est, quod vocatur Fyzeg, super ripam Danobii, in
condensu ipsius fluminis in Danubium, a quo sibi locus sumpsit suum vocabulum, iuxta quod predium
est insula una et usionalis, de quo usionali tertia pars contingit ecclesiam Beatissimi Martini, due vero partes
conferuntur ad monasterium Beatissimi Petri. Undecimum predium est, quod vocatur Almas. Duodecimum
predium est, quod a colono nomen sibi accepit Tumurdy. Tredecimum predium est, quod vocatur Dynna. 5
Quartumdecimum predium est super Tysciam in introitu Cnesa in supradictum flumen, ad quod est lacus,
qui nominatur Miruch, quem dedit rex Salomon, regalis pristaldus fuit Zoloc. Quindecimum predium est
infra siluam Selez, quod dedit rex .L. ad pasturam porcorum cum XXX mansionibus subulcorum et tre-
centis porcis. In his vero supradictis prediis nullus hominum habet potestatem preter abbatem insius sancte
ecclesie. Cetera autem loca, que habet commixtim cum populis, ista sunt. Est unus locus, ubi dedit rex .L. 10
ductores navium X mansiones, regalis pristaldus quarum Kvca. Alius locus, quem dedit Ruozty. Tercius Bu-
dryg, in quo rex .L. dedit lacum cum sex mansionibus piscatorum et portum ac theloneum ipsius mercati.
Quartus Bata. Quintus Funoldi, Tupey, Tordy, Keurushyg, Clety, Vgmogos, Copulcy, in his duobus locis
rex .L. dedit XX mansus servorum. Tuhnez, Baluanis, Fen, Bagag, Vag, in quo loco habetur pomarium valde
optimum, II lacus et silva determinata. Capelle vero eiusdem sanctissimi loci sunt VI. Molendina ipsius loci 15
sunt VII. † CXXXI mansiones ministrorum ad omnia genera operum debite, preter vineas et arathra, CXL
familie servorum, XXX mansus piscatorum, LXXXVIII mansus vitorum, CXXXVIII mansus cocorum,
pistorum, turnatorum, artificum, aurificum, fabrum, pastorum, lotorum, pelliparium et ad omnia alia officio-
rum genera, X et VIII arathra, LXXIII vinee, CC insimul equi preter poletros, LXX boves || insimul, mille
p.7 CCC oves. 20

III.

1157. — *Valfer ispán a Küszén nevű elhagyatott helyen a király hozzájárulásával és a győri püspök engedélyével
monostort alapít és azt a pannonhalmi apátságának rendeli alá obedienciaként.*

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Capsa 18 R (23) (DF 206 820) (c. 1230). 25
C PFL, Liber ruber 7–8 (3).
EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* II, 144. ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 603–604 (15).
COMM.: ZÁVODSZKY, *Héder nemz.* 100–104. CSÓKA, *Adalbert* 60–63. KUBINYI, *Kir. cancell.* 64, 82, 89.
KUBINYI, *Königl. Kanzl.* 302–303, 320. ÉRSZEGI, *Walferus*.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 87. WAGNER, *Urb.* I, 22. (41). É(rsze)gi G., in: *Mons Sacer* I, 552 30
(V. 6.) GYÖRFFY, *Magánokl.* 3619.

Privilegium Geisse regis de donacione Walferi super monasterio Kyzin. IN NOMINE DOMINI DEI SUM-
MI. Victoriosissimo Geysse rege regna Pannoniorum strenue et gloriose gubernante, quando Strigoniensis
archiepiscopus venerabilis Martirius fuit, Mico Colocensis archiepiscopus, Lucas Agriensis electus, Belus ba-
nus et comes palatinus erat, Appa comes, Heyndricus curialis comes regis et alii primates regni, ego Walferus, 35

1 Fyzeg] Fizeg A 1 Danobii] Danubii A 5 Tumurdy] Tumurdi A 5 Dynna] Dinna A 6 Tysciam] Tisciam A 8 sil-
uuam] recte silvam A 9 insius] recte ipsius A 10 commixtim] conmixtim A 11 Kvca] Kuca A 11 Ruozty] Ruozti A
11–12 Budryg] Budrig A 12 sex] VIA 13 Tupey] Tupei A 13 Tordy] Tordi 13 Keurushyg] Keurisyg A 13 Clety]
Cletii A 13 Copulcy] Copulci A 14 Fen] Fer<...> A 14 pomarium] syllaba prima corr. forsan ex pe- D 16 arathra]
mendose athra A 17 vitorum] recte vinitorum A 18–19 ad omnia...genera] ad omnia genera alia officiorum A III.
32 Privilegium] in margine superiore eadem manu minoribusque litteris: Walferus magnus de magna styrpe creatus ecclesiam Sancte
construxerat ipse Marie qui versus leguntur etiam in parte aversa copiae litterarum saec. XIII BC

Dei et predicti regis gracia comes, recolens et cordetenus amplectens, quia per donaria divine maiestati fideliter oblata et per temporalia seu caduca homines assequi promerentur eterna, ex gracia et beneficio supradicti regis et favore prenominatorum et omnium principum Ungarie, necnon ex voluntate et auxilio Hervasii, Geuriensis episcopi parrochiani, in honore domini Dei nostri et Omnium Sanctorum, specialiter tamen sub titulo Beate et gloriose semperque Virginis Marie, ob incrementum vel decorem totius Christianitatis et salutem 5 animarum tam proprie, quam omnium parentum meorum presencium et succedencium in loco inhabitato et solitario, qui dicitur Quyzin, monasterium edificavi. Quod suis pertinenciis adornatum ex gracia et precepto regis et omnium, ut predixi, totius regni primatum assensu approbante, maxime autem ex voluntate et adiutoria benedictione prefati episcopi parrochiani monasterio Sancti Martini in Sacro Monte Pannonie ob reverenciam et sanctitatem ipsius loci et propter Beati Martini patrociniū, cuius nativitate in eodem 10 loco habita Pannonia gloriatur, quemadmodum in aliis terris regularis discipline gracia ad maiora monasteria plerumque constitute sunt obediencie, in obedienciam tradidi, ita, ut archiabbatis Sancti Martini et totius eiusdem loci conventus cum filiis ecclesie unanimi eleccione abbas in eodem obediencie loco preponatur. Pertinencie autem ad eandem ecclesiam, que ad usum et cottidianam sustentacionem fratrum ibidem degencium p.8 ex propriis || possessionibus disposui, tales et tante sunt. Termini terrarum adiacencium cum silvis et pascuis 15 tanti spicii in circuitu habentur: versus Ferreum Castrum terminus est fluvius Ezturmen, versus Theothonicos fluvius Medus usque ad fontem, ubi oritur, versus Dobrounuc fluvius Zec, versus Witin torrens Zurnu et Berz usque ad fontes, ubi oriuntur, et sic circa, usque dum venit iterum ad Ezturmen. Citra Ezturmen ex hac parte usque ad viam regis. Constituit eciam episcopus parrochianus, quod si habitatores ad terram ita desertam convenissent, decimas omnes eidem ecclesie donarent. Predia vero ista sunt: sub radice montis, 20 quo monasterium situm est, predium unum cum duobus aratris et IIII mancipiis, predium quoque, quod Chegge dicitur, cum IIII aratris et VIII mansiunculis hominum. Tercium predium, quod Podrag vocatur cum totidem aratris et mansionibus. Quartum predium, quod vocatur Gyormoth cum duobus aratris et IIII mansionibus, quibus addidit XLVI homines, parvulos scilicet cum maioribus, et preter hos unum hominem, qui remansit in iudicio pro homicidio, Beze nomine, quos homines in servicio ecclesie disposui. Quinque 25 eciam servos cum totidem ancillis, vineas X cum suis cultoribus. Equos indomitos et boves cum ovibus vel capris et porcis sufficienter. Hanc igitur cartam Barnabas notarius ex precepto regis scripsit, et idem iussu regis regali et totius regni sigillo principali roboravit. Anno dominice incarnationis M^o C^o quinquagesimo septimo. Cuius statuti quicumque hominum evacuator esse voluerit, totius ecclesie Ungarie sententia communi et auctoritate regali convictus, nisi resipuerit, ante iudicem vivorum et mortuorum cum Beata Virgine 30 Dei genitrice Maria et Sancto Martino rationem redditurus ipse contendat.

III.

1146. — *Scines asszony – Dávid apát sógornője – nem lévően örököse a pannonhalmi monostorra hagyja Kutas prédiomot és rádi szőlőbirtokát, valamint meghatározza az ottani népek kötelezettségeit.*

ORIG.: A PFL, Capsa 5 Hh (17) (DF 206 814).
COPIA: B PFL, Liber ruber 9–10 (4).

35

3 Hervasii] Gervasii B 4 nostri] summi B 7 Quyzin] Quizun B 7 adornatum] adhornatum B 16–17 Theothonicos] Theotonicos B 18 Berz] add. signum dictaminis vel contractionem i(n) B 19 si] add. qui B 21 IIII] quatuor B 22 IIII] quatuor B 22 VIII] octo B 22 Podrag] Podrad B 23 Gyormoth] Giormoth B 23 IIII] quatuor B 24 XLVI] quadarginta sex B 25 servicio] servicia B 25 disposui] disposuit B 26 X] decem B 28 M^o C^o] millesimo centesimo B 29 Ungarie] Ungarice B 30 convictus] puncto litterae n subscripto corr. ex convinctus C

EDD.:	WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> I,56–57 (24). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,597–598 (9). GYÖRFFY, <i>Chartae</i> 52–53 (19). GYÖRFFY, <i>Árpád-kori okl.</i> 56–57 (19).
TRANSL.:	LEDERER, <i>Szöveggy.</i> 193–194. BERTÉNYI, <i>Szöveggy.</i> 390–391. BOLLA–ROTTLER, <i>Szöveggy.</i> 78–79. TAKÁCS, <i>Paradisum plantavit</i> 562–563 (11).
COMM.:	KUMOROVITZ, <i>Erste Epoche</i> 16–17. KUMOROVITZ, <i>Magánj. írásb.</i> 11–12. KUBINYI, <i>Kir. kancell.</i> 5 81–91. KUBINYI, <i>Königl. Kanzl.</i> 319.
REG.:	SZENTPÉTERY, <i>Reg. Arp.</i> 72. S(olymosi) L., in: <i>Mons Sacer</i> I,546 (V.2.) GYÖRFFYNÉ, <i>Magán-okl.</i> 3616.

Privilegium Geysse regis de donacione Scines super predio Cutus. IN NOMINE DOMINI. Generacioni, que ventura est, sicut et illi, que nunc superest, notum sit, quia ego Scines destituta spe sobolis hereditarie
p.9 videns multos violenter vel quoquo modo succedere || in hereditates aliorum et usurpare sibi, quod nullus acquisivit naturalium parentum, excogitavi sic ordinare patrimonium, quod ad me pertinet hereditario iure, ut talem possim heredem habere, qui me post hanc vitam participem faciat hereditatis eterne. Inito itaque salubri consilio cum marito meo, domino Henrico, fratre domni David abbatis, conveni propinquos et amicos meos, huius regni primates, quibus aperiens commune consilium rogavi, ut suggererent domino nostro regi
15 Geyse, quatinus ipsius promissione et licencia predium nomine Chvtus cum omnibus pertinenciis voverem et traderem ecclesie Sancti Martini supra montem Pannonie. Mox illi acquiescentes nostris petitionibus et bonum desiderium approbantes regem aggressi inclinaverunt, voluntatem nostram aperuerunt et fieri debere, quod petivimus, supplicantes impetraverunt. Accepta igitur regali licencia predium supradictum cum agris, cum pascuis, cum silvis, cum pratis, cum omnibus, que sunt in eo nostre dicionis, secundum metam antiqui-
20 tus undique congestam Beato Martino donavimus, ut post mortem nostram absque omni perturbacione sit sub ipsius ecclesie abbatis providencia et procuracione. Sunt autem hec, que ad ipsum predium pertinent, tria aratra cum V mansionibus quindecim hominum, C oves, XXX porci cum subulco, equacia XXIII equorum et equarum cum mansione trium hominum, V vinee cum V mansionibus in villa, que dicitur Radi. Debitum vero servicii, quo alii homines ecclesie occupantur, ab his nostris hominibus prorsus exclusimus, videlicet ut
25 nec vinum ducant ad monasterium, nec farinam ad prebendam fratrum, nec aliquid cogantur laborare, nisi quod ad agriculturam vel ad colendas vineas predicti predii pertinet. In suscipiendis eciam aut dimittendis liberis hospitibus, qui volunt terram inhabitare et colere, domnus abbas huius loci habeat potestatem, qui tamen proficisci debent ad exercitum et regis expeditionem, sicut fecerunt nobis viventibus. Preterea quosdam, qui nobis fideliter servierunt, manumittimus et tali libertate donamus, ut post obitum nostrum ubicumque
30 vel cuicumque voluerint, liberaliter serviant, Viri, Kyssodi, Forcas, Iohannes, Thydrich || Mendus, Helena. Hec omnia testimonio multorum regni optimatum, episcoporum et comitum aliorumque nobilium, quorum nomina subscripta sunt, sic ordinata et regalis impressione sigilli sic confirmata, sic roborata sunt, ut nullus iniustus hereditaria sive iusticie inimicus audeat machinari ad hec infringenda. Quod si quis obstinate mentis nec Deo, nec sancte ecclesie reverenciam exhibens molitus fuerit fraude vel violencia horum aliquid sibi
35 vendicare, maxime vero de illis locor, qui propinquitate mihi coniuncti fuerunt in seculo, si quis, inquam, hoc irritum facere voluerit, iudicium Dei sine misericordia veniat super illum, nisi resipuerit, hic et in evum.

III. 9 IN NOMINE DOMINI.] *litteris simplicibus scr.* A 14 domino] dno cum signo contractionis AB quod Györffy Gy. explicandum conicit d(om)no 14 domni] dōni A domni B 16 promissione] recte permissione A 16 Chvtus] Chutus A 20 sunt] posterius suprascr. A 22 hec] heę A 23 quindecim] XV A 27 aut] posterius suprascr. B 28 domnus] dōnus A Domn⁹ B 31 Viri] Vi<...> A 31 Kyssodi] Kissodi A 31 Thydrich] Thidrich A add. rasuram longiorem A 32 optimatum] obtimatum A 32 nobilium] add. spatium longum A 36 locor] loquor A

Anno dominice incarnationis M° C° X° LVI°, regnante glorioso Geysa rege secundo scripta, recitata et confirmata sunt hec presentibus nobilissimis regni testibus, quorum hec sunt nomina: Macharius archiepiscopus, Iohannes Quinqueecclesiensis episcopus, Zacheus Geuriensis episcopus, Belus comes palatinus et ban, Iohannes comes, Acus comes, Dionisius comes, Iulianus comes, Alexander, Heydricus comes, Deda, Anto, Petrus magister ducis Ladizlay, de centurionibus vicinis Ceh, Henricus, Cherbela.

5

V.

1172. — *Konrád királyi (vár)jobbágy lelke üdvösségére Hecse és Csicsó prédiúmok, valamint Écsen levő három szőlőjét saját és felesége halála után a pannonhalmi apátságra hagyja, maradék écsi birtokrészét pedig örökségül négy unokájának (unokaöccsének?) adja.*

ORIG.:	A PFL, Capsa 9 N (24) (DF 206 821).	10
COPIA:	B PFL, Liber ruber 10–11 (5).	
EDD.:	FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> II, 185–186. ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I, 604–605 (16). MARSINA, <i>Cod. dipl.</i> I, 88–89 (92). GYÖRFFY, <i>Chartae</i> 76 (38). GYÖRFFY, <i>Árpád-kori okl.</i> 80 (38).	
TRANSL.:	Levéltárak – kincstárak 58–59 (18).	
COMM.:	KUBINYI, <i>Kir. cancell.</i> 87. KUBINYI, <i>Königl. Kanzl.</i> 312.	15
REG.:	KNAUZ, <i>Monumenta</i> I, 121 (101). SZENTPÉTERY, <i>Reg. Arp.</i> 120. GYÖRFFYNÉ, <i>Magánokl.</i> 3621.	

De donacione Conrardi. IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS. Anno ab incarnatione Domini M° C LXX° II regnante glorioso rege Stephano, Geyse filio eiusque primatibus in presencia eiusdem regis existentibus, videlicet Luca Strigoniensi archiepiscopo, Marhario episcopo, Ampudino palatino comite, Laurencio curiali comite, Fulcone comite, Luca comite, Dionisio comite, Conradus predicti regis iobagio regionis Ungarie Christicolis tam presentibus, quam futuris pronis ad virtutem nunciat salutem. Itaque volo vestram non ignorare Christianitatis multitudinem, quod ego Conradus viam universe carnis ingressurus divina inspiratione ammonitus et Beati Martini patrocinio adiutus disposui, ut de cunctarum rerum mearum facultatibus mihi Christum facerem heredem. || Dedi igitur ecclesie Beati Martini predium Hecce prediumque Sysov cum omni facultate, que in illis sunt prediis, sed post obitum meum et uxoris mee, tres quoque vineas Mesu similiter, denique predium Mesu sine vineis IIII meis relinquo nepotibus. Perscripta est autem hec cartula per Bycenium notarium et per Vidonem magistrum capelle sigillo regio insignitum.

VI.

c. 1186. — *Hoda Similis apát és szerzetesei imáiban bízva Nyulason és Sebesen szántóföldeket, szőlőket, szolgákat és állatokat hagy a pannonhalmi monostornak.*

30

ORIG.:	<i>desideratur</i>
COPIA:	B PFL, Liber ruber 11 (6).

1–5 Anno dominice...Henricus, Cherbela] *inter lineas spatío magnó interiecto ut clausula scr.* A 1 M° C° X° LVI°] MCXLVI A
1 Geysa] Geisa A 2 nobilissimis] nobillimis A 4 Heydricus] Heidricus A 5 Ladizlay] Ladizlai A V. 18 IN
NOMINE...TRINITATIS] *litteris simplicibus scr.* A 18–19 TRINITATIS...rege] *litteris elongatis scr.* A 19 M° CLXX°] MCLXXII
A 20 Marhario] recte Machario A 21 iobagio] ioubagio A 26 Sysov] Sysou A 26 uxoris mee] *non plene liquet, utrum*
virgula hic ponenda sit an non 27 Mesu] *forsan mesu inesu legi potest* B recte in Esu A 27 Mesu] *cum M unciali* B recte in Esu A
27 IIII] quatuor A 28 Bycenium] *post By- cum magna lacuna naturali scr.* A 28 insignitum] *sic* AB

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI,83 (41). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,611–612 (23). SARBAK, A pannonthalmi *Liber ruber* 413.
FACS.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,91.
REG.: WAGNER, *Urkb.* I,28 (52). GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 3703.

Privilegium de donacione Hoda. † IN NOMINE Sancte et individue Trinitatis. Ut ait Apostolus: Hic 5
manentem civitatem non habemus, sed futuram in celis expectamus. Ad quam ego Hoda toto desiderio su-
spirans tendo et patrocínio Dei et Beati Martini et abbatis .S. eiusdem cenobii et fratrum pariter oracionibus
humiliter me committo. Offero ita predicto cenobio terram in Nulos, que ad sortem meam pertinet, aratrum
cum VIII bobus et duobus mancipiis, scilicet Sombob et Keleb cum uxoribus suis et LX oves cum pastore 10
nomine Kynd, et V vineas cum IIII colonis, quorum nomina sunt Rodovan et cum duobus filiis et Ceyca
cum uxore sua et tribus filiis, et Cykvr cum uxore et filio, et Cyka cum uxore. Item terram in Sebus ad me
pertinentem cum aratro, VIII bubus et duobus mancipiis, Tecvla cum tribus filiis et Vasard cum uxore et
duobus filiis.

VII.

1137. — II. Béla király a Dávid apát által újjáépített templom Felicián érsek és főpaptársai által történt 15
újrászenteléskor a pannonthalmi monostornak Ravazd és Tárján közt szántóföldet, rétet és erdőt adományoz.

ORIG.: A PFL, Capsa 9 K (13) (DF 206 810).
Copia: B PFL, Liber ruber 11–12 (7).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,53–54 (22). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,596 (7) GYÖRFFY, *Chartae* 47–48 (15).
GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 51–52 (15). 20
TRANSL.: GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 130 (15). TAKÁCS, *Paradisum plantavit* 561–562 (9).
COMM.: KUBINYI, *Kir. cancell.* 62–63.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 61. WAGNER, *Urkb.* I,20 (37). Sz(ovák) K., in: *Mons Sacer* I,273–274
(II. 1.) Sz(ovák) K., in: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 44–45 (II.2).

Privilegium Bele regis super terram Toryan. Cum celi celorum constent Domino, terram autem possi- 25
deant filii hominum, ego Bela, rex Ungarie, Crowacie et Dalmacie secundum divinam dispositionem audiens
a regni mei primatibus tam episcopis, quam comitibus avos meos non solum, sed proavos et atavos, reges et
duces multa contulisse sancte ecclesie Beati Martini pro defensione regni in pace et in bello, consilio salutis
ammonitus disposui quedam ad utilitatem et honorem ipsius ecclesie apponere, volens, ut alii, Sanctum .M.
ante summum iudicem anime mee defensorem habere. Cum igitur hec animo meo sepe revolverem, opor- 30
tunum tempus accidit, quo bonam intencionem perducerem ad accionem. Quondam etenim eadem ecclesia
p.12 divino iudicio combusta, || nostro vero tempore studioso labore et inpensis David, a nobis constituti eiusdem
loci abbatis reparata, meliorata et amplificata cum me iubente, me presente reconsecraretur ab archiepiscopo
Feliciano aliisque episcopis, ammonitus, ut lex sancta iubet sponsam Dei dotare, rogatu supradicti abbatis
terram, que est inter Roz et Tarian, cum pratis et agricultura et silva, nulli hereditariam, sed a civibus de 35
civitate Musun pro tempore possessam regali censura donavi in dotem sancte ecclesie. Si ergo regalia dona
debent esse rata et inrefragabilia, cum divina interminacione prohibeo volentes eam quolibet emolumento
sibi vindicare, filiosque meos post me Deo volente regnatos eorumque posteros paternaliter ammoneo, ne

VI. 5–6 Hic manentem...expectamus] cf. „Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus” *Hebr.* 13,14.
7 .S.] sc. S(imilis) VII. 26 Ungarie] Hungarię A 29 ecclesie] add. regaler A 29 .M.] Martinum A 36 Musun]
Mussun A 37 inrefragabilia] irrefragabilia A

ullo modo consenciant irritum fieri, quod ego stabilivi tocius regni voluntate et consilio. Quod si quis precio vel precibus vel qualicumque doli controversia circumventus post me regnantes instigaverit, ut hec mea dispositio non sit firma et stabilis, omnium episcoporum, et qui affuerunt, et qui succedent eis, malediccioni subiaceant et Beatum .M. ultorem sue iniurie hic et in eternum senciant. Preterea nostre impressionem regalis ymaginis per Iohannem notarium apposuimus assignatis testibus veritatis nostris principibus, quorum 5 hec sunt nomina: Felicianus archiepiscopus, Petrus Bezpremensis episcopus, Paulus Geurensis episcopus, Macelinus episcopus, Fanzal palatinus comes, Georgius comes, Wernolt comes alique quamplures ministri nostri. Acta sunt hec anno dominice incarnationis M^o C^o XXX° VII°, epacta XXVI, concurrentibus IIII, celebrato Pascha III Idus Aprilis.

VIII.

10

1142–1146. — II. Géza király a Szent István által a pannonhalmi monostornak adott győri vizaharmadot, amit Kálmán és II. István elvettek az apátságtól, visszaadja.

ORIG.: A PFL, Capsa 26 E (16) (DF 206 814).
COPIA: B PFL, Liber ruber 12–13 (8).
EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* II, 117. ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 597 (8). GYÖRFFY, *Chartae* 51 (18). GYÖRFFY, 15
Árpád-kori okl. 55 (18).
TRANSL.: Levéltárak – kincstárak 54–55 (15).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 76.

Privilegium Geysae regis pro tertia parte usonum in Geur. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis. Ego Geysa, rex Hungarie notum facio omnibus tam posteris, quam presentibus, quia ego instituta 20 sancti regis Stephani a rege Colomano et filio suo, rege Stephano subtracta restitui, iudicans melius esse factis illius obtemperare, quam aliquid ecclesie Dei subtrahere. Ille tertiā partem de usonibus, qui caperentur Geurin, Sancto Martino concesserat, isti, quasi hoc nefas esset, subtraxerant. Ego autem tertiā partem p.13 illam nolo ulterius subtrahi, sed plenarie deinceps constituo dari. || Huius secunde institutionis testis est Macharius archiepiscopus, Zacheus episcopus, Belus dux, Culcey comes, Gereon comes, Paulus, Warnoldus 25 comes, Cadar comes et alii comites.

IX.

Szentendre, 1146. — Fulco vendég, aki korábban Álmos herceg, később az esztergomi érsek és öt egymást követő veszprémi püspök mellett látott el jegyzői szolgálatot, Táton és (Pusztá)vámon lévő prédiūmait a pannonhalmi apátságra, továbbá Ugrin ispán vértés(keresztúr)i monostorára és lányára hagyja. 30

ORIG.: A PFL, Capsa 6 B (18) (DF 206 815).
COPIA: B PFL, Liber ruber 13–14 (9).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I, 58–59 (25). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 598–599 (10). GYÖRFFY, *Chartae* 54 (20). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 58 (20).
TRANSL.: GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 132–133 (20). TAKÁCS, *Paradisum plantavit* 562 (10). 35

1 consenciant] *add.* vel iudicent A 2 qualicumque] quacumque A 4 .M.] M(artinum) AB 5 ymaginis] imaginis A 7 comes] *add.* Huddis comes A 8 M^o C^o XXX° VII°] MCXXXVII A 8 concurrentibus] concur(entibus) cum signo suspensionis B VIII. 19–20 In nomine...unitatis] *litteris elongatis scr.* A 20 Geysa] Geica A 20 Hungarie] Ungarie A 21 Colomano] Colomanno A 23 Geurin] Gourin A Erdélyi L. conicit litteram -o- radendo transformatam esse ad -e- B 25 Zacheus episcopus] *posterius suprascr.* A

COMM.: ERDÉLYI, Szt. Imre leg. 45–46. KUMOROVITZ, *Erste Epoche* 16–17. KUMOROVITZ, *Magánj. írásb.* 11–12. MEZEY, *Latin írás* 7–8. CSÓKA, *Tört. irod.* 199–200. KUBINYI, *Kir. kancell.* 63–64. KUBINYI, *Königl. Kanzl.* 301–304.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 73. Sz(ovák) K., in: *Mons Sacer* I, 547–548 (V. 3.) GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 3617.

5

Privilegium Geyse regis pro Fulcumar. Notum sit omnibus sancte fidei cultoribus me Fulconem hospitem primo adventus mei tempore Almo duci studio servitutis clericalis adhesisse, post eius autem discessum archiepiscopo Seraphino, cleui vero Vespergensis ecclesie pontificibus, Matheo scilicet et Nane, Martirio, Petro et Paulo Deo teste usque ad senectam memoriter iocundeque servivisse. In hac itaque ea, que temporibus supradictorum patrum humano studio congregavi, viam carnis universe spiritualiter considerans, eis celestia adipisci festinans salva gratia misericordissimi regis .G. oblatum monasterio Beati Martini Pannoniensi taliter disposui. Primo predium, quod est in Taht, curiam cum tribus hominibus et omni supellectili domus et uno libero VI pensarum debitore, tres vineas, pratum cum terra arabili Pannoniensi ecclesie Beato .M. commendavi. Monasterio vero Ugrini comitis, quod monti Wirthis adiacet, pratum et terram arabilem IIII marcis emptam constitui perpetuo possidendam. Predium autem, quod est in Wamma, partim emptum, partim vero regum gracia, Stephani scilicet et .B. mihi concessum unice filie mee ac condicione concedo, ut si miseracione Dei filium habuerit, hereditario iure possideat, quod si heredem non habuerit, predictae ecclesie Beati Martini subiaceat. Fructuum vero arborum ecclesia Beati .M. habeat medietatem, filia autem mea, dum vixerit, alterius partis habeat potestatem. Actum est hoc in curia episcopali Sancti Andree secus Danubium, anno dominice incarnationis M^o C^o XL° VI°, anno vero regis Geyse VI°, presidente sancte Strigoniensi ecclesie Machario archiepiscopo, existente Belos comite palatino, curiali comite Cadario. Et ut verius roboretur, regium sigillum adhibetur sub testimonio procerum, quorum nomina hic notantur: Petrus comes, magister p.14 Ladizlay ducis, Paulus comes, filius Nicolai, Gyura comes, || Bacha, blastus regis, capellanus regis Cherubin, Iohan, Melchisedech, Benedictus, Aaron, Gervasius, notarius regis, Barnabas, huius cartule scriptor et sigillator. Si quis autem temerarie vel aliqua presumpcione huic regali edicto voluerit contradicere, divino tocus ecclesie subiaceat anathemate et auri libras L persolvat magestati regie. 25

X.

c. 1151. — Barnabás, királyi jegyző II. Géza király nevében pecséttel erősíti meg annak az udvarnokföldnek a pannonhalmi monostor részére történt eladományozását, melyet a király a Rafael apáttól kapott húsz márkányi színezüst kölcsön fejében adott.

30

ORIG.: A PFL, Capsa 31 X (20) (DF 206 817).
COPIA: B PFL, Liber ruber 14–15 (10).

IX. 6 Fulcumar] FulcumaR B 7 Almo] *litteris elongatis scr.* A 7 discessum] disscessum A 8 cleui] dein A 8 Vespergensis] Uespergensis AB 8 Martirio] Martyrio A 11 adipisci] adipisci A 11 misericordissimi] misericorditissimi A corr. ex misericordissime B 11 .G.] sc. G(eyse) 12 Taht] That A 13 Pannoniensi] Pannoniensis A 13 .M.] sc. M(artino) 14 commendavi] comendavi A 14 IIII] IIII^{or} A 15 emptam] <emp>tam A 16 scilicet et .B. mihi concessum] *haec verba hodie minime legi possunt* A 16 .B.] sc. B(ele) 16 ac] hac A *posterius corr. addita littera h ad* hac B 17 miseracione Dei] *haec verba hodie minime legi possunt* A 17 heredem] here<dem> A 18 Martini] M. A 18 arborum] *hoc verbum hodie minime legi potest* A 18 .M.] sc. M(artini) 19 Sancti] *hoc verbum hodie minime legi potest* A 20 M^o C^o XL° VI°] MCXLVI A 20 Geyse] Geize A 20 VI°] VI A 21 verius] firmitus A 22 testimonio] <testi>monio A 23 Ladizlay] Ladi<z>lai A 23 Gyura] Givra A 24 Iohan] Ynam A 26 L] quinquaginta A 26 magestati] *lege maiestati*

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,60–61 (28). KNAUZ, *Monumenta* I,105 (*extr.*). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,600–601 (12). MARSINA, *Cod. dipl.* I,77–78 (80). GYÖRFFY, *Chartae* 56 (22). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 60 (22).
 COMM.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,273. KUBINYI, *Kir. cancell.* 63–81. KUBINYI, *Königl. Kanzl.* 300–304. BÁCSATYAI, *Kronol.* 90.
 REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 80.

5

Privilegium Geyse pro terra Belyd. Divina dispensante clemencia Geyse rege regnante, anno, quo Martyrius in archiepiscopum est electus, Belo bano existente colloquii causa regis ac tocius regni cum duce Austrie habita est. Ad quod cum, ut moris est, rex cum suis proficisci voluisset, mandavit abbati Sancti Martini, Raphaeli, qui eodem quoque anno in abbatem fuerat electus atque benedictus, ut absque ulla dilacione XL ei 10 marcas argenti examinatissimi mittere non differret. Qui cum nichil argenti se habere dixisset, Heynricus comes curialis dispensatorem abbatis nomine Ogguz accessiri fecit, et illum comminando, ut iussui regis satisfaceret, misit. Qui recedens ivit Posonium, et illic uno predio ecclesie vendito precium, videlicet XX marcas regi obtulit. Post paulum vero abbas, quia rex predictas marcas ab ecclesia mutuo acceperat, diligenter requisivit, et vice illius dati terram cuiusdam udornici cum duabus solummodo mansionibus, que ovili ecclesie vicina 15 habebatur, impetravit, et ex precepto regis comes Heynricus huius rei pristaldum nomine Caba constituit atque dedit. Post aliquos autem dies udvornici facto in unum conventu de predicta terra in festo Sancti Regis clamorem facientes eam ab ecclesia distrahere laborabant. Sed abbas regem adiit, et rogavit, ut vel purum precium ecclesie redderet, vel quod dederat, forcius stabiliret. Quod et factum est. Nam rex udornicos reppulit et memoratam terram per manus Odonis filii Bethleem episcopi ecclesie perpetuo possidendam tradidit, 20 et caucione cyrographi huius a Barnaba notario conscripti et regio signo signati firmiter sancivit. Unde si p.15 quilibet modernorum seu futurorum aliquid demoliri voluerit, mille malediccionibus et duplici contri||cione eternaliter feriat. Amen.

XI.

1124–1131. — *Acha veszprémi nemes (vár)jobbágy Deda apát jelenlétében tett ígéretéhez híven lelke üdvösségére 25 a pannonhalmi monostornak négy szolgát ad szőlővel és malommal.*

ORIG.: A PFL, Capsa 6 A (9) (DF 206 806).
 COPIA: B PFL, Liber ruber 15 (11).
 EDD.: *Editio critica:* GYÖRFFY, *Dipl. Hung. ant.* 422–423 (156). *Editiones simplices:* WENZEL, *Cod. dipl.* I,48 (18). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,595 (5). GYÖRFFY, *Chartae* 42 (11). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 30 46 (11).
 TRANSL.: *Levéltárak – kincstárak* 49–50 (11).
 REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 52. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 3692.

Privilegium Stephani regis super donacione Acha. Rege gloriosissimo Stephano secundo Hungariam gubernante, Ambrosio quoque episcopo Geuriensi existente ego Acha Vespremensis yobagio non ignobilis 35 huius vite brevitatis non inmemor, que per horarum momenta ad non esse festinat, pro redempcione anime

X. 7 Geyse...Belyd] Geyse regis super Belid et Geyse regis privilegium de terra Belid manu saec. XIII scr. parti aversae litterarum originalium A 12 accessiri] accesiri A 13 videlicet] videlice(et) B 16 pristaldum] prestaldum A 17 udvornici] udornici A 17 conventu] conventum A 18 Sed] Set A S3 B 19 quod] ligatura cum signo contractionis qd 21 caucione] A caucio B 22 quilibet] quilibet(et) B 23 atur. Amen.] litteris partim elongatis, partim maiusculis cum magnis inter litteras spatiis scr. A XI. 34 Hungariam] Ungariam A 35 Vespremensis] Uespremensis A 35 yobagio] ioubagio A

mee et remedio, quia scriptum est: redempcio anime viri proprie divicie, cenobio Beati Martini eiusdem abbate presente Deda aliquid dare constitui. Tradidi ergo quatuor hominum capita simul cum vinea et molendino, scilicet Burd ad eandem vineam excolendam, et Scipched ad molendinum cum sua uxore Scinissa et Mulund ad opus mansionarii, et cortynam optimam. Quod actum est his testibus: Anania, Geuriensi canonico, qui et huius privilegii scriptor est, Chiwaque, presbytero basilice Sancti Benedicti et clerico eius, Phynta et Lithoych 5 regio iudice, necnon et aliis quampluribus, quos nominare necessarium non duxi.

XII.

1152. — Margit asszony végrendeletet tesz mostohafia, ennek felesége, nevelt lánya és a temetkezőhelyül választott pannonhalmi monostor, továbbá a Szent Péter-templom és a fehérváriak javára, három szolgáját pedig felszabadítja.

10

ORIG.: A PFL, Capsa 38 A (21) (DF 206 818).
COPIA: B PFL, Liber ruber 15–16 (12).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,62–63 (29). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,601–602 (13). GYÖRFFY, *Chartae* 58 (24). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 62 (24).
TRANSL.: GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 134–135 (24). TAKÁCS, *Paradisum plantavit* 563–564 (12). 15
COMM.: KUBINYI, *Kir. cancell.* 64–103. KUBINYI, *Königl. Kanzl.* 303–320. SOLYMOSI, *Szokrális* 47–92, 54, 110.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 82. K(ovács) Zs., in: *Mons Sacer* I,548–549 (V.4). GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 3618.

Privilegium Geysse regis de donacionibus domine Margarete. † Notum sit tam presentibus, quam 20 future posteritatis omnibus! Anno dominice incarnationis M° C° LII°, regnante Geysa una cum filio suo, Stephano duce ego Margareta, viciorum macula mulier sordida, memor decessionis mee ex hoc seculo graviter visa sunt peccata, si forte preocupata morte facultatem meam inordinate relinquerem, quod me contingeret vivens adhuc salutarique fruens vegetatione eas Deo adiuvante et coram omnium nobilium consencientibus, scilicet Martirio archiepiscopo, Belos bano, Apa comite, Heyndrico curiali comite sic ordinavi, ut subsequens 25 sermo indicat. Videlicet Martino, filastro meo do III homines, Kuka, Vosonei, Kaska, et uxori eius I puellam nomine Aianduc. Item educavi quandam orbatam parente tamquam filiam, huic do II cortinas, I monile, II mutatoria, in aurum II anulos, unum cum viridi lapide, alterum cum lorido, et III homines, scilicet Arva, p.16 Leguney, Feyre, et vittam de serico, V mensalia cum manutergiis, telam CC ulnarum. Ecclesie || vero Beati Martini, ubi sepeliar, do II familias ad aratra cum VIII bubus et X vaccis et C ovibus, quorum nomina sunt 30 Ehudy et Seka, et II pulsatores, scilicet Vosos, Foth, et I cortinam, item do liberum nomine Petrum cum III capitibus, cui do I bovem et X oves, cuius servitium non aliud sit, nisi in singulis annis, scilicet in festivitate Sancti Michaelis persolvat ecclesie XII ulnarum tapetum, et abbati eiusdem cenobii do auream catenam VII marcis ponderatam pro mille missis celebrandis, quod faciat cum timore Dei, prout ipse faciendam noverit, fratribus vero grisias pelles. Item do III familias ad serviendum pro me singulis annis, quorum nomina sunt 35 Fergudi cum filiis suis et Iacob et Tengurdi cum I bove et tribus ovibus et III anseribus et VI gallinis et XX ydriis cervisie et CC panibus, et unicuique illorum do II boves V oves, quorum vero servitium duo filii

1 redempcio...divicie] cf. Prov. 13,8: Redemptio animae viri divitiae suae. 4 cortynam] cortinam A 5 Phynta] Phinta A
5 Lithoych] Lithouch A XII. 21 M° C° LII°] MCLII A 22 decessionis] decesionis A 23 preocupata] preoccupata
A 25 Heyndrico] Heidrico A 26 III] tres A 26 Kuka] Cuka A 26 I] unam A 27 II] duas A 27 I] unum A
27 II] duo A 28 II] duos A 28 unum] I A 28 Arva] Arua A 29 Leguney] Legunei A 29 Feyre] Fehera A
31 item] iterum A 34 faciendam] AB sc. missam? v. forsan corrigendum ad faciendum? 36 tribus] III A 37 ydriis] idriis
A 37 boves] add. et A

Turus provideant, quod si noluerint providere, eodem servicio oppressi sint. Si quis vero eorum libertatem contra fecerit iniuriam, aut abbas, aut Martinus, filiaster meus, anathema sit a Sancto Martino et insuper iram regis incurrat. Item ecclesie Sancti Petri II pulsatores, scilicet Ozidi, Dalmaci, Albensibus autem II armillas armillas aureas, item Damacham et Ovodi et Hugdi liberas esse constituo, ut nulli quicquam servicii debeant, exceptis XL diebus unaquaque mulier X ulnis de tela et X missas pro me celebrare faciant. Scriptor vero huius 5 cartule Barnabas, sigillator Nicolaus.

XIII.

1150. — II. Géza király az időközben elhunyt Dávid apát kérésére egyik udvarnokát fiaival együtt a pannonhalmi monostornak adja.

ORIG.: A PFL, Capsa 31 Y (19) (DF 206 816). 10
COPIA: B PFL, Liber ruber 16–17 (13).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,60 (27). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,599–600 (11). GYÖRFFY, *Chartae* 55 (21).
GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 59 (21).
COMM.: KUBINYI, *Kir. cancell.* 64–95. KUBINYI, *Königl. Kanzl.* 303–314.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 78. 15

Privilegium Geysse regis pro Scauaien(sibus). IN NOMINE Sancte et individue Trinitatis. Rex noster gloriosissimus Geysse pro remedio et redemptione anime sue, sicut multa alia, ita et hunc hominem, cui nomen est Sculwata, cum filiis suis ad officium piscacionis Beato Martino ex suis uduvornicis tradidit rogante et querente beate memorie David abbate. Quod actum est anno ab incarnatione Domini M^o C^o L in presencia eorum, quorum nomina sunt hec: Martirius Agriensis episcopus, Izbeg Geuriensis episcopus, Gervasius 20 capellanus regis, Belus banus, Heyndricus comes curialis, Appa comes et eo tempore apud regem graciosissimus, et alii quam plures, quos enumerare longum est. || Pristaldus eiusdem rei Gregorius Rufus de villa p.17 Ahchyn, notarius Barnabas, qui et hanc cartam scripsit et sigillo predicti regis impressit perpetuo mansuram. Quam qui infringere voluerit, eiusdem regis decreto L libras persolvæt, cuius dimidia pars regio fisco inferetur, dimidia vero ad cameram Beati Martini pertinebit. 25

XIII.

1173–1185. — Caba örökös híján az ő és felesége halála esetére szólóan összes birtokát a pannonhalmi monostorra hagyja.

ORIG.: A PFL, Capsa 6 E (25) (DF 206 822).
COPIA: B PFL, Liber ruber 17 (14). 30
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,69–70 (33). FORSTER, *III. Béla* 344. ERDÉLYI, *Rendtört.* I,605–606 (17).
GYÖRFFY, *Chartae* 77 (39). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 81 (39).
TRANSL.: KRISTÓ–MAKK, *III. Béla* 85 (31). GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* 139 (39). TAKÁCS, *Paradisum plantavit* 564 (13).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 128. Sz(ovák) K., in: *Mons Sacer* I,552–553 (V.7.) 35

1 eodem] eidem A 3–4 armillas armillas] *superflue bis* AB 4 Ovodi] Houodi A XIII. 16 Privilegium Geysse regis pro Scauaien(sibus)] *etiam in margine dextero alia manu et alio colore transverse scr.* B 16 IN NOMINE] *litteris simplicibus scr.* A 17 Geysse] Geiza A 18 uduvornicis] udwornicis A 19 M^o C^o L] MCL A 20 episcopus] *in rasura posterius manu alia scr.* A 21 Heyndricus] Heindricus A 21–22 graciosissimus] graciosissimus A 24 libras] *add. auri* A 24 persolvæt] persolvæt A

Privilegium Bele super donacione Chaba. NOTUM sit omnibus tam modernis, quam futuris hominibus, qui presencia scripta viderint, audierint vel legerint, quia nutu Dei rege Bela tercio regnum Hungarie feliciter et pacifice gubernante, Farcasio palatino comite mediante proloquutore vel executore negotii presentis existente ego Caba eidem regi inclinavi, ut quoniam expers heredis eram, totam possessionem meam tam in agris per iugera centum, quam in vineis duabus, mancipiis et peccoribus Deo et monasterio Sancti Martini 5 in Monte Pannonie manciparem, ita dumtaxat, ut quoad viverem, cum coniuge mea possiderem, post obitum meum, si Edlelmes, coniunx mea superviveret, et ipsa similiter possideret, tamen sub protectione Sancti Martini et abbatis et fratrum eiusdem monasterii. Tale votum et oblacionem meam rex et omnes principes, qui aderant, approbarunt, et ut perhenniter ratum esset, rege iubente per manum Pauli prepositi et eiusdem regalis notarii presenti scripto confirmatum est et sigillo regali roboratum. Quando rex ista fieri precepit, in 10 die dominico in domo Scene comitis sub quadam quercu sedebat et comites isti cum eo: Dionisius, comes Baciensis, Gallus, comes Albensis Ultrasilvanus, Thomas, comes Clusiensis, Zemere, comes de Symtey, Pangracius, comes Temesiensis, Ant, comes Novi Castri, Ssubanus, comes Strigoniensis, Thomas comes, filius Samsonis, Cornelius, comes Geuriensis, Thomas, filius Zah et alii quam plures ministeriales regis viciniore et remoti, quos omnes nominatim dinumerare vel describere longum est. 15

XV.

1192. — III. Béla király három szabad és vámmentes sóhajót adományoz a pannonthalmi monostornak.

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Liber ruber 17–18 (15).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI, 183–184 (115). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 614–615 (27). 20
TRANSL.: KRISTÓ–MAKK, III. Béla 84 (30).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 152.

Privilegium Bele regis super salibus. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis. Bela, Dei gracia p.18 Hungarie, Dalmacie, Chroacie Rameque rex in perpetuum. Quoniam divine || miseracionis operatur effectus, ut pro temporalibus eterna, pro terrenis celestia, pro casuris perhenniter mansura valeant comparari, quilibet 25 catholicus huiusmodi sancte negociacionis studia diligencius exercere et ad imputrescibilem thesaurum iuxta modulum facultatis sue per manus pauperum aliquid debet aggregare. Eapropter et nos in celesti gazophylacio thesaurizare cupientes affectu pietatis provocati monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ad sustentacionem fratrum ibidem Deo serviencium tres naves saliferas liberas contulimus ea videlicet libertate privilegiatas, ut ab ipso salifodine loco usque ad iamdictum Montem Pannonie tam per aquam, quam per 30 terram nemo de salibus in illis tribus navibus delatis tributum exigere vel aliqua alia dampnifica exaccione audeat eas attemptare vel infestare. Ut igitur hec nostre donacionis pagina perpetuis temporibus inconcusse stabilitatis robur optineat, presentis eam scripti patrocinio communimus, statuentes, ne quis umquam contra eam presumat aliquid attrectare aut temerie contradicere. Datum per manus magistri Cathapani, Albensis prepositi, aule regie cancellarii, anno ab incarnatione Domini M° C° nonagesimo II°, venerabili Iob archiepiscopo Strigoniensi existente, Saule Colocensi archiepiscopo, Petro Agriensi episcopo, Ugryno Geuriensi episcopo, Adriano Ultrasilvano episcopo, Crispino Senadiensi episcopo, Blasio eiusdem loci abbate, Mog pa-

XIII. 1 Privilegium Bele super donacione Chaba] etiam in margine dextero alia manu et alio colore transverse scr. B 1 Notum] litteris simplicibus scr. A 2 Hungarie] Ungarie A 11 Scene] Ssene A 12 Baciensis] Baaciensis A 12 Symtey] Simtei A 12–13 Pangracius] Pancracius A 13 Temesiensis] Temissiensis A **XV.** 34 temerie] recte temerarie syllaba antepaenultima omissa B

latino comite et eodem Bachyensi, Dominico curiali comite et eodem Budrigyensi, Andrea comite de Suprun, Both comite de Bychor, Cornelio Geuriensi comite.

XVI.

1186. — III. Béla király meglátogatva a haldokló Hodát, megerősíti ennek azon rendelkezését, mellyel Sciget nevű szolgáját négy fiával együtt felszabadította. 5

ORIG.: *desideratur*
COPIA: B PFL, Liber ruber 18–19 (16).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI,161–162 (102). SARBAK, A pannonthalmi Liber ruber 413.
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 142.

Privilegium regis Bele pro Ziget et filiis eius. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis. Bela, Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie Rameque rex imperpetuum. Iustis petencium desideriis facilem nos decet adhibere consensum et vota, quibus equitatis libra consentit, efficaci sunt prosecucione complenda. p.19 Hinc est utique, quod cum Huda ageret in extremis et ad eundem || visitandum ivissemus, pia eiusdem prece pulsati libertatem, quam quibusdam hominibus dederat, regia auctoritate firmavimus et presentis scripti patrocínio communivimus. Sunt autem eorum hec nomina: Sciget eiusque filii, Keve, Ab, Egidius et Buus. 15 Statuimus itaque, ut nulli omnino hominum liceat iamdictos homines seu posteritatem eorum in servitutem revocare. Anno incarnationis dominice M° C°LXXX° VI° regnante gloriosissimo rege Bela tercio, venerabili Iob Strigoniensem cathedram feliciter gubernante, Andrea Colosensi archiepiscopo, Thoma palatino comite, Mok curiali comite. Hanc regie confirmacionis seriem Adrianus, Budensis ecclesie prepositus et regalis aule cancellarius adnotavit. 20

XVII.

1211. — II. András király megerősíti apjának, III. Bélának a pannonthalmi monostor részére tett sóadományát, és a sóhajókat további kiváltsággal ruházza fel.

ORIG.: *desideratur*
COPIA: B PFL, Liber ruber 19–20 (17). 25
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI,348–349 (213). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,620 (33).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 259.

Innovacio Andree regis pro salibus super privilegio patris sui, Bele regis. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis. Andreas, Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum! Recolentes antecessorum nostrorum devocionem in operibus misericordie semper extitis- 30 se ferventem, elemosinas ab eisdem Deo collatas non solum nostris temporibus observare, sed et zelo proprii fervoris intendimus ampliare. Cum itaque clare memorie Bela, illustris rex, pater noster pro remedio anime sue monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ad sustentacionem fratrum ibidem Deo serviencium tres naves saliferas liberas sub hoc libertatis tenore contulerit, quod videlicet ab ipso salifodine loco usque ad 35 iamdictum montem Pannonie tam per aquam, quam per terram nemo de salibus illis, quos eedem naves detulerint, tributum exigere vel aliqua alia dampnifica exaccione eas audeat inpedire, nos, quorum interest

XVI. 17 LXXX°] *corr. posteriore manu additis numeri notis ex LX°* 18 Colosensi] *sic pro forma usitata Colocensi*
XVII. 32 fervoris] *corr. ex fervores* B

non solum paterne hereditatis, sed eciam esse Christianitatis heredes, eandem elemosinam a patre nostro collatam eidem monasterio sub eiusdem libertatis tenore perpetuo confirmamus, et quia in ipso loco salifodine predictum monasterium Beati Martini minus libere solet predictos sales accipere et a salifodinariis vel aliis super ipsis salibus multimodis exactionibus fatigari eo, quod libertas ipsa in privilegio patris nostri || minus plenarie est expressa, nos de nostra devotione eidem monasterio expressiorem concedimus libertatem, 5 videlicet ut predictae naves Sancti Martini per omnia eam libertatem habeant, quam Bistriensis et Orodienensis ecclesiarum naves utantur. Et ut huius nostre confirmationis et concessionis nostre tenor perpetuum robur optineat, eum auctoritate regia perhennamus per presentem paginam sigillo nostro munitam. Datum per manus magistri Thome, aule regie cancellarii et Bezprimiensis prepositi, anno ab incarnatione Domini M^o CC^o XI°, venerabili Iohanne Strigoniensi archiepiscopo, reverendo Bertoldo Colocensi electo et bano existentibus, Calano Quinqueecclesiensem, Bolezlao Waciensem, Cathapano Agriensem, Symone Waradiensem, Desideryo Chenadiensem, Willermo Transilvanam, Gothardo Zagrabensem, Petro Geuriensem, Roberto Bezprimiensem ecclesias feliciter gubernantibus, Poth palatino et Mussuniensi comite, Michaela woivoda existentibus, Petro Bachensem, Iula Budrigiensem, Bancone Bychoriensem, qui et curialis comes est regine, Marcello Keweensem, qui et curialis comes est, Nicolao Posoniensem comitatus tenentibus, regni nostri 15 anno VI°.

XVIII.

1233. október 1. — II. András újra megerősíti apjának, III. Bélának a pannonhalmi monostor részére tett sóadományát, továbbá a pápai legátussal kötött egyezmény értelmében megszabja a só hasznosításának és értékesítésének feltételeit.

20

ORIG.: A PFL, Capsa 20 F (126) (DF 206 929).
COPIA: B PFL, Liber ruber 20–23 (18).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI,519–521 (332). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,723–725 (137).
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 218–219 (25).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 506.

25

Privilegium novum super tribus navibus saliferis. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis. ANDREAS secundus, Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croacie, Servie, Rame, Lodomerie rex, viris religiosis, .. abbati et conventui monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et eorum successoribus IN PERPETUUM! Per presens scriptum cunctis nunc et in posterum facimus manifestum, quod inclite recordacionis dominus Bela, pater noster misericordie provocatus affectu tres naves saliferas contulerit ad sustentacionem 30 fratrum ibidem Deo serviencium, ea videlicet libertate privilegiatas, ut ab ipso salifodine loco usque ad iamdictum Montem Pannonie tam per aquam, quam per terram nemo de salibus in illis tribus navibus delatis tributum exigere vel aliqua alia dampnifica exactione audeat eos impedire. || Et nos postmodum, quorum 35 interest non solum paterne hereditatis, sed eciam esse Christianitatis heredes, eandem elemosinam a patre nostro collatam eidem monasterio sub eodem libertatis tenore perpetuo confirmamus. Et quia in ipso loco salifodine predictum monasterium Beati Martini minus libere consueverat predicto sales accipere et a salifo-

3 solet] sole(et) v. sole3 B 8 optineat] cum ligatura duarum litterarum b et p scr. op/btineat B 10 bano] Bano B 14 Budrigiensem] verisimiliter Budrigiensem scriptum cum u-g ligatura B XVIII. 26 IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue unitatis] litteris elongatis scr. A 28–29 IN PERPETUUM] IN P+PM AB 30 saliferas] add. liberas A 30 contulerit] propoter rasuram contul<erit> A 30 sustentacionem] substentacionem A 34 elemosinam] helemosinam A 35 confirmamus] confirmavimus A 36 predicto] recte predictos A

dinariis vel aliis super ipsis salibus multimodis exactionibus fatigari eo, quod libertas ipsa monasterio vestro concessa in privilegio patris nostri minus plenarie erat expressa, de nostra largicione eidem monasterio expressiorem concessimus libertatem, ut predictae naves Sancti Martini per omnia eam libertatem habeant, quam Bystriensis et Orodiensis ecclesiarum naves habuerunt. Quam collationem et libertatem a patre nostro et a nobis monasterio vestro concessam nunc et in futurum ratam habemus et ex certa sciencia confirmamus, 5 promittentes per nos nostrosque successores ea omnia observare, que superius sunt expressa et in privilegiis vestris similiter continentur, et iuxta compositionem, que inter dominum Iacobum, electum Prenestinum, Apostolice Sedis legatum ex una parte et nos ex altera provide intercessit, hanc damus vobis et vestris successoribus libertatem, ut de predictis salibus ad usus vestros teneatis tantum, quantum prelati vester in anima sua dixerit salinariis nostris, ceteri vero vel pars ipsorum, cum vobis fuerint persoluti, libere et absque ulla 10 contradiccione et tributo in domo vestra sub sigillo salinariorum nostrorum et prelati vestri, qui pro tempore fuerit, deponantur, depositique servantur usque ad octavas Sancti Stephani regis. Et tunc ab illo die usque ad Nativitatem Beate Virginis Marie faciemus vobis solvi argentum pro salibus, quos tunc apud vos habetis, pro quolibet timino salium aquaticorum octo marcas. Et si in illo termino nos aut salinarii nostri sales ipsos non emeremus et vobis et ecclesie vestre argentum secundum estimationem predictam non solveremus, 15 extunc omni tempore omnes illos sales libere in proprium usum ecclesie vestre percipiat et vendatis iuxta vestre arbitrium voluntatis. || Et omne lucrum, quod deberemus nos vel alius rex, qui pro tempore fuerit, vel ipsi salinarii inde percipere, totaliter cedat in usus ecclesie vestre, nec a salinariis veteribus vel novis aut aliis personis permittemus vos modo aliquo molestari, nec nos ipsi molestabimus, quin possitis, quicquid vobis placuerit, facere semper de salibus ipsis, ex quo in dicto termino non fuerit vobis pecunia persoluta. Idem 20 dicimus de secundo termino, videlicet quod a festo Beati Nicolai usque ad festum Beati Thome apostoli pro salibus, quos in domo vestra apud vos habebitis sub sigillo salinariorum et prelati vestri, faciemus vobis solvi argentum secundum estimationem superius annotatam. Quod si factum non fuerit, volumus, quod idem fiat, quod in casu superiori de salibus primi termini dictum est. Argentum vero, quod vobis faciemus persolvi, erit in bonis Frixaticis vel in argento, cuius decima pars comburetur. Ut autem hec nostre confirmationis et 25 concessionis et libertatis pagina robur perpetue obtineat firmitatis, contra quam scienter non veniemus, nec contra alia privilegia monasterio vestro a nobis aut a predecessoribus nostris indulta, regio sigillo eam volumus communiri, statuentes, ne nos aut nostrorum aliquis successorum vel aliquis alius contra ea quicquam audeat attemptare vel ei ausu temerario contraire. Datum per manus reverendi Ugulini Colocensis archiepiscopi et aule regie cancellarii, anno dominice incarnationis M^o CC^o XXX° III°, indictione VI, Kalendis Octobris, 30 venerabili Roberto Strigoniensi archiepiscopo existente, Cleto Agriensi, Gregorio Iauriensi, Britio Waciensi, Bartholomeo Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Renaldo Ultrasilvano, Bulchu Chenadiensi et Benedicto Waradiensi episcopis et ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Dionisio comite palatino, Demetrio aule nostre curiali comite et Bachyensi, Nicolao, filio Bors Supruniensi, Latisslao p.23 Mussuniensi, Petro, fratre Marcelli Nitriensi, Stephano Bichoriensi comitibus, Nicolao magistro || tawarni- 35 corum et comite Posoniensi, Mauricio dapiferorum, Michaele agasonum, Bagyn pincernarum magistris et aliis quam pluribus comitatus tenentibus, regni nostri anno tricesimo.

4 Bystriensis] Bistriensis A 4 habuerunt] habierunt ? A 15 estimationem] extimationem A 17 voluntatis] in margine inferiore manu saeculi XV. add. digitum monstrantem et de libera vendicione salium datorum B 18 salinarii] corr. ex salinirii B 18 salinariis] add. ipsis A 23 estimationem] extimationem A 27 a] om. A manu coeva posterius add. (?) B 30 XXX° III°] XXXIII° A 32 Vesprimiensi] Wesprimiensi A 32 Zagrabiensi] Zagabriensi A 33 Bulchu] Bulchi A 33 Chenadiensi] Cenadiensi A 33 et] om. A superflue habet B 34 Bachyensi] Bachiensi A 34 Supruniensi] Suppruniensi A 35 Nicolao] Nicholao A 36 Bagyn] Bagin A

XVIII.

1105–1116. — *Feljegyzés arról, hogy a pannonhalmi apátság azt a Sala prédiumot, amit Szent István király kegyéből S(ala) juttatott a monostornak, Mózes nyitrai ispánnal szemben Gervasius püspök ítélete alapján tüzesvaspróba közbejöttével megvédte.*

ORIG.:	<i>desideratur</i>	5
COPIA:	B PFL, Liber ruber 23 (19).	
EDD.:	WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> VI,77 (36). KNAUZ, <i>Monumenta</i> I,78 (52). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,594 (4). SZENTPÉTERY, <i>Oklevélszöv.</i> 68–69 (46). MARSINA, <i>Cod. dipl.</i> I,62 (66). GYÖRFFY, <i>Diplomata</i> I,381 (137).	
COMM.:	FEJÉRPATAKY, <i>Kálmán</i> 50–51. FEJÉRPATAKY, <i>II. István</i> 12–16. SZENTPÉTERY, <i>Oklevéltan</i> 53. KUMOROVITZ, <i>Erste Epoche</i> 21. KUMOROVITZ, <i>Magánj. írásb.</i> 15. SOLYMOSSI, <i>Írásbeliség</i> 71–78, 76.	10
REG.:	GYÖRFFYNÉ, <i>Magánokl.</i> 2700.	

Privilegium de Sala in Wag. Quando Nitriensis comes nomine Moyses predium, quod Beato Martino .S. Sancti Stephani regis gracia concesserat, auferre voluerat, data est potestas domno Geruasio, eiusdem loci 15 episcopo causam discutere discuciendoque rei veritatem investigare. Inquisitis autem omnibus adversariisque resistere volentibus in urbem Strigoniensem nobis arbiter iudicium ferre iudicavit, ut Deus iustus et immunis iudex iustis iusticiam ostenderet, adversariosque sancte domus offenderet. Illa namque luce, in qua ferrum portaretur, nemo illorum, ut lex obviare constituit, venit, nosque ilico teste archiepiscopo Laurencio, ebdoma- dario presbytero nomine Alberto, diacone Andrea et subdiacono Roteno ceterisque testibus, scilicet eiusdem 20 rei arbitro Vidisdino atque binis religiosus viris, Fiuree et Zemera, ad iudicem reversi fuimus, narrantesque sibi ea, que facta erant, cum ipso teste, in silvas cum pristaldo nomine Mecesdino intravimus, intrantesque his testibus: Poneta, Atimouata, Nenoc metas recuperavimus, quarum quidem hec sunt loca: prima meta oritur de ipsa aqua Wacha, et desinit super quandam arborem, que vocatur 'lothos', secunda desinit super arborem poplum, tertia vero desinit in similem arborem, quarta meta est facta de terra, exinde quinta meta cadit in 25 arborem 'zylfa', sexta inde exiens cadit in arborem quercum, que stat supra piscinam, septima meta stat supra viam ecclesie, que est 'lothos', octava meta est quercus, que est ultima ex parte ville nostre.

XX.

1229. — II. András király írásba foglalja és megerősíti a pannonhalmi apátság és a székesfehérvári káptalan 30 somogyi tizedeket illető megállapodását, továbbá a későbbi félreértések elkerülése végett összeírattja a káptalan somogyi birtokait.

ORIG.:	A PFL, Capsa 68 B (101) (DF 206 903).	
COPIA:	B PFL, Liber ruber 23–34 (20).	
	C PFL, Capsa 68 C (102) (DF 206 904) (<i>saec. XIII</i>).	
EDD.:	WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> VI,466–477 (295). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,694–696 (107) (<i>extr.</i>).	35
COMM.:	ZSOLDOS–THOROCZKAY–KISS, <i>Székesfeh.</i> 91–96, 94.	
REG.:	SZENTPÉTERY, <i>Reg. Arp.</i> 451.	

XVIII. 14 **Privilegium**] in margine dextero transverse alia manu scr. P(rivilegium) de Salya in Vag **B** 15 .S.] lege nomen donatoris S(ala) 16 adversariis] corr. ex aev- ad adv- **B** 17 Deus] Dominus **A** 20 diacone] sic **B** recte diacono 21 Fiuree] Fiuree ? 26 zylfa] Zilfa **A**

Privilegium salium datum ab Albensibus. IN NOMINE SANCTE TRINITATIS ET INDIVIDUE UNITATIS.
p.24 || ANDREAS, Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum!
Cum ea, que causa sopiendarum licium legitime disponuntur posterorum commendanda noticie, rata sem-
per et inconcussa debeant permanere, ad regie maiestatis excellenciam precipue pertinere dinoscitur, ut que
regum auctoritate seu donacione in ampliandis locis divino cultui dedicatis ordinantur, standi vigorem in per- 5
petuum sorciantur. Hac siquidem et nos consideracione inducti super causa, que a multis retro temporibus
inter abbatem et conventum Sancti Martini ex parte una, et prepositum et capitulum Albensis ecclesie ex al-
tera super decimis tam suis, quam eciam populorum suorum in comitatu Symigiensi existencium, quas idem
abbas et conventus a iamdictis preposito et capitulo requirebant, fuerat ventilata, cum regni nostri principi- 10
bus et maxime mediante viro venerabili, magistro Egidio subdiacono et capellano domini pape et Apostolice
Sedis legato sollicite invigilare cupientes et inter iamdictas ecclesias pacem reformare, sine cuius condimento
nec Deo, nec proximo placere possunt, compassionis animo parcium expensis et laboribus admodum condo-
lentes, cum utraque ecclesiarum ad nos in temporalibus et ad dominum papam in spiritualibus nullo pertineat
mediante et ideo ad utriusque indempnitatem et utilitatem equa lance prospicere teneamur, exemplis eciam
antecessorum nostrorum, qui lites inter ecclesias subortas sepius simili donacione sopiere, diligenter instruc- 15
ti de voluntate Albensis ecclesie disposuimus, ut monasterium Sancti Martini de redditibus nostris unum
timinum salium regalium in Posonio libere et sine contradiccione percipiat annuatim, secundum quod in
privilegio eiusdem Albensis ecclesie continebatur, quod eciam predicti abbas et conventus plurimum accep-
tarunt et promiserunt se de cetero ulterius contra predictos prepositum et capitulum Albense super prefata
p.25 causa aliquam controversiam non movere, ita, quod sepedicti || prepositus et canonici Albenses presentes et 20
posteriores, necnon clerici et populi Albensis ecclesie et eorum possessiones a solucione decimarum perpetuo sint
inmunes. Sed ne forte populi extranei cum propriis terris, vineis decimalibus monasterio Sancti Martini occa-
sione talis libertatis ulterius se servicio dicte ecclesie subiciant vel eciam prepositus et canonici in acquirendis
terrīs et vineis decimalibus monasterio Sancti Martini ulterius existant iniuriosi et ne eciam eadem ecclesia
Albensis et eius populi super possessionibus suis ab aliqua seculari vel ecclesiastica persona iniurias querimo- 25
niasve paciantur, omnes possessiones eorum in comitatu Symigiensi constitutas tam a Sanctis Stephano et
Ladizlao regibus, quam aliorum regum seu principum, sive quorumlibet fidelium donacione collatas, ipsorum
eciam seu populorum clericorumque eorundem possessiones quantulascumque, quas usque ad tempus huius
nostre liberalitatis possederunt, per fidelem et dilectum nostrum clericum, Babus, canonicum Geuriensem
presente fratre Egidio, nunc monacho Sancti Martini ex parte abbatis et conventus Sancti Martini ad hoc 30
destinato connumerari ac notari fecimus in hunc modum. In villa Kuysfolwd sunt triginta mansiones, quas
ecclesia Albensis ex donacione Mag domine habet, exceptis parvulis et iuvenibus, et habent terram ad V ara-
tra, vineas quasi XXX, silvas quasi XL iugera. In villa Nyn sunt II mansi, et habent VI iugera terre, IIII^{or}
vineas, Damianus clericus habet ibidem IIII mancipia, vineas IIII incultas, II silvas in duobus locis, quasi IIII
iugera et XXX iugera ad arandum. In villa Vchma est I mansio cum tribus vineis, terram XXX iugera, silvam 35

XX. 2 ANDREAS] in margine sinistro posteriore manu Andreas secundus rex Ungarie 2 Hungarie] Ungarie A 2 Croatie]
Croatie A 2 in perpetuum] imperpetuum A 3 commendanda] comendanda A 4 dinoscitur] dignoscitur A 5–6 in
perpetuum] imperpetuum A 8 Symigiensi] Simigiensi A 8 idem] iidem A 10 subdiacono et capellano domini pape] do-
mini pape subdiacono et capellano A 10–11 et Apostolice Sedis legato] in hac causa ab ipso domino papa specialiter delegato A
15–17 sepius simili...sine contradiccione] pars folii aqua commaculata, verba quaedam cum stilo graphio suprascripta B 25–26 que-
rimoniasve] querimoniasque A 26 Symigiensi] Simigiensi A 27 Ladizlao] Ladislao A 29 nostrum clericum] clericum
nostrum A 31 connumerari] cum graphio stilo suprascr. valde infimae aetatis: connumerari B 31 Kuysfolwd] cum graphio stilo in
margine dextero manu valde infimae aetatis: Kisfalud B 31 folwd] folut A 31 triginta] XXX A 32 V] quinque A 33 IIII^{or}]
et III A 34 Damianus] Danianus A 34 IIII] IIII^{or} A 34 IIII] IIII^{or} A 34 IIII] IIII^{or} A 35 iugera] iuger<a> B
35 tribus] III A

quasi IIII iugera. In villa Kaas sunt IIII mansiones, terram habent ad tria aratra silvam quasi C iugera, vineas
quasi XX. In villa Sumberem sunt XXIX mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram habent ad XXX
aratra, silvam quasi ad X aratra, vineas XL. In villa Meger sunt III mansiones, et habent terram ad CC^{ta} iuge-
ra, vineas cultas V, incultas XII, silvas in IIII locis, quasi XX iugera, insuper silvam communem cum populis,
p.26 feneta in VII || locis. In villa Seuleus VII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, et habent terram ad II ara- 5
tra, fenetum in V locis, vineas IX, silvas quasi XII iugera. In villa Told, quam habet ex donacione Geyse regis,
XXXV mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, et in alia Told II mansiones, terram ad XV aratra, fenetum
a villa Coaznya usque Azalar, vineas XX cultas, incultas XX, silvas quasi M^{le} iugera. Iuxta eadem villam do-
minus prepositus habet predium, III mancipia exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad VI aratra, fenetum in
IIII^{or} locis, silvam quasi LX iugera, terras habent aptas ad vineas. In villa Azalar XXIX mansiones exceptis 10
parvulis et iuvenibus, terram ad XX aratra, feneta in XX locis, vineas XV cultas, incultas XX, silvas quasi
CC iugera, preter communes silvas, quas habent cum udvornicis regis. In villa Seud XXV mansiones exceptis
parvulis et iuvenibus, terram ad XX aratra, vineas XXX et VIII cultas, incultas fere C iugera, silvas a Budu-
na usque ad metas Sancti Aniani nullo mediante multas et incomputabiles. In villa Buduna, quam habent ex
donacione Sancti Regis, C mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terras ad XL aratra, feneta CC iugera, 15
vineas CL cultas, loca vero apta vineis infinita, silvas vero Buduna tota nullo mediante. In villa Vlwes VIII
mansiones, terram ad IIII aratra, vineas VIII, incultas V, fenetum in X locis continens XXIII iugera, silvas
quasi CC iugera. In villa Wodoy, quas habent ex donacione Sancti Regis, XL mansiones exceptis parvulis et
iuvenibus, terram ad X et VII aratra fenetum quasi XX iugera, vineas XV cultas, sed habent in consuetudine
extirpare silvas proprias, et inplantare vineas, silvas continentes terram quasi ad XV aratra. In villa Baba V 20
mansiones, terra ad III aratra, fenetum quasi X iugera, silvam ad II aratra. In villa Muchula V mansiones,
terra ad I aratrum, vinee V culte, inculte III. Item Petrus decanus habet ibidem predium et IIII mancipia,
terram ad III aratra, fenetum quasi XX iugera, vineas VII cultas, incultas X, silvam ad I aratrum et loca apta
ad stagnum et molendina. In villa Merena, quam ecclesia habet ex donacione Sancti Regis, XXV mansiones
exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad XV aratra, fenetum ad V aratra, stagnum in tribus locis, silvam in 25
p.27 I loco L iugerum, et in alio loco || quasi XL, preterea in V locis quasi X iugera, vineas XXX. In alia Merene
inferiori, quam eciam habent ex donacione Sancti Regis, XXXII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus,
terram ad XL aratra, feneta XL iugerum, silvas quasi ad X aratra. In villa Tumurken XI mansiones, terra ad
III aratra, fenetum satis, silvam quasi XXV iugera, aquam et fructa communia cum populis abbatis. In villa
Bagat, quam ecclesia habet ex donacione Sancti Regis CXX mansiones, exceptis parvulis et iuvenibus, terram 30

1 IIII] IIII^{or} A 1 Kaas] *litterae aqua maculatae, graphio stilo suprascr.* Kaas B 1 tria] III A 2 XX] XX^{ti} A 2 Sumberem]
Sumberem A *manu longe posteriore cum graphio stilo in margine dextero* Sombereny B 3 In villa Meger] *manu saeculi posterioris suprascr.*
N(ota) B(ene). monialium B *manu longe posteriore cum graphio stilo in margine dextero* Megyer 3 CC^{ta}] CC A 4 IIII] IIII^{or}
A 4 silvam communem] silvas communes A 5 Seuleus] Sceuleus A *in margine sinistro manu longe posterioris aetatis graphio*
stilo Sölös 6 habet] habent A 7 XXXV] XXX et V A 7 exeptis] recte exceptis A 8 Coaznya] Coaznia A 8 M^{le}]
mille A 8 eadem] recte eandem A 10 IIII^{or}] IIII A 10 habent] habet A 12 udvornicis] udwornicis A 12 Seud] *in*
margine sinistro manu longe posterioris aetatis Sud B 15 terras] terram A 15 feneta] fenetum A 16 In villa Vlwes] *linea infra*
tracta signatum et infra scr. N(ota) B(ene) 18 quas] recte quam A *cum graphio stilo longe posterioris aetatis suprascr.* quas B 19 X et
VII] XVII A 19 con] *supra signum abbreviationis graphio stilo suprascr.* con 20 inplantare] ibi plantare A 20 continentes]
continenners ? A 21 In villa Muchula V] *linea infra tracta posteriore manu signatum et infra scr.* N(ota) B(ene) B 22 terra] terram
A 24 stagnum] stagna A 24 In villa Merena, quam ecclesia habet] *linea infra tracta posteriore manu signatum et infra scr.* N(ota)
B(ene) B 26 iugerum] iugera A 26 et] om. A 26–27 In alia Merene inferiori, quam eciam] *linea infra tracta posteriore manu*
signatum et infra scr. N(ota) B(ene) B 26 Merene] Merena A 27 inferiori] sic AB 27 eciam] om. A 28 feneta] fenetum
A 28 iugerum] iugera A 28 Tumurken] Tum(ur)ken B 28 terra] terram A 30 Bagat] *in margine dextero graphio stilo*
manu posteriore scr. Bagod B

ad XL aratra, fenetum quasi XL iugerum, silvam habent super eandem terram, preterea terra, que vocatur Keycfev, quasi ad X aratra, est in lite cum odornicis regis. In villa Egris sociorum Bagat XII mansiones preter parvulos et iuvenes, terram quasi ad VI aratra, fenetum quasi XXX iugerum, silvam quasi XL iugera. In villa Mehus sociorum eorundem X mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad IIII aratra, silvas quasi XX iugera, fenetum II iugera. In villa Kara sociorum Bagat XXXV mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, 5 terram ad XIIII aratra, silvas quasi C iugera, feneta satis, stagna in tribus locis. In villa Bev XIII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad tria aratra, fenetum in IIII locis, silvas L iugera. In villa Oztupan XXXI mansiones, terram ad V aratra, fenetum quasi X iugerum, silvas in tribus locis quasi XXXV iugera. In villa Quer et Bard XI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad V iugera, fenetum ad XXX iugera, loca apta ad vivaria, silvas quasi XX iugerum. In villa Palyan XV mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum quasi XXX iugera, stagna in tribus locis communia cum Sebus, silvas quasi C iugera. Preterea ecclesia habet quandam terram, que vocatur Inka, circumquaque metam, fenetum sufficienter, loca apta ad stagna et ad molendina, silvas satis, de quantite certificari non potuimus, quia incolis caret. In villa Kulked XX mansiones, terram ad XII aratra, fenetum cum arundineto quasi LX iugerum, stagnum in I loco, et locum ad molendinum, silvam quasi L iugera. In villa Tord XXV mansiones exceptis 15 parvulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum XX iugerum, vineas XL cultas, XX non cultas, silvas XX iugerum. In villa Tur XXII mansiones || exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum XL iugera, vineas XL cultas, silvas quasi XX iugera, preterea II yobagiones ecclesie Botha et Ibrahyn habent ibidem vineas in II locis. Preterea Petrus decanus habet terram ad XXX iugera ibidem, vineas totidem, fenetum IIII iugerum, silvas quasi XII iugera et duo mancipia. In villa Gamas superiori idem Ybrachin habet I 20 vineam. In villa Wysch est una mansio, terra ad X iugera, fenetum in uno loco, vinee III culte, inculte II, silva ad II iugera. In villa Fer VIII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram habent ad V aratra, fenetum XII iugerum, vineas XIIII cultas, incultas X, silvas quasi XXIII^{or} iugera. In villa Chyopok III mansiones, terra L iugerum, vinee IIII. In villa Rad XV mansiones, terra ad II aratra, fenetum in X locis, vinee XXX culte et inculte totidem, silvas quasi XXX iugera. Preterea III yobagiones ecclesie habent ibidem terram ad 25 III aratra, fenetum X iugerum, vineas XV cultas, incultas IIII, silvam II iugerum. Unus eciam eorum nomine Gallus habet terram in villa Lela XX iugerum et I vineam. In villa Eusced XV mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum III iugerum, silvam III iugerum, vineas XV cultas, incultas IIII. Preterea Scemd sacerdos habet ibidem vineas V, terram ad I aratrum. Item Paulus clericus I vineam, et III

1 iugerum] iugera A 2 Keycfev] Keycfeu A 2 Bagat] Bagath A 3 iugerum] iugera A 4 Mehus] Mehes A 4 IIII aratra] ante est lacuna B 4 IIII] IIII^{or} A 4 silvas] silvam A 5 In villa Kara sociorum Bagat] cum linea infra tracta signatum, in margine dextero posteriore manu scr. N(ota) B(ene) B 5 Bagat] Bagath A 6 feneta] fenetum A 6 stagna] stagnum A 6 tribus] III A 6 Bev] Ben A in margine dextero graphio stilo scr. Beü pusztá B 7 tria] III A 8 XXXI] XXX et I A 8 iugerum] iugera A 8 tribus] iterum add. et del. in tribus B 9 Quer] cum stilo graphio suprascr. 2 B 9 Bard] in margine dextero cum stilo graphio Bárd B 10 apta] add. spatium maius B 10 silvas] silvam A 10 iugerum] iugera A 11 fenetum] cum signo graphio stilo signatum et in margine dextero add. fenetum B 11 tribus] III A 11 Sebus] Scebus A 11 silvas] silvam A 12 metam] recte metatam A 13 quantite] recte quantitate A 14 Kulked] in margine dextero graphio stilo add. Kölked B 18 yobagiones] iobagiones A 18 Ibrahyn] Ibrahim A 19 ibidem] om. A 20 iugerum] iugera A 20 duo] II A 20 Gamas] in margine sinistro graphio stilo scr. Gamás B 20 superiori] sic AB 20 Ybrachin] Ibrahim A 21 Wysch] in margine sinistro graphio stilo scr. Visnye B 21 uno] I A 21 vinee] vineas A 21 culte] cultas A 21 inculte] incultas A 23 iugerum] iugera A 23 XXIII^{or}] XXIII A 24 iugerum] iugera A 24 vinee] vineas A 24 Rad] in margine sinistro graphio stilo scr. Rád B 25 yobagiones] iobagiones A 26 iugerum] iugera A 26 XV] XXV A 26 cultas] add. spatium maius cum lacuna naturali B 26 eciam] supra lineam graphio stilo scr. etiam B 27 Gallus] graphio stilo suprascr. Gallus B 27 Eusced] graphio stilo suprascr. Eusced B 28 iugerum] iugera A 28 iugerum] iugera A

iugera terre. In villa Cup VIII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum III iugerum, arundinetum in duobus locis, et locum aptum ad stagnum, vineas XXII. In villa Vrs Ipolitus habet II mansiones, terram ad V aratra, fenetum quasi XX iugera, vineas X cultas, incultas quasi XXX, silvam in tribus locis quasi XXIX iugerum. Scemd sacerdos terram XXV iugerum, fenetum XII iugerum, vineas XII cultas, incultas IX. Item Torca habet II mancipia, et terram ad II aratra, fenetum quasi XX iugera, vineas X 5 cultas, incultas XV, silvam in V locis quasi LX iugerum. Item uxor Iacobi, que se et sua adhuc vivente marito contulit ecclesie, habet ibidem II mansiones et IIII vineas cultas, incultas II, de terra et feneto et silva nondum recepit partem a filio suo. Ibidem ecclesia habet VII mansiones, terram LX iugera, vineas XI cultas, silvam in duobus locis quasi IIII iugera. In villa Zoulat IIII mansiones, terram XX iugera, fenetum III iugerum, vineas IIII cultas, II incultas. In villa Sancti Nycolai de Zoulat XL mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, 10 p.29 || terram ad X aratra, fenetum XXV iugerum, vineas CXX cultas, et habent I locum aptum ad vineas et arandum, qui vocatur Beseneumal. Item Martinus quodam decanus habet ibidem XX iugerum, vineas III, fenetum in II locis, silvam ad I iugerum. Et in Euzud I vineam et III iugera, et in Zoulat alteram, et tria iugera. Paulus habet Borokcha I vineam, et in Nezda I et X iugera, et VIII vineas incultas, silvam I iugerum. Item Damianus in Zoulat VI vineas, XX iugera, et I silvam. Acha eciam II vineas. In villa Nezda VI mansiones 15 exceptis parvulis et iuvenibus, terram XXX iugerum, fenetum tria iugera. Item Elemerus clericus X vineas, terram ad dimidium aratrum, silvas X iugera. In villa Keccha superiori IX mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad II aratra, fenetum in tribus locis, vineas XV. Item Symon ibidem CCC iugera, fenetum in V locis, vineas XV, silvam in IIII^{or} locis quasi LXX iugera. Ibidem Tor de Furtvn II vineas. In villa infe- 20 riori Keccha XI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad tria aratra, fenetum in VIII locis, vineas XXV, silvam in tribus locis quasi VIII iugera. In Feeyreggaz XI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad tria aratra, fenetum XX iugera, vineas XXXV, silvam in tribus locis quasi XII iugera. In villa Che- pel XVIII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad tria aratra, fenetum XX iugerum, vineas XL, silvam LX iugerum. Item Demetrius I mancipium, XV iugera, II vineas. Item Benedictus filius Michaelis II vineas XV iugera. In villa Chychol VI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram C iugerum, fenetum 25 quasi X iugerum, vineas VI, sed III habent in Chepel, silvam quasi X iugera. In villa Karad X mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad IIII aratra, fenetum quasi XX iugerum, vineas in VI locis, silvam

1 Cup] in margine sinistro graphio stilo scr. Tab B 2 Vrs] in margine sinistro graphio stilo scr. Örs B 2 Ipolitus] Ypolitus A 3 mansiones] mancipia A m(ansiones) B 3 fenetum] fenum A fen(etum) B 3 XX] XV A 4 tribus] III A 4 iugerum] iugera A 4 Scemd] corr. ex Seemd ? B 4 iugerum] iugera A 4 iugerum] iugera A 5 Torca] Torka A 6 iugerum] iugera A 7 mansiones] mancipia A m(ansiones) B 7 cultas] add. et A 8 iugera] add. fenetum IIII iugera A 9 Zoulat] in sinistro margine graphio stilo add. Szolád B 9 IIII] III A 9 iugerum] iugera A 10 In villa Sancti Nycolai de Zoulat] linea infra tracta signatum et in sinistro margine add. N(ota) B(ene) B 11 iugerum] iugera A 11 vineas] vineam (?) A 12 quodam] recte quondam A 12 iugerum] iugera A 13 II] add. et del. suprascr. contractionem '-us' (= ⁹) B 13 Euzud] corr. ex Cuzud (?) B 13 tria] III A 14 habet] add. in A 14 Borokcha] Boro<ch>ka (?) A 15 Nezda] graphio stilo suprascr. Njezda B 16 terram] add. ad A 16 iugerum] iugera A 16 tria] XXX A 17 Keccha] Keceli A² add. a A 17 superiori] sic AB 19 IIII^{or}] IIII A 19 LXX iugera] iugera LXX A 19 Tor] Tek A 19 Furtvn] Furtun A 19 vineas] add. Item A 19–20 inferiori] sic AB 20 Keccha] Kettha A 20 tria] III A 21 Feeyreggaz] Feerighaz A 22 terram] in margine dextero manu posteriore add. et del. N(ota) B(ene) <...> 22 tribus] III A 22–23 Chepel] in margine dextero posteriore manu add. N(ota) B(ene) graphio stilo Csepel B linea subducta signatum B 23 tria] III A 23 iugerum] iugera A 24 iugerum] iugera A 25 vineas] add. et A 25 In villa Chychol] linea subducta signatum et posteriore manu add. in margine sinistro N(ota) B(ene) in margine dextero graphio stilo add. Csicsal B 25 Chychol] Chichol A 25 iugerum] iugera A 26 iugerum] iugera A 26 In villa Karad X mansiones] linea subducta signatum et ante suprascr. et etiam in margine dextero posteriore manu add. N(ota) B(ene) 26 Karad] Carath A 27 terram] modo abbreviationis corr. B 27 IIII] quatuor A 27 iugerum] iugera A 27 in] etiam A

in IIII quasi XX iugera. In villa Teluky, quam habet ecclesia ex donacione Sancti Regis, XXVII mansiones
exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad IIII aratra, fenetum XX iugerum, vineas LX cultas, incultas XL,
silvam quasi LXV iugera, et habent socios in Nezda VI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram LX
iugera, fenetum V iugerum, vineas XII cultas, incultas X, silvam in II locis quasi LX iugera, I socium habent
p.30 in Vrs, et XV iugera terre, vineas cultas II, II incultas. In villa Zarozozou, quam ecclesia || habet ex donacione 5
Colomanni regis, XX mansiones preter parvulos et iuvenes, terram ad IIII aratra, XC vineas, incultas XL,
silvas in X locis quasi XXV iugera. Quidam etiam ex eis in Keurushyg habet I silvam quasi IIII iugera. Item
Martinus clericus VI iugera, vineas II, Zacharias VI iugera, vineas IIII, Paulus clericus Crispus vineas III,
XI iugera in Zolat. In villa Keurushyg XXXII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad V aratra,
fenetum in V locis quasi VIII iugerum, vinee LXXX culte, inculte XX, silve in X locis quasi XXX iugera. 10
Eciam ecclesia Sancti Nicolai XIII mansiones, terram ad VII aratra, fenetum in IIII^{or} locis, vinee L culte,
inculte XIII, silva in IIII locis quasi XX iugera. Etiam in villa Kerequi ad dimidium aratrum, silvam quasi
IIII iugera. Paulus prepositus habet terram ad I aratrum cum Mathia clerico, fratre suo, fenetum in duobus
locis, vineas XII cultas, incultas VII, silvam in VI locis quasi VII iugera. Item Pousa decanus terram XVII
iugera, fenetum II iugerum, vineas IIII. Widou sacerdos terram XVI iugera, vineas XIII cultas, incultas IIII, 15
silvam in III locis quasi X iugera. Item Kench IIII vineas incultas, item Apollo XII iugera, vineas IIII cultas,
incultas II, item Scena decanus XXVII iugera, fenetum II iugera, vineas X cultas, incultam I, etiam Vnyka
II vineas apud eundem, silvam in V locis quasi X iugera. Item Sebastianus subcustos cum Mathya, fratre
suo III iugerum, vineas VIII cultas, silvam II iugerum. Item Christianus I locum, vineam I cultam, incultas
III. Item Dominicus filius Bas vineas III, terram XL iugera, fenetum in I loco, silvam IIII iugera. Item Eclev 20
decanus vineas II cultas, incultas II. Item Petrus vineas II cultas, Ivanch II, Petrus I vineam. Item Fornos
clericus vineas II cultas, incultas II. Item Gregorius rasor III vineas, Gregorius de Insula I vineam, incultas
II et silvam IIII iugera. Item Petrus filius Iohannis vineas II cultas, incultam I, silvam IIII iugera. Item Mar-
cellus pulsator II vineas. Item Zallas in Nezda I vineam. In villa Kereky XI mansiones exceptis parvulis et
iuvenibus, terram ad LX iugera, fenetum in IIII^{or} locis, vinee VII culte, inculte IIII, silva in VII locis quasi 25
XX iugera. Item Mike custos ad I aratrum terram, fenetum in I loco, vineas IIII cultas, incultas II, silvas
p.31 quasi X iugera. Item Pethke clericus, frater Elysei canonici terram XL iugera, || fenetum in II locis, vineas X
cultas, incultas II, silvam I quasi II iugera. Item Harga clericus II vineas. Item Homodoy XXXIIII iugera,
vineas VI cultas, incultam I, silvam in duobus locis VIII iugerum. Item Baca XX iugera, vineas III cultas.
Item Pousa XX iugera, vineas IIII, silvam II iugera. Item Vroch clericus in villa Keurushyg habet III vineas. 30
In villa Lyuba VII mansiones, terra ad I aratrum, fenetum in III locis, vinee XXIV culte, inculte II, silve ad
II iugera. In villa Lyulya I mansio cum IIII silvis, terram XXX iugera, fenetum in I loco, vineas IIII cultas,
incultas II. Item Paulus in Lyuba I vineam et II iugera. In villa Chega XIII mansiones, terram ad II aratra,

1 Teluky] Telki A *in margine dextero add. graphio stilo* Teleki B 2 iugerum] iugera A 4 iugerum] iugera A 4 I] unum A
5 II incultas] incultas II A 5 Zarozozou] *in margine dextero add. graphio stilo* Szárszo B 5 ecclesia habet] habet ecclesia A
6 Colomanni] Colomani A 6 IIII] IV A 7 Keurushyg] Kerusheg A 7 I] in A 9 XI] XL A 9 Zolat] Zoulat A
9 Keurushyg] Keurusheg A *graphio stilo suprascr. -eur-* B 10 iugerum] iugera A 11 Eciam] in A 11 Nicolai] Nycolai
A 11 IIII^{or}] IIII A 12 Kerequi] *add. terram* A 13 duobus] II A 15 iugerum] iugera A 15 IIII] *add. et del. locis* B
16 Kench] Kench (?) A 17 Scena] Seena A 17-18 Vnyka] Vnica A 18 Mathya] Mathia (?) A 20 Eclev] Eclev
A 21 II cultas] vineas cultas II A 21 Ivanch] Ivanch A 24 Zallas] Zalas A 24 Kereky] Kereki A 25 IIII^{or}] IIII
A 26 Mike] Mica A 27 Pethke] Petcha A 27 terram] terras A 27 fenetum] *habet lacunam parvam ante hanc vocem*
B 28 Homodoy] Homodei A 29 duobus] II A 29 iugerum] iugera A 30 vineas] *add. punctum litterae 'i' simile* B
30 Vroch] Vroc A 30 Keurushyg] Keurusheg A 31 terra] terram A 31 XXIV] XXIIII A 31 II] *posterius suprascr.*
B 33 Chega] *in margine dextero graphio stilo add. Csege* B

fenetum IIII iugerum, vineas XXV cultas, incultas VI, silvam in III locis quasi VIII iugera. Item Augustinus comes ecclesie habet ibidem terram XXX iugerum, fenetum in I loco, vineam I. Item Ioubag comes vineam I, item Escleh XXX iugera, fenetum in I loco, vineas III cultas, incultas IIII. Item Scena decanus XL iugera fenetum in I loco. In villa Baluanus VII mansiones preter parvulos et iuvenes, terram ad II aratra, fenetum in tribus locis, vineas XIIII cultas, incultas VII, silvam in IIII locis quasi XV iugera, et in IIII locis habet 5 porcionem cum villa, et in Egris habent I socium nomine Cchkud, terram ad dimidium aratrum, vineam I. In villa Berky, quam habet ecclesia a Sancto Rege, terram ad XXX aratra, fenetum in X locis, vineas LXXXII cultas, incultas LXX, silvam in I loco quasi CC iugera, et in V locis quasi XX iugera. Preterea in Gyogu habet terram ad dimidium aratrum. Item Felicianus cantor habet ibidem terram ad IIII aratra, fenetum in IX locis, vineas IX cultas, incultas XIIII, silvam in VII locis, quasi X iugera. Item in Endred ad dimidium 10 aratrum, silvam quasi V iugera. Item Scena decanus III vineas incultas, Iacobus canonicus XV iugera fenetum in I loco, vineas IIII cultas, silvam trium iugerum. Item Silvester canonicus vineas III cultas, incultas II, XI iugera. Item Birria ad I aratrum fenetum in II locis, vineas in III locis maximas, silvam in tribus locis quasi XX iugera. Item Thomas III vineas cultas. Item ecclesia Sancti Henrici VII vineas, XIIII iugera terre. Preterea tres castrenses Symigienses, ne predium cuiuslibet potentis intraret inter populos ecclesie, cum terris 15 ad II aratra, et fenetum quasi XX iugera, vineas VIII, silvam quasi L iugera, eidem contulimus ecclesie. Item p.32 ioubagiones III vineas, et Martinus III vineas. Item Gyouka IIII vineas, Laurencius canonicus III vineas, Marcellus clericus XIII iugera, vineas III. In villa Scemes III mansiones, terram ad I aratrum, vineas IIII cultas, incultas III, silvam X iugera. In Copul III mansiones, terram ad I aratrum, vines II cultas, incultas II. In inferiori Endred XIII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram habent ad IIII aratra, fenetum 20 in VII locis, vineas XLVII cultas, incultas XX, silvam IX locis, quasi XXX iugera. Exequiatores terram XX iugera, fenetum in I loco, vineas III cultas, incultam I, silvam quasi IIII iugera. Item Petrus clericus ad I aratrum, fenetum in II locis, vineas III, silvam VII iugera. Item Alexander ad I aratrum, vineas III cultas, incultas III, silvam in tribus locis, quasi XVI iugera. Item Michael comes terram ad I aratrum, vineas in I gyro multas, silvam V iugera. Prepositus I vineam, Martinus I vineam, et alius Martinus I vineam, Symon 25 II iugera, II vineas. In Superiori Endred XXVIII mansiones, terram ad IIII aratra, fenetum in VIII locis, vineam LX cultam, incultam X et VIII, silva in IIII locis quasi XV iugera. Preterea in I loco habent terram communem cum villa. Item magister Ipolitus habet servos, terram ad I aratrum, fenetum in V locis, vineas XV cultas, incultas XI, silvam in tribus locis quasi XX iugera. Item Demetrius ad I aratrum, fenetum II iugera, vineas VIII cultas, incultas III, silvam ad II iugera. Item Mathyas clericus IIII iugera, vineas in IIII locis 30 magnas. Item Paulus canonicus I vineam, Domus etiam clericus III iugera, vineas III cultas, incultas II. In Zamard XXXII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus et exceptis VII mansionibus, quas comes capelle

1 iugerum] iugera A 2 iugerum] iugera A 3 Escleh] Esclech A 4 Baluanus] in margine dextero graphio stilo add. Balvanyos B 4 preter parvulos et iuvenes] exceptis parvulis et iuvenibus A 5 tribus] III A 5 habet] habent A 6 socium] servum A 6 Cchkud] Echkud A 7 Berky] Berki A in margine dextero add. graphio stilo crucem B 8 LXX] corr. ex CXX ? 8 Gyogu] Gyogui A 9 habet] habent A 12 trium] III A 12 iugerum] iugera A 13 Birria] linea desuper tracta signatum Bvria A 13 tribus] III A 15 Symigienses] Simigienses A 15 intraret] intret A 17 ioubagiones] iobagiones A 17 Gyouka] Gyytcha A 18 Scemes] in margine sinistro add. graphio stilo Semes B 19 silvam] silvas A 19 In] add. villa A 19 Copul] Capul A in margine sinistro add. graphio stilo Kapol B 19 terram] terras A 19 I] unum A 19 II cultas] II cultas A 20 inferiori] sic AB 21 silvam] add. in A 21 iugera] add. duo sc. exsequiatores A 24 tribus] III A 24 terram] terre A 25 gyro] giro A 26 II iugera, II vineas] II vineas, II iugera A 26 Superiori] inferiori A sic cum -i AB 26 XXVIII] XX et VII A 27 X et VIII] XVIII A 27 habent] habet A 28 Ipolitus] Ypolitus A 28 servos] add. tres A 30 ad] om. A 30 Mathyas] Mathias A 31 Domus etiam] item Domus A 32 Zamard] in margine sinistro add. graphio stilo Szamard B 32 VII] VI A

regis violenter usurpat sibi cum terra ad I aratrum, habent terram ad VI aratra, vineas LXXXVIII cum XV mansionibus de Sceku, et X de Tobol et incultas XXX, silvam in XV locis quasi XL iugera. Item Scena decanus ad I aratrum, vineas in II locis, silvam in II locis quasi XVI iugera. Benedictus etiam IIII vineas. Item Iohannes prepositus XV iugera, vineas II, Thadeus etiam ad unum aratrum, vineas IX. Item Demetrius LX iugera terre, fenetum I, vineas IX cultas, incultas III, silvam in II locis quasi VII iugera. In alia Zamard XIII 5 mansiones, terras ad II aratra, vineas XX cultas, incultas XI. Item Myca custos ad I aratrum, vineas XX cultas, incultas XV, silvam in tribus locis quasi VI iugera. Item Rencha sacerdos ad I aratrum, vineas VIII, p.33 silvam V iugera. Item Elemerus clericus vineas in II locis magnas, || terram LX, silvam in II locis quasi V iugera, Benedictus filius Ioseph ad dimidium aratrum, vineas III cultas. In villa Kyralturky XIII mansiones, terram ad IIII aratra, fenetum in V locis, vineas XX cultas, incultas VII, silvam XI locis quasi XV iugera. 10 In villa Ioud, quam ecclesia habet ex donatione Cosme episcopi ante concilium, LXXV mansiones, terram secundum opinionem eorum ad XXX aratra, fenetum ibi et in Gan quasi LX iugera, vineas cultas et incultas CC, silvam secundum opinionem eorundem quasi ad X aratra, et in Berey XX iugera. Item in Clety XIII mansiones, terram ad IIII aratra. In villa Berey, quam dictus episcopus ex patrimonio habuit, XI mansiones, terram ad IIII aratra, fenetum in VIII locis, vineas XX cultas, excepta I, quam habet in I loco quasi XXX 15 iugera, silvam quasi CCXX iugera. Item Iohannes episcopus de Sceny IIII vineas. Item Ambrosius canonicus V vineas cultas, incultas II. Item Paulus canonicus II vineas, Wydou canonicus I. Item canonicus Vytalis XL iugera et X vineas. Item Potov decanus L iugera, vineas XXVII et II in Gan, I in Laba, silvam quasi X iugera. Item Bokot in Clety ad II aratra, in Berey ad I aratrum, terciam partem filio suo cum decimis dimisit, vineas habet XIII, terciam partem filio suo cum decimis, silvam in tribus locis quasi X et VIII iugera. In villa 20 Gan IIII mansiones, XXX iugera, vineas VIII cultas, incultas V, silvam in tribus locis quasi XX iugera, fenetum in tribus locis quasi VIII iugera. Item Iohannes et Wosos in Chepel habent tres vineas, Guza clericus in Keurusheg II vineas, Both custos in Kysfoluud II vineas. In villa Chaba terram ad duo aratra, vineas VII cultas, incultas IIII, silvam in IIII locis quasi VIII iugera, fenetum in II locis. Item filius Petri XX iugera, fenetum in II locis, silvas III iugera. Si vero aliqui de hiis, qui debent decimas monasterio Sancti Martini, 25 de cetero ecclesie Albensi se subiecerint, vel prepositus et canonici Albenses aliquas possessiones predicto monasterio decimales titulo empcionis vel donacionis vel quocumque modo adquisierint, ipsi omnes monasterio Sancti Martini decimas de eisdem possessionibus solvere teneantur. Ut igitur hec regalis ordinacio p.34 tam nostris, quam nostrorum successorum temporibus salva semper et inconcussa permaneat, presentem || paginam sub eodem tenore tam ecclesie Albensi, quam monasterio Sancti Martini concessimus sigilli nostri 30

1 terram] terras A 1–2 cum XV mansionibus de Sceku] cultas, XV incultas de Sceku A 1 XV] quindecim A 4 Thadeus] Tadeus A 4 unum] I A 5 alia] villa A 6 Myca] Mica A 8 Elemerus] Elemerius A 8 magnas] in cardine dextero vox 'custos' dicta t(er)r(am) LX B 9 In villa Kyralturky] linea infra tracta signatum et infrascr. N(ota) B(ene) B 9 Kyralturky] Kyralturki A 10 silvam] add. in A 11 Ioud] in margine dextero add. graphio stilo Jud B 12 eorum] eorumdem A 13 Clety] Cleti A in margine dextero add. graphio stilo Kiliti B 15 I] una A 15 I] uno A 16 Sceny] Seni 17 Wydou] Widou A 17 Vytalis] Vitalis A 18 XL] LX A 18 Potov] Poto A 18 I] unam A 18 Laba] Alba A 19 Item Bokot] linea infra tracta signatum B 19 Bokot] Boloth A 19 Clety] Cleti A 20 tribus] III A 20 et] om. A 21 tribus] III A 22 tribus] III A 22 habent] habet A 22 tres] III A 23 Kysfoluud] Kiusfolwd A 23 In villa] linea infra tracta signatum et add. posteriore manu in margine dextero N(ota) B(ene) et infra hoc graphio stilo Csaba B 23 duo] II A 25 silvas] silvam A 25 aliqui] aliquis A 26 subiecerint] in margine dextero manu saeculorum XV–XVI add. Hic nota de bonis acquisitis per Albenses ut decimas solvant B 28 teneantur] add. Item volumus et mandamus, ut predicti sales a festo Sancti Iohannis Baptiste usque ad festum Sancti Stephani regis monasterio Sancti Martini annuatim sine aliqua diminutione vel contradiccione solvantur AC 30 Martini] add. de consensu et voluntate primogeniti nostri regis Bele et Colomani regis Rutenie, dilectorum filiorum nostrorum et principum regni nostri AC 30 sigilli nostri] add. et ipsam fecimus bulle nostre auree AC

munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus magistri Bulsu, aule regie cancellarii et et Geuriensis prepositi. Anno dominice incarnationis M° CC° XXIX°, venerabili Roberto Strigoniensi, reverendo Ugrino Colocensi archiepiscopis, vacante sede Chenadiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Gregorio Geuriensi, Cleto Agriensi, Briccio Wachiensi, Alexandro Waradiensi, Reynaldo Transsilvano, Stephano Zagrabieni, Bartholomeo Vesprimiensi episcopis existentibus ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Moyse comite pala- 5 tino, Ladizlao iudice curie nostre et comite Baachiensi, Ochuz curiali comite domine regine, Dionisio filio Dionisii magistro tawarnicorum et comite Zounukyensi, Demetrio magistro dapiferorum et comite Posoniensi, Luca magistro pincernarum et comite de Bors, Nicholao magistro et comite agasonum et aliis quam pluribus comitatus et magistratus tenentibus, regni nostri anno XX° sexto.

XXI.

10

1221. — II. András király részletesen felsorolja és megerősíti Uros apát szerzeményeit.

ORIG.: A PFL, Capsa 4 B (66) (DF 206 866).
COPIA: B PFL, Liber ruber 34–38 (21).
EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* III/2,476–480; V/1,297–302. WENZEL, *Cod. dipl.* I,171–175 (96). ERDÉ-
LYI, *Rendtört.* I,650–652 (65). 15
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 206–207 (15).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 368. Sz(ovák) K., in: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 54 (II. 12).

Confirmationes possessionum acquisitarum per Uriam abbatem. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue Unitatis. Andreas, Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum. Regie serenitatis provida circumspectio sicut in conferendis beneficiis pro meritorum exigencia 20 singulis se debet manu larga liberaliter exhibere, ita pariter ad collatorum conservacionem tenetur non inpari sollicitudinis studio vigilare, ut et que contulerit, faciat pacifice possideri, et quicquid quilibet Christo fidelium ex bonis suis quolibet iusto titulo acquisitis salubriter disposuerit, si in ultimis voluntatibus seu etiam inter vivos, ratum habeat et sue auctoritatis interventu inconcussam ei tribuat firmitatem. Hinc est, quod p.35 noster fidelis, videlicet Wros, abbas ecclesie Sancti Martini de Pannonia, quem attendentes || meritorum 25 prerogativa ceteros precellere et servicionum continuata longevitate pluribus preminere, qui nec inopportune postulans, nec ambiciosus insistens precibus nostram presenciam adiens a nobis humiliter postulavit, quod possessionem, videlicet terras cum earundem incolis et ceteris pertinenciis suis, quas quilibet ob remedium salutis anime sue, ut per hec temporalia eterna reciperet, ecclesie Sancti Martini sub testamento dimiserat, et etiam alia, que idem abbas a manibus diripiencium et falso occupancium de iure ecclesie per iudicis arbitrium 30 iusto examine receperat, necnon et alia, que empcionis titulo possederat, seu que pro peccunia ecclesie non indebite, sed iuste requisierat, auctoritatis nostre munimine, ne in posterum aliquo unquam tempore per dolositatis seminarium et versucie calumpniam quicquam ex his diminui vel revocari valeret in irritum, roborari faceremus. Nos vero, quia nostrum est specialiter ecclesiis regalibus pia sollicitudine providere, petitionem iamdicti abbatis admittentes presentem paginam in generationes generacionum illibate conservandam nostro 35

1 in perpetuum] imperpetuum A 1 roboratam] roborari AC 1 et] iterum superflue add. B 2 M° CC° XXIX°] millesimo ducentesimo vicesimo nono A 2 XXIX°] XXVIII° C 3 archiepiscopis] archiepiscopo A 3 Chenadiensi] Cenadiensi A 4 Briccio] Britio A 4 Wachiensi] Waciensi A 5 Vesprimiensi] add. Iacobo Nitriensi A 6 Ladizlao] Ladislao A 6 Baachiensi] Baciensi A 6 curiali comite] comite curiali A 7 Zounukyensi] Zounukiensi A 8 Nicholao] Nicolao A 9 pluribus] plurimis A 9 XX°] vicesimo A XXI. 18–19 IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue Unitatis.] litteris elongatis scr. A 19 Andreas] om. litteram initialem A 21 inpari] impari A 22 contulerit] contulit A 23 si] sive A 26 preminere] AB lege preminere

privilegio iussimus roborari. Donacionem igitur, quam Catlu prenominato monasterio fecit, hec est. Partem, que ipsum in terra Elbu contingebat, cum incolis suis, quorum nomina hec sunt: Gueca cum filio, Cosol cum tribus filiis, Zubus per se, Fenca cum filio Georgii, Buguar, Quida, Beud cum II filiis et filius Michaelis, Hecy cum III filiis, Nepleguen cum II filiis, Deca cum filio, Nugulm filium Chyna, Gouci, Vicy cum II filiis, Vyda, Vitalis cum I, Goucy, Hodus, Geur, Deca cum III filiis, Hab, Zenka cum filio, Lugumer cum II filiis, Mohou 5 cum II filiis, Chomo cum II filiis, filius Gervasii, Bocii, Chyma cum tribus filiis, Cema et Elus. Item dedit servum nomine Lazou cum uxore et IIII filiabus. Item partem, quam in terra Sceleus habebat, cum incolis suis. Item II servos, videlicet Mycou, Vencyr cum vineis, quas colebant, ut annuatim cum tunella vini serviant p.36 suas exsequias. Item || servum nomine Ceplet cum filiis et cum vinea, quam colit, servire domui infirmorum fratrum. Item terram Catlu prope insulam, quam proprie possidebat, iamdicte ecclesie salve dimisit. Item 10 pars, que ipsum in terra Socorou et in Barana et in predio Catlu contingebat, eidem ecclesie reliquit. Item Ambrosius, frater eiusdem Catlu dedit eidem ecclesie partem, quam in predio Barsunus, quod vocatur Catlu, habebat, cum incolis suis, et partem fratris sui, quam ab ipso acceperat, cum parte sua, quam habuit in Elbuu, quorum incolarum nomina hec sunt: Paul cum II filiis, Chub cum IIII filiis, Alchyca cum filio, Zada cum duobus filiis, Leguenus cum III filiis. Partem etiam suam, quam in terra Sceleus habebat, cum silva et ser- 15 vis ad ipsum pertinentibus, videlicet Wesech cum filio eius et cum una vinea eidem ecclesie assignavit. Item Leustachius et uxor sua Hylta dederunt predium Preccha cum VI aratoribus et II aratris, quorum videlicet aratorum nomina sunt hec: Sop, Chempeh, Wasard, Pozor, Chumur, Ethca. Item VI vineas cum vinitoribus novem, quorum nomina sunt hec: Pancasa, Buhta, Michal, Guzu, Pot, Chotober, Hega, Adamus, Pentuk. Item dederunt C oves cum III pastoribus, quorum nomina sunt hec: Bychu cum II filiis, videlicet Renquez et 20 Iwan. Item equas indomitas XXX. Item ioubagiones, quorum nomina sunt hec: Buusa cum II filiis, videlicet Wina et Tyuuan, Chotad cum II filiis, Heused et Teku, Iulianus cum filio, Benka, Eusud, Forta, Poson. Istos vero IIII^{or}, videlicet Obus, Zaron et Domosc dimisit uxori sue servire, quoadusque vixerit, post obitum vero ipsius ad iamdictum monasterium, sicut ad ipsum pertinebant, pleno iure pertineant. Item dederunt V pe- dissequas ad lavanda vestimenta altarium et mensalia abbatis atque fratrum, quarum nomina sunt hec: Cug, 25 Huguia, Lencud, Tala, Cunche. Item dederunt in insula Abada predium cum X mansionibus libertinorum et predium nomine Petend cum X mansionibus libertinorum et ceteris ad ipsos pertinentibus, et partem etiam suam, quam habuit Winar. Preterea confirmamus predium Petnd, quod abbas iamdicte ecclesie a Geur filio p.37 Geren || pro LX et VI marcis receperat cum servis, libertinis et ceteris pertinentiis. Item iobagiones, quos magister Geur filii Geren pro remedio anime sue ecclesie Beati Martini reliquerat, hiis exprimuntur vocabulis: 30

1 Donacionem] AB per attractionem scr., lege donacio 2 Elbu] in margine dextero cum manu longe posterioris aetatis Ólbö B 2 hec sunt] sunt hec A 2 Cosol] Gosol A 3 Fenca] Ferca A 3 Hecy] Hecii A 4 filium] AB recte forsan filius 4 Chyna] China A 4 Vicy] Vici A 4 Vyda] Vida A 5 Goucy] Gouci A 5 Lugumer] Lugumen A 5 Mohou] Mozou A 6 Chomo] Chomou A 6 Chyma] Chima A 6 tribus] III A 7 IIII] IIII^{or} A 7 Sceleus] in margine dextero cum manu longe posterioris aetatis Sceleus B 8 Mycou] Micou A 8 Vencyr] Vencir A 10 Catlu] in margine sinistro manu posterioris aetatis Catháza B 10 salve] silve A 11 pars] AB recte forsan partem 11 reliquit] reliquid A 12 Barsunus] in margine sinistro manu posterioris aetatis Barsanjos prope est Kathaza B 14 hec sunt] sunt hec A 14 IIII] IIII^{or} A 14 Alchyca] Alchica A 15 duobus] II A 16 Wesech] Wesech A 16 cum] et A 17 sua] add. nomine A 17 Hylta] Hilta A 17 Preccha] in margine sinistro manu posterioris aetatis Praeccha B 18 Chempeh] Chempez A 18 Ethca] Etcha suprascr. littera corr. ex Etca A 19 Adamus] Adamas A 21 Iwan] Ywan A 21 XXX] add. dederunt A 21 ioubagiones] iobagiones A 22 Heused] Heuseb A 22 Teku] Theku A 22 Benka] Benca A 23 IIII^{or}] quatuor A 23 Zaron] Zarou A 23 quoadusque] coadusque A 26 Lencud] Lenchud A 26 Cunche] Cunca A 26 Abada] in margine sinistro manu saeculi XV. cum manu monstranti Abada manu posterioris aetatis Abda B 27 Petend] corr. posterius ex Petnd in margine sinistro manu posterioris aetatis Petend B 28 habuit] rasura del. A 28 Petnd] Petend A 29 LX et VI] LX et sex A 30 magister] nisi legendum mater 30 filii] AB recte forsan filius

Leua, Pous, Tumpud cum IIII filiis. Nomina vero servorum sunt hec: Budur, Cosma, Damian, Disky, Vina. Hec sunt nomina ancillarum: Zumbotca cum filia nomine Tepa et Christina per se. Item confirmamus medietatem ville Ylbeu, quam OPOCHS, frater dicti Catlu cum iobagionibus suis et ceteris pertinentiis ecclesie Beati Martini contulit, quorum nomina sunt hec: Dubur, Michal, Forcos cum posteris suis, Ynoc, Stephan, Iuan, Iacobus, Mylud cum fratre suo Zegun, Petur, Paul, Odou, Cardinalis, Munch cum filio, Cema, Ylcus, Chymoz, Nymuge, Belle. Hos omnes predictos cum posteris eorum universis et terra. Preterea idem OPOCHS dedit eidem ecclesie servum nomine Bozou cum terra ad culturam IIII boum sufficienti, ut singulis annis suas exsequias faceret in festo Sancti Michaelis in bove trienni et C panibus et tunella cervisie. Preterea partem in secundo predio eius nomine Zeuleus, quam tam in terra, quam in silva habebat, et servum nomine Yroslo cum II filiis et vinea et etiam vineam in vinea Echu et totam terram, que in predio nomine Catlu prope ad insulam regis ad eius partem pertinet, et quendam servum nomine Yroslo cum II filiis iamdictus .O. ecclesie Beati Martini contulit. Item confirmamus partem, quam Egidius in villa Gamas cum II vineis et tribus nemonibus et cum I aratro et terra sufficienti ad aratrum et cum servo nomine Apat et cum omnibus pertinentiis suis ecclesie Sancti Martini dimisit possidenda. Item confirmamus etiam sententiam diffinitam nostri palatini, .N., filii Borc, quam fecit contra Byssenos de Nogholm et Latinos Albenses, ita quidem, ut cum dicti Bisseni de patrimonialibus suis decimas dare non repudient, ymmo inviti solvere compellantur, multo magis de vineis suis in comitatu Symigiensi empticio acquisitis vel vinis empticie congregatis dare teneantur, et hoc idem de Latinis Albensibus dicimus, ut vel de omnibus vinis suis tam emptis, quam et suis propriis decimas p.38 integraliter persolvant, vel usque ad festum Sancti Martini || ab empcione vini desistant, ut interim decimatores decimas de vino provenientes plene possint assignare, vel si emere voluerint, non nisi consensu abbatis et recepto eius sigillo emere vel empta vinea aut sua propria ante dictum festum extrahere presumant. Quod si quis ausu temerario aliter facere attemptaverit et in hoc culpabilis repertus fuerit, tanquam furem condempnandum fore iudicamus. Item confirmamus etiam sententiam eiusdem nostri palatini, quam fecit contra populos Vesprimiensis episcopatus in comitatu Symigiensi constitutos pro decimis eorundem, prout in tenore litterarum domini apostolici, videlicet Innocencii III continetur, quas eiusdem ecclesie abbati, videlicet .W. super hiis idem apostolicus concesserat. Datum per manus Cleti, aule nostre cancellarii et Agriensis prepositi, anno dominice incarnationis M^o CC^o XX° I^o, venerabili Iohanne Strigoniensi, reverendo Ugrino Colocensi archiepiscopis existentibus, Desiderio Chenadiensi, Roberto Vesprimiensi, Guillermo Transsilvanensi, Thoma Agriensi, Iacobo Waciensi, Stephano Zagrabiensi, Alexandro Waradiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi episcopis existentibus, Nicolao filio Borcz, palatino et comite Supruniensi, Ochuz bano, Paulo filio Petri woiavoda, Dionisio, magistro tawarnicorum et comite de Bach, Iula maiore, Budrugensi et curiali comite regine et ceteris comitibus comitatus tenentibus, regni nostri anno X^o et VIII°.

1 IIII] IIII^{or} A 2 Zumbotca] Zumbotca A 3 Ylbeu] Ilbeu A 5 Mylud] Milud A 5 Munch] Munc A 5 Ylcus] Ilcus A 6 Nymuge] Nymuga A 6 Belle] Bella A 7 IIII] quatuor A 8 in] recte I corr. ad in A 9 Zeuleus] Zeleus A 9 Yroslo] Iroslo A 10 Echu] Ecchu A 11 Yroslo] Iroslo A 11 .O.] lege O(pochs) 12 Gamas] in margine dextero manu saeculi XV. Gamas B 12 II] duabus A 13 I] uno A 14 diffinitam] recte diffinitivam A 15 .N.] sc. N(icolai) 15 Borc] Borz A 15 Byssenos] Bissenos A 15 Latinos Albenses] in margine dextero manu saeculi XV. de Albensibus, ut solvant decimas B 16 ymmo] immo A 17 Symigiensi] Sumugiensi A 18 vinis] in margine dextero manu saec. XV vestris ? 22 tanquam] tamquam A 23 iudicamus] iudicavimus A 24 Vesprimiensis] Uesprimiensis A 24 Symigiensi] Sumugiensi A 26 .W.] sc. W(ros) 28 Vesprimiensis] Uesprimiensis A 29 Waciensi] Uuaciensi A 29 Waradiensi] Uu(a)r(adiensi) A 30 Nicolao] Nycolao A 30 Borcz] Borz A 31 tawarnicorum] tauuarnicorum A 31 Bach] Bachs A 32 VIII°] octavo A

XXII.

1224. — II. András király megerősíti a pannonhalmi apátságot azon adományainak birtokában, amiket korábban a monostor három, a király által felszabadított emberéért adott cserébe.

ORIG.: A PFL, Capsa 1 B (76) (DF 206 877).
COPIA: B PFL, Liber ruber 38–39 (22).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,198 (115). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,662–663 (74).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 403.

5

Privilegium Andreę regis pro concambio Petri. IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue Unitatis. Andreas, Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croacie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum! Cum quolibet iusta peticio apud regie serenitatis excellenciam sit admittenda, illa maxime mereri censetur 10 optentum, que ab animo divinitus inspirato procedens prodit velle petentis largiendo terrena lucrari celestia et temporalibus institutis acquirere sempiterna. Hinc est, quod ad universorum noticiam presencium et posterorum pervenire volumus, quod dilectus ac fidelis noster, Uros, abbas Sancti Martini ad nostram accedens presenciam instanter ac devote postulavit, ut ea omnia, que in concambium Petrus et duorum fratrum ipsius, p.39 qui de filiis || officialium ecclesie Sancti Martini oriundi fuerant, quos intuitu fidelitatis et serviciorum predicti 15 Petrus ab omni debito et servicio, quo ecclesie astricti tenebantur, exemptos cum consensu predicti .V. abbatis et fratrum suorum perpetue donavimus libertati, ecclesie contuleramus, auctoritate nostri privilegii confirmaremus. Nos igitur iustis, honestis et salubribus petitionibus sepepredicti .V. abbatis condignum favorem adhibentes datam a nobis commutationem benignitate regia confirmavimus. Contulimus igitur prenominate ecclesie Sancti Martini terram quandam nomine Gunew ad tria aratra exceptam de castro Zulugageuriensi 20 cum VI mansionibus castrensiis, quorum nomina sunt hec: Wtous, Guegus, Tuba, Ybrah, Echelleuus et Tocut. Item contulimus LXX iugera terre, quod vulgo 'teluk' dicitur, et duas insulas sitas in Danubio et piscaturam in Danubio, que dictos castrenses contingebat. Et hec omnia per dilectum ac fidelem nostrum Gregorium magistrum, tunc temporis electum Geuriensem prememorata ecclesie Sancti Martini fecimus assignari. Ut autem hoc concambium factum et confirmatum a nobis nec nostris, nec nostrorum successorum 25 temporibus retractari valeat, presentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Cleti, aule nostre cancellarii et Agriensis prepositi, anno dominice incarnationis M^o CC^o XX° IIII°, Strigoniensi sede vacante, reverendo Ugrino Colocensi archiepiscopo existente, Desiderio Chenadiensi, Roberto Vesprimiensi, Thoma Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Briccio Waciensi et aliis episcopis ecclesias Dei gubernantibus, Iula, palatino et comite Budruguiensi, Salomone bano, Nicolao, curiali 30 comite regine et comite Supruniensi, Botez, aule nostre curiali comite et comite Bekesiensi, Buzad Posoniensi, Nicolao, fratre Ugrini Chenadiensi et aliis comitibus comitatus tenentibus, regni autem nostri anno XX°.

XXIII.

1226. — II. András a pannonhalmi apát és a székesfehérváriak közt zajló perben egymást követően kinevezett bírók ítélete alapján szabályozza a székesfehérvári latinok somogyi borvásárlásának feltételeit.

35

XXII. 8 con] *posterius suprascr.* **8 Petri**] *in margine dextero manu posterioris aetatis super Gunew* **B 8** IN NOMINE Sancte Trinitatis et individue Unitatis] *litteris elongatis scr.* **A 13** Martini] *add. <de> Sacro Monte Pannonie* **A 16** .V.] *lege U(ros)* **B .W. A 18** .V.] *lege U(ros)* **20** Gunew] *in margine dextero manu longe posterioris aetatis* Gunew ad littus Danubii nunc Gőnyű vocatur **B 21** VI] *sex* **A 21** Wtous] *Wtous* **A 21** Echelleuus] *Helleus* **A 22** LXX] *septuaginta* **A 22** terre] *terrarum* **A 22** teluk] *in margine dextero manu longe posterioris aetatis* Telek **B 25** concambium factum et confirmatum] *concambium et confirmatum factum* **A 29** Vesprimiensi] *Wezprimiensi* **A**

ORIG.: *desideratur*
 COPIA: **B** PFL, Liber ruber 39–40 (23).
 EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,680 (90).
 COMM.: ZSOLDOS–THOROCZKAY–KISS, *Székesfeh.* 169–170.
 REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 429.

5

Littere contra Latinos Albenses. Andreas, Dei gratia Ungarie rex universis, quibus presens pagina pa-
 p.40 tuerit, salutem || et omne bonum! Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod
 cum abbas et conventus Beati Martini de Sacro Monte Pannonie contra hospites nostros Latinos Albenses
 eo, quod de vino empticio in Symigiensi parrochia decimas iustas et debitas non persolverent, querimoniam
 nobis multociens effudissent, nos, prout tenemur, ad locandam inter eos et hospites memoratos iusticiam Ni- 10
 colaum comitem, tunc palatinum nostrum et postmodum venerabilem Gregorium, episcopum Geuriensem
 iudices constituimus, sed cum in illorum iudicio contenti esse non possent, ad ultimum tandem ex communi
 consilio et consensu venerabilis viri, Roberti, episcopi Wesprimiensis, Iule, palatini et comitis Supruniensis,
 Nicolai, filii Borch iterato palatini et aliorum iobagionum nostrorum secundum iuris ordinem procedentes
 statuimus firmiter, quod memorati hospites de vineis suis propriis decimas iuste et plenarie persolventes vi- 15
 num in Symigio semper et ubique liberam habeant emendi facultatem, in presencia tamen decimatorum
 abbatis et conventus Beati Martini et hominis nostri, quem idem abbas singulis annis a nobis pecierit. Sed
 si forte ipsi decimatores occasione dilacionis ad eos, de quibus hospites dicti vinum emerint, ire noluerint
 vel in eodem loco secundum certum numerum tunellarum litteras aut ligaturas sine precio in sigillis dare
 denegaverint, testimonio hominis nostri, necnon collectoris vicesimarum et aliorum ydoneorum hominum 20
 ad hoc invocato libere et secure deferant vina sua empticia, et decimas de vino, quod predicto modo emerint,
 solvere nullatenus teneantur. Si autem absque sigillo quis repertus fuerit usque festum Beati Martini vinum
 detulisse, totum vinum et res, quas ibidem habuerit, amittat. Ut autem huius rei series salva semper et incon-
 cussa permaneat, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam,
 datam ab incarnatione Domini M° CC° XX° VI°, regni nostri anno XX° III° 25

XXIII.

*Zólyom, (1238.) június 11. — IV. Béla megerősíti a pannonhalmi monostor és a székesfehérvári káptalan között
 a somogyi tizedek ügyében az ő közreműködésével létrejött egyezséget.*

ORIG.: **A** PFL, Capsa 23 S (175) (DF 206 982).
 COPIA: **B** PFL, Liber ruber 40–42 (24).
 EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* III,2–3 (2). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,765–766 (180).
 COMM.: ZSOLDOS–THOROCZKAY–KISS, *Székesfeh.* 93–94.
 REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 643.

30

Littere de convencione facta inter Albensem et ecclesiam Beati Martini. .A., Dei gratia rex Hungarie
 p.41 universis presentes litteras inspecturis || salutem in Domino! Cum pacem, quantum in nobis est, cum om- 35
 nibus habere debeamus et tenere, precipue tamen debemus intendere, ut intra regni nostri terminos pax et
 concordia conservetur et iurgiorum materia sopiatur. Cum igitur inter Albensem ecclesiam et monasterium

XXIII. 20 ydoneorum] in lineae initio spatium quinque litterarum vacuum **B** 21 decimas] in lineae initio spatium quinque
 litterarum vacuum **B** XXIII. 34 .A.] .B. A littera initialis mendose A sed littera simplici correcta in margine sinistro .B. post
 colore rubro hec **B** 34 Hungarie] Ungarie **A**

Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie super decimis in comitatu Symigiensi provenientibus, quas abbas in prediis et villis ecclesie et canonicorum Albensium vendicabat, et Albensis ecclesia se ab honore decimarum inimmunem diceret, dudum fuisset exorta contencio, fuit in arbitros super eodem facto pluries commissum, per quorum sententiam lis non potuit diffiniri, quia eorum sentencie fuit ab altera parcium, que se gravari sentiebat, contradictum. Et demum negotium ad Sedem Apostolicam est deductum, ubi lite diucius perdurante 5 tandem causa in Ungariam est remissa, ut amicabile composicio, si posset, fieret, que utrique parti complaceret. Quia vero utriusque ecclesie patronatus ad nos pertinere dinoscitur, eorum laboribus et expensis parcere cupientes, mediatores extitimus pacis et concordie inter eos reformande et compositionis faciende, et tandem divino auxilio de comuni consilio et assensu capituli Albensis ecclesie et decani, cui ex speciali commissione Sedis Apostolice generalis amministracio Albensis ecclesie tam in spiritualibus, quam in temporalibus est con- 10 cessa, de assensu eciam abbatis et conventus Sancti Martini composuimus inter eos in hunc modum, quod cum Albenses canonici a suis populis decimas non exigant, ad exportanda vina et alias res decimales sigillum eorum dari non debeat, sed ad ea exportanda sigillum abbatis Sancti Martini sine precio populis Albensis ecclesie concedatur ad sua vina propria exportanda, fide tamen eorundem recepta, quod vinum aliorum vel alias res decimales suo nomine non exportent. Preterea, quod canonici vel populi seu servi eorum non recipiant 15 segetes vel vina aliorum in horreis suis vel cellariis abbati decimas debencium, ne sub eorum occasione decime abbati ab aliis debite occultentur. Item, quod omnes clerici Albensis ecclesie, qualiscumque condicionis sint, p.42 exceptis || hiis, qui sedent in terris ipsorum Albensium non decimalibus, decimales fiant. Item omnes possessiones Albensis ecclesie in comitatu Symigiensi constitute, quas post tempus arbitrii a venerabilibus patribus Roberto, tunc Vesprimiensi, Gregorio Iauriensi, Iacobo Nitriensi episcopis prolati acquisivit, decimales fiant 20 preter possessiones, quas Cosmas episcopus in eodem comitatu eis dedit. Nos eciam eidem monasterio, ut Albensem ecclesiam ab ipsius impetitione possemus liberare, concessimus vicesimam decimarum nobis in comitatu Symigiensi provenientem. Capitulum vero Albensis ecclesie unanimiter et concorditer capellam de villa Bagat ad se libere pertinentem et ipsam villam Bagat cum aliis tribus villis, foro et omnibus ad eandem villam Bagat pertinentibus monasterio Sancti Martini contulerunt eo iure possidenda, quo ab antiquo ipsi 25 possederunt. Huic autem compositioni abbas et conventus Sancti Martini consenserunt ac omni liti, iuri et actioni, que in hoc facto habebant vel habere videbantur, cesserunt et renunciaverunt tam ipsi, quam Alben- se capitulum unanimiter promittentes se nunquam contra hanc formam compositionis processuros. Si qua vero parcium contra id temere veniret, trecentas marcas argenti parti hanc compositionem observanti solvere teneretur. Datum in Zolun, tercio Idus Iunii. 30

XXV.

Laterán, 1240. február 16. — IX. Gergely pápa a pannonhalmi apát és konventje kérésére megerősíti a monostor és a székesfehérvári káptalan között a somogyi tizedek ügyében létrejött egyezséget.

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Liber ruber 42–43 (25).
EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,788 (186).
COMM.: ZSOLDOS–THOROCZKAY–KISS, *Székesfeh.* 93–94.

35

1 Symigiensi] Simigiensi A 3 inimmunem] immunem A 3 commissum] compromissum A -pro- syllaba contracta omissa B
10 amministracio] aministracio A 13 abbatis] in margine dextero manu saeculi XV. hic nota de populis ecclesie Albensis B
14 aliorum] alienum A 19 Symigiensi] Simigiensi A 20 Vesprimiensi] Wesprimiensi A 23 Symigiensi] Simigiensi A
26 composicioni] corr. ex -ione et post videtur rasura B

Confirmacio domini Gregorii pape contra Albenses. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis .. abbati et conventui monasterii Sancti Martini de Pannonia ordinis Sancti Benedicti Iauriensis diocesis salutem et apostolicam benedictionem! Ea, que iudicio vel concordia terminantur, firma debent et illibata consistere, et ne in recidive contencionis scrupulum relabantur, apostolico convenit presidio communiri. Significantibus siquidem vobis intelleximus, quod cum inter vos ex parte una et .. prepositum et capitulum 5
p.43 ecclesie Albensis ex altera super decimis, quas in villis et prediis || ecclesie iamdicte consistentibus in comitatu Simigiensi ad vos dicebatis rationabiliter pertinere, questio fuisset exorta, tandem mediantibus probis viris, prout in litteris super hoc confectis plenius dicitur contineri, amicabilem intervenit compositio inter partes, quam apostolico petivistis munimine roborari. Nos itaque vestris postulacionibus inclinati compositionem ipsam, sicut sine pravitate provide facta est et ab utraque parte sponte recepta et hactenus pacifice observata, 10 auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani, XIII Kalendas Marcii, pontificatus nostri anno tercio decimo.

XXVI.

15

1239. — *Dénes nádor oklevélbe foglalja a király ítéletét, amellyel az uralkodó Chukar, pozsonyi várjobbágy és társai által elvitatott Sala birtokot és a negyven ekényi földet a pannonhalmi monostornak ítélte.*

ORIG.: A PFL, Capsa 36 Ff (180) (DF 206 987).
COPIA: B PFL, Liber ruber 43–45 (26).
EDD.: NOVÁK, *Vindiciae* 15–16. KATONA, *Hist. crit.* V,850–852. FEJÉR, *Cod. dipl.* IV/1,138–140. 20
WENZEL, *Cod. dipl.* II,94–95 (55). KNAUZ, *Monumenta* I,328 (411) (extr.). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,763–764 (178). MARSINA, *Cod. dipl.* II,35–36 (50).
REG.: SZŐCS, *Reg. palat.* 60. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 1764.

Privilegium Dionisi palatini contra Chukar. DIONISIUS, Dei gratia palatinus et comes de Zounuk omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino! Quoniam rebus iuste dispositis causisque legitime 25 ordinatis novercari solet oblivio, convenit, ut ea, que in posterum conservanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam presentibus, quam futuris, quod cum causa mota fuisset inter Uros abbatem Sancti Martini de Pannonia et fratres eiusdem ex una parte, et iobagiones et civiles Posonienses, Chuker videlicet et cognatos suos et socios eorundem ex altera super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore Sanctorum Stephani et Ladizlai regum Vag vocabatur, ut idem abbas et 30 fratres dicebant, sicut etiam postmodum in privilegiis eorum inspeximus contineri, et ipsa causa ad presentiam domini regis devenisset, ipse rex nobis vice sua commisit audiendam et fine debito terminandam. Parte igitur utraque coram nobis constituta dicti iobagiones et civiles repetebant ipsam possessionem ab abbate et
p.44 fratribus eiusdem sub nomine iuris castri et sui proprii dicendo eam per abbatem et fratres vi occu||patam retineri. Ad hoc dictus abbas et fratres eius responderunt dictam possessionem ecclesiam eorum a tempore 35 sanctorum regum predictorum continue possedissee, et in eodem instanti instrumentis autenticis, regum scilicet predictorum et aliorum regum sibi succedencium et iudicum domine regine inclite memorie et Bertholdi, fratris eiusdem, tunc temporis Colochensis archiepiscopi, iudicum scilicet ab Andrea pie memorie rege de-

XXV. 1 GREGORIUS] in margine sinistro G B XXVI. 25 dispositis] -tis suprascr. B 27 testimonio] in margine dextero cum stilo graphio Caps. 36. lit. Ff. Prot. pag. 1841 B 29 Chuker] Chukar A 32 domini] in margine dextero manu posterioris aetatis N(ota) B(ene) de iudicatu comisso palat(ino) B

legatorum et arbitrorum, Desiderii scilicet, episcopi Chenadiensis et Poth, quondam palatini et Alexandri, Symigiensis comitis ab utraque parte electorum suam evidentissime probaverunt intencionem. Qui iobagiones et civiles intellecta causa sue dampnationis sepius a nostri iudicii sententia vana aufugentes presumptione ad nostrum semper iudicium a domino rege sunt remissi. Nos igitur, licet iusticie debuissimus facere complementum, ad maiorem tamen cautelam fame nostre precaventes utrasque partes presencie domini regis fecimus astare, causam eorundem, sicut coram nobis processum fuerat, serietenus explicantes et instrumenta et rationes dictorum abbatis et fratrum exponentes. Dominus autem rex cum suis ioubagionibus, Iula comite, iudice curie sue et magistro Stephano, preposito Tytuliensi et aule regie cancellario, Benedicto, preposito Budensi et vicecancellario, Matheo, magistro dapiferorum, Dionisio, magistro agasonum, Sebus comite et aliis quampluribus regni baronibus presentibus nobis inito consilio taliter diffinivit, quod possessio Sala et terra predicta, pro qua lis inter partes vertebatur, in ius cederet totaliter et permaneret ecclesie supradicte sub eisdem et cum eisdem metis, sicut etiam Petrus, comes de Zulgageur et magister Petrus hospitalium Sancti Regis de Strigonio in litteris suis, quos dominus rex ad inspiciendas metas predictae possessionis transmiserat, dominum regem et nos certificarunt, sicut etiam ordo metarum terre eiusdem plenius in instrumentis predictis continetur. Verum, quia in compositione predictorum cesserat arbitrorum, quod, si qua parcium facte inter eos contraheret compositioni, pene subiaceret sexaginta marcarum, et quia dicti iobagiones sopitam causam removisse sunt inventi, intellexe||ramus eos tanquam calumpniatores remansisse, sed ad petitionem domini regis et nostram et aliorum quam plurium dictus abbas et fratres et debitum eis remiserunt et personarum condemnationem, quam merebantur, relaxarunt. Itaque tamen, quod deinceps dicti iobagiones et civiles nichil litis aut contrarietatis super causa premissa contra ecclesiam Sancti Martini audeant vel presumant incitare, alias turpiter condemnarentur. Et ut ista firma et rata permaneant, presentes litteras concessimus sigilli nostri patrocinio roboratas. Datum per manus Mathie, nostri notarii, anno dominice incarnationis M^o CC^o XXX° VIII°.

XXVII.

1237. — IV. Béla király helybenhagyja Dénes nádor ítéletét, amellyel a nádor elmarasztalta Jaco udvarnokispánt Salaföld bitorlása miatt.

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Liber ruber 45–46 (27).
EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 754–755 (168). MARSINA, *Cod. dipl.* II, 17–18 (23).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 625.

30

Confirmacio Bele regis possessionis Sala. Bela, Dei gratia rex Ungarie universis presentem paginam inspecturis salutem in vero Salutari! Ad universorum presencium ac futurorum harum serie volumus pervenire noticiam, quod, cum dominus abbas de Sacro Monte Pannonie Iaco, comitem udvornicorum citavisset coram dilecto ac fideli nostro, Dionisio palatino super terra Sala, que est versus Nitriam in insula infra Holut Wag, dicens eam per eundem Iaco comitem violenter detineri, predictus Iaco, sicut ex relatione eiusdem palatini percepimus, sic respondit, quod dictam terram iobagiones castri Nitriensis udvornicis nostris statuissent. Palatinus autem cognoscens de causa adiudicavit, quod prenomatus Iaco comes cum eisdem iobagionibus castri, a quibus statutam fuisse dicebat, debent comprobare. Qui coram eo constituti dixerunt, quod dicta

2 Symigiensis] Simigiensis A 7 ioubagionibus] iobagionibus A 8 Tytuliensi] Tytyliensi A 19 Itaque] recte ita A 21 condemnarentur] condemnarentur A 22–23 M^o CC^o XXX° VIII°] millesimo ducentesimo tricesimo nono A XXVII. 31 Sala] in margine dextero coeva manu B et transverse scr. Confirmacio Bele regis possessionis Sala B ibidem inferius manu posterioris aetatis N(ota) B(ene) de iudicatu palatino comisso B

terra Sala in elevacione ferri candentis nominate ecclesie Sancti Martini fuisset iustificata, nec ipsi ad usum dictorum udvornicorum contulissent. Unde cum sepedicti iobagiones casti adducti per Iaconem nichil pro parte ipsius respondissent, sed contra penitus, convictum adiudicavit eundem Iaconem et ipsam terram, secundum quod iustificata fuerat per iudicium ferri candentis, et secundum quod in suo habebatur privilegio, p.46 ecclesie restituit supradicte. Nos igitur iudicium ipsius palatini ratum || habentes presenti pagine fecimus 5 annotari et eam duplicis sigilli nostri munimine roborari. Actum anno gratie M^o CC^o XXX° VII°, quarto Kalendas Novembris, regni nostri anno tercio.

XXVIII.

1214 (c. 1212). — Bertold érsek és előkelő bírótársai Uros pannonthalmi apátnak ítélik a Sala földhöz tartozó Sztara és Udvari nevű falvakat, melyeket a pozsonyi várjobbágyok és várnépek lerontottak. 10

ORIG.: A PFL, Capsa 41 F (47) (DF 206 846).
COPIA: B PFL, Liber ruber 46–50 (28).
EDD.: NOVÁK, *Vindiciae* 13–14 (extr.). FEJÉR, *Cod. dipl.* III/1,149–150 (extr.). WENZEL, *Cod. dipl.* I,132–136 (66). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,628–630 (42). MARSINA *Cod. dipl.* I, 151–152 (192).
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 197–199 (6). 15
COMM.: ZSOLDOS, *Az Aranybulla királya* 416–417.
REG.: GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 758. Sz(ovák) K., in: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 90–91 (III. 4).

Privilegium Bertoldi archiepiscopi quondam Colocensis pro terra Sala. Quoniam cuncta senescunt et omnia transeunt, expedit, que hic aguntur, scripti memorie commendari. Notum sit igitur universis Christi fidelibus quam presentibus, tam futuris, quod cum causam, que vertitur super terra de Sala duarum villarum, Stara scilicet et minoris Odvory, et destruccione earundem inter abbatem Sancti Martini nomine .V. ex una parte, et iobagiones et civiles Posonienses, maxime quendam nomine Chuker ex altera, dominus .A., rex Ungarie excellentissimus diffinitive calculo sentencie personaliter vellet dirimere, impeditus demum necessariis regni sui causis, puta profecturus valida manu in exercitum contra Gubatos, nobilissime .G., regine Ungarie et nobis, scilicet venerabili .B., Colocensi archiepiscopo et universis principibus communiter in curia 25 circa ipsam reginam tunc temporis commorantibus pleno iure secundum iusticie tramitem dimisit diffinendam. Nos vero viam regiam per oculis habentes, ut veritas sepius exsagitata magis splendescat in lucem, duos, scilicet magistrum .M., canonicum Baciensem, fidelem nobis in pluribus et .B. capellanum .C., prepositi Budensis, viros discretos et providos a conterminalibus vicinis circumiacentibus ad inquirendam omnimodam rei veritatem ad Posoniensem simul et Nitriensem partes a nostro latere misimus diligenter inquisitores. Qui 30 universis ibi existentibus interrogatis et omnibus fideliter in scriptis redactis ad nos redeuntes et fidem nobis de diversis sufficienter facientes per diffinitivam sentenciam ordine iuris observato totali cause finem voluimus p.47 imponere. Sed sepedicti, abbas scilicet et iobagiones Posonienses, maxime Chuker cum civilibus, || laboribus

2 casti] recte castri 3 adiudicavit] sc. palatinus 4 suo] corr. ex sue B XXVIII. 18 Privilegium] in margine sinistro colore fulvo coeva manu transverse scr. P(rivilegium) Bertoldi archiepiscopi quondam Colocensis pro terra Sala B paulo inferius cum graphio stilo Caps 41. Lit F. Prot. fol.1972 B manu posterioris aetatis N(ota) B(ene) de iudicatu reginae presente (?) B 21 Odvory] Oduory A 21 destruccione] add. spatium maius, ubi in charta rasurae vestigia videntur B 21 .V.] lege U(ros) 22 Chuker] Khucar A 22 .A.] lege A(ndreas) 24 .G.] lege G(ertrudi) 25 .B.] lege B(ertoldo) 27 per] mendose AB recte pre 27 exsagitata] AB recte exagitata 28 .M.] lege M(artinum) (?) 28 canonicum Baciensem] corr. cum rasurae vestigiis B 28 .B.] nomen nescitur 28 .C.] nomen nescitur 30 et] add. <a>d A 31 interrogatis] interrogatis A 33 iobagiones] yobagiones A 33 Chuker] Khucar A

et expensis parcentes, per nimiam petitionum instanciam circa nostre discrecionis personas desudantes, ex nostro consensu pro bono pacis .D., venerabilem episcopum Chenadiensem, Poth, quondam palatinum, Alexandrum, comitem Symygiensem elegerunt arbitros, promittentes firmiter sub pena LX marcarum se ratum habituros omnia, que essent arbitrati, contradictores vero sentencie eorum penam LX marcarum incururos. Qui allegacionibus utriusque partis hinc inde diligenter auditis et probacionibus sepedicti abbatis in medium 5 deductis, visis inspectisque privilegiis ecclesie Beati Martini veris et autenticis in omnibus repertis iusticia abbati sufragante sic sunt arbitrati, quod iobagiones et civiles Psonienses, maxime Khuker totam terram duarum villarum, scilicet Stara et Vduory abbati in pace dimitterent possidendam, in recumpensacionem vero tocius dampni duarum villarum sepedictarum penitus destructarum XXXV marcas persolverent. Abbas vero, cum persona et causa sint ecclesiastice, ne secundum quorundam opinionem nimis videretur lucrum 10 appetere, pro bono pacis de totali terra duarum villarum, scilicet Stara et Vduory particulam quandam, scilicet ad duo aratra tantummodo terram sepedictis iobagionibus et civilibus Psoniensibus unacum Khucar assignaret. His omnibus iudiciali auctoritate expeditis et partibus sine aliqua contradiccione acquiescentibus abbatem .V. Sancti Martini per fidelem nostrum, magistrum .M., virum discretum, nobilem et honestum ex geneologia Geuriensi ortum in corporalem misimus possessionem, totam terram illam Sala per totum cir- 15 cui et certis metis gradatim undique gravibus et bonis de vicinia presentibus metari firmiter precipientes eidem. Ibi autem particula terre sepedictarum duarum villarum, scilicet ad duo aratra tantummodo terra assignata recognoscentes se supradicti iobagiones cum Chuker et civiles Psonienses ac utilius sibi reputantes p.48 dictam particulam terre, scilicet ad duo aratra tantum || terram ad estimacionem bonorum virorum ibidem existencium, scilicet valentem V marcas reddiderunt abbati. Abbas vero condescendens eisdem ex gratia dic- 20 tis iobagionibus Psoniensibus cum Chuker et civilibus de certa summa XXXV marcarum sibi debita pro particula sepedicte terre, scilicet terra ad duo aratra tantum, X marcas remisit et sic tota illa terra de Sala adiudicata est ecclesie Sancti Martini metis undique certis et novis conclusa. Cuius terre metarum ordo circumquaque iste est: prima meta incipit a septentrionali parte iuxta ripam fluvii nomine Holutwag, et progreditur ad australem partem, cui commetanea est terra civilium de villa Ineu ultra fluvium prenommatum. 25 Secunda meta iuxta arbores, que vocantur ulmi, et ac parte eidem est vicina terra civilium de Nitra in insula. Inde vero protenditur per metas in agris usque ad nemus, quod vulgo dicitur Belez, iuxta quod in colliculis habet metas magnas. Inde per medium eiusdem insule tendit ad ulmum, sub qua sunt mete. Inde per metas usque ad nemus, quod vocatur Ielech, iuxta quod habet metas. Inde extra idem nemus ad arbores ulminas pluribus metis, sub quibus etiam sunt mete. Inde ad viam, que ducit ad villam Vduorc, et ibi sunt mete. 30 transiit in fine predicti nemoris per metas ad metam magnam, que est in arundineto, et ibi sunt mete. Inde iterum ad predictam viam, iuxta quam sunt mete, per quam pluribus metis protenditur usque ad Beregsceg, et ibi sunt mete. Inde extra illud Beregsceg in agriis vadit pluribus metis usque ad metas, que sunt iuxta ripam predicti fluvii Holutwag, in quarum una est avellana, ultra quam ripam habetur fossatura versus occidentem plagam, per quam traitur aqua ad paludes predictae ecclesie, que fossatura habetur pro metis, et ibi incipit esse 35 commetanea cum terra nobilium, quorum villa vocatur Berchyn, in alia insula, que est inter predictum fluvium Holutwag et Pinna, in qua vadit ad Ngary, in medio cuius habet metam. Inde extra lacum Selmich. Inde

2 .D.] lege D(esiderium) 2 Chenadiensem] Cenadiensem A 3 elegerunt arbitros] arbitros elegerunt A 5 in medium] rasurae vestigia videntur 6 Beati] cum rasurae vestigiis 7 Khuker] Khucar A 8 recumpensacionem] AB intellege recompensationem 14 .V.] lege U(ros) 14 Martini] corr. cum rasura B 14 .M.] lege M(artinum) 15 geneologia] genealogia A 18 Chuker] Khucar A 21 Chuker] Khucar A 22 X] decem A 24 Holutwag] Holtwag A 26 ac] lege hac 30 Vduorc] Vdworc A¹ Wdworc A² 31 transiit] transit A 33 agriis] A^{1,2}B 34 Holutwag] Holutuuag A 35 traitur] lege trahitur 36 Berchyn] Berhen A

p.49 transiit prenominatum fluvium Pinna, || ultra quem iuxta ripam habet metam. Inde versus Posonium cum
eisdem nobilibus protenditur per arundinetum, iuxta quasdam populeas arbores est meta. Inde protendit
aliquantulum per idem arundinetum, iuxta canalem est meta. Hinc exiit ad agros, in fine quorum sunt mete.
Hinc in finibus agrorum eorundem vadit versus aquilonem usque ad viam, que ducit ad Berhen, iuxta quam
est meta. Inde vadit per metas usque ad duas metas, que sunt iuxta Barba heri. Inde ad lacum Gemulsitius, 5
ibi est meta. Inde transiit lacum, ultra quem habet duas metas, et inde ad Ikvrtto, ultra quam habet metam.
Inde ad Sartuu, ibi sunt IIII mete. Ibi dimissis metis de villa Berhen incipit esse commetanea cum civilibus
Posoniensibus de villa Tohcsun. Inde cum eisdem civilibus iuxta Fized heri vadit ad lacum, que vocatur Fized,
que lacus est communis, per quam vadit usque ad lacum Nadost, iuxta quam habet metas, per quam vadit ad
Cuthsa hery et ibi habet metas. Per quam inde vadit ad viam, que ducit ad villam Cusoud, iuxta quam habet 10
metas iuxta quandam fossam, que vocatur Aldoucuth, ibi dimissis metis ville Tohcsun per eandem viam ver-
titur ad horientem et incipit esse commetanea cum villa Wduory iobagionum Posoniensium, scilicet Chuker
et cognatorum sociorumque eius usque arbores ulminas, sub quibus sunt mete. Inde in campo per metas
vadit usque ad lacum, que vocatur Eleutou, cuius mencio est in privilegio Sancti Ladizlai regis. Inde ad sepul-
chrum paganorum et ibi habet metas. Inde per metas in arundineto vadit usque ad lacum, que vocatur Scelce, 15
cuius media pars est ecclesie. Inde ad Fuenes, et ibi extra nemus habet metas. Inde ad Pinnam fluvium, iuxta
quam habet metas. Inde transiens fluvium vadit ad Porolouc, et ibi habet metas. Inde iuxta nemus usque ad
Holutwag, iuxta quam in nemore habet ultimas metas. Ut autem huius scripti series in posterum robur obti-
neat firmum et stabile in perpetuum, sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari. Hec vero acta sunt
p.50 || Nicolao, curiali comite regine et Geuriensi, Tiburcio, comite Musuniensi, Bagun, comite Albensi, Petro, 20
comite Chenadiensi in curia circa dominam reginam tunc commorantibus et omnia unanimi consensu con-
probantibus, .A., victoriosissimo rege, tercii filio Bele regnante, venerabilibus .B. Colocensi, .I. Strigoniensi
archiepiscopis feliciter in fundamento fidei ecclesiam Dei gubernantibus, Banc palatino et comite Posoniensi,
Andrea Budrugensi, Gula Baciensi comitibus existentibus. Anno ab incarnatione Domini M^o CC^o XIII°.

XXIX.

25

c. 1153. — A II. Géza király által Szicíliába követségbe küldött Adalbert halála esetére végrendeletet tesz.

ORIG.:	A PFL, Capsa 7 B (22) (DF 206 819).
COPIA:	B PFL, Capsa 18 R (23) (DF 206 820) (c. 1230).
	C PFL, Liber ruber 50–51 (29).
EDD.:	WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> I,63–64 (30). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,602–603 (14). GYÖRFFY, <i>Chartae</i> 59– 30 60 (25). GYÖRFFY, <i>Árpád-kori okl.</i> 63–64 (25).
TRANSL.:	THOROCZKAY, <i>Írott források</i> 125–128.
COMM.	ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,219. ZÁVODSZKY, <i>Héder nemz.</i> 104. CSÓKA, <i>Adalbert</i> . KUBINYI, <i>Kir. kan-</i> <i>cell.</i> 81, 97. KUBINYI, <i>Königl. Kanzl.</i> 320. ÉRSZEGI, <i>Walferus</i> . É(rszegi) G., in: <i>Mons Sacer</i> I,552 (V.6). 35
REG.:	SZENTPÉTERY, <i>Reg. Arp.</i> 83. WAGNER, <i>Urbk.</i> I,20–21 (39). D(reska) G., in: <i>Mons Sacer</i> I,550 (V.5).

1 transiit] transit A 1 Pinna] in inferiore parte extrema a dextero vocabula 'custos' nominata ultra quem B 2 protendit] recte
procedit A 4 agrorum eorundem] eorundem agrorum A 5 Gemulsitius] Gemulsicius A 6 Ikvrtto] Ykourtou A 7 IIII]
quatuor A 8 que] hic et inferius sic AB 10 hery] heri 12 horientem] orientem A 12 commetanea] cummetanea A
12 Chuker] Khucar A 20 Tiburcio] Tyburcio A 21 Chenadiensi] Cenadiensi A 22 .A.] lege A(ndrea) 22 .B.] le-
ge B(ertoldo) 22 .I.] lege I(ohanne) 24 Budrugensi] Budruguiensi A 24 M^o] millesimo A 24 CC^o XIII°] CC^{mo}
XIII^{mo} A

Privilegium regis Geysse de donacione Hothun prepositi pro insula Obda. Notum sit omnibus Deum timentibus tam futuris, quam et presentibus, quia ego Adalbertus iussu gloriosissimi .G. regis Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rameque, sed et venerabilis .M. archiepiscopi cunctorumque regni primatum decreto .R. regi Sicilie, Apulie Capueque verba legacionis laturus, considerans presentis vite cursum miserabilem, nec etatis mature semper attingere finem, domini regis, regni maiorum et .H., fratris mei cunctorumque consanguineorum meorum consciencia omnem patrimonii mei porcionem, quam me hereditario iure novi contingere, necnon et ea, que regi serviendo parta composui, more priorum cura sollerti his testibus adhibitis: domno .R. archiabbate cum omnibus confratribus et pristaldo regis, filio Taciani testamentoque litterarum firmata sic profecturus disposui. Quia vero Dominus momenta cum temporibus eventusque rerum omnium in solius sui potestate firmata mortalium sollerciam nullatenus scire concessit, hec ideo tali condicione firmamus, ut si, 10 qui via, veritas est et vita, sue prosperitatis nobis regressumque concesserit, cuncta nostro, quemadmodum pium et ius exigit, ut et nunc, subiecta sint iudicio. Itaque predium Philes cum IIII servis et I aratro et XXX p.51 examinibus apium, predium Druc cum II servis et I aratro || et silva, predium Sac cum liberis hominibus, predium Suella cum I servo et I aratro, predium Heulichin cum I aratro et I debitore VI pensarum, Beato .M. commendo. Fratri meo .H. predium Nywic cum XII bubus et III hominibus, predium Gnr cum silva 15 committo. Predium Couroug cum XII bubus et II servis cum filiis et filiabus et XXX equis indomitis et XLV ovibus filie sororis mee, Christine dispono. Uxori quoque mee predium de Bolotin cum I aratro et II servis et filiis tantum et II vineis in Sala, et I cultore cum filio, predium Gormot cum I aratro et IIII^{or} hominibus, predium Priza cum IIII^{or} servis et IIII^{or} vineis, habitatores vero libertatem habent eundi, quo volunt, et partem insule cum IIII piscatoribus pleno cordis affectu commendo. Gormot vero et insulam et Obda et 20 Priza hac ei condicione commendo, ut si iudicio Domini vocatus abiero, dum mei memor fuerit, exequiis et oracionibus, cum autem, quod humanum esse scio, nec oppono, iuxta sue nobilitatis normam viro nubere decreverit, cum supradictis prediis Beato .M. commendo. Ancillas omnes, quas habeo, uxori mee concedo. Quod si Deus misericordie heredem, quam expecto, mihi tribuerit, duas partes omnium meorum habeat, terciam ecclesia .M.. Seunic cum II filiis, Ceyga cum II filiis, Vendega cum sorore sua, Lypiza cum filiis filiis 25 et filiabus, Hunigc cum II filiis et II filiabus, Magia libertatem habeant. Peccora, boves, porcos, oves et reliqua victui pauperum dispono. Omnes libros, quos proprios habeo, ecclesie Beati Martini commendo.

XXIX. 1 Notum] *praecedat invocatio symbolica formam crucis monstrans* A cum *scriptione elongata scr.* B in *marginem sinistro transverse scr.* Privilegium Geysse de donacione Hodun prepositi Obda insula C 2 .G.] *lege* G(eise) AC Geysse B 2 Hungarie] AC Ungarie B 3 Croacie] Chroacie A Crohacie B 3 sed] set AB 3 .M.] *lege* M(artyrii) 3 .R.] *lege* R(ogero) 5 .H.] *lege* H(odun) 7 adhibitis] adibitis AB 7 .R.] *lege* R(aphaele) 10 scire] prescire AB 11 prosperitatis] *add.* progressum AB 12 IIII] IIII^{or} AB 13 predium] -dium *posterius suprascr.* A 13 Druc] Druch B 13 II] duobus AB 14 Suella] Suesla AB 14 VI] sex B 14 pensarum] pænsarum B 15 .M.] *lege* M(artino) AC 15–17 Fratri meo...Christine dispono] *om.* B 15 .H.] *lege* H(odun) 15 Nywic] Niwic A 16 II] Iibus A 17 XLV] XXXXV A 17 Bolotin] Bolatin A Bolarin B 17 II] II^{bus} A 18 vineis] *add.* duobus cum cultoribus, predium Naragc cum III servis et filiis et filiabus et duobus aratris et II vineis AB 18 Gormot] Gormoth B 19 Priza] Pririza AB 20 IIII] IIII^{or} AB 20 et] *om.* A 20 Obda et] *posterius suprascr.* B *posterius in rasura scr.* C 21 Priza] Prizam A *propter maculam legi non plene potest* B 21 commendo] *posterius corr. ex commendamus* A 21 abiero] obiero AB 23 .M.] *lege* M(artino) C Martino B 23–27 Ancillas omnes...pauperum dispono] *om.* B 24 quam] *sic* AC 24 expecto] exspecto A 24 meorum] *posterius suprascr.* A *add.* ipse A 25 ecclesia] *add.* Beati A 25 .M.] *lege* M(artini) 25 II] Iibus A 25 Ceyga] Ceiga A 25 II] Iibus A 25 filiis] *add.* et A 25 Vendega] Vandiga A 25 Lypiza] Lipiza A 25 filiis filiis] *mendose bis* C 26 II] duobus A 26 II] Iibus A 27 habeo] *add.* spatium maius B 27 Martini] .M. A *add.* spatium maius B

XXX.

Buda, 1239. március 20. — IV. Béla király a pozsonyi várjobbágyok és várnépek által Uros apát és monostora ellen Sala birtok ügyében indított és Dénes nádor által a király színe elé visszautalt pert az apátság javára dönti el.

ORIG.: A PFL, Capsa 41 G (174) (DF 206 981).
COPIA: B PFL, Liber ruber 51–53 (30).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* II,92–93 (54). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,764–765 (179). MARSINA, *Cod. dipl.* II,36–37 (51).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 655.

Confirmacio Bele regis super terra Sala contra Ckuker. Bela, Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Chroatie, Rame, Servie, Gallitie, Lodomerie Cumanieque rex universis presentem paginam inspecturis salutem in ve-
ro Salutari! Quoniam rebus iuste || dispositis causisque legitime ordinatis novercari solet oblivio, convenit,
ut ea, que in posterum conservanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam
presentibus, quam futuris, quod cum nos causam, que inter Wros, abbatem Sancti Martini de Pannonia et
fratres eiusdem ex una parte et iobagiones et civiles Posonienses, Chukar videlicet et cognatos suos sociosque
eorundem ex altera vertebatur super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore
sanctorum regum Stephani et Ladizlai Wag vocabatur, ut idem abbas et fratres dicebant, sicut etiam postmo-
dum in privilegiis eorum inspeximus contineri, dilecto ac fideli nostro Dionisio, palatino et comiti de Zounuc
commissemus audiendam et fine debito terminandam, idem palatinus causam ipsam ad nostram et ioba-
gionum nostrorum presenciam reportavit. Partibus ergo coram nobis constitutis dicti iobagiones et civiles
repetebant ipsam possessionem ab abbate et fratribus eiusdem sub nomine iuris castri et sui proprii dicentes
eam per abbatem et fratres violenter occupatam detineri. Ad hoc dictus abbas et fratres eius responderunt
dictam possessionem ecclesiam a tempore sanctorum regum predictorum continue possedis-
se et in instanti instrumentis authenticis, regum scilicet nominatorum et aliorum regum sibi succedencium et iudicum domine
regine inclite memorie et Bertholdi, fratris eiusdem, tunc temporis Colocensis archiepiscopi, iudicum scilicet
ab Andrea rege, patre nostro pie memorie delegatorum et arbitrorum, Desiderii scilicet episcopi Cenadiensis
et Poth, quondam palatini et Alexandri Symigiensis comitis ab utraque parte electorum suam evidentissi-
me probaverunt intencionem. Nos igitur cum nostris iobagionibus, videlicet Iula comite, iudice curie nostre,
Matheo dapiferorum, Dionisio, agasonum magistris, magistro Stephano, preposito Tytuliensi et aule nostre
cancellario, Benedicto, preposito Budensi et vicecancellario, Sebus comite et aliis quampluribus barronibus
nostris presentibus || habito consilio taliter de causa supradicta cognoscentes diffinivimus, quod possessio
Sala et terra memorata, pro qua lis inter partes vertebatur, totaliter cederet in ius et proprietatem ecclesie su-
pradicte sub eisdem metis et cum eisdem, sicut ordo metarum terre eiusdem plenius instrumentis nominate
regine et Bertholdi, fratris eius plenius continetur. Verum quia in compositione predictorum cesserat arbi-
trorum, quod si qua parcium facte inter eos contraireret compositioni, pene subiaceret sexaginta marcarum,
et quia dicti iobagiones sopitam causam removisse sunt inventi, intellexeramus eos tanquam calumpniato-
res remansisse. Sed ad petitionem nostram dictus abbas et fratres et debitum eis remiserunt et personarum
condempnationem, quam merebantur, relaxarunt. Ita tamen, quod deinceps dicti iobagiones et civiles nichil

XXX. 9 Bela] Bela A manu coeava in margine dextero .B. paulo inferius manu longe posterioris aetatis Caps 41 lit. G. Prot. fol.1976 B 9 Hungarie] Ungarie A 16 sanctorum regum Stephani et Ladizlai] Sanctorum Stephani et Ladislai regum A 16 Wag] Vag A 22 possessionem] add. et del. a B 22 ecclesiam] add. eorum A 24–25 iudicum...delegatorum] in margine sinistro manu posterioris aetatis N(ota) B(ene) de iudicatu delegatorio regine Hungarie B 26 Poth] Poch A 26 Symigiensis] Simigiensis A 28 Tytuliensi] Titulensi A 32 plenius] add. in A 37 relaxarunt] -xa- syllaba suprascripta posterius corr. ex relarunt B

litis aut contrarietatis super causa premissa contra ecclesias Sancti Martini audeant incitare, alias turpiter condempnarentur. Et ut hec perpetue stabilitatis robur optineant in posterum, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Bude, anno Domini M^o CC^o XXX° IX°, XIII Kalendas Aprilis, regni autem nostri anno quarto.

XXXI.

5

1230. — II. András király, miután az apáttal újjáépíttette a leégett remetei Szent Jakab-kápolnát, a somogyi várnépektől, udvarnokoktól és csöszöktől rendelt két ekényi földdel együtt a monostornak adományozza azt.

ORIG.: A¹ PFL, Capsa 6 M (105) (DF 206 907).

A² PFL, Capsa 6 N (106) (DF 206 908).

COPIA: B PFL, Liber ruber 53–54 (31).

10

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,269 (161). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,701 (112).

REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 464.

Privilegium Andreę regis de terra Sancti Iacobi de Heremo. ANDREAS, Dei gratia Ungarie rex omnibus Christicolis, ad quos littere presentes pervenerint, salutem in Domino! Ad universorum noticiam presencium tenore volumus pervenire, quod nos pro stabilitate regni nostri et pro salute nostra ac fidelium nostrorum 15 et maxime ad instanciam et petitionem fidelium nostrorum, videlicet Urie, abbatis Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et fratrum eius capellam Sancti Iacobi de Heremo, que per quorundam maliciam et invidiam combusta et destructa fuerat, iussimus rehedificari per .. abbatem et fratres suprascriptos et eandem monasterio Sancti Martini supra Montem Pannonie sito contulimus perpetuo possidendam. Et ut in p.54 eadem capella monachi et heremite possint degere ac sustentari, || ipsis de terra civilium Symigiensium ac 20 udvornicorum, necnon preconum nostrorum contulimus terram per fidelem nostrum, Nycholaum, comitem Musuniensem assignandam ad duo aratra hoc modo, quod de singulis generibus hominum suprascriptorum iussimus dare octoginta iugera terrarum. Ut autem hec nostra donacio perpetue stabilitatis robur valeat optinere, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum per manus magistri Petri, aule nostre vicecancellarii ac Albensis prepositi. Anno Verbi incarnati M^o CC^o XXX°, regni nostri 25 anno XX° VII°.

XXXII.

1237. október 29. — IV. Béla király a királyi lovászok Sár folyó melletti földjéből hatvan holdnyi adományt tesz a pannonhalmi monostornak, továbbá megerősíti II. András vityai két ekényi adományát.

ORIG.: A PFL, Capsa 5 Cc (167) (DF 206 969).

30

COPIA: B PFL, Liber ruber 54 (32).

EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,755 (169).

REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 623.

XXXI. 13 ANDREAS] Andreas Dei litteris elongatis scr. A² in margine dextero A B 13–14 Dei gratia...in Domino] litteris maioribus scr. A¹ 14 Christicolis] Christi fidelibus A² 14 in Domino] et omne bonum A² 15 fidelium] filiorum A^{1,2} posterioris aetatis manu in margine dextero corr. Filiorum reperitur in originali B 18 invidiam] in margine dextero S. B 18 ..] puncta diplomatica cum spatio maiore scr. B 18–19 et eandem...perpetuo possidendam] om. A² 21 udvornicorum] odvornicorum A^{1,2} 21 necnon] add. et A² 22 assignandam] om. A² 23–24 optinere] obtinere A^{1,2} 25 M^o] millesimo A^{1,2} 26 XX° VII°] vicesimo septimo A^{1,2}

Confirmacio Bele regis super terram Sancti Iacobi de Heremo. Bela, Dei gratia rex Hungarie, universis presentem paginam inspecturis salutem in vero Salutari! Ad universorum tam modernorum, quam posterorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum regni regimine ad nos divina gratia per successionem paternam devoluto perpetuitates et illicitas donaciones revocaremus, Deum tamen, creatorem omnium habentes pre oculis, ob remissionem peccatorum nostrorum ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie quandam terram in villa Wicha ad usum duorum aratorum prope capellam Sancti Iacobi de Heremo ad sustentacionem fratrum in eadem capella commorantium aliis quam pluribus revocatis, reliquimus, secundum quod pater noster contulerat iure perpetuo possidendam. Ut igitur hec nostra donacio perpetue stabilitatis robor optineat, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno gratie M^o CC^o XXX° VII°, quarto Kalendas Novembris, regni autem nostri anno tercio. 10

XXXIII.

1226. — II. András király megerősíti Uros apát számvetését és a szerzetesei ellátására vonatkozó intézkedését.

ORIG.: A PFL, Capsa 18 T (86) (DF 206 887).
 COPIA: B PFL, Liber ruber 54–57 (33).
 EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I, 215–217 (127). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 682 (92). MARSINA *Cod. dipl.* I, 229–230 (316). 15
 COMM.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 127–128.
 TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 215–216 (19) (*Uros apát oklevele*).
 REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 430. cf. S(olymosi) L., in: *Mons Sacer* I, 276 (II. 5). GYÖRFFY, *Magánokl.* 1902. Sz(ovák) K., in: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 55 (II. 13). 20

Disposicio ad mensam fratrum. IN NOMINE SANCTE TRINITATIS ET INDIVIDUE UNITATIS. Andreas, p.55 Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum! Cum || ad ultime voluntatis stabilitatem provida disposicio sit necessaria, et omnis disposicionis confirmacio ad regie maiestatis pertineat officium, presentibus et posteris notum esse volumus, quod accedens ad nostram presenciam fidelis noster, Uros, abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie nobis intimavit, quod quedam de bonis ecclesie per ipsum acquisitis ad mensam fratrum suorum et ad sustentacionem pauperum et ad luminaria monasterii tam per diem, quam per noctem consilio et consensu fratrum suorum disposuisset, postulans a nobis, quod nos disposicionem per ipsum factam regie serenitatis privilegio confirmaremus. Nos igitur iustis ac honestis petitionibus ipsius favorabilem prebentes assensum seriem disposicionis sue privilegii nostri munimine fecimus confirmari. Cuius disposicionis series hec est: 30

Ego, Uros dictus abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie vicesimum annum gerens in amministrazione, licet indignus, tamen elaborans et desudans in hedificiis monasterii et officionalium domorum, que combusta et destructa totaliter erant, rehedificandis satis proficiens, similiter et in pluribus negociis et causis requirendis et promovendis cum consilio et auxilio ac consensu fratrum meorum plus quam omnes prede-

XXXII. 1 Bela] BEla A in margine sinistro transverse scr. B<...> confirmacio (?) paulo inferius B B 6 terram] add. agasonum nostrorum sitam iuxta fluvium Sar modicam, vix ad sexaginta iugera sufficientem cum aqua et feneto, cum terra ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie communem, ecclesie prefate, cuius patronatus ad nos pertinere nullo medio dinoscitur, secundum quod pie memorie pater noster contulerat, misericorditer reliquimus iure perpetuo possidendam. Preterea ob remissionem peccatorum nostrorum terram A in margine dextero manu altera add. agason<...> n<...> B 6 Wicha] Wycha A 7 reliquimus] om. A 8 quod] add. idem A 8 contulerat] donaverat A add. eidem ecclesie Sancti Martini in perpetuum confirmavimus A 8 iure perpetuo possidendam] om. A 8 hec nostra donacio] huius nostre confirmationis beneficium A 9 optineat] obtineat A **XXXIII.** 22 Croatie] Crohatie A 27 consilio et consensu] consensu et consilio A

cessores meos, qui fuissent a tempore Sancti Stephani regis, sicut apparet per privilegia et predia, que sunt acquisita vel empta vel recuperata tempore nostro, scilicet privilegia, que acquisivimus pro libertatibus et immunitatibus et conservandis rerum ecclesie, privilegium domini Innocencii tercii et confirmationem eiusdem super privilegio sancti regis Stephani et sententiam diffinitionis super decimis comitatus Symigiensis et privilegium Honorii pape tercii et confirmationem eiusdem super privilegiis Montis Cassini Sancti Benedicti, in p.56 quibus declarantur et confirmantur libertates ecclesie nostre et privilegia, que obtinuimus || ab illustrissimo rege nostro Andrea super confirmationibus et renovacionibus privilegiorum, scilicet Sancti Stephani regis et Beati Ladizlai et bone memorie Geyse et Bele regum super omnibus possessionibus ecclesie et villis et prediis et molendinis, que requisita vel empta vel donata fuerunt tempore nostro. Quorum nomina hec sunt: In Sala villa Molua et due ville clericorum et villa Stara et villa Noua et villa de Odoworii, et villa de Precha 10 et villa de Sancta Cruce et villa de Elbeu et villa de Sceleus et villa de Sochorou et villa de Catl et terra de Barsunus et villa de Pethend et terra de Winar et predia de Nema, de Asuantheu cum tribus molendinis, de Cyhou et Gamas et in Hygmogos et in silva Selyz. Hec omnia verius sunt empta, quam acquisita vel donata. Preterea super decimis Symigiensibus ecclesie, quas reddere nolebant et contradicebant, et Templarium et Hospitalarium et villarum suarum et Albensium canonicorum similiter in Symigiensi comitatu existen- 15 cium, similiter Latinorum Albensium et eciam Bissenorum et populorum Vesprimiensis episcopi. Sed quia super hiis omnibus acquirendis retraxeram aliquos proventus, qui debebantur ad mensam fratrum meorum pro piscibus emendis, ex consensu eorundem, scilicet de predio de Knesa et de piscina Miroht de eodem loco et de Batha et de Budrug et de piscatoribus de Sala restituere curavi, et superaddere ad mensam dictorum fratrum redditus de Sala, de quinque villis, de tributis, de decimis cum omnibus appendiciis suis, similiter et de 20 prediis Fysu et de ecclesia cum omnibus appendiciis suis. Ut de cetero nulli successorum meorum fas sit vel audacia retrahendi de hiis, que ad mensam fratrum vel sustentacionem infirmorum cum consensu omnium fratrum et fidelium iobagionum et maxime ex consensu domini mei, illustrissimi regis Andree ex antiquis p.57 et novis metis temporibus acquisitis stabilivi. Preterea || similiter ad luminaria monasterii tam per noctem, quam per diem ad decorem domus Dei assignavi proventus temporales ecclesiarum, scilicet Sancte Marie 25 et Sancti Willibaldi et Sancti Martini de Pannonia et Sancti Martini de Keurushyg et de Tepey et Sancti Ladizlai de Selyz et Omnium Sanctorum de Temurd.

Ut autem series huius dispositionis nullis umquam temporibus possit in irritum revocari, sed salva semper et inconcussa nostris nostrorumque successorum temporibus permaneat, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno ab incarnatione Domini M^o CC^o 30 XX° VI°, regni nostri anno XX° III°.

XXXIII.

1237. október 29. — IV. Béla király megerősíti Dénes nádor oklevelét a fényi udvarnokok ügyében a pannonthalmi apát javára hozott ítéletéről.

ORIG.: A PFL, Capsa 6 G (168) (DF 206 970).

35

COPIA: B PFL, Liber ruber 57–59 (34).

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* II, 56 (25). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 754 (167).

1 meos] AB recte mei PFL, Capsa 59 E (83) (DF 206 888.) 1 per] in margine dextero manu posterioris aetatis N(ota) B(ene)
B 5 Benedicti] in margine dextero coeva manu Honorii pape tercii B 8 Ladizlai] Ladislav A 8 ecclesie] add. nostre A
10 Odoworii] Od<wor>ii A 12 Winar] Wynar A 16 Vesprimiensis] Wesprimiensis A 18 eorundem] eorumdem A
18 piscina] pisscina A 24 metis] recte meis A 26 Keurushyg] Keurishyg A 27 Ladizlai] Ladislav A 27 Temurd]
Temerd A 30 anno] posterius suprascr. A 31 XX° III°] vicesimo tercio A

REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 624. Szócs, *Reg. palat.* 8, 48. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 1736, 1755.

Privilegium de terra Fen. Bela, Dei gratia rex Ungarie universis presentem paginam inspecturis salutem in vero Salutari! Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod nos litteras dilecti ac fidelis nostri, Dionisii, comitis palatini recepimus sub hac forma:

Dionisius, Dei gratia palatinus et comes de Zounuc omnibus tam presentibus, quam posteris presentes 5 litteras inspecturis salutem in Domino! Cunctorum noticie presencium tenore volumus pervenire, quod cum tempore Nicolai comitis palatini aule regie inter abbatem Sancti Martini et ipsius conventum ex una parte et udvornicos regis de Fen et populis regine castrensesque Vesprimienses ex altera causa fuisset ventilata, tandem diffinita eorum causa eiusdem tenor cause nostre sentencie sub tali forma est presentata:

Nicolaus, Dei gratia palatinus et comes de Suprun universis presens scriptum inspecturis salutem et omne 10 bonum! Ad noticiam universorum volumus pervenire, quod constituti coram nobis abbas Beati Martini et capitulum eius ex una parte, udvornici regis et populi regine castrensesque Vesprimienses ex altera, proposuit abbas cum capitulo suo, quod tertia pars terre memoratorum populorum, que dicitur Fen, in ius ecclesie eorum cederet, insuper iidem populi deberent terram ad duo aratra, quod ex dona||cione Ipoliti ecclesia 15 ipsorum ab antiquo possederat. Cumque populis negando resistentibus abbas iuxta nostram sentenciam testimonio Heydrici comitis et aliorum plurimorum utrumque propositum suum competenter approbassent, volentes dictis populis satisfacere, abbati prefato et fratribus suis cum comite Heydrico sacramentum super hiis committendum adiudicavimus. Cum igitur ad complendum sacramenti debitum astitissent, populi pre-taxati recognoscentes se a sacramento illos retraxerunt et preces assiduas porrigentes cum consensu plurimo- 20 rum bonorum hominum convencionem talem cum abbate fecerunt, quod terram duorum aratrorum, quod Ipolitus contulerat, preter quartam partem de tota terra eorum idem abbas cum capitulo suo perpetuo consideret etiam pacifice. Que quarta pars in terris arabilibus ad octo aratra estimata est preter silvas et nemora ex utraque parte adiacencia, mediantibus duobus pristaldis, Paznano videlicet de genere Zak, pristaldo regis et Andrea, pristaldo nostro. Ut autem huius litis decisio coram nobis acta nullo unquam tempore a supra- 25 dictis populis vel eorum successoribus valeat retractari, presentem paginam dupplicis sigilli nostri munimine fecimus confirmari. Anno Verbi incarnati M° CC° XX°.

Nos igitur perlecto tenore presentis carte super facta convencionem inter ipsos sentenciam Nicolai comitis ordinatam secus iustum processum et rectam intelligenciam esse ratam approbavimus, terrasque pretaxatas, quas abbas Sancti Martini secundum veram et iustam prosecucionem merito optinuit, eidem domino abbati iuxta cursum tenoris presentis confirmavimus nostrarum munimine litterarum, udvornicos vero, quos tan- 30 quam calumpniatores reperimus contra dominum abbatem, condempnavimus eos ad abrasionem capitum eorum et pro dampnis maioribus illatis eidem abbati per ipsos udvornicos condempnavimus eos in decem marcis mediante pristaldo nostro Dionisio de Toh et per eum ipsas terras metis certis distingui precepimus sepedicto abbati Sancti Martini. Datum anno gracie M° CC° XXX° VII°.

Nos igitur, quod ab eo diffi||nitum fuerat, legitimum reputantes presentes litteras eciam dupplicis sigilli 35 nostri munimine fecimus roborari. Actum anno gracie M° CC° XXX° VII°, IIII° Kalendas Novembris, regni autem nostri anno tercio.

XXXIV. 2 Bela] Bela A *in margine dextero* B *transverse scr.* P(rivilegium) de terra Fen B 8 populis] AB *recte* populos 8 Vesprimienses] Wesprimienses A 12 Vesprimienses] Wesprimienses A 16 approbassent] AB *recte forsan* approbasset 20 quod] *recte* quam 24 unquam] umquam A 25 dupplicis] duplicis A 28 secus] AB *medose scr. pro secundum* 30– 31 tanquam] tamquam A 32 ipsos] *add. maius spatium* B 33 Toh] Teh (?) A 33 distingui] AB *recte* distingui 34 XXX° VII°] tricesimo septimo A 35 dupplicis] duplicis A 36 roborari] *add. spatium maius* B 36 IIII°] IIII A

XXXV.

1234. — II. András király Uros apát kérésére a királyi lovászok Sár folyó melletti, alig hatvan holdnyi földjét a pannonhalmi monostornak adományozza.

ORIG.: A PFL, Capsa 2 E (136) (DF 206 939).

COPIA: B PFL, Liber ruber 59–60 (35).

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,305–306 (186). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,737–738 (148).

TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 219 (26).

REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 514.

5

Privilegium pro terra Sary. Andreas, Dei gracia Hungarie rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et omnium bonorum incrementum! Licet iustas petitiones regia mansuetudo admittere 10 debeat, ad ea tamen promovenda clemencioribus oculis et ardenciori cordis desiderio debet intendere, in quibus specialiter ecclesie et personis divino officio mancipatis misericorditer subvenitur. Ad universorum igitur sancte matris ecclesie filiorum noticiam tam presencium, quam posterorum volumus pervenire, quod dominus Uryas, vir religiosus, abbas ecclesie Sancti Martini de Monte Pannonie et eiusdem ecclesie fratres, viri utique providi et discreti ac bone conversacionis ad nos accedentes humiliter nobis supplicarunt, ut terram 15 agasonum nostrorum sitam iuxta fluvium Sar modicam, vix ad sexaginta iugera sufficientem cum terra ecclesie Sancti Martini communem ecclesie prefate, cuius patronatus nullo medio ad nos pertinere dinoscitur, misericorditer conferremus in perpetuum possidendam. Quorum petitionibus iustis et honestis Deum pre oculis habentes cupiendo opus karitatis et misericordie in presenti seminare, ut tempore messis metere possimus fructum graciosum in futuro, regia benignitate misericorditer inducti et ammoniti acquievimus et terram 20 prememoratam, licet modica sit, cum aqua et feneto et una mansionem nomine Petro, cohabitatore terre eiusdem, ne occasione donacionis nostre aliquis barronum nostrorum se interponendo populis ecclesie ibidem commorantis molestiam inferat et gravamen, et ecclesia nostra exinde dampnum pateretur non modicum, sepe dicte ecclesie pro remedio anime nostre perpetuo possidendam contulimus. In cuius terre possessionem p.60 per dilectum et fidelem nostrum, Demetrium, iudicem curie nostre et || comitem Baachiensem auctoritate 25 regia fecimus introduci. Ut aut hec nostra donacio perpetue stabilitatis robur optineat, nec umquam nostris aut nostrorum temporibus successorum queat in irritum revocari, in testimonium amplioris fidei litteras nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno graciae M° CC° XXX° III°, regni nostri anno XXX°.

XXXVI.

30

1238. — Dénes nádor a pápai delegált bírák vizsgálata és Herveus apát és konventje nyilatkozata alapján a somogyvári apátság somogyi birtokain a tizedszedési jogot a pannonhalmi monostornak ítéli.

ORIG.: desideratur

COPIA: B PFL, Liber ruber 60–62 (36).

XXXV. 9 Andreas] in margine dextero textus transverse scr. minus legi potest B 9 Hungarie rex] rex Hungarie A 12 ecclesie] add. Dei A 13 posterorum] add. harum insinuatione A 17 dinoscitur] dinoscitur A 18 honestis] recte honestis A mendose scr. B 19 karitatis] caritatis A 20 benignitate] benigne A corr. forsan ex bonignitate B 22 barronum] baronum A 23 commorantis] recte commorantibus A 25 Demetrium, iudicem curie nostre] iudicem curie nostre, Demetrium A 25 Baachiensem] Bachiensem A 26 regia] nostra A corr. ex reia ad regia B 26 aut] recte autem A signo contractionis omissio mendose scr. B 28 M° CC°] millesimo ducentesimo A 28 III°] AB recte IIII 29 XXX°] recte add. I° A

EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* XI,302–303 (211). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,761–762 (176).
REG.: SZŐCS, *Reg. palat.* 58. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 1259, 1759, 2320.

Privilegium palatini contra Symigiensem abbatem et monachos. Dionisius, Dei gracia palatinus et comes de Zounuk, universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino! Oblivionis subrepente caligine rerum memoria gestarum in tempore a mentibus evellitur humanis, nisi super hiis caute provideatur vivaci 5 litterarum commendando testimonio. Hinc est, quod ad universorum noticiam, presencium simul ac posteriorum harum testimonio duximus perveniendum, quod cum venerabilis abbas Urias Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie abbatem et monachos Sancti Egidii de Symigio ad nostram citasset presenciam super decimis prediorum, orreorum, cellariorum et populorum suorum et parrochianorum capelle Sancti Petri et aliarum rerum, que ad Symigiense pertinent monasterium, dicebat, quod cum decime predictorum omnium 10 in ius et proprietatem sue ecclesie deberent pertinere, ipsi abbas et eius conventus contra iusticiam detinerent. Cuius abbatis audita opposicione abbas et conventus de Symigio omnia predicta iura ecclesie Sancti Martini pertinere non negabant. Cuius responsionem cum audivissemus, subdidimus interrogantes, si formidine abbatis antedicti perterritus aut propter ignoranciam et ignaviam vel forsitan de ipso loco recessurus hoc faceret nolens deffendere ius ecclesie sue, qui nullam causarum predictarum hoc sic respondisse asserebat, sed quia 15 iuri ecclesie supradicte Sancti Martini omnia recognoscebat prenominata pervenire. Ipse etiam abbas Sancti Martini adiungebat super omnibus premissis se instrumenta habere tam iudicum a Sede Apostolica delegatorum, Iauriensis videlicet episcopi et abbatum Waradiensis et de Beel, et insuper litteras || ipsius abbatis et conventus Sancti Egidii de Symigio, quas cum nobis presentari fecissemus et perlegi presentatas, invenimus, sicut ipse abbas Sancti Martini affirmabat abbate Sancti Egidii et conventu non contradicentibus, contineri. 20 Quarum tenor talis est:

Notum sit omnibus has litteras inspecturis, quod nos Iauriensis episcopus et Waradiensis et de Beel abbates iudices fuimus a domino papa delegati in causa, que vertebatur inter abbatem Sancti Martini ex una parte et abbatem et monachos Symigienses ex altera super decimis prediorum, orreorum, cellariorum et populorum suorum et parrochianorum capelle Sancti Petri et aliarum rerum, que ad Symigiense monasterium pertinebant, haas decimas abbas Sancti Martini predictus tanquam debitas suo monasterio vendicabat. Cumque 25 super hiis coram nobis aliquamdiu fuisset processum, tamen recognoscentes monachi, quod predictae decime ad ius et proprietatem monasterii Sancti Martini pertinerent, iuraverunt in presencia nostra se de cetero predictas decimas integre soluturos. Id ipsum abbas, qui postmodum successit, Herueus nomine recognovit et promisit coram nobis unacum monachis suis et testimoniales litteras suas et conventus concesserunt abbati 30 predicto. Quarum tenor talis est:

Notum facimus omnibus Christicolis, tam presentibus, quam futuris, quod ego, Herueus, abbas Sancti Egidii de Symigio et nos, monachi eiusdem monasterii, constituti videlicet in presencia Iauriensis episcopi et abbatis Waradiensis et abbatis de Beel a domino papa delegatorum iudicum pro causa scilicet, que vertebatur inter abbatem et monachos Sancti Martini de Pannonia et nos, Symigienses communi consilio et consensu 35 tocius nostri capituli nolentes sequi maliciam et iniquitatem Hilliberti abbatis et suorum fautorum, qui perturbabant possessiones monasterii Sancti Martini de Pannonia in decimacionibus aratrorum, orreorum, cellariorum propriorum et populorum nostrorum ac parrochianorum capelle Sancti Petri, nolentes etiam contraire privilegiis Sancti Regis et Romanorum pontificum, sed malentes iuri parere, quam inprobe litigare, promittimus et firmiter nos nostrosque successores obligamus ad || solucionem predictarum decimarum, 40

XXXVI. 3 Dionisius] in margine sinistro D et transverse scr. P(rivilegium) palatini contra Symigiensem abbatem et monachos
B 9 orreorum] lege horreorum 24 orreorum] lege horreorum 26 haas] recte has 28 Martini] manu posterioris aetatis in
margine dextero de decimis Somogwhar B 37 orreorum] lege horreorum

quia eas de iure debet habere, plenam et integram prefato monasterio faciendam, videlicet de omnibus aratris, orreis, cellariis propriis et populis nostris et parochianis capelle Sancti Petri non impedimus, nec faciemus impediri, nec per nos, nec per successores nostros, sed omnium predictorum decimas dictum monasterium pacifice et quiete possideat sine nostra nostrorumque successorum contradiccione. Et ut perpetuitatis robur optineant, has litteras fecimus nostro et conventus nostri sigillo roborari. Actum est hoc anno dominice incarnationis M^o CC^o XV.

Nos autem predictam recognitionem ratam ac firmam habentes has litteras testimoniales nostris sigillis munitas ad perpetuam rei memoriam et firmitatem fieri fecimus, ut cesseantur publica munimenta. Actum est hoc anno Domini M^o CC^o XV.

Nos autem, Dionisius palatinus audita confessione abbatis et monachorum Sancti Egidii, inspectis instrumentis ecclesie Sancti Martini supradictis adiudicavimus, statuimus omnium decimaciones supradictorum iuri ecclesie Sancti Martini in perpetuum possidendas. In cuius rei testimonium et perpetuam memoriam presentes litteras concessimus sigilli patrocinio roboratas. Datum anno Domini M^o CC^o XXX° VIII°.

XXXVII.

1236. március 2. — IV. Béla Mátyás kancellár szemrevételezése alapján a pannonhalmi apátság számára átírja Szent László oklevelének birtokösszeíró részletét, és II. András 1223. évi oklevelére támaszkodva megerősíti a monostornak Sala föld egészét.

ORIG.: A¹ PFL, Capsa 2 B (156) (DF 206 963).
A² PFL, Capsa 2 K (158) (DF 206 964).
COPIA: B PFL, Liber ruber 62–67 (37).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VII,9 (7). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,749–750 (161).
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 610. MARSINA, *Cod. dipl.* II,8 (7).

Exemplar privilegii Sancti Ladizlai exemplatum per regem Belam. IN NOMINE SANCTE TRINITATIS ET INDIVIDUE UNITATIS. Bela, Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galitie Lodomerieque rex in perpetuum! Uryas, abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie a nobis devote peciit et instanter, ut privilegia, que ab antecessoribus nostris, regibus Hungarie a tempore sancti regis Stephani habuit, transcribi faceremus et eorum exemplaria nostri sigilli caractere muniremus, quia, cum frequenter ad diversa trahantur iudicia, periculosum existeret propter viarum discrimina in quibuscumque iudiciis principale privilegium exhibere. Nos igitur ipsius iustis || precibus grato concurrentes assensu privilegium beate memorie Sancti Ladizlai regis per fidelem cancellarium nostrum, Mathyam prepositum inspici fecimus et sigilli nostri munimine insigniri. Cuius tenor talis est:

Quamvis homo omnia, que possidet, a Deo habeat, tamen id, quod habet, Deo prebere non dubitet. Etenim si Christo, a quo multa habet, pauca porrigere dubitat, et illud, quod possidet, perdit, et eius remuneracione ut absconsor unius talenti carebit. Quia qui in his delectantur, que huius mundi sunt, semper mendicant et in egestate permanent. Qua vero remuneracione ne privemur, beatissimus rex Stephanus, successores

2 orreis] lege horreis 8 cesseantur] recte <cense>antur PFL, Capsa 32 P (46) (DF 206 850) 8 publica] puplica PFL, Capsa 32 P (46) (DF 206 850) 9 Domini] dominice incarnationis PFL, Capsa 32 P (46) (DF 206 850) XXXVII. 24 Bela] manu coeva in margine sinistro transverse scr. P(rivilegium) <...> exemplatum per regem Belam superius stilo graphio longe posterioris aetatis Cap II^a lit. B. Prot. fol 92. in paginae parte infima graphio stilo Confirmatio Caps. 41. Lit. B. Prot. pag 1967 24 Croatie] Croacit(e) v. cum signo superfluo suspensionis scr. 25 Uryas] Urias A¹ 27 sigilli] add. spatium maius B 27 caractere] carectere A¹ 30 Mathyam] Mathiam A^{1,2} 32 Quamvis] om. invocationis formulam diplomatis originalis A^{1,2}B cf. GYÖRFFY, *Dipl. Hung. ant.* I,299. 33 dubitat] corr. ex dubitas B

reges, duces, pontifices, comites ceterique religiosi homines et ego rex Ladizlaus monasterium Sancti Martini supra montem Pannonie situm, prout regia vis concessit, multis condonavimus opibus. Unde vero ne per violenciam aliquorum vel fraudem seu per negligenciam aliquid depereat, ego rex .L. consilio omnium regni mei primatum curavi dinumerare ac commendare huic carte scriptum. Et ut propter antiquitatem negligencie ne daretur, iussimus, ut ad memoriam posteris per succedencia tempora observaretur. Que autem tradita sunt 5 queque acquisita sunt eidem sancte Dei ecclesie ab his prefatis hominibus cum ceteris redditibus in terra, in aqua, in tributo et in omni substancia et facultate, continentur sub hac denotacione. Hec sunt autem predia et mansiones ceteraque mobilia eiusdem sancte Dei ecclesie. Primum predium est Pannonia, ubi monasterium situm est. Secundum predium est Ruozthi, quod dedit rex Ladizlaus pro redempcione anime sue, et silvam unam, que apellatur Hashag. Tercium predium est Himudi nomine ville apellatum. Quartum predium est, 10 quod vocatur Lazy. Quintum predium est Wosian eodem modo nomine ville apellatum. Sextum predium est Weina. Septimum predium est, quod dedit Kerci, eodem modo nomine cuius apellatur locus. Octavum p.64 predium est, quod a colono accepit nomen Weinic, et quoniam ibi piscatorum copia est, || ad auxilium eorum dedit rex .L. lacum unum, qui vocatur Erecu, et terram parvulam ad pasturam boum. Regalis pristaldus quarum iudex Peder Calvus. Nonum predium est, quod dedit Gurcu licencia regis, et partem prati, quod 15 est intra terminum alterius ville. Regalis pristaldus quorum vocatur Graba. Decimum predium est, quod vocatur Fyzeg super ripam Danubii, in condensu ipsius fluminis in Danubium, a quo sibi locus sumpsit suum vocabulum, iuxta quod predium insula una et usionale, de quo usionali tertia pars contigit ecclesiam Beatissimi Martini, due vero partes conferuntur ad monasterium Beatissimi Petri. Undecimum predium est, quod vocatur Almas. Duodecimum predium est, quod a colono nomen sibi accepit Temerdi. Tredecimum 20 predium est, quod vocatur Dinna. Quartumdecimum predium est super Tyciam in introitu Kenesa in supradictum flumen, ad quod est lacus, qui nominatur Miruht, quem dedit rex Salomon. Regalis pristaldus fuit Zoloca. Quindecimum predium est infra silvam Selez, quod dedit rex .L. ad pasturam porcorum cum XXX mansionibus subulcorum et CCC^{tis} porcis. In his vero supradictis prediis nullus hominum habet potestatem preter abbatem ipsius sancte ecclesie. Cetera autem loca, que habet commixtim cum populis, ista 25 sunt: est unus locus, ubi dedit rex .L. ductores navium X mansiones. Regalis pristaldus quarum Kuca. Alius locus, quem dedit Ruozti. Tercius Budrig, in quo rex L. dedit cum VII mansionibus piscatorum et portum et theloneum ipsius mercati. Quartus Bata. Quintus Fonoldi, Tupey, Tordi, Keurushyg, Cleti, Hugmogos, Copolci. In his duobus locis rex .L. dedit XX mansiones servorum: Tuhries, Baluanus, Fen, Bagag et Wag, in quo loco habetur pomerium valde bonum, II lacus et silva determinata. Capelle vero eiusdem loci sanctissimi 30 VII sunt. Molendina ipsius loci sunt VII. CXXXI mansiones ministrorum ad omnia genera operum debite p.65 preter vineas et aratra. CXL familie servorum, || XXX mansiones piscatorum, LXXXVIII mansiones vinitorum, CXXXVIII cocorum, pistorum, tornatorum, artificum, aurificum, fabrorum, pastorum, lotorum, pellipariorum et ad omnia alia genera officiorum.

Item eciam confirmamus regia auctoritate, secundum quod inspeximus in tenore privilegii predecessorum 35 nostrorum, Sancti Stephani et Ladizlai regum felicissime memorie terram in Sala, quam ex donacione ipsorum predicta ecclesia possederat, super cuius partem, que est ibidem in insula versus Nitriam, controversia

3 .L.] lege L(adizlaus) 6 sunt] om. A^{1,2} 11 Lazy] Lazi A^{1,2} 11 est] add. quod vocatur A^{1,2} 13 Weinic] A²B Weynic A¹ 14 .L.] lege L(adizlaus) 17 Fyzeg] Fizeg A¹ corr. ex Figzeg A² manu posterioris aetatis in margine sinistro Fyzek B 19 partes] pares A¹ 21 Tyciam] Ticiam A^{1,2} 22 pristaldus] manu posteriore in margine sinistro 3^m i.e. tercium (?) 23 Quindecimum] quintumdecimum A^{1,2} 23 .L.] lege L(adizlaus) 26 .L.] lege L(adizlaus) 27 Ruozti] Ru^ozti A^{1,2}B 27 L.] lege L(adizlaus) 27 VII] VII^{tem} A^{1,2} 28 Fonoldi] Funoldi A^{1,2} 28 Keurushyg] Keurushig A^{1,2} 29 .L.] lege L(adizlaus) 29 Baluanus] A²B Baluanis A¹ 33 CXXXVIII] A²B CXXXVIII^o A¹ 35 confirmamus] confirmavimus A^{1,2}

magna tempore proavi nostri, secundi Bele regis inter abbatem predicti monasterii et iobagiones, necnon populares Nitriensis castri orta fuit, super partem vero, que est extra insulam versus Posonium, similiter inter iobagiones et castrenses Posonienses in eiusdem regis presencia contencio fuit. Sed cum veritas nubilo falsitatis palliata per iudicalem censuram diligenter pertractari et emergi requirat, secundum ordinem iudicii ventilando prememoratus rex iuris ecclesie Sancti Martini ipsam possessionem fuisse approbavit et sic aprobando 5 ecclesie restituit per fidelem capellanum suum nomine Laurencium, canonicum de Titelg. Post longum eciam temporis processum nobis feliciter in Hungaria regnantibus, quoniam secularis vite status semper pronior est ad iniqua et cupiditas nunquam suo novit iure contineri, super predicta possessione similis priori contencio in nostra presencia mota fuit inter prememoratos homines iam nominatorum castrorum et abbatem eiusdem loci, super quo nos utriusque partis allegacionibus hinc et inde diligenter auditis et probacionibus Uros, nostri 10 temporis abbatis in medium deductis inspectisque privilegiis ecclesie Beati Martini veris et autenticis, scilicet Sancti Stephani et Ladizlai, necnon secundi Bele predecessorum nostrorum et in omnibus reperiendo ipsam terram integraliter pertinere ecclesie nostre secundum diffinitivam sentenciam ordine iuris reservato omni consilio et discrecione principum nostrorum adiudicavimus possessionem sepius memoratam restituendam

p.66 || ecclesie convictis adversis partibus, salva iusticia et ordine iudiciario et misimus fidelem nostrum, Marti- 15 num, archidiaconum Budruguiensem ad peragrandam terram et metarum distincionibus assignandam, qui nostra auctoritate introduxit ecclesiam in suam possessionem. Cuius terre ordo metarum talis est: incipit a septemtrionali parte iuxta ripam fluvii nomine HoltWag et progreditur ad australem partem, cui commetanea est terra civilium de villa Ineu, ultra fluvium prenominatum. Secunda meta iuxta arbores, que vocantur ulmi, et hac parte eidem est vicina terra civilium de Nitra in insula. Inde vero protenditur per metas in agris 20 usque ad nemus, quod vulgo dicitur Belez, iuxta quod in colliculis habet metas magnas. Inde per medium eiusdem insule tendit ad ulmum, sub qua sunt mete. Inde per metas usque ad nemus, quod vocatur Ielez, iuxta quod habet metas. Inde extra idem nemus ad arbores ulminas pluribus metis, sub qua eciam sunt mete. Inde ad viam, que ducit ad villam Vduvorc et ibi sunt mete. Inde transit in fine predicti nemoris per metas ad metam magnam, que est in arundineto, et ibi sunt mete. Inde iterum ad predictam viam, iuxta quam sunt 25 mete, per quam pluribus metis protenditur usque ad Beregsceg et ibi sunt mete. Inde extra illud Beregsceg in agriis vadit pluribus metis usque ad metas, que sunt iuxta ripam predicti fluvii Holuthwag, in quarum una est avellana. Ultra quam ripam habetur fossatura versus occidentem plagam, per quam trahitur aqua ad paludes predictae ecclesie, que fossatura habetur pro metis et ibi incipit esse commetanea cum terra nobilium, que villa vocatur Berzen in alia insula, que est inter predictum fluvium HolutWag et Pinna, in qua vadit ad 30 Ngari, in medio cuius habet metam. Inde extra lacum Selmich. Inde transit prenominatum fluvium Pinna, ultra quam iuxta ripam habet metam. Inde versus Posonium cum eisdem nobilibus protenditur per arundinetum et iuxta quasdam populeas arbores est meta. Inde procedit aliquantulum per idem || arundinetum, iuxta canalem est meta. Hinc exit ad agros, in fine quorum sunt mete. Hinc in finibus eorundem agrorum vadit versus aquilonem usque ad viam, que ducit ad Beren, iuxta quam est meta. Inde vadit per metas usque 35 ad duas metas, que sunt iuxta Barbahere. Inde ad lacum Gemulsinus, ibi est meta. Inde transit lacum, ultra quem habet duas metas, et inde ad Ykurtou, ultra quam habet metam. Inde ad Sartuu, ibi sunt IIII^{or} mete.

3 in eiusdem...fuit] *linea subducta signatum B* 5 approbavit] aprobavit A^{1,2} 11–12 veris...necnon] *linea subducta posterius signatum B* 12–13 in omnibus...ecclesie] *linea subducta posterius signatum* 14 adiudicavimus...restituendam] *linea subducta posterius signatum et in margine dextero manu posterioris aetatis add. N(ota) B(ene) iudicatus regie maiestatis* 18 HoltWag] HolthWag A^{1,2} 19 Ineu] Ieneu A^{1,2} 27 agriis] A^{1,2}B 27 Holuthwag] HolutWag A² HolothWag A² 27 in] *add. et del. a A²* 28 occidentem] A^{1,2}B *recte forsan occidentalem* 30 HolutWag] HolutWag A¹ HolothWag A² 31 Selmich] Selmech A² 36 Gemulsinus] Gumulsinus A² 37 Ykurtou] Ikurtov A¹ Ikurtoy A² 37 Sartuu] Sartuv A² 37 IIII^{or}] quatuor A^{1,2}

Ibi dimissis metis de villa Beren incipit esse commetanea cum civilibus Posoniensibus de villa Thogsun. Inde cum eisdem civilibus iuxta Fyzeghere vadit ad lacum, qui vocatur Fyzeg, qui lacus est communis, per quam vadit usque ad lacum Nadost, iuxta quam habet metas, per quam vadit ad Kutsahere, et ibi habent metas, per quam inde vadit ad viam, que ducit ad villam Kusoud, iuxta quam habet metas, iuxta quandam fossam, que vocatur Aldoukut, ibi dimissis metis ville Tocsun per eandem viam vertitur ad horientem et incipit es- 5 se commetanea cum villa Vduorii ioubagionum Posoniensium, scilicet Chukar et cognatorum sociorumque eius usque ad arbores ulminas, sub quibus sunt mete. Inde in campo per metas vadit usque ad lacum, qui vocatur Eleutou, cuius mencio est in privilegio Sancti Ladizlai regis. Inde ad sepulchrum paganorum, et ibi habet metas. Inde per metas in arundineto vadit usque ad lacum, qui vocatur Scelte, cuius media pars est ec- 10 clesie. In ad Fuenes, et ibi extra nemus habet metas. Inde ad Pinnam fluvium, iuxta quam habet metas. Inde transiens fluvium vadit ad Porolouc et ibi habet metas. Inde iuxta nemus usque ad HolutWag, iuxta quam in nemore habet ultimas metas. Ex eo autem, quod presenti pagine sigillum nostrum imponi fecimus, nolumus, ut eidem monasterio aliquid novi iuris acquiratur, sed ut antiquum ius, si quod habuit, conservetur. Actum anno Verbi incarnati M^o CC^o XXX° VI°, sexto Nonas Marcii.

XXXVIII.

15

1233. — II. András Uros apát kérésére, fia i beleegyezésével és az előkelők tanácsával megerősíti Barc fia Miklós nádor oklevelét a monostor népeinek kötelességeiről.

ORIG.: A PFL, Capsa 28 F (124) (DF 206 926).
COPIA: B PFL, Liber ruber 68–71 (38).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI, 437–439 (279), 518–519 (331). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 678–679 (89), 714 (131). MARSINA *Cod. dipl.* I, 233–235 (322), 303 (415).
TRANSL.: LEDERER, *Szöveggy.* 276–278. BOLLA–ROTTLER, *Szöveggy.* I, 98–101. *Levéltárak – kincstárak* 105–107. BERTÉNYI, *Szöveggy.* 397–399. *Az átírt nádori oklevél.*
REG.: SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 517. SZÖCS, *Reg. palat.* 24. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 1864.

Confirmacio regis Andree super privilegio comitis Nycolay palatini super debitis serviciis populo- 25
p.68 **rum.** || Andreas, Dei gracia Hungarie rex universis sancte matris ecclesie filiis, tam presentibus, quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in Domino Iesu Christo! Quoniam temperata nostri temporis nostri regiminis clausulis circumscripta et ordinem et tutelam a nostro expectant patrocino, venerabilis Urias, abbas ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ad nostram accedens presenciam quoddam nobis obtulit instrumentum super debitis ac serviciis populorum suorum confectum a dilecto et fideli nostro, Nicolao filio 30 Borcy, tunc temporis comite palatino et comite Supruniensi, et tamquam vir discretus et providus ac in posterum precavens a nobis instanter postulavit illud idem instrumentum in perpetuum confirmari. Cuius nos honestis ac legitimis petitionibus ex consensu filiorum nostrorum et ioubagionum nostrorum consilio communicato volentes satisfacere, instrumentum supradictum regia auctoritate confirmavimus et ad stabilitatis cautelam firmioris de verbo ad verbum in presenti pagina iussimus annotari. Cuius tenor talis est: 35

2 Fyzeghere] Fizedhere A^{1,2} 2 Fyzeg] Fized A^{1,2} 3 Kutsahere] Kutsaheri A^{1,2} 5 horientem] orientem A^{1,2} 6 iou-
bagionum] ioubagionum A^{1,2} 8 Eleutou] Eleutov A^{1,2} 9 Scelte] Scelce A^{1,2} 10 In] *omisso suspensionis signo mendose scr.*
B recte inde 13 antiquum] antiquum A¹ 14 M^o] millesimo A^{1,2} 14 XXX° VI°] XXXVI° A^{1,2} XXXVIII.
26 Andreas] *locus litterae initiali vacuus relictus* A in margine sinistro A B 27 Quoniam] *locus litterae initiali vacuus relictus* A
29 ad nostram] *add. et punctis subscriptis del.* ad nostram B 31 Borcy] *corr. ex Borci* B 32 in perpetuum] *manu posteriore in*
margine sinistro de debitis serviciis colonorum B 33 legitimis] *add. et del.* p A

Nicolaus, Dei gracia palatinus et comes Supruniensis universis presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum! Ad noticiam omnium, tam presencium, quam posteriorum volumus pervenire, quod cum populi ecclesie Beati Martini de Pannonia indebitis exaccionibus et serviciis de tempore in tempus se esse aggravatos domino regi Andree lacrimabiliter fuissent conquesti, placuit eidem, ut causam querimonie illorum nobis committeret audiendam et ordine iudiciario finitime determinandam. Constitutis itaque in nostra presencia universis populis iamdictis ex una parte, iobagionibus et capitulo memorato alia parte antiquas leges et debita eorundem populorum a sanctissimo rege Stephano eis instituta diligenter et sollicite a capitulo et iobagionibus ordinatum exquisivimus. Quibus exquisitis et per omnia veraciter expertis exacciones quasdam et debita, que populis udvornicis superflue addita esse videbantur, licet ex multis temporibus, abbate tamen p.69 et capitulo, necnon et iobagionibus eiusdem ecclesie consencientibus || resecavimus, que vero iusta et autentica fuerant, imperpetuum reservanda confirmavimus, et ea presencium litterarum notulis seriatim fecimus annotari. Hec sunt igitur debita, quibus ipsi udvornici ecclesie prelibate sine aliqua contradiccione servire tenentur. Primum debitum eorum est a tempore novarum frugum persolvere in sex mensibus, uno quoque videlicet mense de suis propriis centum et XXX accones farine de frumento et XL accones de siligine et centum septuaginta accones de annona. Item debitum eorum est ad alios sex menses portare segetes, tam Symigii, 15 quam in aliis partibus existentes, centum videlicet et LXX accones ad molendinum ecclesie et ea ibi molere et reportare ad clicium. Item debitum eorum est facere communem farinam usque ad XX acones pro pastu cuiusque mensis, de segetibus tamen ecclesie. Item debent facere communem araturam, quod dicitur 'enu', de uno quoque mense decem iugera et ea seminare ex grano ecclesie. Item hii, qui pascunt mensem, debent dare currum cum iumento ad portandos panes abbatis, quocumque iverit. Preterea omnes udvornici communiter 20 debent dare currus cum animalibus ad farinam portandam abbati et monachis, quocumque necesse fuerit ire pro negociis ecclesie, sive ad curiam regis, sive alias. Similiter omnes ceteri populi serviciales, scilicet pelliparii, sutores, fabri ceterique omnes alii, qui nominantur in privilegio Sancti Ladizlai ad omnia genera officiorum, debent dare currus cum animalibus ad portandum vinum abbati et monachis, quocumque necesse fuerit ire. Preterea udvornici debent amministrare ligna et aquam ad furnum et ad coquinam preter balnea et datur eis 25 prebenda ex parte ecclesie per mensem, in quo serviunt. Item hii pascentes mensem tenentur dare de singulis septimanis tres caratas lignorum, ne forte aliquo casu deficient ligna ad furnum vel ad coquinam. Item udvornici tenentur renovare curiam furni, cum veterescit, et portam eiusdem curie custodire. Similiter tenentur renovare ortum Pannoniensem. Ad omnem vero farinam faciendam ecclesia tenetur dare udvornicis molendi- p.70 na. Item udvornici tenentur ad || festum Sancti Martini de pastu cuiusque mensis dare centum ova, quatuor 30 gallinas et duos anseres et carniprivium similiter, in Pascha vero C ova et agnum unum. Item tenentur in festo Sancti Martini et in adventu regis de uno quoque mense tres carratas lignorum, quod vocatur 'kuzfa'. Item tenentur dare plebano suo de singulis mansionibus duas ydrias annone. Preterea quelibet villa ad festum Sancti Martini tenetur dare bovem trierbem et de quolibet loco unam ydriam annone et unam brasii. Item udvornici tenentur dare ad festum Sancti Martini XXX panes et tenentur dare de uno quoque mense filum annuatim 35 ad unum rete usonis et portare ad monasterium, et debent dare panem interim illis, qui parant recia. Preterea omnis populus, tam udvornici, quam et alii tenentur colligere fenum, quilibet eorum una die, similiter et una

2 tam] in margine sinistro stilo graphio N(ota) B(ene) 8 ordinatum] mendose scr. recte ordinatim A 8 exquisivimus] syllaba posterius suprascr. corr. ex exquisimus A 11 imperpetuum] lege in perpetuum 14 XXX] triginta A 14 accones] acones A 14 XL] quadraginta A 14 accones] acones A 15 accones] acones A 16 LXX] septuaginta A 16 accones] acones A 17 XX] viginti A 18 enu] eneu A 23 que] posterius suprascr. B 23 Ladizlai] Ladislav A 27 caratas] carratas A 29 ortum] lege hortum 31 et] add. ad A 31 C] centum A 32 vocatur] vocant A 32 kuzfa] cuzfa A 33 annone] add. et del et B 35 XXX] triginta A 35 dare] iterum add. et punctis subscriptis del. dare B 35 filum annuatim] annuatim filum A 36 recia] cum rasurae vestigiis B

die portare fenum et una die metere. Fabri vero ex eisdem populis tenentur operari apud monasterium in una incude, non tamen ipsi debent portare ferrum, sed unus faber ex ipsis vadit ad Ferreum Castrum pro eligendo tantum ferro. Similiter tenentur facere ferramenta et alia necessaria preter dictam unam incudem. Preterea de singulis villis in privilegio Sancti Ladizlai nominatis una quelibet mansio tenetur in suo curru et animali portare tonellam vini de vino ecclesie, sive de Symigio, sive de Zala usque ad ecclesiam ipsam Beati 5 Martini. Ceterum omnes udvornici, una quelibet mansio tenetur facere brasium de ordeo proveniente ecclesie de decimis ad duos accones. Exactiones vero et debita, que eis laxavimus, hec sunt: decimas videlicet de vino, agnis, de apibus provenientes non solvere et residuum vini non portare, que hactenus facere consueverant. Duo iugera de aratura, que vocatur 'eneu', et septuaginta panes, quos debebant ad festum Sancti Martini per singulos annos, ex voluntate tam abbatis, quam et monachorum eisdem indulsumus. Statuimus eciam, quod 10 abbas sepe memorate ecclesie descensum suum eodem modo, sicut abbas Waradiensis vel Symigiensis aut p.71 Saxardiensis teneatur exigere. Ut autem hec omnia auctoritate domini regis a nobis || statuta irrefragabiliter perdurent in posterum, presentem paginam super hiis concessam sigilli nostri munimine dignum duximus corroborari.

Nos autem ad habundanciolem rei evidenciam et fidei cautelam amplioris, ut presens confirmacio super 15 debitis ac serviciis supranominatis populorum ecclesie antedictae a regia liberalitate iuste ac legitime facta nullis umquam temporibus calumpnia vel oblivione mediante in irrum possit revocari, sed salva semper et inconcussa permanere, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno dominice incarnationis M^o CC^o XXX° III°, regni nostri anno tricesimo.

XXXIX.

20

Pápóc, 1234. — Demeter országbíró és bácsi ispán egyezséget hoz létre a pannonhalmi apátság és a monostor engedetlen jobbágysai és népei között.

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Liber ruber 71–73 (39).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* VI,554–557 (349). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,726–727 (139). MARSINA *Cod. dipl.* I,311–312 (428).
REG.: SZŐCS, *Reg. iudic.* 8. GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* 1339.

Littere Demetri contra iobagiones et populos ecclesie. Universis Christi fidelibus, ad quos presentes littere pervenerint, Demetrius, Dei gracia aule regie curialis comes et Bachiensis salutem in Domino Iesu Christo! Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum iobagiones et populi monasterii Sancti Martini 30 de Sacro Monte Pannonie movissent causam contra Uriam abbatem et fratres predicti monasterii, et proclamassent contra eosdem ad dominum regem Ungarie multa mala et horribilia, tunc dominus rex rogavit per nuncium et litteras suas venerabilem patrem, dominum cardinalem, Iacobum, Prenestinum electum et tunc in regno Hungarie Apostolice Sedis legatum, quod habita inde inquisitione illa faceret corrigi vel emendari. Qui cum misisset super predicta inquisitione videlicet fratrem Enoch, ordinis Predicatorum et magistrum 35 Cognoscentem, capellanum suum et canonicum Strigoniensem, facta inquisitione diligenter in dicto monasterio tam in capite, quam in membris super omnibus reformandis, de litibus et controversiis seu iniuriis abitis vel illatis inter iobagiones et populos ex una parte et dictos abbatem et conventum ex altera pro bono

2 vadit] vad(it) B recte vadat A 3 eligendo] mendose eligento A 4 Ladizlai] Ladislai A 7 accones] acones A 9 eneu] enev A 10 eisdem] eis A 15 habundanciolem] corr. ex habundancionem (?) B 17 irrum] recte irritum A 19 M^o] millesimo A XXXIX. 28 Universis] in margine dextero V B 38 abitis] lege habitis

pacis et discordie ad preces eorumdem in se compromissum, ut apparet in litteris inde factis, et auditis hinc
p.72 inde rationibus et visis privilegiis et instrumentis || de voluntate utriusque partis promulgaverunt arbitrium
seu laudum sub pena centum marcarum et sub pena excommunicacionis, ut quecumque parcium resiliaret ab
ipso arbitrio seu laudo, esset excommunicatus et solveret centum marcas parti arbitrium observanti, manente
arbitrio, insuper ipsum latum partes statim emologaverunt. Postmodum, cum prefatum arbitrium tam per 5
se dominus rex, quam dictus dominus legatus per suas litteras confirmasset, et predicti iobagiones et populi
idem arbitrium non observassent et debita servicia dominis suis non exhibuissent, sed ad dominum iterum
accessissent, abbas et sui fratres conquesti fuerunt domino regi et exhibuerunt litteras domini legati, in quibus
continebatur, quod si constaret domino regi, ut predicti iobagiones et populi arbitrium promulgatum per pre-
dictos inquisitores non observassent, condemnarentur per regale iudicium tamquam excommunicati et non 10
observatores arbitrii. At cum dominus rex commisisset nobis causam ipsam sub testificacione domini Salva-
toris et comminatione sancti regis Stephani, necnon sub periculo anime nostre, ut predictis abbati et fratribus
de ipsis iobagionibus et populis plenam iusticiam faceremus auctoritate regia, post multas querimonias me-
moratorum abbatis et fratrum statuto die accessimus ad monasterium Sancti Martini, ut ibidem abbas et
fratribus iusticie plenitudinem de eisdem iobagionibus et populis faceremus. Commorantibus autem nobis 15
ad monasterium nominatum et multis aliis iobagionibus et magnatibus regni Ungarie existentibus sepedicti
iobagiones monasterii Sancti Martini cognoscentes se reos esse et culpabiles atque condemnandos, cepe-
runt flagitare ab abbate et fratribus beneficium absolucionis tamquam excommunicati. Qui nudis pedibus
venientes ad genua abbatis et fratrum munus absolucionis promeruerunt. Sed quia false et inmerito accusa-
verant et diffamaverant dominos suos et in multis excesserant contra eosdem et in penam centum marcarum 20
p.73 inciderant, ut coram me recognoverunt tunc ibidem, abbas et fratres ipsam penam ad nostram petitionem ||
et ad preces eorumdem ipsis iobagionibus misericorditer indulserunt. Tamen, ne propter offensam et tantum
delictum existerent impuniti, condemnnavimus ipsos iudicio seculari, maiores scilicet et minores tali modo, ut
quilibet eorum iaceret in carcere Albensi per integrum mensem, nisi abbas et fratres velint eis parcere, ut ipsa
pena minuat. Ceteros autem populos, quia in solvendis C marcis valde gravandos intelleximus, petivimus 25
ab abbate et fratribus, ut hoc iudicium et gravamen ipsis populis propter misericordiam Iesu Christi indulge-
rent. Qui nostris precibus inclinati et reducentes Scriptum ad memoriam: iudicium superexaltet misericordia
plene ipsis indulserunt. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis incruciati remanerent, quibusdam ex ipsis
abradi crines dimidii capitis eorum et circuire locum foralem in testimonium talium, qui insurgunt et agunt
contra dominos suos, in hiis omnibus salvo iudicio nostro existente. Verum quidam ex ipsis iobagionibus, 30
videlicet Ibrachin, Ambrosius, Mocchus tenebantur super quibusdam negociis reddere rationem, et non red-
diderant, abbati scilicet et fratribus. Hoc ipsis salvum est et iussimus esse salvum, quandocunque voluerint.
Ut autem hec nostris temporibus tractata non possint aliquo tempore retractari, presentem paginam nostri
sigilli munimine fecimus roborari. Datum in villa Papuch, anno dominice incarnationis M^o CC^o XXX IIII°
Et ne prefati iobagiones et populi ecclesie sepedicte contra privilegia dicti monasterii et alia supradicta tam 35
venerabiliter ordinata ullis unquam temporibus procedere valeant aut contraire in aliquo, auctoritate domini
regis et nostra, qua fungimur, sicut de iure melius possumus, confirmamus. Amen.

1 discordie] *intellige discordiae tollendae causa* 2 promulgaverunt] *cum spatio maiore scr. promulgau er(un)t* B 27 Iudi-
cium...misericordia] „Superexaltat autem misericordia iudicium” *Iac. 2,13*

XL.

Beneventum, 1102. december 8. — II. Paschalis pápa Péter pannonhalmi apát kérésére Szent István adománya alapján megerősíti a monostort templomainak és a hozzájuk tartozó birtokoknak, a veszprémi püspöktől megkapott tizedeknek, valamint egyházi kiváltságainak birtokában.

ORIG.:	A PFL, Capsa 39 I (6) (DF 206 804).	5
COPIA:	B PFL, Capsa 45 L (7) (DF 206 805) saec. XIII ⁱⁿ .	
	C PFL, Liber ruber 73–76 (40).	
EDD.:	<i>Editio critica:</i> GYÖRFFY, <i>Dipl. Hung. ant.</i> I,331–334 (117). <i>Editiones simplices:</i> FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> II,40–41. WENZEL, <i>Cod. dipl.</i> VI,72–75 (33). FRAKNÓI–LUKCSICS, <i>Mon. Rom. Episc. Vespri.</i> I, 1 (1). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,592–594 (3).	10
REG.:	JAFFÉ, <i>Reg. pont.</i> 5926 (4428). MARSINA, <i>Cod. dipl.</i> I,61 (65). É(rszei) G., in: <i>Mons Sacer</i> I,121 (I. 4.).	

Privilegium Paschalis pape. PASCHALIS EPISCOPUS, servus servorum Dei, dilecto fratri, Petro, abbati monasterii Sancti Martini in monte supra Pannoniam siti eiusque legitimis successoribus in perpetuum!

p.74 Quoniam bonorum operum status, si karitatis fundamento caruerit, ruinam facit, et quod videbatur || esse 15
aliquid, cum ad summum bonum oculos mentis intendimus, pro nichilo reputatur, necesse est, ut ad illam
inseparabilem dilectionem nostrum transferamus intuitum, que preter unum ignorat alterum. Intueamur ita-
que Creatoris dilectionem erga creaturam habitam, et eam pre oculis semper habentes super commissio nobis
grege apostolica auctoritate moniti invigilemus, ut exterius et interius de eorum salute solliciti et a tumultibus
secularibus quieti et in spiritualibus valeant semper augeri. Nos autem, qui licet indigni loco Petri residere 20
videmur, magis invigilare oportet, ut exemplum bone operationis aliis prebeamus, et veri magistri possimus
esse discipuli. Postulavit itaque dileccio tua, dilectissime frater Petre, ut monasterium Sancti Martini situm
in monte supra Pannoniam, quod tanto patrono congaudet, sub tuicione Romane Ecclesie suscipereamus. Et
quia huiusmodi vota minime excludenda videntur, secundum preceptum beate memorie Stephani, pii regis
per presens privilegium confirmamus atque statuimus, ut nulli regum, nulli comitum, nulli episcoporum, 25
nulli cuiquam alii de rebus, que iamdicto monasterio collate sunt et concesse, vel in posterum canonice con-
ferende, liceat minuere vel auferre, seu ablatas retinere. Inter que nominatim eidem monasterio confirmamus
in episcopatu Vesprenensi ecclesiam Sancti Martini in villa Keurusheg constitutam, ecclesiam domini Salva-
toris in villa Tardi, ecclesiam Sancte Marie in villa Toppey cum universis earum pertinentiis, in episcopatu
Iauriensi ecclesiam Sancti Martini in Sabaria, et ecclesiam Sancti Willibaldi, ecclesiam Sancte Marie Cap- 30
pelle, ecclesiam Sancte Marie in Fyzig, ecclesiam Sancti Adelberti in villa Wasciana cum omnibus earum
appendiciis, in archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie in Waga. Preterea statuimus, ut nulli
liceat cenobium illud temere perturbare vel inquietare seu vexacionibus servos Dei fatigare, nec eius posses-
siones auferre, sed omnia in integrum conserventur eorum usibus, pro quorum sustentacione || ac guber-
nacione concessa sunt omnimodis profutura. Decernimus eciam, ut fratribus eiusdem cenobii liceat clericos 35
cuiuscumque ordinis secundum tradicionem sanctorum patrum recipere ad monachicum habitum suscipien-
dum absque quorumlibet episcoporum interdiccione, monachos eciam et sanctimoniales eidem monasterio

XL. 13–14 Paschalis...in perpetuum] *litteris elongatis scr.* A 15 videbatur] *graphio stilo in margine dextero* 113 Cap 49
Lit L Prot. pag. 2182 (?) C 19 invigilemus] *syllaba suprascr. corr. ex vigilemus* B 23 patrono] BC patrone A corr. ex patrone
ad patrono C 24 Stephani] BC Stefani A 28 Vesprenensi] Uespremensi A Uespremiensi B 28 Keurusheg] Caurisi AB
29 Toppey] Toppe AB 30 Sancti] corr. ex scf v. scilicet C 30 Willibaldi] BC Wilibaldi A 30–31 Cappelle] Capelle AB
31 Fyzig] Fizic AB 31 Adelberti] Adalberti B 31 Wasciana] BC Uuasciana A 32 archiepiscopatu] *manu posteriore in*
marginē sinistro 3 C 32 Strigoniensi] BC Strigonensi A 32 Waga] Uuaga AB

subiectas sine cuiuscunque prohibicione eis liceat iudicare. Obeunte vero te, nunc loci ipsius abbate vel quocumque successorum tuorum nullus ibi eligatur violencia vel aliqua subreptionis astucia, sed quem fratres communi consensu elegerint vel pars fratrum sanioris consilii. Statuimus, ut abbas et monachi eiusdem monasterii, qui sunt ad sacros ordines promovendi, consecrationes quoque ecclesiarum seu altarium, chrisma et oleum sanctum ab episcopis, in quorum diocesi sunt, petant, si gratiam Apostolice Sedis habuerint, et gratis ac sine pravitate aliqua dare voluerint, sin alias, ad quem maluerint, catholicum vadant. Baptisma quoque per ecclesias illas fieri concedimus, in quibus ex more soliti sunt facere. Decernimus eciam, ut nulli episcoporum liceat in iamdicto monasterio ordinationes facere seu puplicas missas celebrare, nisi ab abbate invitatus fuerit, vel in ecclesiis eidem monasterio subiectis sacerdotem excommunicare, vel ad synodum vocare aut abbates vel monachos. Decime vero, quas pie recordacionis Stephanus rex ab ecclesia Sancti Michaelis emit, et alie concessiones, quas pro tuicione patrie, pro statu regni, pro augmento fidei Beato Martino concessit, firme et illibate permaneant. Si quis autem sciens contra huius nostri decreti paginam agere temptaverit, secundo vel tercio ammonitus nisi resipuerit, a sacratissimo corpore et sanguine domini nostri, Iesu Christi alienus fiat. Is autem, qui observator extiterit, et hic benedictionem percipiat, et in futuro per intercessionem Beati Martini ad gaudia eterna pervenire mereatur. ([Rota:] Vrbo Domini celi firmati s(unt). Sanctus Petrus / Sanctus Paulus // Paschalis / II papa. [Monogramma:] Bene valete!). Ego Paschalis, catholice ecclesie episcopus sub(scripsi). Ego Anastasium, caruinalis Sancti Clementis subscripsi. Ego Petrus, Portuensis episcopus subscripsi. Ego Richardus, Albanus episcopus subscripsi. Ego Augustinus, cardinalis in titulo Sanctorum IIII. Datum Beneventi per manus Gualterii, diaconi cardinalis. Anno dominice incarnationis M^o C^o III° et p.78 quarto anno pontificatus domni Paschalis II pape, VI Idus Decembris, indiccione undecima. || 20

XLI.

Anagni, 1175. december 16. — III. Sándor pápa átírásában megerősíti és bővíti Pannonhalma II. Paschalis pápától elismert kiváltságait.

ORIG.: A PFL, Capsa 68 A (27) (DF 206 824).
COPIA: B PFL, Liber ruber 78–81 (41).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,70–73 (34). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,606–608 (18).
REG.: JAFFÉ, *Reg. pont.* 12 526 (8376). 25

Alexander Reinaldo abbati. ALEXANDER EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI, DILECTIS FILIIS, REINALDO abbati monasterii Sancti Martini in monte super Pannoniam siti et eius fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam professis in PERPETUUM! Quociens illud a nobis petitur, quod religioni et honestati convenire dinoscitur, animo nos decet libenti concedere et petencium desideriis congruum suffragium 30

2 subreptionis] corr. ex subreptiones C 3 communi] BC comuni A 4 chrisma] -h- coeua manu posterius suprascr. C 5 oleum] graphio stilo in margine dextero vd pag. 79 C 6 Baptisma] BC bapisma A 8 puplicas] publicas B 9 excommunicare] omissis signis contractionis corr. et mendose excommunicare seu per ligaturam -mu- signatum et in margine dextero posteriore manu add. ita Nar (?) C 10 Stephanus] BC Stefanus A 10 Michaelis] BC Michahelis A 15 Vrbo] V<e>rbo A Verbo B 15 s(unt)] AC sunt B 16 Paschalis] Pascalis B 17 Anastasium, caruinalis Sancti Clementis subscripsi] om. A 17 Anastasium] Anastasius AB 17 caruinalis] cardinalis AB 18–19 Sanctorum IIII] add. Ego Anastasius cardinalis Sancti Clementis subscripsi A 19 IIII] quatuor A add. s(ub)s(cripsi) A 19 M^o] millesimo 20 Paschalis] Pascalis B XLI. 28–30 ALEXANDER...in perpetuum] litteris elongatis scr. A 28 ALEXANDER] graphio stilo in margine sinistro N(ota) B(ene) Caps. 68 lit. A. Prot. pag. 2804. B 28–29 REINALDO] Rein(aldo) AB 29 et eius] eiusque A 29 et] forsan posterius add. B 30 regularem] mutato colore scr. B 30 PERPETUUM] PP+M AB

impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulacionibus clementer annuimus et prefatum monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascunque possessiones, quecumque bona idem monasterium 5 inpresenciarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblacione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipsum, in quo prescriptum monasterium constitutum est, cum omnibus pertinentiis suis. In episcopatu Vespremien- si ecclesiam Sancti Martini in villa Keurisy constitutam, in villa Tardi ecclesiam domini Salvatoris, in villa 10 Toppey ecclesiam Sancte Marie cum universis pertinentiis suis. In episcopatu Geuriensi ecclesiam Sancti Martini in Sabaria, et ecclesiam Sancti Willibaldi, ecclesiam Sancte Marie Capelle, ecclesiam Sancte Marie in Fyzig, ecclesiam Sancti Adalberti in Wasciana cum omnibus earum appendiciis. In archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie in Wagn cum omnibus pertinentiis suis, oratorium in villa porcorum custodum in silva Seliz, oratorium in Digna. Ad hec iuxta vestigia antecessoris nostri PASCHALIS pape, secun- 15 dum quod a beate memorie Stephano rege statutum || est, presenti privilegio statuimus, ut nulli regum, nulli comitum, nulli episcoporum, nulli cuiquam alii de rebus, que iamdicto monasterio collate sunt et commisse, vel in posterum canonice conferende, minuere liceat vel auferre seu ablatas retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarum seu basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam 20 atque communionem Apostolice Sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate aliqua vobis voluerit exhibere, alioquin liceat vobis, quemcumque malueritis, adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur, indulgeat. Liceat enim vobis liberas et absolutas personas e seculo fugientes ad conversionem recipere et in vestro monasterio absque contradiccione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem fas sit de eodem loco absque licencia abbatis sui discedere, discedentes vero absque communium litterarum vestrarum caucione, nisi obtentu arcioris religionis nullus 25 audeat retinere. Monachos eciam et sanctimoniales eidem monasterio subiectas sine cuiuscumque prohibitione vobis liceat iudicare. Baptismum quoque per ecclesias illas fieri concedimus, in quibus ex more soliti estis antiquitus facere. Nulli quoque episcoporum liceat in iamdicto monasterio ordinationes facere seu missas publicas celebrare, nisi ab abbate invitatus fuerit, vel in ecclesiis eidem monasterio subiectis sacerdotem ex- 30 communicare, vel abbatem et monachos ad synodum suam vocare. Decime vero Sumoniensis territorii, quas ex concessione predicti regis monasterium vestrum per quadraginta annos tenuit, et alie concessiones, quas pro tuicione patrie, pro statu regni et pro augmento fidei Beato Martino concessit, firme vobis et monasterio vestro et illibate permaneant. Ad hec mitram, virgam postoralem, anulum et alia insignia, que a quadraginta 35 annis retro abbates monasterii || vestri, qui pro tempore fuerunt, habuisse noscuntur, vobis et monasterio

5 observetur] observetur A 5 quascunque] quascumque A 5 bona] *add. spatium maius cum vestigio rasurae* B 6 canonice] *corr. littera -o-* B 9 constitutum] constructum A 10 Keurisy] Caurisi A *corr. ex Keutisy coeva manu in margine sinistro cum signo insertionis add. Keurushy* B 11 Toppey] Toppe A *litteram y altero colore coeva manu posterius add. C* 13 Fyzig] Fizio A 14 Wagn] Wagni A *in fine cum vestigio rasurae* B 14–15 porcorum custodum] *cum signo vocum permutandarum custodum porcorum (?)* B 15 PASCHALIS] *cum litteris elongatis scr. A* 18 Crisma] *graphio stilo in margine dextero* N(ota) B(ene) quoad hec v(i)d(e) 1° bullam Innocentii in (?) transumpto pontificatus anno 19, V. Nonas Martii. II hic pag. 117. ubi stabilit iura nostra (?) III hic pag 123 ubi rursus stabilivit (?) B 20 diocesano] dyocesano A 23 enim] eciam A 26 discedentes] discedentem A 27 Monachos] *in margine dextero signum paragraphi posterius scr.* 31 Sumoniensis] Sumon(iensis) B 32 vestrum] *posterius suprascr. insertum* B 34 postoralem] recte pastoralem A

vestro auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quolibet
 successorum, nullus ibi qualibet subrepcionis astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi
 consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum et Beati Benedicti Regulam providerint eligen-
 dum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius
 possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, aut quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra et
 illibata servantur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profu-
 tura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre
 constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi rea-
 tum suum digna satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio
 existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini Redeptoris
 nostri Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ulcioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco
 sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant, et
 apud districtum iudicem premia eterne pacis invenient. AMEN. AMEN. AMEN. ([Rota:] Demonstra michi vias
 tuas Domine! Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Alexa/nder / papa / III [Monogramma]: Bene valete!) Ego
 Alexander, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Bernardur, Portuensis et Sancte Rufine episcopus
 subscripsi. ✠Ego Gualterius, Albanensis episcopus subscripsi. ✠Ego Iohannes, presbyter cardinalis Sancto-
 rum Iohannis et Pauli tituli Pamachii subscripsi. ✠Ego Iohannes, presbyter cardinalis tituli Sancte Anastasie
 subscripsi. ✠Ego Iohannes, presbyter cardinalis tituli Sancti Marci subscripsi. ✠Ego Manfredus, presbyter
 cardinalis tituli Sancte Cecilie subscripsi. ✠Ego Iacobus, Sancte Marie in Cosmydyn diaconus cardinalis sub-
 scripsi. ✠Ego Ardino, diaconus cardinalis Sancti Theodori subscripsi. Ego Hugo, diaconus cardinalis Sancti
 p.81 Eustasii iusta templum Agrippe subscripsi. || Datum Anagnie per manum Graciani, Sancte Romane Ecclesie
 subdiaconi et notarii, XVII Kalendas Ianuarii, indiccione VIII^a, incarnationis dominice anno M^o C^o LXX°
 V^o, pontificatus vero domni ALEXANDRI pape III anno XVII°.

XLII.

Tusculum, 1181. január 12. — III. Sándor pápa átírja saját, 1175. évi kiváltságlevelét Similis apát számára. 25

ORIG.: desideratur
 COPIA: B PFL, Liber ruber 81–84 (42).
 EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,610–611 (21) (extr.).

Alexander papa Simili abbati. ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, SIMILI abbati
 monasterii Sancti Martini super Pannoniam siti eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem
 vitam professis IN PERPETUUM! Effectum iusta postulantibus indulgere, ut vigor equitatis et ordo exigit racio-
 nis, presertim quando petencium voluntatem et pietas adiuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in
 Domino filii, vestris postulacionibus clementer annuimus et prefatum monasterium Sancti Martini in monte
 super Pannoniam siti, in quo divino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri et nostra proteccione suscipimus
 et presentis scripti privilegio communimus, inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum 35

2 astucia] add. maius spatium B 4 Decernimus] in margine sinistro posterius scr. 3 B 5 sed] set A 10 Redeptoris] recte redemptoris A omisso signo contractionis scr. B 12 hic] hⁱ B 15 ✠Ego] crux forsan posterius scr. B 15 Bernardur] recte Bernardus A 19 Cosmydyn] Cosmidin A 19 cardinalis] forsan corr. ad kard- (?) B 21 iusta] lege iuxta 22 VIII^a] VIII A 22–23 M^o C^o LXX° V^o] MCLXXV A 23 ALEXANDRI] litteris elongatis scr. A 23 XVII°] XVII A XLII. 29 ALEXANDER] in margine dextero A transverse scr. XLII Alexander papa Simili abbati et graphio stilo N(ota) B(ene) B 30 Pannoniam] rubro colore suprascr. syllaba no B

Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresenciarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipsum, in quo 5 prefatum monasterium constructum est, cum omnibus pertinenciis suis. In episcopatu Vesprimiensi ecclesiam Sancti Martini in villa Keurisig constitutam, in villa Tardi ecclesiam domini Salvatoris, in villa Toppey ecclesiam Sancte Marie cum universis pertinenciis suis. In episcopatu Geuriensi ecclesiam Sancti Martini in Sabaria et ecclesiam Willibaldi, ecclesiam Sancte Marie Capelle, ecclesiam Sancte Marie in Fizig, ecclesiam p.82 Sancti Adalberti in Wasciana cum omnibus earum pertinenciis. || In archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam 10 Sancte Marie in Wagni cum omnibus pertinenciis suis, oratorium in villa custodum porcorum in silva Selyz et oratorium in Digna. Ad hec iuxta vestigia antecessoris nostri, PASCHALIS pape, secundum quod a beate memorie Stephano rege statutum est, presenti privilegio statuimus, ut nulli regum, comitum, episcoporum aut cuiquam alii de rebus, que iamdicto monasterio collate sunt et commisse, vel in posterum racionabiliter conferentur, minuere liceat vel auferre seu ablatas retinere. Liceat eciam vobis personas e seculo fugientes libe- 15 ras et absolutas ad conversionem recipere et eas absque contradiccione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui licencia de eodem loco nisi arcioris religionis obtentu discedere, discedentem vero absque communium litterarum caucione nullus audeat retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem Apostolice Sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate aliqua vobis voluerit exhibere, alioquin liceat vobis, quemcumque malueritis, adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur, indulgeat. Monachos eciam et sanctimoniales eidem monasterio subiectas sine cuiusquam prohibicione vobis regulariter liceat iudicare. Baptismum quoque per ecclesias illas fieri concedimus, in quibus ex more soliti estis antiquitus facere. Nulli quoque episcoporum 25 liceat in iamdicto monasterio liceat ordinationes facere seu missas publicas celebrare, nisi ab abbate invitatus fuerit, vel in ecclesiis eidem monasterio subiectis sacerdotem excommunicare, vel abbatem ad synodum vo- p.83 care, sed ea libertate gaudeat, qua monasterium Cassinense || gaudere dinoscitur. Decime vero Symigiensis territorii, quas monasterium vestrum per quadraginta annos pacifice tenuit, et concessiones, quas predictus rex Stephanus pro tuicione patrie, pro statu regni et pro augmento fidei Beato Martino concessit, firme vobis 30 et monasterio vestro et illibate permaneant. Ad hec mitram, virgam pastorem, anulum et alia insignia, que a quadraginta annis retro abbates monasterii vestri, qui pro tempore fuerunt, habuisse noscuntur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet surrepcionis astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tercio- 40

7 Keurisig] *litteris incertis scr.* B 9 Fizig] *posterius coeua manu corr. ex Fizio* B 10 Wasciana] *in infima parte paginae digitus monstrans videtur* B 26 monasterio] *maius sequitur spatium* B 26 liceat] *superflue iterum add.* B 28 monasterium Cassinense] *in ima parte paginae digitus monstrans videtur* B 36 Decernimus] *manu coeua in margine dextero* 3 B

ve commonita, nisi reatum suum digna satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat
reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine
Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine divine ulcioni subiaceat.
Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatinus et hic fructum
bone accionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. AMEN. AMEN. AMEN. 5
p.84 || ([Rota:] Demonstra michi vias tuas Domine! Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Alexa/nder / papa / III.
[Monogramma:] Bene valete!) Ego Alexander, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Hubaldus, Ho-
stiensis et Vellitrensis episcopus subscripsi. ✠Ego Theodinus, Portuensis et Sancte Ruphine sedis episcopus
subscripsi. ✠Ego Petrus de Bono, tituli Sancte Susanne presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Cynthius, pre-
sbyter cardinalis tituli Sancte Cecilie subscripsi. ✠Ego Arduinus, presbyter cardinalis tituli Sancte Crucis in 10
Iherusalem subscripsi. ✠Ego Matheus, presbyter cardinalis tituli Sancti Marcelli subscripsi. ✠Ego Laborans,
presbyter cardinalis Sancte Marie trans Tiberim tituli Calixti subscripsi. ✠Ego Iacinctus, diaconus cardinalis
Sancte Marie in Cosmidyn subscripsi. ✠Ego Rainerius, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad Velum Aureum
subscripsi. ✠Ego Gracianus, diaconus cardinalis Sanctorum Cosme et Damiani subscripsi. ✠Ego Iohannes
diaconus cardinalis Sancti Angeli subscripsi. ✠Ego Rainerius, diaconus cardinalis Sancti Adriani subscripsi. 15
✠Ego Matheus, Sancte Marie Nove diaconus cardinalis subscripsi. Datum Tusculani per manum Dauferii,
Sancte Romane Ecclesie subdiaconi II Idus Ianuarii, indiccione XIII^{ma}, incarnationis dominice anno M^o
C^o LXXX°, pontificatus vero domni ALEXANDRI pape III anno XX° II°.

XLIII.

Verona, 1187. május 8. — III. Orbán pápa Similis apát és szerzetesei számára átírja III. Sándor pápa 20
Pannonhalma kiváltságait megerősítő oklevelét.

ORIG.: A PFL, Capsa 45 Q (31) (DF 206 828).
COPIA: B PFL, Liber ruber 84–87 (43).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I, 79–82 (40). ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 612–613 (24) (extr.).
REG.: JAFFÉ, *Reg. pont.* 15 968. 25

Privilegium Urbani pape. URBANUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, Simili, abbati mona-
sterii Sancti Martini super Pannoniam siti eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam
professis in PERPETUUM! Effectum iusta postulantibus indulgere et vigor equitatis et ordo exigit rationis, pre-
sertim quando petencium voluntatem et pietas adiuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino
filii, vestris iustis postulacionibus clementer annuimus et prefatum monasterium Sancti Martini in Monte 30
super Pannoniam siti, in quo in quo divino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri et nostra proteccione
suscipimus et presentis scripti privilegio communimus, inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus,
qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis
p.85 ibidem temporibus inviolabiliter observetur. || Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem
monasterium inpresenciarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largicione 35
regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis
vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis, locum

5 districtum] speciali quadam ligatura recte v. longis lineis subsidiariis mendose disrictum scr. B 15 Sancti] add. et duabus lineis del.
Adriani B XLIII. 26–28 Urbanus...in perpetuum] litteris elongatis scr. A 28 professis] manu posteriore cum signo
insertionis in margine sinistro scr. B 31 in quo] superflue iterum add. B 32 inprimis] in margine sinistro digitus monstrans videtur B

ipsum, in quo prefatum monasterium situm est, cum omnibus pertinenciis suis. In episcopatu Vesprimiensi ecclesiam Sancti Martini in villa Keurushyg constitutam, in villa Tardi ecclesiam domini Salvatoris, in villa Tepei ecclesiam Sancte Marie cum universis pertinenciis suis. In episcopatu Geuriensi ecclesiam Sancti Martini in Sabaria et ecclesiam Sancti Willibaldi, ecclesiam Sancte Marie Capelle, ecclesiam Sancte Marie in Fyzig, ecclesiam Sancti Adalberti in villa Wossyan cum omnibus earum pertinenciis. In archiepiscopatu 5 Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie in Wag cum omnibus pertinenciis suis, oratorium in villa custodum porcorum in silva Selyz et oratorium in Dinna. Ad hec iuxta vestigia antecessoris nostri, Paschalis pape, secundum quod a beate memorie Stephano rege statutum est, presenti privilegio statuimus, ut nulli regum, comitum, archiepiscoporum, episcoporum aut cuiquam alii de rebus, que iamdicto monasterio collate sunt et commisse, vel in posterum rationabiliter conferentur, minuere liceat aut auferre seu ablatas retinere. Li- 10 ceat quoque vobis personas e seculo fugientes liberas et absolutas ad conversionem recipere et eas absque contradiccione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui licencia de eodem monasterio nisi arctioris religionis obtentu discedere, discedentem vero absque litterarum communium caucione nullus audeat retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarum seu basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum vestrorum, qui 15 p.86 ad sacros || ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem Apostolice Sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate aliqua vobis voluerit exhibere, alioquin liceat vobis, quemcumque malueritis, adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulat, indulgeat. Monachos eciam et sanctimoniales eidem monasterio subiectas sine cuiusquam prohibicione vobis regulariter liceat iudicare. Baptismum quoque per ecclesias illas fieri concedimus, 20 in quibus ex more soliti estis antiquitus facere. Nulli quoque archiepiscoporum vel episcoporum liceat in iamdicto monasterio ordinationes facere, seu missas publicas celebrare, nisi ab abbate invitatus fuerit, vel in ecclesiis eidem monasterio subiectis sacerdotem excommunicare, vel abbatem ad synodum vocare, sed ea libertate gaudeat, qua monasterium Cassinense gaudere dinoscitur. Decime vero Sumigiensis territorii, quas monasterium vestrum per quadraginta annos pacifice tenuit, et concessionem, quas predictus rex Stephanus 25 pro tuicione patrie, pro statu regni et pro augmento fidei Beato Martino concessit, firme vobis et monasterio vestro et illibate permaneant. Ad hec mitram, virgam pastorem, anulum et alia insignia, que a quadraginta annis retro abbates monasterii vestri, qui pro tempore fuerunt, habuerunt, sicut ea de auctoritate Apostolice Sedis habuisse noscuntur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet rurrepcionis astucia seu 30 violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum p.87 fas sit prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, || minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in 35 futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitucionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi reatum suum digna satisfaccione correxerit, potestatis hono-

2 Keurushyg] Keurushig A 6 Wag] in margine dextero paulo posteriore manu Alias Dyaky pro nunc vocabulum scribi sortitur B 7 Dinna] corr. ex Diana (?) B 8 a beate] in margine dextero signum 3 B 9 rebus] littera -b- insolita scr. B 9-10 sunt et] in margine dextero signum multo minus priore videtur 3 B 12 Prohibemus] in margine dextero posteriore manu adumbrato digito monstrante add. Nota: non possunt fratres huius monasterii egredi, nisi ad artiore locum B 30 rurrepcionis] recte surrepcionis 32 Decernimus] in margine sinistro signum 3 B 34 gubernacione] gurbacione sed posteriore manu subter insertum est syllaba -berna- B 36 constitucionis] in margine dextero adumbrato digito monstrante posteriore manu bene notent hic turbatores ecclesie etc. B

risque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de petrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ulcioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. AMEN. AMEN. AMEN. ([Rota:] Ad te, Domine, levavi animam meam! / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / 5 Urba / nus / papa / IIIus [Monogramma:] Bene valet!) Ego Urbanus, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Henricus, Albanensis episcopus subscripsi. ✠Ego Paulus, Prenestinus episcopus subscripsi. ✠Ego Theobaldus, Hostiensis et Velletrensis episcopus subscripsi. ✠Ego Petrus de Bono, presbyter cardinalis tituli Sancte Susanne subscripsi. ✠Ego Laborans, presbyter cardinalis Sancte Marie trans Tiberim tituli Calixti subscripsi. ✠Ego Pandulfus, presbyter cardinalis tituli XII apostolorum subscripsi. ✠Ego Melior, presbyter 10 cardinalis Sanctorum Iohannis et Pauli tituli Pamachii subscripsi. ✠Ego Adelardus, tituli Sancti Marcellini presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Iacintus, Sancte Marie in Cosmidin diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Gracianus, Sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Rorlandus, Sancte Marie in Porticu diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Petrus, Sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus 15 cardinalis subscripsi. ✠Ego Ratus, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis subscripsi. Datum 15 Verone per manum Alberti, Romane ecclesie presbyteri cardinalis et cancellarii VIII Idus Maii, indicione quinta, incarnationis dominice anno M° C° LXXX° VII°, pontificatus vero domni Urbani pape III anno p.88 secundo. ||

XLIII.

Laterán, 1189. március 11. — III. Kelemen pápa a magyar király kérésére megerősíti 20
a pannonhalmi monostor kiváltságait.

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Capsa 31 G (67) (DF 206 867) (1225)
C PFL, Liber ruber 88–90 (44).
EDD.: NOVÁK, *Vindiciae* 117–118 (extr.). KATONA, *Hist. crit.* IV,349–350 (extr.). FEJÉR, *Cod. dipl.* 25
II,248–250. ERDÉLYI, *Rendtört.* I,613–614 (25).
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 209–210 (16).
REG.: JAFFÉ, *Reg. pont.* 16 387 (10 136).

Privilegium Clementis pape. CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, PETRO, abbati Sancti Martini de Pannonia eiusque fratribus regularem vitam professis IN PERPETUUM! Religiosis votis an- 30 nuere et ea operis exhibicione complere officium nos invitat suscepti regiminis et ordo videtur exigere caritatis. Dignum est eciam et omnino conveniens, ut obtentu karissimi in Christo filii nostri, .B., illustris Ungarorum regis, qui pro vobis sollicite satis nos et attente rogavit, per indulgenciam Apostolice Sedis vestrum monasterium speciali debeat prerogativa gaudere. Eapropter, dilecti in Domino filii, precibus eiusdem regis, cui, sicut catholico principi et Christianissimo regi secundum Deum pro suo devocionis fervore propta volumus 35

1 petrata] omissa prima syllaba mendose scr. B propter maculam minime legi potest A recte perpetrata 8 Theobaldus] Theobaldus
A 11–12 Marcellini] Marcelli A 12 Cosmidin] Cosmydin A 13 Rorlandus] Rolandus A 14 Nicolai] Nicholai A
15 Ratus] Rad(ulph)us (?) A 17 Urbani] litteris elongatis scr. A XLIII. 29 CLEMENS] in suprema parte pagine + in
margine sinistro posteriore manu C paulo inferius transverse scr. XL IIII Clementis pape B 30 fratribus] add. tam presentibus, quam
futuris B 32 obtentu] cum vestigiis rasurae C 32 .B.] lege B(ele) 32 Ungarorum] Ungarie B 35 propta] omisso contractionis
signo scr. C recte prompta B

voluntate deferre, clementer et officii nostri debito provocati monasterium vestrum, in quo estis divino obsequio mancipati, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus statuentes, ut quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresenciarum concessione pontificum, largicione regum vel principum, seu oblacione fidelium legitime possidet, aut in futurum iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Libertates quoque, iura, dignitates predicti monasterii a Sancto Stephano rege eidem monasterio concessas et ab aliis etiam regibus indultas et usque ad tempus illustris memorie Geyze regis servatas ratas habemus et firmas easque salvis Romane ecclesie et legatorum eius institutionibus perpetuis temporibus illibatas manere sanctimus.

p.89 Decimas || etiam, quas a quadraginta annis retro prescriptum monasterium possedissee dinoscitur, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus. Illud autem privilegii presentis auctoritate statuimus, ut nemini liceat abbatem vel monachos eiusdem monasterii suspendere, interdicere aut excommunicare vel ad speciales synodos convocare, nisi Romano pontifici vel legato ab eius latere destinato. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a quo vultis, recipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et grariam Sedis Apostolice atque communionem habuerit. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi presumptionem suam digna satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quaturus et hic fructum bone accionis percipiant et apud

p.90 districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. AMEN. AMEN. AMEN. || ([Rota]: Doce me, Domine, facere voluntatem tuam! / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Cle/mens / papa / III [Monogramma]: Bene valete!) Ego Clemens, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Iohannes, presbyter cardinalis tituli Sancti Marci subscripsi. ✠Ego Laborans, presbyter cardinalis Sancte Marie trans Tiberim tituli Calixti subscripsi. ✠Ego Pandulfus, presbyter cardinalis Basilice XII apostolorum subscripsi. ✠Ego Albinus, tituli Sancte Crucis in Iehrusalem presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Bobo, tituli Sancte Anastasie presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Alexius tituli Sancte Susanne presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Petrus, tituli Sancti Laurentii in Damaso presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Iacobus, diaconus cardinalis Sancte Marie in Cosmidyn subscripsi. ✠Ego Gracianus, Sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Gerardus, Sancti Adriani diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Octavianus, Sanctorum Sergii et Bachi diaconus cardi-

1 clementer] *add. inducti* B 1 divino] *add. spatium maius cum vestigio rasurae* C 6 quoque] *add. et* B 7 et] *om.* B 7 Geyze] Geysse B 8 institutionibus] *ima parte paginae digitus monstrans adumbratus cum brachio* 9 monasterium] *add. inconcusse* B 12–15 Crisma...habuerit] *in margine dextero cum linea graphio stilo signatum* C 14 siquidem] *add. spatium maius* C 15 autem] *eadem manu posterius inserendo suprascr.* C 15 terre fuerit] fuerit terre B 16 Decernimus] *in margine dextero signum* 3 C 18 seu] aut B 18 illibata omnia et integra] omnia integra et illibata B 18 conserventur] servantur B 21 presumptionem suam] reatum suum B 22 digna satisfaccione] *in margine dextero digitus monstrans adumbratus videtur* C 22 honorisque] *syllaba -or-* *eadem manu posterius suprascr.* C 23 ac] et B 25 quaturus] recte quatinus B 29 Tiberim] Tyberim B 30 Sancte] *eadem manu posterius inserendo suprascr.* C 31 Iehrusalem] Iherusalem B 33 Cosmidyn] Cosmidin B *eadem manu syllaba -s- posterius inserendo suprascr.* C

nalis subscripsi. ✠ Ego Iohannes Felix, diaconus cardinalis Sancti Eustachi iuxta templum Agrippe subscripsi. ✠ Ego Bernardus, Sancte Marie Nove diaconus cardinalis subscripsi. ✠ Ego Gregorius, Sancte Marie in Aquiro diaconus cardinalis subscripsi. Datum Laterani per manum Moysi, Sancte Romane Ecclesie subdiaconi, vicem agentis cancellarii, V Idus Martii, indictione VII, incarnationis dominice anno M° C° LXXX° VIII°, pontificatus vero domni CLEMENTIS pape III anno secundo.

5

XLV.

1215. — *István montecassinói apát átírja a nála személyesen jelen lévő Uros apát kérésére III. Ince pápa 1208. évi montecassinói kiváltságlevelét.*

ORIG.: A PFL, Capsa 30 K (35) (DF 206 833).
COPIA: B PFL, Liber ruber 90–95 (45).
EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I, 636–638 (50).
COMM.: SOLYMOI, *Uros* 269–273. SOLYMOI, *Uros apát* 63–67.
REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 3470.

10

Innocencii pape forma Cassiensis. INNOCENCIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Rofrido, abbati Sancti Benedicti Casinensis eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam professis in perpetuum! Omnipotenti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gracias agimus copiosas, quoniam gloriosus in sanctis suis atque mirabilis est et virtutes suas, ubicumque vult, ineffabili bonitate demonstrat. Ipse quippe dignacionis sue potencia Beatissimum Benedictum patrem constituit monachorum, ipsum monastice legis latorem et operatorem || esse disponens, ut merito Casinense monasterium, in quo et sanctissime vixit et gloriosissime obiit, omnibus per Occidentem monasteriis dignitatis privilegio antecellat. Quoniam igitur dignum est, ut tam celebre ac sollempne monasterium Apostolica Sedes specialius amplectatur, monasterium ipsum ad exemplar felicitis memorie Clementis pape ac predecessoris nostri sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus, inprimis siquidem statuentes, ut idem monasterium et omnia, que ad ipsum pertinent pleno iure, quietas semper et ab omni iugo mortali liberata sub solius Sancte Romane Ecclesie iure ac perpetua defensione consistant. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresenciarum iuste ac canonice possidet ac in futurum concessione, largicione regum vel principum, oblacione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adhipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Inprimis monasterium domini Salvatoris positum ad pedem Casini montis, monasterium Sancte Dei Genitricis Virginis Marie, quod vocatur Plumberola, monasterium Sancte Marie in Cingla, cellam Sancti Benedicti in Capua cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Angeli ad Formam cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Iohannis Puellarum, Sancti Rufi, Sancti Benedicti Piczuli, Sancti Angeli ad Odaldiscos, Sancte Agathe in Aversa, Sancte Cecilie et Sancti Dimitrii in Eapolim. Preterea patrum nostrorum, beate memorie Urbani, Calixti et dicti Clementis, Romanorum pontificum vestigia subsequentes vestrum cenobium ceteris per Occidentem cenobiis preferendum asserimus, et tam te, quam successores tuos in omni conventu || episcoporum seu principum superiores omnibus abbatibus consedere atque in iudiciis priorem ceteris vestri ordinis viris sententiam proferre sancimus. Usus quoque compagorum, cirothecarum, tunice, dal-

p.91

15

20

25

30

35

p.92

1 Eustachi] Eustachii B 3 manum] manus B 4 VIII°] recte VIII° XLV. 14 INNOCENCIUS] in margine sinistro graphio stilo Caps. 30 litt. K. Protocoll. pag. 1463. coeua manu tranverse scr. <...> Cassinien(sis) B 23 communimus] cummunimus A 26 inpresenciarum] impresenciarum A 26 ac] aut A 28 adhipisci] AB lege adipisci 33 Preterea] in margine dextero 3 B 35 cenobiis] forsán corr. -o- B

matice ac mitre, virgam pastorem et cottidianum usum anuli tam tibi, fili abbas, quam successoribus tuis auctoritate apostolica indulgemus. Sane tam in ipso venerabili monasterio, quam in cellis eius cuiuslibet ecclesie episcopum vel sacerdotem preter Romanum pontificem dicionem quamlibet aut excommunicandi aut interdicens aut ad synodum provocandi presumere prohibemus ita, ut, nisi ab abbate vel priore loci fuerit invitatus, nec missarum sollempnia inibi audeat celebrare. Liceatque ipsius monasterii et cellarum eius fratribus clericos cuiusque ordinis vel laicos de quocumque episcopatu e seculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem venientes absque alicuius contradiccione suscipere. Liceat quoque absque cuiuslibet secularis vel ecclesiastice potestatis inhibitione subiectos monasteriis suis, tam monachos, quam sanctimoniales feminas iudicare. Liceat etiam fratribus per cellas in civitatibus constitutas ad divina officia, quandocumque voluerint, signa pulsare. Populum Dei tam in ipsum cenobium, quam et in cellas eius ad Dei verbum audiendum nullus episcopus ingredi, excepto pro communi totius civitatis vel parrochie interdicto, prohibeat. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium sive basilicarum, ordinationes monachorum seu clericorum, a quocumque malueritis, catholico accipiatis episcopo. Baptismum vero et infirmorum visitaciones in oppidis vestris aut villis ad vos pertinentibus pleno iure per clericos vestros agetis. Ad perpetuum etiam hospiciu[m] tibi, fili abbas, tuisque successoribus palladii cellam concedimus, ut de vestra illic congregacione, quem volueritis, ordinetis, quem si forte Romano pontifici in abbatem || promovere placuerit, omnino tamen tamquam vestre congregacionis monachum, sub vestra decernimus disposicione persistere. Redditum quoque, qui ab officialibus nostris apud Hostiam vel Portum de navibus exigi solet, navi vestre, si qua eo venerit, relaxamus. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quorumlibet successorum, nullus ibi qualibet subrepcionis abstucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris de collegio vestro aut de alieno, si ibidem ydoneus repertus non fuerit, secundum Dei timorem et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Electus autem ad Romanum pontificem consecrandus accedat. Ad hec tam presencium, quam futurorum avaricie ac nequicie obviantes omnes omnino sediciones, quas levas dicunt, seu direpciones in cuiuscumque abbatis morte aut eleccione fieri auctoritate apostolica interdici-mus. Sepulturam sane loci vestri et monasteriorum vestrorumque liberam omnino esse censemus, ut eorum, qui illic sepeliri deliberaverint, devocioni et extreme voluntanti, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva iusticia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Preterea, cum vobis tam in capite, quam in membris ab Apostolica Sede sit concessa libera sepultura, eiusdem predecessoris nostri Clementis vestigiis inherentes, vobis duximus indulgendum, ut quociens pro corporibus mortuorum in processione vos exire contigerit, crucem, incensum et aquam benedictam portandi iuxta morem terre liberam nullius contradiccione vel appellacione obstante habeatis de nostra licencia facultatem. Ad exemplar quoque ipsius patris et predecessoris nostri || Clementis licenciam concedimus tibi ac legitimis successoribus tuis, ut si quis eiusdem monasterii vestri et cellarum eius possessiones aut res violenter abstulerint, postquam ipsorum episcopi a vobis tercio invitati iusticiam de eis facere omnino noluerint, vos super eosdem raptos secundo terciove communitos canonicam excommunicacionis sentenciam proferatis. Ea vero, que monasterium vestrum a quadraginta retro annis bona fide noscitur pacifice possedis-se, vobis et eidem monasterium auctoritate apostolica confirmamus, ita quidem, quod super hiis nullo umquam tempore inpediri debeatis vel

1 cottidianum] cotidianum A 2-5 Sane tam...celebrare] paulo posteriore manu in margine sinistro cum vestigio rasurae Quod nullus episcopus sacerdotem nostrum vel subiectos ecclesie nostre excommunicare potest aut ad synodum provocare B 11 nullus episcopus ingredi] ingredi nullus episcopus A 17 disposicione] recte dispositione A 20 abstucia] AB lege astucia 21 ydoneus] idoneus A 23 quam] post hanc vocem lacuna naturalis videtur B 25 vestrorumque] vestrorum A 26 voluntanti] cum superfluo contractionis signo scr. B recte voluntati A 29 quociens] qº- propter atramenti lituram graphio stilo supra vocem corr. quoties B 32 nostri] in margine dextero 3 B 35 communitos] AB lege commonitos 36 monasterium] AB recte monasterio 37 hiis] his A

quomodolibet molestari. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitucionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo 5 terciove commonita, nisi presumptionem suam digna satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. AMEN. 10 ([Rota:] Fac mecum, Domine, signum in bonum! Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Inno/cencius / papa / p.95 III [Monogramma:] Bene valete!) Ego Innocencius, catholice ecclesie episcopus subscripsi. || ✠Ego Iohannes, Albanus episcopus subscripsi. ✠Ego Iohannes, Sabinensis episcopus subscripsi. ✠Ego Nicolaus, Tusculanus episcopus subscripsi. ✠Ego Guidus, Pretiestinus episcopus subscripsi. ✠Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Petrus, Sancte Prudenciane tituli Pastoris presbyter 15 cardinalis. ✠Ego Guido, Sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Cinthus, tituli Sancti Laurencii in Lucina presbyter cardinalis. ✠Ego Centius, Sanctorum Iohannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Sancti Machii. ✠Ego Benedictus, tituli Sancte Susanne presbyter cardinalis. A†ui Ego Roggerus, Sancte Anastasie presbyter cardinalis. ✠Ego Octavius, Sanctorum Sergii et Bachi diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Iohannes, Sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Pelagius, 20 Sancte Lucie ad Septa Solis diaconus cardinalis subscripsi. Datum apud Sanctum Germanum per manum Iohannis, Sancte Marie in Cosmidim diaconi cardinalis, Sancte Romane ecclesie cancellarii, VIII Kalendas Augusti, indicione XI^a, incarnationis dominice anno M^o CC^o VIII°, pontificatus vero domini Innocencii pape III anno undecimo.

Omnia itaque suprascripta ad preces venerabilis patris nostri, Urie, abbatis Sancti Martini de Pannonia, 25 qui usque ad monasterium Casinense personaliter laboravit, de privilegio Innocencii pape III, Romani pontificis sumpta, quod nostro monasterio fuerat olim indultum, de verbo ad verbum nos Stephanus, Dei gracia Casinensis abbas, fideliter in hac carta transcribi fecimus, et ut valeat sibi et monasterio suo in causis et ubicumque opus fuerit, quia de privilegio Romane Sedis nostris libertatibus gaudent, nostro precepimus sigillo muniri. Nos Roggerius, Dei gracia tituli Sancti Eusebii presbyter cardinalis et archiepiscopus Beneventa- 30 nus huic scripture fideliter translate testimonium perhibemus et nostrum precepimus sigillum apponi. Nos quoque frater Vitalis, decanus et totus conventus Casinensis bullam nostram plumbeam apponi fecimus.

XLVI.

San Germano, 1225. április 25. — Gentilis közjegyző István montecassinói és Uros pannonthalmi apátok kérésére átírja III. Ince pápa montecassinói kiváltságlevelét.

35

ORIG.: A PFL, Capsa 33 O (79) (DF 206 881).
COPIA: B PFL, Liber ruber 95–103 (46).

1 temere] teme[] re cum lacuna naturali scr. B 6 commonita] AB lege commonita 12–21 ✠Ego Iohannes...subscripsi] altero ordine sed nominum plura minime legi possunt 14 Pretiestinus] B recte Prenestinus 15 Prudenciane] recte Pudenciane 16 cardinalis] supple subscripsi 17 cardinalis] supple subscripsi 18 Machii] supple subscripsi 18 cardinalis] supple subscripsi 18 A†ui] AB 19 cardinalis] supple subscripsi 19 Octavius] Oct(avius) B 22 Kalendas] speciali quadam forma litterae K AB 30 Roggerius] Rogg(erius) B

EDD.: MARGARINI, *Bullarium* I,28–30 (átírt pápai kiváltságlevél). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,668 (78) (átíró közjegyzői oklevél).
 COMM.: SOLYMOSI, *Uros* 269–273. SOLYMOSI, *Uros apát* 63–67.
 REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 3470.

Exemplar privilegii montis Cassini Innocencii III pape. † IN NOMINE domini nostri, Iesu Christi! An- 5
 p.96 no incarnationis M° CC° XX° V° , anno imperii domini nostri, FRAECRICI, || Romanorum imperatoris
 semper augusti et gloriosissimi regis Sicilie ipsius regni Sicilie anno XX° VII°, mense Aprilis, vicesimo
 quinto die eiusdem mensis, indicione tercia decima. Profit eat ergo Gentilis, publicus notarius dominum
 Stephanum, venerabilem Casinensem abbatem exhibuisse mihi quoddam privilegium sancte reconciliacionis
 domini Innocencii, pape tercii transcribendum in hoc publicum instrumentum, cuius tenor talis est: 10
 INNOCENCIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Roffrido, abbati monasterii Sancti Benedicti
 Casinensis cum fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam professis in perpetuum! Omnipoten-
 ti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gracias agimus copiosas, quoniam gloriosus in sanctis
 suis atque mirabilis est et virtutes suas, ubicumque vult, ineffabili bonitate demonstrat. Ipse quippe dignacio-
 nis sue potencia Beatissimum Benedictum patrem constituit monachorum, ipsum monastice legis latorem et 15
 operatorem esse disponens, ut merito Casinense monasterium, in quo et sanctissime vixit et gloriosissime ob-
 iit, omnibus per Occidentem monasteriis dignitatis privilegio antecellat. Quoniam dignum est, ut tam celebre
 ac sollempne monasterium Apostolica Sedes specialius amplectatur, monasterium ipsum ad exemplar felicitis
 memorie Clementis pape ac predecessoris nostri sub Beati Petri et nostra proteccion e suscipimus et presentis
 scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut idem monasterium et omnia, que ad ipsum 20
 pertinent pleno iure, quita semper et ab omni iugo mortalium libera sub solius Sancte Romane Ecclesie
 iure ac perpetua defensione consistent. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem monaste-
 rium inpresenciarum iuste ac canonice possidet aut in futurum concessione, largicione regum vel principum,
 oblacione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successo-
 ribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Inprimis monasterium 25
 p.97 domini Salvatoris positum ad pedem Casini montis, monasterium Sancte Dei Genitricis Virginis Marie, ||
 quod vocatur Plumbarola, monasterium Sancte Marie in Cingla, cellam Sancti Benedicti in Caupua cum cel-
 lis et pertinenciis suis, Sancti Angeli ad Formam cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Iohannis Puellarum,
 Sancti Rufi, Sancti Benedicti Piczuli, Sancti Angeli ad Odaldiscos, Sancte Agathe in Aversa, Sancte Cecilie
 et Sancti Dimitrii in Neapolim, in civitate Beneventana ecclesia Sancti Benedicti ad portam Ricfini, Sancti 30
 Nicolai in Civitate Nova, Sancti Benedicti in Pantana, Sancti Nycolai in Petra Pulecina, Sancti Georgii in
 Feniculo, Sancti Iohannis in Tudecuso, Sancti Petri in Tossano, Sancti Angeli in Capraria, Sancti Ianuarii
 prope Benneventum, Sancti Martini ibidem, Sancti Dionisii in Ponte et Sancti Anastasii, Sancte Marie in
 Canneto iuxta fluvium Triunium, Sancti Laurencii in Saletno, Sancti Liberatoris in Marchia cum omnibus
 suis pertinenciis, Sancti Benedicti in Marsi, Sancte Marie in Luco, Sancti Cosmatis in Civitella, Sancti An- 35

XLVI. 5 IN NOMINE] *litteris columnatis scr.* B 6 incarnationis] *add. eius* A 6 M° CC° XX° V°] *millesimo du-*
 centesimo vicesimo quinto A 6 FRAECRICI] B FREDECRIKI *cum ligaturis specialibus scr.* A *lege Frederici* 7 XX° VII°] *vicesimo*
 septimo A 7 Aprilis] *Aprelis* A 8 Profit eat] *recte profiteor* A 8 ergo] *recte ego* A 8 publicus notarius] *in margine sinistro*
graphio stilo Caps 33 [corr. ex 30] Lit O [corr. ex. K] Prot. pag. 1463 [del. et corr. ad 1646] 9 Casinensem abbatem] *abbatem Casi-*
nensem A 9 reconciliacionis] *recordacionis* A 12 perpetuum] *add. spatium longum* A 14 est] *eadem manu posterius suprascr.*
 B 17 Quoniam] *add. igitur* A 27 Caupua] *Capua* A 30 Ricfini] *Rufini* A 31 Nicolai] *Nycolai* A 32 Tudecuso]
Turlecuso A 32 Tossano] *Rossano* A 33 Benneventum] *cum signo contractionis superfluo* AB

geli in Barreio cum omnibus pertinenciis suis, Sancte Marie ancillarum in civitate Cusentina, Sancti Petri de Avellana cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Erasmi et Sancti Benedicti et Sancte Scolastice in Gaieta, Sancti Magni in Fundis cum cellis et pertinenciis suis, Sancte Agathe et Sancti Benedicti et Sancti Stephani in Textacina, Sancti Petri in Foresta cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Helye in Ambrise, Sancti Pauli in Foresta, Sancte Marie et Sancti Vincentii in Pontecurvo cum cellis et pertinenciis suis, Sancti Benedicti in 5 Bagnarola, Sancte Marie et Sancte Lucie in Rivo Matricio, Sancti Nycolai et Sancti Petri in Castello, Sancti Iohannis in Carrica, Sancti Angeli et Sancti Nicandri et Sancti Thome in Troia, Sancti Eustachii in Pantasia, Sancti Benedicti in Alarino, Sancti Benedicti in Pectinari, Sancte Marie in Casale plano, Sancte Illuminate in castello Lemusano, Sancte Trinitatis et Sancti Georgii in Termulæ, Sancti Focati in Lesina cum fauce et piscaria, Sancti Benedicti in Asculo, Sancti Estachii in Petra habundanti, Sancti Estachii in Vipera, Sancte 10 te Marie in Barrutana, Sancte Scolastice in Pinnis, Sancti Salvatoris in Tave, Sancti Nycolai iuxta fluvium Trutinum in Aprutium cum pertinenciis suis, Sancti Iohannis ad Cursonem et Sancti Benedicti in Trunto, p.98 Sancti Benedicti in Tisino fluvio, Sancti Apollenaris in Firmo, quod dicitur ad Oplanis, Sancte || Marie in Arbosola, Sancti Martini in Salinen, Sancti Angeli in Marano, et Sanctorum septem fratrum et Sancti Laurencii, Sancti Benedicti in Ripa ursa. In comitatu Aquinensi cellam Sancti Gregorii, Sancti Maurixii, Sancti 15 Pauli, Sancti Constatii, Sancti Christofori, Sancti Nycolai et Sancte Marie in Albaneto et Sancti Nycolai in Ciconia, Sancti Benedicti in Clia, Sancti Nazarii in Comino et Sancti Valentini et Sancti Martini, Sancti Urbani, Sancti Angeli, Sancti Pauli, Sancti Felicis et Sancti Salvatoris, Sancti Angeli in Valle Luce, Sancti Michaelis in Oliveto, Sancti Nycolai in Pica cum capellis suis, Sancti Eunufrii et Sancte Marie de Egipti, Sancti Angeli in Cannutio, Sancti Iohannis de Pesculo, Sancte Marie in Verule, Sancti Petri in Escleta, Sancte Lu- 20 cie et Sancti Petri in Curuli et Sancti Nycolai de Francavilla, Sancti Iohannis de Pantana, Sancti Silvestri et Sancti Martini et Sancte Lucie in Arpino, Sancte Marie de castello Zupponis, Sancti Benedicti in Colle de insula, Sancte Marie in Babuco, Sancti Nycolai in Tuirice, Sancti Iuliani in Frisilone, Sancti Valentini in Ferentino. In Anagnia Sancti Cesarii, Sancti Angeli in Algido, Sancti Marci in Ceccano, Sancte Agathe in Tusculano, et Sancta Ierusalem, Sancti Benedicti in Albano. In Toma monasterium Sancti Stephani, quod 25 dicitur Palladia. In Lucano cellam Sancti Georgii, Sancti Salvatoris in Civitella. In ducatu Spolantino, Sancti Gotmani in Sorta, Sancti Benedicti in Paschesana, Sancti Petri in Mortinis, Sancti Angeli in Pesclocanale, Sancti Patris in Formis, Sancti Angeli in Albe, Sancti Exalmi in Pompetano, Sancte Marie in Cellis. In Benasto, Sancti Benedicti et Sancti Nazarii et Sancti Martini in ipsa Furca et curtem Sancte Marie in Sala et Sancti Benedicti Pizuli, ibidem Sancti Benedicti in Cesima, Sancti Iacobi de Pace, Sancti Benedicti et 30 Sancti Leonis in Suessa et curtem, que dicitur Lauriana et feudum, quod fuit Pandulfi de Patricio, Sancti Iohannis in Currenti, Sancti Benedicti in Tenno, Sancte Marie in Calno et Sancti Agapiti in territorio Calvi, Sancti Nazarii in Angulena, Sancti Adiutoris et Sancti Benedicti in Alifas, Sancti Domni in Telesia, Sancti Martini in Vulturno, Sancti Petri in Sacto. In Amalfi Sancte Crucis et Sancti Nycolai, Sancte Crucis in Sernia, Sancti Marci in Carpenone, Sancte Marie in Calena, Sancti Benedicti in Trani, Sancti Benedicti in 35 p.99 || Bari, Sancti Petri imperialis in Tatento. In Calabria celam Sancte Anastasie, castellum Felle et ecclesias

1 ancillarum] *add. Dei edd.* 1 Cusentina] *add. Sancti Petri de Lacu edd.* 3 et] *om. edd.* 4 Textacina] Tertacina A 7 Nicandri] Nycandri A 7 Troia] *corr. ex Tto-* B 9 Termulæ] Termule A *corr. cum rasura* B 11 Barrutana] Barruttana A 12 Trutinum] Teutinum A 12 Cursonem] Scursonem A 15 Maurixii] Mauricii A *corr. ad Maurycii (?)* B 16 Christofori] Cristofori A 16 et] *om.* A 18–19 Michaelis] Michahelis A 20 Pesculo] Pesclo A 22 Arpino] A^ppino B 25 Toma] Roma A 25 Stephani] Sebastiani A 26 Spolantino] Spoletino A 27 Gotmani] Germani A 27 Sorta] Sora A 27 Mortinis] Morinis A 27–28 Pesclocanale] Pesclocanali A 28 Exalmi] Erasmi A 28 Pompetano] Pomperano A 29 Benasto] Benasro A 32 Tenno] Teario A 32 Calno] Calvo A 34 Sacto] Septo A 36 Tatento] *recte Tarento* A 36 celam] *recte cellam* A 36 Anastasie] *add. primae syllabae suprascr. e* A *corr. ex Anestisie* B

Sellectani, Sancte Marie in Tropea, Sancte Eufemie in Marchia. Item civitatem, que dicitur Sancti Germani, positam ad pedem ipsius montis. Pontem curtuum, et castellum Sancti Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini. Castellum Sancti Angeli, Pignatarium, Tetami, Plumbarola, Pes de monte et villam de Pede montis. Castellum Sancti Stephani, castellum Sancti Georgii et castellum Sancti Apollentis, castellum Sancti Ambrosii, castellum Sancti Andree Vallis frigida, castellum novum Fracte et ecclesiam Sancti Martini, 5 Mirtula cum ipsa curte, que dicitur Casa Fortina, Roccam de Bantta cum omnibus pertinentiis suis, Sugium, Turcem ad mare iuxta fluvium Garilianum Sancti Salvatoris, quod vocatur Cucurozo, Vantra Comitalis, Vantra monastica, Caminum, Iucturam, Toracclum, Cervarium, Sanctum Victorem, Sanctum Petrum infinem, Sanctum Helyam, Vallem totundam, Sartacenesum, castrum Atini cum omnibus pertinentiis suis, Cardetum, Aquam fundatam, Vitecosum, ecclesiam Sancti Martini in pede arcis, castrum Contrarie cum omnibus 10 ecclesiis et pertinentiis suis. In Marchia Teatina castellum Lastinianum, montem Abbrici, Modlam, Sanctum Quiritum cum portu Frisam, Sanctam Iustam. In comitatu Esculano castellum, quod dicitur Octavum, et post montem Cimanum, Trivilianum et Cavinum. In principatu castellum Ripe urse, Montem bellum, Petra Fracida. In Comino Vicum album. In territorio Carseolano castellum Auricula, Piretum, Roccam inca- meratam, Fossam cecam et Capriatam. In Amalfi Fundicum, in territorio Troiano castellum de Baroncello, 15 Sanctam Iustam, villam Sancti Nycolai, quod de Gallicianis dicitur. In monte Sancti Angeli hospitalem. In territorio Capuano Gualdum de Liburia. In comitatu Teanensi turrem Sancti Felicis cum ecclesia Sancti Ipo- p.100 liti. In comitatu Aretino monasterium Sancti Benedicti. In territorio || Pisano civitatem Sancti Silvestri et Sancti Benedicti in Crema. In regno Francorum ecclesiam Sancti Mauri in Floriaco cum cellis et pertinen- ciis suis. In Sardinia insula ecclesiam Sancte Marie in Thergo, Sancti Helye in monte et Sancti Elysei cum 20 omnibus earum pertinentiis, Sancte Marie de Sabuclo, Sancte Marie de Toralbo, Sancte Marie de Tanede, Sancti Petri de Tricinge, Sancti Nycolai et Sancte Marie in Solio cum pertinentiis earum, Sancti Nycolai de Talasa, Sancti Michaelis in Ferrucisi, Sancti Georgii in Ticillo, Sancti Petri de Sinbtano, Sancti Petri in Nurchi, Sancti Nycolai de Ugulsubi, Sancti Iohannis et Sancti Helye de Sitin. Preterea patrum nostrorum, beate memorie Urbani, Calixti et dicti Clementis, Romanorum pontificum vestigia subsequentes vestrum 25 cenobium ceteris per Occidentem cenobiis preferendum asserimus et tam te, quam successores tuos in om- ni conventu episcoporum seu principum superiores omnibus abbatibus consedere atque in iudiciis priorem ceteris vestri ordinis viris sententiam proferre sanccimus. Usus quoque compagorum, cirothecarum, tunice, dalmatice ac mitre, virgam pastorem et cottidianum usum anuli tam tibi, filii abbas, quam successoribus tuis auctoritate apostolica indulgemus. Sane tam in ipso venerabili monasterio, quam et in cellis eius cuiuslibet ec- 30 clesie episcopum vel sacerdotem preter Romanum pontificem ditionem quamlibet aut excommunicandi aut interdicens aut ad synodum provocandi presumere prohibemus, ita, ut nisi ab abbate vel priore loci fuerit invitatus, nec missarum sollempnia inibi audeat celebrare. Liceatque ipsius monasterii et cellarum eius fratri- bus clericos cuiuscumque ordinis vel laicos de quocumque episcopatu e seculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem venientes absque alicuius contradiccione suscipere. Liceat quoque absque cuiuslibet secu- 35

2 pedem] *add. spatium maius cum vestigiis rasurae* B 2 curtuum] *recte forsan curvum* A *sub littera r punctum scr.* B 3 Tetami] *recte* Terami A 3 villam] villa A 4 et] *om.* A 4 Apollentis] *recte* Apollenaris A 7 Turcem] *recte* Turrem A 8 infinem] *corr.* ad in fine A 9 totundam] rotundam (?) A 10 arcis] *suprascr. rasurae longi spatii* B 10 Contrarie] *Corrarie* A 12 Quiritum] Quiricum A *corr. ex Quintum* B 15 castellum] castellonem A 17–18 Ipoliti] Yppoliti A 20 Elysei] Elisei A 23 Michaelis] Michahelis A 23 Sinbtano] Simbrano A *corr. ex Sinotano* B 24 Preterea] *in margine sinistro signum 3* B 25 Romanorum] *in margine sinistro alia posteriore manu scr. digitus monstrans et notate et servate* B 26 tam] *posterius suprascr.* A 28 sanccimus] sancimus A 29 cottidianum] cotidianum A 29 filii] *recte* fili A 30 eius] *in margine sinistro posteriore manu scr.* Quod nullus sacerdotem ecclesie aut subiectos (?) excommunicare potest vel ad consinodum (*sic*) provocare B 32 synodum] sinodum A 34 laicos] laycos A

laris vel ecclesiastice potestatis inhibicione subiectos monasteriis suis tam monachos, quam sanctimoniales
feminas iudicare. Liceat eciam fratribus per cellas in civitatibus constitutas ad divina officia, quandocumque
p.101 voluerint, signa || pulsare, populum Dei tam in ipsum cenobium, quam et in cellis eius ad Dei verbum au-
diendum ingredi nullus episcopus, excepto pro communi tocius civitatis vel parrochie interdiccio prohibeat.
Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium sive basilicarum, ordinationes monachorum seu cle- 5
ricorum, a quocumque malueritis, catholico accipiatis episcopo. Baptismum vero et infirmorum visitaciones
in oppidis vestris aut villis ad vos pertinentibus pleno iure per clericos vestros agetis. Ad perpetuum eciam
hospicium tibi, fili abbas, tuisque successoribus Palladii cellam concedimus, ut de vestra illic congregacione,
quem volueritis, ordinetis, quem, si forte Romano pontifici in abbatem placuerit, omnino tamen tamquam
vestre congregacionis monachum sub vestra decernimus dispositione persistere. Redditum quoque, quod ab 10
officialibus nostris apud Hostiam vel Portum de navibus exigi solet, navi vestre, si qua eo venerit, relaxamus.
Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subrepcionis
astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris de
collegio vestro aut de alieno, si ibidem ydoneus repertus non fuerit, secundum Dei timorem et Beati Benedicti
Regulam providerint eligendum. Electus autem ad Romanum pontificem consecrandus accedat. Ad hec tam 15
presencium, quam futurorum avaricie ac nequicie obviantes omnes omnino sediciones, quas levas dicunt, seu
direpciones in cuiuscumque abbatis morte aut eleccione fieri auctoritate apostolica interdiciamus. Sepulturam
sane loci vestri et monasteriorum vestrorum liberam omnino esse censemus, ut eorum, qui illic sepeliri deli-
beraverint, devocioni et extreme voluntati, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva
iusticia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumpuntur. Preterea cum vobis tam in capi- 20
te, quam in membris ab Apostolica Sede sit concessa libera sepultura, eidem predecessoris nostri Clementis
p.102 vestigis inherentes vobis duximus indulgendum, ut quociens pro corporibus mortuorum || in processione
exire contigerit, crucem, incensum et aquam benedictam portandi iuxta morem terre liberam nullius contra-
diccione vel appellacione obstante habeatis de nostra licencia facultatem. Ad exemplar quoque ipsius patris
et predecessoris nostri, Clementis licenciam concedimus tibi ac legitimis successoribus tuis, ut si quis eius- 25
dem monasterii vestri et cellarum eius possessiones aut res violenter abstulerint, postquam ipsorum episcopi
a vobis tercio invitati iusticiam de eis facere omnino noluerint, vos super eosdem raptores secundo terciove
commonitos canonicam excommunicacionis sentenciam proferatis. Ea vero, que monasterium vestrum a qua-
draginta retro annis bona fide noscitur pacifice possedissee, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica
confirmamus, ita quidem, quod super hiis nullo umquam tempore inpediri debeatis vel quomodolibet mole- 30
stari. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius
possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed illibata omnino
et integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt usibus omnimodis
profuturis, salva Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc
nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commoniti nisi 35

3 cellis] cellas T 4 interdiccio] interdiccio A 5–6 clericorum] in margine dextero lacuna naturalis B 6 visitaciones] corr. ex
vitasitaciones A add. et del. signum contrarctionis supra –ones B 7 pleno] sequitur lacuna naturalis B 9 abbatem] desideratur forte
promovere (?) AB 10 decernimus] corr. ex decerimus littera n posterius suprascr. A 10 quod] recte qui A 11 Hostiam] lege
Ostiam 14 ydoneus] idoneus A 20 assumpuntur] assumuntur A 21 eidem] AB recte eiusdem 22 vestigis] AB recte
vestigiiis 22 processione] recte add. vos A 24 Ad exemplar] in margine sinistro lacuna naturalis et signum + B 26 abstulerint]
AB recte forsā abstulerit 26 postquam] in margine sinistro digitus monstrans videtur B 27 tercio] sequitur lacuna naturalis B
29 eidem] corr. ex idem littera e posterius suprascr. A 29 auctoritate] corr. ex actoritate littera v posterius suprascr. A 30–31 mole-
stari] sequitur spatium maius B 34 profuturis] AB recte forsā profutura 34 Si qua] in margine sinistro 3^m B 35 commoniti]
commouto (?) A recte forsā commonita

presumpcionem suam digna satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere de perpetua iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ulcioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri, Iesu Christi, quatinus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniunt.

Et ego, qui supra, Gentilis, publicus notarius predictum privilegium vidi et legi et fideliter de verbo ad verbum transcripsi nichil addens vel minuens de mandato suprascripti domini Stephani, venerabilis Casinensis p.103 || abbatis, qui ad preces venerabilium dominorum Albanensis et Tusculani episcoporum et domini cardinalis Sancti Adriani, quorum litteras ego, qui supra, Gentilis, publicus notarius vidi et legi, et ad petitionem domini Urie, venerabilis abbatis Sancti Martini de Pannonia illud transcribi iussit, hoc scriptum est apud 10 Sanctum Germanum et in presencia prudentum virorum, domini Tancredi de Anso, iudicis et advocati Casinensis, domini Mathei de Casali, domini Bartholomei Aczatoli et domini Petri de Aymone militum, domini Symonis Scotnavacce, Guillelmi de Bantra, Guillelmi de Pingataro et Berteraymi, quod ego, qui supra, Gentilis signo proprio roboravi et ipse suprascripti dominus abbas Casinensis suo et conventus Casinensis sigillo ad maiorem fidei firmitatem muniri iussit. [Signum tabellionis] 15

([Rota:] Fac mecum, Domine, signum in bonum! Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Inno/cencius / papa / III. [Monogramma:] Bene valete!) + Ego Innocencius, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Iohannes, Albanensis episcopus. ✠Ego Iohannes, Sabinensis episcopus. ✠Ego Nicolaus, Tusculanensis episcopus. ✠Ego Guido, Prenestinus episcopus. ✠Ego Cinthus, tituli Sancti Laurencii in Lucina presbyter cardinalis. ✠Ego Cencius, Sanctorum Iohannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pamachii. ✠Ego Benedictus, tituli 20 Sancte Susanne presbyter cardinalis. ✠Ego Roggerius, Sancte Anastasie presbyter cardinalis. ✠Ego Petrus, Sancte Prudenciane tituli Pastoris presbyter cardinalis. ✠Ego Gregorius, Sancti Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis. ✠Ego Guido, Sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis. ✠Ego Octavius, Sanctorum Sergi et Bachi diaconus cardinalis. ✠Ego Iohannes, Sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis. ✠Ego Pelagius, Sancte Lucie ad Septa Solis diaconus cardinalis. Datum apud Sanctum Germanum 25 per manum Iohannis, Sancte Marie in Cosmidin diaconi cardinalis, Sancte Romane ecclesie cancellarii, VIII Kalendas Augusti, indicione XI, incarnationis dominice anno M° CC° VIII°, pontificatus vero domini Innocencii pape III anno undecimo.

XLVII.

1215. — István montecassinói apát saját és a beneventói érsek pecsétje alatt átírja Zacharias pápa 748. évi 30 (hamis) kiváltságlevelét.

ORIG.:	<i>desideratur</i>
COPIA:	B PFL, Liber ruber 103–110 (47).
EDD.:	MARGARINI, <i>Bullarium</i> I,3–5. TOSTI, <i>Stor. Montec.</i> I,275–280. AA SS Oct. VIII,152 ^B –153 ^[D] . ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,635 (49) (extr.). 35
TRANSL.:	SZOVÁK–TAKÁCS, <i>Uros</i> 201–204 (11) (<i>Zakariás pápa [hamis] privilégiuma</i>).
COMM.:	SOLYMOSI, <i>Uros</i> 269–273. SOLYMOSI, <i>Uros apát</i> 63–67.

2 perpetua] **AB** recte forsā perpetrata (?) 4 nostri] iterum add. et del. nostri **B** 6 vidi] sequuntur litterae quaedam erasae **B** 7 suprascripti] posterius suprascr. in forma contaminata s(uprascrip)ti **B** 11 et] om. **A** 12 Aczatoli] recte forsā Aczaroli 13 Scotnavacce] Scornavacce **A** 13 Bantra] add. et del signum contractionis supra –ant- **B** 14 suprascripti] om. **A** superflue et mendose posterius eadem manu suprascr. in forma non solita v. contaminata s(uprascrip)ti **B** 17 +] posterius superflue suprascr. **B** 18 Nicolaus] Nycolaus **A** 19 Cinthus] legendum forsā hic Cinther (?) **AB** 22 Prudenciane] recte Pudenciane **A** 23 Nicolai] Nycolai **A** 27 VIII°] VIII **A**

REG.: JAFFÉ, *Reg. pont.* 2281 (CCCV).

p.104 **Exemplar privilegii montis Cassiensis Zacharie pape.** || † Zacharias episcopus, servus servorum Dei, omnibus catholice ecclesie filiis salutem et apostolicam benedictionem! Omnipotenti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gracias agimus, qui gloriosus in sanctis suis atque mirabilis est, et virtutes suas, ubi-
cumque vult, ineffabili bonitate ostendit. Ipse quippe dignacionis sue potencia beatissimum Benedictum, 5
patrem omnium constituit monachorum, ipse eum monastice legis latorem et operatorem esse disposuit,
ipse illius meritis Casinense monasterium, in quo et sanctissime vixit et gloriosissime obiit, omnibus per
totum orbem monasteriis clementi benignitate prefecit. Qui pater sanctissimus, dum vitam heremiticam du-
ceret, divina revelacione monitus ad eundem locum pervenit duobus se angelis comitantibus, cum Beatissimo
Mauro ac Placido, Tertullii patricii filio aliisque nonnullis. Ubi templa ydolorum destruens monasteriumque 10
construens apostolicis illum decoravit virtutibus. Interque, dum ei revelatum fuisset, quod supradictus lo-
cus esset destruendus, et ob id inconsolabiliter fleret, omnipotentis Dei ad se vocem audivit dicentem: 'Noli,
probatissime ac clementissime Benedicte, pro hiis, que huic eventura didicisti loco, mestum gerere animum,
quoniam, quod semel a Deo prefixum est, immutabile at irrevocabile est, solis tibi tuo merito concessis ha-
bitancium in loco animalibus. Sed aderit omnipotentis consolacio Dei, que locum istum in ampliorem et 15
multo meliorem, quam nunc est, restituet gradum, et huius ordinis doctrina de hoc iterum per totum or-
bem radiabit loco.' Quod post eiusdem patris obitum consumatum est. Nam a Longobardis pervasum et igne
concrematum est, fratres autem ad Apostolicam Sedem venientes ex consensione sancti predecessoris nostri,
Pelagii iuxta Lateranense palacium monasterium construxerunt, atque per prolixum tempus habitaverunt.
Sed cum iam omnipotens Deus censuisset Casinense cenobium restaurare ac cenobialem institucionem, que 20
inde principium sumpserat, ex eodem loco propagare, a reverentissimo Gregorio tercio, predecessore nostro
p.105 Petronax || dilectus filius noster est ad restaurandum directus. Qui dum ad eundem locum venisset, commu-
nis pater noster, Gregorius ex hoc mundo migravit, sed post eius excessum in Sede Apostolica cum parvitas
nostra successisset, opus ab illo ceptum in restauratione eiusdem cenobii adiuvante Domino ad finem us-
que perduximus. Hec autem eo die, quo sanctissimi patris ecclesiam dedicavimus, parvitas nostra obtulit: 25
libros scilicet Sancte Scripture et librum Regule, quam sanctissimus pater manu propria scripserat, pondus
etiam libre panis et mensuram vini, necnon duersa ad ecclesiasticum ministerium ornamenta et possessio-
nes apostolica liberalitate concessimus. Qualiter autem eiusdem patris pignora sororisque eius sunt posita,
perspicientes ac intemerata invenientes pro reverencia tanti patris tangere minime ausi sumus. In dedica-
cione vero eiusdem, dum illuc una cum tredecim archiepiscopis et sexaginta octo episcopis adessem, idem 30
dilectissimus filius noster postulare cepit, quatenus possessiones, que eidem monasterio ablate sunt a quibu-
sdam fidelibus, per nostrum privilegium roboraremus. Illorum desideriis utpote amabilium annuentes, hec
per presens privilegium, que a nobis aliisque fidelibus concessa sunt, in eodem in perpetuum corroboramus.
Ecclesias, quas sanctus pater Benedictus construxerat, una cum omnibus pertinenciis suis. Castrum Casinen-
se cum pertinenciis suis. Villam, que dicitur Eucheliam, cum pertinenciis suis. Monasterium sub Lacense, 35
cum pertinenciis suis, necnon decem et octo curtes, quas Intulius patricius una cum Placido, filio suo Beato
Benedicto obtulit, cum servis septem milibus, et portu Pannormitano et Messano. Ecclesiam Sancte Crucis

XLVII. 2 Zacharie] *nomen in duas partes lacuna naturali divisum Zacha[...]*rie B 8 clementi] *supra t signum contractionis superfluum scr. corr. forsan ad clementer* B 11 Interque] *recte inter que* 15 animalibus] *recte animabus* 18 consensione] *recte forsan concessione* 19 construxerunt] *corr. ex construerunt* B 21 loco] *sequitur lacuna naturalis* B 27 duersa] *recte diversa* 31 ablate] *recte oblate* 33 eodem] *desideratur forsan loco* 33 corroboramus] *corr. posterius ex roboramus* B 34–37 Casinense...Pannormita] *versus propter lacunam interius incipiunt* 35 sub Lacense] *recte Sublacense* B 36 cum] *praecedat lacuna naturalis* B 36 Intulius] *recte Tertulius*

et Sancte Marie Intremi cum pertinentiis suis. Monasterium Sancti Iohannis in Venere cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Cassiani et Sancte Marie in Cingula cum omnibus ecclesiis et pertinentiis suis. Monasterium Sancte Marie Implumbarola cum pertinentiis suis. Curtem cum territorio Genciane cum pertinentiis suis, necnon et portum Traiectensem et Vulturensem et totam piscariam de civitate Lisina una cum ecclesia
p.106 Sancti Focati || aliisque ecclesiis ibi vobis pertinentibus. Concedimus etiam vobis atque in perpetuum con- 5
firmamus et corroboramus cuncta in circuitu tam campestris, quam montana, que dilectissimus filius noster
Gisulfus, Beneventanorum dux in perpetuum eidem monasterio concessit, per has videlicet terminaciones et
fines, quemadmodum incipit ab ipso fluvio, qui dicitur Cernelus, et ascendit per aquam, que vocatur Bantra,
usque in rivum siccum, et sicut ascendit per ipsum rivum usque in furcam Sancti Martini, et inde ascendit
per serras, et vadit in montem, qui dicitur Cisinus, et sic inde pergit in pescum curvarum, et qualiter vadit 10
per ipsas sertas et furcam, que dicitur Poplum, et inde pergit ad locum, qui vocatur Vitecosus, et inde va-
dit ad Aquam Fundatam, et ascendit in montem Desile, et vadit exinde in caput aque de Rapido, et inde
ascendit in montem, qui dicitur Caballus, et pergit in montem, qui vocatur Rendenaria maior, et inde per
serras moncium venit ad Rendenariam minorem, et qualiter inde directe vadit per pedes moncium, qui vo-
cantur Fleselma, et pergit in aquam de Melarino, et descendit per eandem aquam cum utrisque ripis, et vadit 15
in parietes de Balnearia, et inde vadit per locum, qui dicitur Anglone, et ascendit ad furcam de Vallelucis,
et quomodo vadit per ipsas serras moncium, et descendit ad petram scriptam, et exinde ascendit ad serras
montis, qui dicitur Orticosia, et quomodo vadit per serras moncium et pervenit ad Prisciora, que vocatur Fal-
conara, et qualiter vadit per duos montes, quorum unus vocatur Spinacius, alter Porcatius, et qualiter inde
vadit ad cristas montis, qui vocatur Caria, et descendens venit ad petras super aquam Vivolam, et ascendit 20
ad collem Ginberuti, et descendit in querteculum, et inde in fossatum iuxta Sanctum Damasum, et exinde
directe vadit in silicem loco, ubi dicitur arcus Gezzuli, et qualiter vadit descendit in ipsum fluvium Cernelum,
et per eundem fluvium descendit in aquam, que nominatur Cosa, et inde per serras montis Sancti Donati,
p.107 inde super monticellos de Narri descen||dens vadit ad pescos, qui sunt in pede montis, qui dicitur Balba,
inde per duos leones, et inde pergens ascendit per serras montis super Casale, et sicut descendit per ipsum 25
montem usque ad villas de Guareliano, inde ad pescum, qui vocatur Cripta imperatoris, et inde pergit usque
ad iamdictum flumen Garilianum, atque per ipsum flumen ascendit usque ad priores fines, una cum omnibus
castellis, vicis, domibus, ecclesiis, molendinis et aquis, ceterisque omnibus, que intra predictos fines habentur.
Preterea corroboramus ac in perpetuum confirmamus eidem dilecto filio eiusque successoribus in omni con-
ventu episcoporum et principum superiorem universis abbatibus sedere et in consiliis et iudiciis priorem sui 30
ordinis hominibus sententiam proferre, pro reverencia tanti loci, qui primum et summum monastice legis la-
torem vivum et mortuum in perpetuum retinere promeruit, quique ipsius legislacionem in eodem Casinensi
cenobio scribens verbo et exemplo cenobitale propositum appetentibus in toto mundo sole clarius evibravit.
Pro quo Casinense cenobium exaltantes decernimus ac in perpetuum confirmamus, ut supradictus locus di-
gnitate, vigore ac honorificencia precellat omnia monasteria, que constructa vel construenda sunt in toto orbe 35
terrarum. Abbasque eiusdem loci celsior ac celebrior existat omnibus abbatibus eandem Regulam tenenti-
bus. Illicque lex monastici ordinis caput teneat ac principatum, ubi eiusdem legis descriptor Benedictus pater
sanctissimus eandem describens promulgavit Regulam, ibique abbates et monachi honorem ac reverenciam
deferant et ibi usque ad diem iudicii querant doctorem, ubi monachorum universalis magister et doctor Be-

1 Intremi] recte in Tremi 2 Cingula] recte Cingla 3 Implumbarola] recte in Plumbarola 6 cuncta] corr. ex cunrta B
10 Cisinus] recte Tisinus 10 curvarum] recte forsan corvarum 11 sertas] recte serras 11 locum] recte lacum 12 Desile]
recte de Sile 15 Fleselma] recte Freselona 16 furcam] sequitur spatium maius B 18 et] sequitur lacuna naturalis B 18 Prisciora]
recte Pesclora 22 vadit] add. edd. ad lacum, qui vocatur Redeprandi, et quemadmodum inde pergit in Garnietum, et inde in rivum,
qui dicitur Maroze, et qualiter 26 Guareliano] recte Gariliano 33 evibravit] recte edd. vibravit

nedictus, pater almificus corporaliter una cum sorore sua quiescens gloriose resurrectionis diem expectant. Defuncto autem abbate ex sese ipsa congregacio secundum sanius consilium sapientum et seniorum fratrum sibi abbatem eligant, et Apostolice Sedis pontifici firmandum et consecrandum exhibeat, nec aliter ibi abbas
p.108 constituatur aut aliunde illuc intromittatur, nisi forte ex se || aliquem tanto regimini ydoneum non habue-
rint et ob id saniori consilio extraneum sibi elegerint. Insuper autem presenti privilegio supradictum locum 5
una cum omnibus sibi pertinentibus ecclesiis et possessionibus per totum orbem roboramus atque ut nullius
alterius ecclesie, nisi Romani pontificis ditionibus summittatur, auctoritate apostolica interdiciamus. Ita, ut
nisi ab abbate vel a preposito fuerit invitatus, missarum sollempnitatem nullus episcopus celebrare presumat
in eisdem possessionibus, quod a presenti prima indiccione irrevocabiliter in perpetuum stabilimus retinen-
dum et cum Dei timore servandum. Statuentes insuper apostolica censura sub divini iudicii observacione et 10
validis atque atrocioribus anathematis interdicionibus, ut nullus unquam qualibet dignitate aut potestate
preditus presumat eidem monasterio vel omnibus eius possessionibus vim inferre, vel aliquid de his aliquo
modo auferre vel alienare, sed et nec pacis, nec barbarico tempore ibidem aliquam iacturam aut molestiam in-
ferre, dum perenniter illud firma stabilitate decernimus, sub diccione Sancte Romane Ecclesie permanendum.
Promulgates quidem et hoc auctoritate Beati Petri, apostolorum principis coram Deo et terribili examine per 15
hoc nostrum apostolicum privilegium constitui sancimus atque decernimus, que in omnibus provinciis per
totum orbem commutata atque oblata aut in posterum eidem cenobio a qualibet persona concessa fuerint, fir-
ma stabilitate sub iure ipsius monasterii existenda atque in perpetuum permanenda. Statuimus, ne licencia sit,
ut dictum est, cuilibet magne parveque persone aliquid ex his auferre, sed inconcusse et irrevocabiliter ibidem 20
permanere. Concedimus eciam hoc apostolico privilegio, ut pro oblacione vel ordinacione presbyterorum, dia-
conorum, subdiaconorum et altarium consecracione crismequae acceptione in quibuslibet eiusdem monasterii
possessionibus, quemcumque voluerint, episcopum invitandum. Ymnum quoque Angelicum in dominicis et
festivis diebus concedimus in missarum sollempniis decantandum. In horis vero diurnis et nocturnalibus si-
p.109 gnum in ecclesia pulsandum, || simili modo licenciam damus et corroboramus in prefato monasterio et in
omnibus eius ecclesiis per totum orbem terrarum constructis fontem benedici et sacrum baptismum celebrari 25
et non solum ibi, sed in omnibus quoque, que amodo in possessionibus predicti cenobii presentibus vel futu-
ris temporibus ecclesie edificande sunt, remota scilicet cuiuscumque episcopi interdicione. Addimus eciam,
ut nullus episcopus prohibeat Christianum populum ingredi ad easdem ecclesias vel in eisdem de suis rebus
aliquid auferre, ut solet fieri religione pia. Observari quoque hanc nostram iussionem volumus, ut nullus epi-
scopus in iamdicto cenobio et in omnibus eius cellis per totum orbem terrarum constructis decimas tollat, 30
sacerdotem excommunicet vel ad synodum provocet. Simili eciam modo licenciam damus eidem dilecto fi-
lio eiusque posteris abbatibus monachorum synodum congregandi et, quemcumque clericum voluerint, cum
suis substantiis suscipere ad habitandum in omnibus Casinensis monasterii possessionibus, sive praesbyter
sit aut diaconus vel cuiuslibet ecclesiastici ordinis et nullius episcopi timere contradiccionem, et liceat eidem
religioso Petronaci eiusque posteris et eorum prepositis in perpetuum iudicare predictas ecclesias, curtes et 35
possessiones per totum orbem terrarum, et omnem in eisdem possessionibus degentem clericum et ad offi-
cium promoveri absque persone secularis potestate et cuiuslibet episcopi prohibicione. Si quis autem, quod
absit, ea, que ad laudem Dei pro stabilitate ac Casinensis cenobii conservanda dignitate et possessionum eius

1 expectant] *per attractionem forsā recte expectat* 2 ipsa congregacio] *in margine dextero* 3 3 eligant] *per attractionem forsā recte autem eligat* 7 summittatur] *lege submittatur* 11 anathematis] *forsā corr. ex att-* B 12 vel] *add. spatium maius cum vestigiis rasurae* B 14 perenniter] *in margine sinistro manu posteriore* 15 Promulgates] *omisso contractionis signo* B recte promulgantes 22 Ymnum] *y(mnu)m* B 29 auferre] *recte offerre* 30 totum] *corr. ex tor-* B 31 Simili] *in margine dextero manus XV. saeculi add. Quod nullus episcopus decimas tollat, aut sacerdotem excommunicet* B 33 Casinensis] *posterius suprascr.* B 33 monasterii] *superflue add. litteram s et add. in margine dextero manus saeculi XV. De perpetuo sinodo celebranda concessa* B 36 et] *ut videtur superflue habet* B

tutela a nobis statuta sunt, nefario ausu corrumpere, violare aut refragare presumpserit, nisi resipuerit, sciat se anathematis vinculo innodatum et a regno Dei alienatum et cum diabolo et eius pompis et Iuda, Iesu Christi domini traditore eterno supplicio eterneque malediccioni deputandum. At vero qui pio intuitu huius nostri apostolici constituti observator existit, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino nostro per intercessionem beatissimi patris Benedicti consequatur et vite eterne premia adipisci mereatur. Amen. Scrip- 5 tum per manus Leonis notarii et regionarii atque scriniarii karissime Romane Ecclesie, in mense Ianuario per indiccionem primam. || ([Crux] [Rota:] ✠ Zacharie Sancte Romane et Apostolice Sedis pape / Iesus / Christus / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus [Monogramma:] Bene valete, Mathias Diaconus) † Datum XII Kalendas Martias Aquini per manum Benedicti episcopi Sancte Silve Candide et bibliothecarii Sancte Sedis Apostolice, anno Deo propicio pontificatus domini nostri, Zacharie, summi pontificis et universalis pape in 10 sanctissima sede Beati Petri apostoli primi, mense, indiccione suprascripta.

Nos, Roggerius, Dei Beneventanus archiepiscopus sigillum nostrum apponi fecimus. Omnia itaque suprascripta ad preces venerabilis patris nostri, Urie, abbatis Sancti Martini de Pannonia, qui usque ad monasterium Casinense personaliter laboravit, de privilegio Zacharie Romani pontificis sumpta, quod nostro monasterio fuerat olim indultum, de verbo ad verbum nos, Stephanus, Dei gratia Casinensis abbas fideliter 15 in hac carta transcribi fecimus et, ut valeat sibi et monasterio suo in causis et ubique opus fuerit, quia de privilegio Romane Sedis nostris libertatibus gaudent, nostro precepimus sigillo muniri.

XLVIII.

San Germano, 1225. április 25. — Gentilis közjegyző István montecassinói és Uros pannonthalmi apát kérésére átírja Zakariás pápa montecassinói (hamis) kiváltságlevelét. 20

ORIG.: desideratur
COPIA: B PFL, Liber ruber 110–117 (48).
EDD.: ERDÉLYI, Rendtört. I,668 (78) (extr.) Vide etiam numerum praecedentem.
TRANSL.: vide numerum praecedentem
COMM.: vide numerum praecedentem 25

Privilegium Zacharie pape de Monte Cassino. † IN NOMINE domini nostri, Iesu Christi! Anno incarnationis eius millesimo ducentesimo vicesimo quinto, anno imperii domini nostri, FREDERICI, Romanorum imperatoris semper augusti et gloriosissimi regis Sicilie, ipsius regni Sicilie anno vicesimo septimo, mense Apreli, vicesimo quinto die eiusdem mensis, indiccione in tridecimo. Profiteor ego Gentilis, publicus notarius dominum Stephanum, venerabilem abbatem Casinensem, exhibuisse mihi quoddam privilegium sancte 30 reconciliacionis domini, Zacharie pape transcribendum in hoc publicum instrumentum, cuius tenor talis est:
Zacharias episcopus, servus servorum Dei, omnibus ecclesie catholice filiis salutem et apostolicam benedictionem! Omnipotenti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gratias agimus, qui gloriosus in p.111 sanctis suis atque || mirabilis est, et virtutes suas, ubicumque vult, ineffabili bonitate ostendit. Ipse quippe dignitatis sue potencia Beatissimum Benedictum, patrem omnium constituit monachorum, ipse cum monastice 35 legis latorem et operatorem esse disposuit, ipse illius meritis Casinense monasterium, in quo et sanctissime

7 primam] add. in margine dextero manu posterioris aetatis Anno Christi 748, ut patet ex historia Romanorum pontificum et cardinalium Romae cum cupris expressa B 11 primi] recte primo 11 mense] desideratur Martio 12 Dei] desideratur gratia XLVIII. 26 IN NOMINE] litteris columnatis scr. B 29 tridecimo] recte tercio decimo v. tredecimo 31 reconciliacionis] recte forsan recordacionis cf. PFL, Capsa 33 O (79) (DF 206 881) 34 quippe] sequitur lacuna naturalis B 35 cum] recte eum A

vixit et gloriosissime obiit, et omnibus per totum orbem monasteriis clementi benignitate prefecit. Qui pater sanctissimus, dum vitam heremiticam duceret, divina revelacione monitus ad eundem locum pervenit duobus se angelis comitantibus, cum Beatissimo Mauro ac Placido, Tertullii patricii filio aliisque nonnullis. Ubi templa idolorum destruens monasteriumque construens apostolicis illum decoravit virtutibus. Interque, dum ei revelatus fuisset, quod supradictus locus esset destruendus, et ob id inconsolabiliter fleret, omnipotentis Dei 5 ad se vocem audivit dicentem: 'Noli, probatissime ac clementissime Benedicte, pro his, que eventura didicisti loco, mestum gerere animum, quoniam, quod semel a Deo prefixum est, immutabile atque irrevocabile est, solis tibi tuo merito concessis habitantium in loco animabus. Sed aderit omnipotentis et consolacio Dei, que locum istum in ampliores et multo meliores, quam nunc est, restituet gradus, et huius ordinis doctrina de hoc iterum per totum orbem radiabit loco.' Quod post eiusdem patris obitum consumatum est. Nam a 10 Longobardis pervasum et igne crematum est, fratres autem ad Apostolicam Sedem venientes ex concessione sancti predecessoris nostri, Pelagii iuxta Lateranense palacium monasterium construxerunt atque per prolixum tempus habitaverunt. Sed cum iam omnipotens Deus censuisset Casinense cenobium restaurare ac cenobitalem institutionem, que inde principium sumpserat, ex eodem loco propagare, a reverentissimo Gregorio tercio, predecessore nostro Petronax, dilectus filius noster est ad restaurandum directus. Qui dum ad 15 eundem locum venisset, communis pater noster, Gregorius ex hoc mundo migravit, sed post eius excessum p.112 || in Sede Apostolica cum parvitas nostra successisset, opus ab illo ceptum in restauracione eiusdem cenobii adiuvente Domino ad finem usque perduximus. Hoc autem eo die, quo sanctissimi patris ecclesiam dedicavimus, parvitas nostra obtulit: libros scilicet Sancte Scripture et librum Regule, quam sanctissimus pater manu propria scripserat, pondus eciam libre panis et mensuram vini, necnon diversa ad ecclesiasticum ministerium 20 ornamenta et possessiones apostolica libertate concessimus. Qualiter autem eisdem patris pignora sororisque eius sunt posita, perspicientes ac intemerata invenientes pro reverencia tanti patris tangere minime ausi sumus. In dedicacione vero eiusdem, dum illuc una cum tredecim archiepiscopis et sexaginta octo episcopis adessem, idem dilectissimus filius noster postulare cepit, quatenus possessiones, que eidem monasterio oblata a quibusque fidelibus, per nostrum privilegium roboraremus. Illorum desideriis utpote amabilium annuentes 25 hec per presens privilegium, que a nobis, aliis fidelibus concessa sunt, in eodem loco in perpetuum corroboramus. Ecclesias, quas sanctus pater Benedictus construxerat, una cum omnibus pertinenciis suis. Castrum Casinum cum pertinenciis suis. Villam, que dicitur Euchelia, cum pertinenciis suis. Monasterium Sublacense, cum omnibus pertinenciis suis, necnon decem et octo curtes, quas Tertullus patricius una cum Placido, filio suo Beato Benedicto optulit, cum servis septem milibus et portu Pannormitano et Messano. Ecclesiam 30 Sancte Crucis et Sancte Marie in Tremiti cum pertinenciis suis. Monasterium Sancti Iohannis in Veneri cum pertinenciis suis. Ecclesiam Sancti Casiani et Sancte Marie in Cingla cum omnibus ecclesiis et pertinenciis suis. Monasterium Sancte Marie in Plumbarola cum pertinenciis suis. Curtem de territorio Genciane cum pertinenciis suis, necnon et portum Traiectenensem et Vulturensem et totam piscariam de civitate Lisina una cum ecclesia Sancti Focati aliisque ecclesiis ibi vobis pertinentibus. Concedimus eciam vobis atque in per- 35 petuum confirmamus et corroboramus cuncta in circuitu tam campestria, quam montana, que dilectissimus filius noster Gisulfus, Beneventarorum dux in perpetuum eidem monasterio concessit, per has videlicet ter- p.113 mina||ciones et fines, quemadmodum incipit ab ipso fluvio, qui dicitur Carnellus, et ascendit per aquam, que

4 Interque] recte inter que 5 revelatus] recte revelatum 8 est] add. et rasura del. xB 8 et] videtur superflue scr. B 9 gradus] rasura corr. ex gradum B 10 consumatum] lege consummatum 14 reverentissimo] corr. ex reverentissime B 17 in Sede Apostolica] praecedit lacuna naturalis B 21 libertate] recte forsán liberalitate 21 eisdem] recte eiusdem 24 oblata] recte oblate sunt 26 que] add. et del. signum contractionis B 30 optulit] cum speciali quadam ligatura litterarum b et p scr. ob/ptulit B 31 Veneri] recte forsán Venere 32 Casiani] lege Cassiani 37 Beneventarorum] recte Beneventanorum

vocatur Bantra, usque in rivum siccum, et sicut ascendit per ipsum rivum usque ad furcam Sancti Martini, et inde ascendit per serras, et vadit in montem, qui dicitur Cisinus, et sic inde pergit in pesclum curvatum, et qualiter vadit per ipsas serras, que dicitur Poplum, et inde pergit ad lacum, que vocatur Vitacosus, et inde vadit ad Aquam Fundatam, et ascendit in montem de Sile, et vadit exinde in caput aque de Rapido, et inde ascendit in montem, qui dicitur Caballus, et pergit in montem, qui vocatur Tendenaria Maior, et inde per serras moncium venit ad Tendenariam Minorem, et qualiter inde directe vadit per pedes moncium, qui vocantur Freselona, et pergit in aquam de Mellarino, et descendit per eandem aquam cum utrisque ripis, et vadit in parietes de Balnearia, et inde vadit per locum, qui dicitur Anglone, et ascendit ad furcam de Vallelucis, et quomodo vadit per ipsas serras moncium, et descendit ad petram scriptam, et exinde ascendit ad serras montis, que dicitur Ortiosa, et quomodo vadit per serras moncium et pervenit ad Pstlora, que vocantur Falconam, et qualiter vadit per duos montes, quorum unus vocatur Spinacius, alter Porracius, et qualiter inde vadit ad cristas montis, qui vocatur Caria, et descendens ad petras super aquam Vivolam, et ascendit ad collem Ginberuti, et descendit in quarcetulum, et inde in fossatum iuxta Sanctum Damasum, et exinde directe pergit in silicem loco, ubi dicitur arcus Gezzuli, et qualiter vadit ad lacum, qui vocatur Tedeprandi, et quemadmodum inde pergit in Farnietum, et inde in rivum, qui dicitur Maroze, et qualiter descendit in ipsum fluvium Carnellum, et per eundem fluvium ascendit in aquam, que nominatur Cosa, inde per serras montis Sancti Donati, inde super monticellos de Marri descendens vadit ad pesclos, qui sunt in pede || montis, qui dicitur Balba, inde per duos leones, et inde pergens ascendit per serras montis super Casale, et sicut descendit per ipsum montem usque ad villas de Garibano, et inde ad pesclum, qui vocatur Cripta imperatoris, et inde pergit usque ad iamdictum flumen Garilianum, atque per ipsum flumen ascendit usque ad priores fines, una cum omnibus castellis, vicis, domibus, ecclesiis, molendinis et aquis ceterisque omnibus, que intra predictos fines habentur. Preterea corroboramus ac in perpetuum confirmamus eidem dilecto filio eiusque successoribus in omni conventu episcoporum et principum superiorem universis abbatibus sedem et in consiliis et iudiciis priorem sui ordinis omnibus sententiam proferre, pro reverencia tanti loci, qui primum et summum monastice legis latorem vivum et mortuum in perpetuum retinere promeruit, quique ipsius legislacionem in eodem Casinensi cenobio scribens verbo et exemplo cenobitale propositum appetentibus in toto mundo sole clarius evibravit. Pro quo Casinense cenobium exaltantes decernimus ac in perpetuum confirmamus, ut supradictus locus dignitate, vigore ac honorificencia precellat omnia monasteria, que constructa vel construenda sunt in toto orbe terrarum, abbasque eiusdem loci celsior ac celebrior existat omnibus abbatibus eandem Regulam tenentibus. Illicque lex monastici ordinis caput teneat ac principatum, ubi eiusdem legis descriptor Benedictus, pater sanctissimus eandem describens promulgavit Regulam, ibique abbates et monachi honorem ac reverentiam deferant et ibi usque ad diem iudicii querant doctorem, ubi monachorum universalis magister et doctor Benedictus, pater almificus corporaliter una cum sorore sua quiescens gloriose resurrectionis diem expectat. Defuncto autem abbate ex sese ipsa congregacio secundum sanius consilium sapientum et seniorum fratrum sibi abbatem eligat, et Apostolice Sedis || pontifici firmandum et consecrandum exhibeat, nec aliter ibi abbas constituatur aut aliunde illuc intromittatur, nisi forte ex se aliquem tanto regimini ydoneum non habuerint, et

2 Cisinus] recte Tisinus 2 pesclum] cum signo superfluo (?) supra -u- B 2 curvatum] recte forsitan corvarum 3 serras] desideratur ad furcam 3 que] recte forsitan qui 5 ascendit] add. et del. a B 10 que] recte qui 10 Pstlora] recte Pesclora 10 vocantur] recte vocatur 10 Falconam] recte Falconara 12 descendens] desideratur venit 13 quarcetulum] recte quercetulum 14 Tedeprandi] recte Redeprandi 15 Farnietum] recte Garnietum 15 dicitur] sequitur lacuna naturalis magna B 15 Maroze] syllaba suprascr. corr. posterius ex Maze B 16 eundem] sequitur lacuna naturalis eadem ac in versu praecedenti B 16 montis] sequitur lacuna alia naturalis B 17 Marri] recte forsitan Narri 19 Garibano] recte Gariliano 21 ecclesiis] in margine sinistro 3^m B 23 sedem] recte sedere 27 evibravit] recte edd. vibravit 32 universalis] sequitur lacuna magna naturalis B 33 corporaliter] praecedunt duae lacunae naturales magnae B

ob id saniori consilio extraneum sibi elegerint. Insuper autem presenti privilegio supradictum locum una cum omnibus sibi pertinentibus ecclesiis et possessionibus per totum orbem roboramus atque, ut nullius alterius ecclesie, nisi Romani pontificis dicionibus summittatur, auctoritate apostolica interdiciamus. Ita, ut nisi ab abbate vel a preposito fuerit invitatus, missarum sollempnitatem nullus episcopus celebrare presumat in eisdem possessionibus, quod a presenti prima indiccione irrevocabiler in perpetuum stabilimus retinendum et cum 5 Dei timore servandum. Statuentes insuper apostolica censura sub divini iudicii observacione et validis atque atrocibus anathematis interdicionibus, ut nullus umquam qualibet dignitate aut potestate predictus presumat eidem monasterio vel omnibus eius possessionibus vim inferre, vel aliquid de eis aliquo modo auferre vel alienare, sed et nec pacis, nec barbarico tempore ibidem aliquam iacturam aut molestiam inferre, dum perenniter illud firma stabilitate decernimus, sub dictione Sancte Romane Ecclesie permanendum. Promulgantes 10 quidem et hoc auctoritate Beati Petri, apostolorum principis coram Deo et terribili examine per hoc nostrum apostolicum privilegium constitui sancimus atque decernimus, que in omnibus provinciis per totum orbem commutata atque oblata aut in posterum eidem cenobio a qualibet persona concessa fuerunt, firma stabilitate sub iure ipsius monasterii existenda atque in perpetuum permanenda. Statuimus, ne licencia sit, ut dictum est, cuilibet magne parveque persone aliquid ex his auferre, sed inconcusse et irrevocabiler ibidem permanere. 15 Concessimus eciam hoc apostolico privilegio, ut pro oblacione vel ordinacione presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum et altarium consecracione chrismeque acceptione in quibuslibet eiusdem monasterii possessionibus, quemcumque voluerint, episcopum invitandum. Ymnum quoque Angelicum in dominicis et in festivis diebus concedimus in missarum sollempnii decantandum. In horis vero diurnis et nocturnalibus p.116 signum in ecclesia pulsandum simili || modo licenciam damus et corroboramus in prefato monasterio et in 20 omnibus eius ecclesiis per totum orbem terrarum constructis fontem benedici et sacrum baptismum celebrari et non solum ibi, sed et in his quoque, que amodo in possessionibus predicti cenobii presentibus vel futuris temporibus ecclesie hedificande sunt, remota scilicet cuiuscumque episcopi interdicionem. Addimus eciam, ut nullus episcopus prohibeat Christianum populum ingredi ad easdem ecclesias vel in eisdem de suis rebus aliquid afferre, ut solet fieri religione pia. Observari quoque hanc nostram iussionem volumus, ut nullus 25 episcopus in iamdicto Casinensi cenobio et in omnibus eius cellis per totum orbem terrarum constructis decimas tollat, sacerdotem excommunicet vel ad sinodum provocet. Simili eciam modo licenciam damus eidem dilecto filio eiusque posteris abbatibus monachorum synodum congregandi et quemcumque clericum voluerint, cum suis substantiis suscipere ad habitandum in omnibus Casinensis monasterii possessionibus, sive presbyter sit aut diaconus vel cuiuslibet ecclesiastici ordinis et nullius episcopi timere contradiccionem, et liceat eidem religioso Petronaci eiusque posteris et eorum prepositis in perpetuum iudicare predictas ecclesias, 30 curtes et possessiones per totum orbem terrarum et omnem in eiusdem possessionibus degentem clericum ad officium promoveri absque persone secularis potestate et cuiuslibet episcopi prohibicione. Si quis autem, quod absit, ea, que ad laudem Dei pro stabilitate ac Casinensis cenobii conservanda dignitate et possessionum eius tutela a nobis statuta sunt, nefario ausu corrumpere, violare aut refragare presumpserit, nisi resipuerit, 35 sciat se anathematis vinculo innodatum et a regno Dei alienatum et cum diabolo et eius pompis et Iuda, Iesu Christi, domini nostri traditore eterno supplicio eterneque malediccioni deputandum. At vero qui pio intuitu huius nostri apostolici conservator existit, benediccionis gratiam a misericordissimo domino, Deo nostro per intercessionem beatissimi patris nostri, Benedicti consequatur et vite eterne premia adipisci mereatur. Scrip-

3 summittatur] lege submittatur 6 validis] littera u- suprascr. corr. ex nalis B 7 atrocibus] recte atrocioribus 7 predictus] recte predictus 10 dictione] lege ditone 13 fuerunt] recte fuerint 19 sollempnii] recte sollempniis 19 horis] syllaba ho- corr. ex cono- B 23 hedificande] lege edificande 33 promoveri] cum rasura corr. ex promovendum B 33 et cuiuslibet] in margine sinistro 3^m B 38 apostolici] desideratur constituti 38 conservator] recte observator

tum per manum Leonis, notarii et regionarii atque scriniarii carissime Romane Ecclesie, in mense Ianuario,
p.117 per indiccionem suprascriptam primam. || ([Rota:] Zacharia Sancte Romane Apostolice Sedis pape / Iesus
/ Christus / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus] [Monogramma:] Bene valete).

† Et ego, qui supra, Gentilis, publicus notarius predictum privilegium vidi et legi et fideliter de verbo ad
verbum transcripsi, nichil addens vel minuens, de mandato suprascripti domini Stephani, venerabilis Casi- 5
nensis abbatis, qui ad preces venerabilium dominorum Albanensis et Tusculanensis episcoporum et domini
Cardinalis Sancti Adriani, quorum litteras ego, qui supra, Gentilis publicus notarius vidi et legi, et ad peti-
cionem domini Urie abbatis venerabilis Sancti Martini de Pannonia illud transcribi iussit. Hoc scriptum est
apud Sanctum Germanum in presencia prudentum virorum, domini Tancredi de Anso, magistri iudicis et
advocati Casinensis, domini Mathei de Casali, domini Barthomei Aczoroli militum, domini Symonis Scorna- 10
vacce et Guillelmi de Bantra, domini Petri de Aymone militum, Guillelmi de Pingataro et Bertæraymi. Quod
ego, qui supra, Gentilis signo proprio roboravi et ipse dominus abbas Casinensis suo et conventus Casinensis
sigillo ad maiorem fidei firmitatem muniri iussit. [Signum tabellionis].

† Datarum duodecima Calendarum Marciantis, Aquini, per manum Benedicti, episcopi Sancte Silvie
Candide ecclesie et bibliothecarii Sancte Sedis Apostolice, anno Deo propicio pontificatus domini nostri, Za- 15
charie, summi pontificis et universalis pape in sacratissima sede Beati Petri apostoli primo, in mense Marcio,
indiccione suprascripta. †

XL.

Anagni, 1215. szeptember 9. — III. Ince pápa ítéletet hoz a veszprémi püspök és a pannonhalmi apát
somogyi tizedeket illető perében. 20

ORIG.:	A PFL, Capsa 31 L (49) (DF 206 849).	
COPIA	A ¹ AAV, Reg. Vat. 15, 153 ^v –154 ^r (183).	
	A ² PFL, Capsa 30 A (52) (DF 206 852) (1216).	
	B PFL, Capsa 45 R (117) (DF 206 919) (1232).	
	C PFL, Liber ruber 117–119 (49).	25
EDD.:	THEINER, <i>Vet. mon.</i> I, 100–101 (175). FRAKNÓI–LUKCSICS, <i>Mon. Rom. Episc. Vespr.</i> I, 31–33 (34). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I, 634–635 (48).	
TRANSL.:	SZOVÁK–TAKÁCS, <i>Uros</i> 201 (10).	
REG.:	Potthast: <i>Reg. pont.</i> 4993.	

Diffinicio Innocencii pape. INNOCENCIUS episcopus, servus servorum Dei dilecto filio .U., abbati Sancti 30
Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Constitutis in presencia nostra venerabili fratre
nostro, .., Vesprimiensi episcopo et te, fili abbas, tu nomine monasterii tui nostro apostolatui es conquestus,
p.118 quod predictus episcopus condicionales homines, qui certa eidem || episcopo servicia exhibent, exhimebat
a prestacione integra decimarum, quare pro tuo monasterio postulans, ut iamdictus episcopus parrochianos
de villa Faiz et de Gyrky, a capella de Tappei et parochianos de predio Dominici, de Megh et de udwornicis 35
regis ac de villa illorum, qui regi dant marcium, a capella de porcorum custodia non subducatur, petebas, ut
idem episcopus non inpediat, nec faciat inpediri, quominus omnes, qui in Simigiensi comitatu consistunt, de

5 suprascripti] speciali quadam contractione scr. B 10 Barthomei] recte Bartholomei 10 Aczoroli] recte forsan Aczaroli 14 Ca-
lendarum] recte Kalendas 14 Marciantis] contaminate et superfluo contractionis signo scr. recte forsan Marcias 14 Silvie] recte
Silve 15 bibliothecarii] corr. ex bibliotcon- (?) B 16 sacratissima] recte forsan sanctissima XLIX. 18 XL] recte
XLIX 30 .U.] lege U(riae) 33 exhimebat] eximebat A 35 Faiz] Fayz A¹ 35 Tappei] Teppey A¹ 35 udwornicis] A¹
uduuornicis A¹

omnibus, que possident, decimas integras tibi solvant, sicut plene in privilegio felicis memorie Pascalii pape ac sancti regis Stephani continetur. Episcopus autem e contrario postulavit, ut decimas Simigensis comitatus infra sue diocesis terminos consistentes, quas tu detinebas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo speciali iure te ostenderes ipsas legitime possidere. Quod si forte super eisdem decimis te privilegium aliquod tueretur, quartam fabrice deputatam ad reparandas ecclesias et decimas novalium, nec non animalium sibi deberi dicebat, 5 adiciens, quod per te debebat, cum dictum visitat comitatum, in tuis ecclesiis procurari, capellas autem in villa subulcorum et Sancti Ladizlai in Fizfeu sine auctoritate ac consensu episcopi diocesani constructas destrui postulabat, ecclesias vero de Kerushig et de Tappei repetebat episcopus memoratus, proponens, quod ad ipsum reconciliaciones penitencium et cogniciones causarum spiritualium pertinebant. Nos autem inspectis privilegiis ex parte tua exhibitis et auditis, que hinc inde fuere proposita coram nobis super decimis comitatus 10 predicti, te absolvimus ab inpeticione Vesprimiensis episcopi memorati inhibentes eidem episcopo, ne suos vel alienos inpediat aut faciat inpediri, quominus ipse decime Ponnoniensi monasterio persolvantur. Super p.119 quarta vero fabrice, decimacione novalium et animalium et procuracionibus de utriusque partis voluntate || providimus, ut pro ipsis de bonis Pannoniensis monasterii decem marce Vesprimiensi episcopo annis singulis in Kalendis Ianuarii exsolvantur et super hiis ab episcopo Vesprimiensis ecclesie dictum monasterium de ce- 15 tero nullatenus inpetatur, ita ut idem episcopus de suis diocesanis efficacius et liberius tibi iusticiam exhibeat, cum fuerit requisitus. Racione vero provisionis huiusmodi honus reficiendi ecclesias episcopo non incumbat, in articulo vero de subduccione parrochianorum episcopum absolvimus, te super petitione destruccionis de villa subulcorum et Sancti Ladizlai de Fizfeu capellarum absolvimus, ita, quod antiquis ecclesiis sua iura servantur. Ceterum ecclesias de Keurushig et de Tappei quoad temporalia tibi adiudicantes iurisdicionem 20 episcopalem in eis episcopo duximus reservandam, exceptis, que in compositione predicta de quarta fabrice, decimacione novalium et animalium ac procuracionibus sunt deducta. Reconciliaciones quoque penitencium et spiritualium causarum cognicionem episcopo adiudicavimus sepe dicto, exceptis ascripticiis monasterii memorati existentibus in parrochiis ipsarum duarum ecclesiarum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre diffinicionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, 25 indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Anagnie V Idus Septembris, pontificatus nostri anno octavo decimo.

L.

Tivoli, 1225. május 26. — III. Honorius pápa a színe előtt személyesen megjelent Uros pannonhalmi apát kérésére átírásával megerősíti III. Ince pápa 1216. évi kiváltságlevelét.

30

ORIG.: desideratur
COPIA: A AAV Reg. Vat. 13, 62^{r-v}.
B PFL, Liber ruber 119–123 (50).

1 omnibus] in margine sinistro graphio stilo scr. N(ota) B(ene) C 1 tibi] sibi A¹ 1 Pascalii] Paschalis AA¹ 2 Simigensis] Symigiensis A¹ 3 consistentes] consistentis A¹ 7 Ladizlai] Ladizlay A¹ 7 Fizfeu] Fizegteu A Fizigtu A¹ 8 Kerushig] Keurisyg A Keurishug A¹ 8 Tappei] Teppey A¹ 10 que] corr. ex qui (?) C 11 inpeticione] impetitione AA¹ 11 Vesprimiensis] Vesprimiensis AA¹ 11 inhibentes] suprascr. littera -h- corr. ex iniben- C 11 eidem episcopo] episcopo eidem A¹ 12 inpediat] impediatur AA¹ 12 inpediri] impediri AA¹ 12 Ponnoniensi] recte Pannoniensi AA¹B 15 exsolvantur] exolvantur AA¹ 16 inpetatur] impetatur AA¹ 16 iusticiam] linea supra tracta corr. ex iusticam C 17 honus] onus AA¹ 18 absolvimus] absolventes AA^{1,2}B corr. posterius ad absolverimus (?) C 19 Ladizlai] Ladislai A Ladizilay A¹ 19 Fizfeu] Fizegteu A Fizigtu A¹ 19 antiquis ecclesiis] ecclesiis antiquis A¹ 20 Keurushig] Keurisyg A Keurisyg A¹ 20 iurisdicionem] iurisdictionem A¹ 24–27 Nulli ergo...octavo decimo] om. A¹ 27 anno] sequitur spatium maius cum rasurae vestigiis C

EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* III/2,33–37. THEINER, *Vet. mon.* I,56 (120). WENZEL, *Cod. dipl.* I,219 (129) (extr.). HOROY, *Honor.* IV coll. 859–862 (166). ERDÉLYI, *Rendört.* I,670 (80).
REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 7413. PRESSUTI, *Regesta* 5510.

Innovacio privilegii domini Innocencii pape. HONORIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Urie, abbati monasterii Sancti Martini super Pannoniam eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris 5 regularem vitam professis in perpetuum! Effectum iusta postulantibus indulgere tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, presertim quando petencium voluntates et pietas adiuvat et iusticia non relinquit. Ea- propter, dilecti in Domino filii, vestris postulacionibus clementer annuimus et prefatum monasterium Sancti p.120 Martini || super Pannoniam situm ad ius et proteccionem Apostolice Sedis nullo pertinens mediante, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicitis recordacionis INNOCENTII pape, predecessoris nostri 10 sub Beati Petri et nostra proteccione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascumque pos- sessiones, quecumque bona idem monasterium impresenciarum iuste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis prestante 15 Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo prefatum monasterium situm est, cum omnibus per- tinenciis suis. In episcopatu Ieuriensi Sancti Martini in Sabaria, Sancti Villibaldi, Sancte Marie de Capella, Sancte Marie in Fyzegtu, Sancti Adalberti in Vosian et Sancte Crucis in Heremo ecclesias cum pertinen- ciis earundem. In archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie cum pertineneciis suis, in loco, qui 20 dicitur Wag et Sala. In episcopatu Vesprimiensi Sancti Martini in villa Keurushyg, Sancti Salvatoris in villa Tord, Sancti Martini in villa Tepei, Sancti Ladizlay in villa custodum porcorum, Sancti Martini in Dinna et Sancti Ladizlai in Almas ecclesias cum pertineneciis erundem. Possessiones eciam, quas habetis, in villis vide- licet Ruozti, Torian, Huiloc, Milaca, Saag, Semian, Ielbeu, Chonuc, Echii, Hecce, Zaglou, Veynic, Fyzegtu, Olup, Luzan, Teeneu, Fus, Curthou, Zoua, Sala, Vosian, Vene, Sancte Crucis, Lazi, Crailca, Seuleus, Dinna, 25 Temerd, Fonold, Zydhic, Tepei, Merene, Cutus, Colon, Hygmogos, Copulchi, Sciquetfeu, Tunez, Baluans, p.121 Bagaad, || et villas Bata cum pertineneciis suis et Bodrog et partem, quam habetis in silva Selyz iuxta villam custodum porcorum. Partem quoque, quam habetis in villa et terram de Nema cum ecclesia Omnium Sanc- torum, villam de Renke et de Chichou, de Gamas, de Sochorou et de Carlt predia. Libertates quoque, iura et dignitates a Sancto Stephano vel ab aliis regibus pie ac provide monasterio vestro concessas ratas habemus 30 et firmas easque salvis Ecclesie Romane ac legatorum eius institutionibus illibatas manere sancimus. Deci-

L. 4 Innovacio] in margine dextero .IG. subter speciali quadam forma 'enclave' dicta Rescriptum transverse scr. cum figura digiti monstrantis Innovacio privilegii domini Innocencii pape **B 4** Honorius...dilectis filiis] om. **A 4** Dei] sequuntur tria columnata signa decorativa **B 7** iusticia] sequitur rasurae spatium vacuum **B 8** dilecti...clementer] usque **A 9** super] in margine sinistro graphio stilo scr. N(ota) B(ene) **B 9** proteccionem] proprietatem **A 10** INNOCENTII] litteris simplicibus scr. **A 11** proteccione] pro(prietate) v. pro(tectione) (?) **A 11** et presentis...communimus] usque **A 12–13** in eodem...observetur] usque **A 14–16** quecumque bona...permaneant] etc. usque **A 18** Villibaldi] Vilibaldi **A 19** Fyzegtu] Fuzigteu **A 21** Wag] in margine sinistro iterum posteriore manu scr. Waag **B 21** Keurushyg] Queurusihg **A 22** Ladizlay] Ladizlai **A 22** Dinna] Dina **A 23** erundem] recte earundem **A 23–24** videlicet] longe posteriore manu add. + **B 24** Ruozti] Ruzcti **A 24** Torian] Toriam **A 24** Huiloc] lege Uiloc **A 24** Chonuc] Chounuch **A 24** Zaglou] Çağlou **A 24** Veynic] Veynuc **A 24** Fyzegtu] Fizigteu **A 25** Luzan] Luçan **A 25** Zoua] Çaua **A 25** Lazi] Laçi **A 25** Dinna] Dina **A 26** Zydhic] Çidhic **A 26** Hygmogos] Figmogos **A 27** Bodrog] Bodrod **A 27** Selyz] Seliç **A 28** terram] terra **A 29** Renke] Renle (?) **A 29** Sochorou] Sochrou **A 29** Carlt] Carl **A 31** sancimus] sancimus A

mas eciam, quas a quadraginta annis retro predictum monasterium inconcusse possedis-
 se dinoscitur bona fide, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus. Liceat quoque vobis personas liberas et
 absolutas e seculo fugientes ad conversionem suscipere et eas absque contradiccione aliqua retinere. Prohibe-
 mus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui
 licencia nisi arcioris religionis obtentu de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litte- 5
 rarum vestrarum caucione nullus audeat retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu
 basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi,
 a quocumque malueritis, recipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam Sedis Apostolice atque
 communionem habuerit. Cum autem generale interdictum fuerit terre, liceat vobis clausis ianuis, exclusis ex-
 communicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Monachos vero 10
 et moniales eidem monasterio subditos sine cuiusquam prohibicione liceat vobis regulariter iudicare. Bapti-
 smum quoque in ecclesiis vestris fieri concedimus, in quibus consuevit fieri ab antiquo. Insuper auctoritate
 apostolica inhihemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus ad monasterium vestrum accedat causa ordines
 p.122 vel missas publicas celebrandi, nisi ab abbate || fuerit invitatus. Precipimus autem, ne quis populum ad mo-
 nasterium vestrum vel eius ecclesias accedere aut eius beneficia, que voluerint ex caritate largiri, prohibere 15
 presumat, sed ea monasterium ipsum gaudeat libertate, qua gaudet monasterium Casinense, sicut a predeces-
 soribus nostris eidem monasterio est indultum. Ad hec mitram, virgam pastorem, anulum et alia insignia,
 que a quadraginta annis retro abbates monasterii vestri, qui pro tempore prefuerunt, ex concessione Romano-
 rum pontificum habuisse noscuntur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte
 vero te, nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreccionis astucia 20
 seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars sanioris consilii secundum
 Deum et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat
 prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire seu qui-
 buslibet vexacionibus fatigare, sed omnia conseruentur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione
 concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salva Sedis Apostolice auctoritate ac in ecclesiis non exemptis 25
 diocesanorum episcoporum canonica racione. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc
 nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi
 reatum suum congrua satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino
 iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini re-
 demptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte subiaceat ulcioni. Cunctis autem 30
 p.123 eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis ||
 percipiant et apud distructum iudicem premia eterne pacis inueniant. AMEN. AMEN. AMEN. ([Rota:] Perfice
 gressus meos in semitis tuis! / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Hono / rius / papa / III [Monogramma:]
 Bene valete!) Ego Honorius, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Hugus, Hostiensis et Velletrensis
 episcopus subscripsi. ✠Ego Pelagius, Albanensis episcopus subscripsi. ✠Ego Nicolaus, Tusculanus episco- 35
 pus subscripsi. ✠Ego Guala, Sancti Martini presbyter cardinalis tituli Equitii subscripsi. ✠Ego Stephanus,
 Basilice apostolorum presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Thomas, tituli Sancte Sabine presbyter cardinalis

2–3 et absolutas...retinere] etc. usque A 4–6 ut nulli...retinere] etc. usque A 6–9 consecraciones...habuerit] etc. usque A
 9–10 fuerit terre...celebrare] usque A 11 subditos] corr. ex subiectos B 13 episcopus] in margine dextero posteriore manu
 scr. nullus archiepiscopus B 13 ordines] ordinis A 14 abbate] in margine inferiore forma digiti monstrantis B 20–22 nunc
 eiusdem...eligendum] etc. usque A 20 subreccionis] recte subrepcionis 22 Benedicti] in margine sinistro alia manu scr. 3^m
 B 22–25 liceat prefatum...omnimodis profutura] usque A 26–30 ecclesiastica...subiaceat ulcioni] usque A 31–32 eidem
 loco...inueniant] usque A 32 distructum] recte districtum 117.32–118.4 AMEN...subscripsi] om. A

subscripsi. ✠Ego Iohannes, tituli Sancte Praxedis presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Octavianus, Sanctorum Sergii et Bachi diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Gregorius, Sancti Theodori diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Stephanus, Sancti Adriani diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Petrus, Sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis subscripsi. Datum Tibure, per manum magistri Guidonis, domini pape notarii, VII Kalendas Iunii, indictione XIII, incarnationis dominice anno M^o CC^o XXV°, pontificatus vero 5 dompni HONORII pape tercii anno nono.

LI.

Perugia, 1216. június 13. — III. Ince pápa felsorolja és megerősíti a pannonhalmi apátság egyházait, birtokait és kiváltságait.

ORIG.:	<i>desideratur</i>	10
COPIA:	A PFL, Capsa 31 G (67) (DF 206 867) (1225). B PFL, Liber ruber 123–127 (51).	
EDD.:	NOVÁK, <i>Vindiciae</i> 19–21. KATONA, <i>Hist. crit.</i> V,225–227. FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> III/1,180–181 (<i>extr.</i>). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,640–642 (53).	
TRANSL.:	SZOVÁK–TAKÁCS, <i>Uros</i> 210–211 (16).	15
REG.:	POTTHAST, <i>Reg. pont.</i> 5123.	

Privilegium Innocencii pape III. INNOCENCIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, Urie ab-
bati monasterii Sancti Martini super Pannonia eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris, regularem
vitam professis IN PERPETUUM. Effectum iusta postulantis indulgere tam vigor equitatis, quam ordo ex-
igit rationis, presertim, quando petencium voluntates et pietas adiuvat et iusticia non relinquit. Eapropter, 20
dilecti in Domino filii, vestris postulacionibus clementer annuimus et prefatum monasterium Sancti Martini
super Pannoniam situm ad ius et proteccionem Apostolice Sedis nullo pertinens mediante, in quo divino
estis obsequio mancipati, ad exemplar felici memorie PASCHALIS, ALEXANDRI et CLEMENTIS predecesso-
rum nostrorum sub Beati Petri et nostra proteccione suscipimus et presentis scripti privilegio || communimus.
Inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum et Beati Benedicti Regulam in eodem mona- 25
sterio esse dinoscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascumque
possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresenciarum iuste ac canonice possidet aut in futurum
concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis prestante
Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis
duximus exprimenda vocabulis: ipsum locum, in quo prefatum monasterium situm est, cum omnibus perti- 30
nenciis suis. In episcopatu Geuriensi Sancti Martini in Sabaria, Sancti Villibaldi, Sancte Marie de Capella,
Sancte Marie in Fyzegtu, Sancti Adalberti in Vosian et Sancte Crucis in Heremo ecclesias cum pertinenciis
earundem. In archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie cum pertinenciis suis in loco, qui dici-
tur Wag et Salia. In episcopatu Vesprimiensi Sancti Martini in Keurushyg, Sancti Salvatoris in villa Tord,

5 XXV°] XXV A 6 HONORII] *litteris simplicibus scr.* A LI. 17 INNOCENCIUS] *in margine dextero speciali quadam forma
'enclave' dicta Rescriptum B* 19 IN PERPETUUM] *litteris simplicibus scr.* A 22 proteccionem] proprietatem A 22 nullo] *corr. ex
nulla B* 23–24 ad exemplar...nostrorum] *om.* A 24 presentis scripti] presenti A 25 siquidem] quidem A 25 secundum]
recte add. Deum A 26 dinoscitur] dignoscitur A 26 Preterea] *add. in margine sinistro manu posteriore cum figura digiti monstrantis*
Nota B 30 ipsum locum] locum ipsum A 31 Sancte Marie de Capella] *in rasura longe posterioris aetatis manu scr.* ecclesias
sancti <...>gici A 32 Fyzegtu] Fuzigteu A 32 Vosian] Wosian A 33 In archiepiscopatu] *in margine sinistro posteriore manu*
de ecclesia Sancte Crucis B 34 Salia] Sala A 34 Keurushyg] Keurushig A

Sancte Marie in villa Tepei, Sancti Ladizlai in villa custodum porcorum, Sancti Martini in Dinna et Sancti
Ladizlai in Almas ecclesias cum pertinentiis earundem. Possessiones eciam, quas habetis, in villis videlicet
Ruozti, Torian, Huiloch, Milaca, Saag, Semian, Ielbeu Chonuch, Echii, Hecce, Zazlou, Veinuch, Fyzegtu,
Olup, Luzan, Teeneu, Fys, Curtou, Zaua, Salia, Vosian, Vene, Sancte Crucis, Lazi, Crailca, Seuleus, Dinna,
Temerd, Fonold, Zidihc, Tepei, Merene, Cutus, Colon, Higmogos, Copulchi, Sciquetfeu, Tunez, Baluans 5
et Bagaad et villas Bata cum pertinentiis suis et Bodrog et partem, quam habetis in silva Selyz iuxta vil-
lam custodum porcorum. Libertates quoque, iura et dignitates a Sancto Stephano vel ab aliis regibus pie ac
provide monasterio vestro concessas ratas habemus et firmas easque salvis Ecclesie Romane ac legatorum
p.125 eius institutionibus illibatas || manere sancimus. Decimas eciam, quas a quadraginta annis retro predictum
monasterium inconcusse possedisse dinoscitur bona fide, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica 10
confirmamus. Liceat quoque vobis personas liberas et absolutas e seculo fugientes ad conversionem recipere
et eas absque contradiccione alia Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, or-
dinaciones monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a quocumque
malueritis. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit
absque abbatis sui licencia nisi arcioris religionis obtentu de eodem loco discedere. Discedentem vero absque 15
communium litterarum vestrarum caucione nullus audeat retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecra-
tiones altarium seu basilicarum, ordinaciones monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines
fuerint promovendi, a quocumque malueritis, recipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam Sedis
Apostolice atque communionem habuerit. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis
ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. 20
Monachos vero et moniales eidem monasterio subiectos sine cuiusquam prohibicione liceat vobis regulariter
iudicare. Baptismum quoque in ecclesiis vestris fieri concedimus, in quibus consuevit fieri ab antiquo. Insu-
per auctoritate apostolica inhihemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus ad monasterium accedat causa
ordines vel missas publicas celebrandi, nisi ab abbate fuerit invitatus. Precipimus autem, ne quis populum
ad monasterium vestrum vel eius ecclesias accedere aut eius beneficia, que voluerint ex caritate largiri, pro- 25
hibere presumat, sed ea monasterium ipsum gaudeat libertate, qua gaudet monasterium Casinense, sicut a
p.126 predecessoribus nostris eidem monasterio || est indultum. Ad hec mitram, virgam pastoraalem, anulum et alia
insignia, que a quadraginta annis retro abbates monasterii vestri, qui pro tempore fuerunt, ex concessione
Romanorum pontificum habuisse noscuntur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus.

1 Sancte Marie] Sancti Martini A 1 Dinna] Dina A 1 et] om. B 2 in villis] in margine sinistro cum figura digiti monstrantis
explicatio signorum litteralium manu posteriore + Ravasd. a. Tarjan. b. Illak. c. Nyalka. d. Saagh. e. Semjenlaka. f. Ölbü. g. Csanak. h.
Echi. i. Hecce. k. Sz Laszlo. l. Venek. m. Alap. n. Tenü o Füs. p. Varsany. q. Lazi r. Dinnje. s. Temörd. t. Tap. v. Megjer. B 2 videlicet]
posteriore manu add. suprascr. + B 3 Ruozti] Ruozt A posteriore manu add. a C 3 Torian] posteriore manu add. b B 3 Huiloch]
posteriore manu add. c B 3 Milaca] posteriore manu add. d B 3 Saag] posteriore manu add. e in margine sinistro posteriore manu
Saag B 3 Semian] posteriore manu add. f B 3 Ielbeu] Helbeu A posteriore manu add. g B 3 Chonuch] posteriore manu add.
h B 3 Echii] posteriore manu add. i B 3 Hecce] posteriore manu add. k B 3 Zazlou] posteriore manu add. l B 3 Veinuch]
Weinuc A 3 Fyzegtu] Fizigteu A posteriore manu add. m B 4 Luzan] posteriore manu add. n B 4 Teeneu] Teenew A posteriore
manu add. o B 4 Curtou] Curthou A 4 Salia] Sala A posteriore manu add. p B 4 Vosian] Wosian A 4 Sancte Crucis]
posteriore manu add. q B 4 Seuleus] posteriore manu add. r B 4 Dinna] Dina A posteriore manu add. s B 5 Zidihc] posteriore
manu add. t B 5 Tepei] posteriore manu add. v B 5 Colon, Higmogos] Higmogos, Colon A 5 Tunez] Tinez A 6 et]
om. A 6 Bodrog] Bodrod A 6 Selyz] Seliz A 9 sancimus] sanctimus A 9 quadraginta] XL A 10 dinoscitur]
dignoscitur A 11 recipere] suscipere A 12 alia] recte aliqua A 12–14 Crisma vero...malueritis] superflue add. et rubram
lineam rectam perducendo del. B 21 subiectos] subditos A 23 monasterium] add. vestrum A 24 ab abbate fuerit] fuerit ab
abbate A 26 gaudeat libertate] in margine dextero graphio stilo lineis quattuor signatum B 28 quadraginta] XL A 28 fuerunt]
prefuerunt A

Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet surreccionis astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salva Sedis Apostolice auctoritate ac in ecclesiis non exemptis diocesanorum episcoporum canonica racione. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita nisi reatum suum congrua satisfaccione correxerint, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte subiaceat ulcioni. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis invenient. AMEN. AMEN. AMEN. ([Rota:] Fac mecum, Domine, signum in bonum! / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Inno / cencius / papa / III [Monogramma:] Bene valete!) Ego Innocencius, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Nicolaus 15
p.127 Tusculanus episcopus subscripsi. || ✠Ego Hugo, Ostiensis et Velletrensis episcopus subscripsi. ✠Ego Pelagius, Albanensis episcopus subscripsi. ✠Ego Cinthius, tituli Sancti Laurencii in Lucina presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Cencius, Sanctorum Iohannis et Pauli presbyter cardinalis tituli Pamachii subscripsi. ✠Ego Robertus, tituli Sancti Stephani in Celio monte presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Stephanus, Basilice duodecim apostolorum presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Petrus, tituli Sancti Laurencii in Damaso presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Guido, Sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Octavianus, Sanctorum Sergii et Bachi diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Gregorius, Sancti Theodori diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Romanus, Sancti Angeli diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Stephanus, Sancti Adriani diaconus cardinalis subscripsi. Datum Perusii, per manum Thome, tituli Sancte Sabine presbyteri cardinalis, Idibus Iunii, indiccione IIII, incarnationis dominice anno M^o CC^o XVI°, pontificatus vero 25
domni Innocencii pape III anno nonodecimo.

LII.

Rieti, 1232. január 24. — IX. Gergely pápa az előtt személyesen megjelent pannonhalmi apát kérésére megerősíti Szent István király kiváltságlevelét abban az alakban, amelyet III. Ince pápa regisztrumában talált.

ORIG.:	<i>desideratur</i>	30
COPIA:	A AAV Reg. Vat. 15,154 ^r –155 ^r (184).	
COPIA:	B PFL, Liber ruber 127–130 (52).	
EDD.:	RAYNALDI, <i>Ann. eccl.</i> ad a.1232 (21,56–57 [23–25], extr.). FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> III/2,275–276.; VII/1,228–229 (194). THEINER, <i>Vet. mon.</i> I,101–102 (176). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,709–710 (125).	35
TRANSL.:	SZOVÁK–TAKÁCS, <i>Uros</i> 208–209 (16) (III. Ince pápa bullája).	
REG.:	POTTHAST, <i>Reg. pont.</i> 8871.	

1 surreccionis] AB recte subrepcionis 9 correxerint] recte correxerit A cum superfluo signo contractionis B 12 quatenus] quatinus A 13 AMEN] om. A 15 Nicolaus] Nicholas A 16 Velletrensis] Welletrensis A 17 Cinthius] Ginthuig A 19–20 duodecim] XII A 21 Nicolai] Nicholai A

Confirmacio Gregorii Noni pape anotacionis Innocencii III pape super privilegio Sancti Stephani

regis. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Cum in nostra presencia, fili abbas, constitutus devote ac humiliter cum multa precum instancia postularis, ut privilegium Sancti Stephani regis, quod idem pia liberalitate monasterio vestro concessit, apostolico munimine roborantes illud litteris nostris inseri mandaremus, 5 nos eidem favoris nostri presidium impendentes tenorem ipsius, prout in regesto felicis memorie INNOCENCII pape, predecessoris nostri noscitur contineri, presenti pagine de verbo ad verbum iussimus annotari. Qui talis est:

Innocencius episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Cum inter vos et venerabilem fratrem nostrum, .., Vesprimien- 10 sem episcopum super decimis comitatus Symigiensis et rebus aliis longa coram nobis controversia verteretur, vos ad iuris vestri defensionem privilegium sancti || regis Stephani produxistis, quod idem episcopus multis modis nisus est improbare. Sed vobis e contrario diversis rationibus resistentibus ipse tandem in sua intentione deficit. Ne igitur ipsi privilegio ulterius possit opponi vicium falsitatis, illud, quod contradicto iudicio comperimus esse verum, de verbo ad verbum presenti pagine iussimus annotari. Cuius tenor talis est: 15

In nomine domini Dei summi! STEPHANUS superna providente clemencia Ungarorum rex. Credimus et vere scimus, si locis divino cultui mancipatis potestates atque honores adaugmentaverimus, id non solum laude humana predicandum, verum divina mercede remunerandum. Quocirca omnium sancte Dei ecclesie fidelium nostrorumque presencium aut futurorum sollers comperiat intencio, quod nos interventu, consilio et consensu domini Anastasii, abbatis de monasterio Sancti Martini in monte supra Pannoniam sito a genitore 20 nostro incepto, quod nos per Dei subsidium ob anime nostre remedium, pro stabilitate regni nostri ad finem perduximus, talem concessimus libertatem, qualem detinet monasterium Sancti Benedicti in Monte Cassino, quia propter oraciones sanctas fratrum eiusdem monasterii, consiliante domino Anastasio, prescripto abbate et iugiter adiuvante confortati et laureati sumus. Singulare namque suffragium, quod per merita Beati Martini in puericia mea expertus sum, memorie posterum tradere curavi. Ingruente namque bellorum tempestate, 25 quia inter Theotonicos et Ungaros sedicio maxima excreverat, precipueque civilis belli ruina urgeret, volente comitatu quodam Symigiense paterna me sede repellere, quid fluctuanti animo consilii darem, quaque me verterem tanta tactus verecundia, astantibus ducibus, videlicet Paznano, Contio, Orzio donno quoque Dominico archiepiscopo votum vovi Sancto Martino, quod si de hostibus interioribus et exterioribus eius meritis p.129 victor exsisterem, || supranominati comitatus decimacionem de omnibus negociis, prediis, terris, vineis, segetibus, vectigalibus vinoque hospitum, quod in prediis eorum excresceret, ne parrochiano episcopo pertinere videretur, sed magis abbati eiusdem monasterii sub testimonio prefatorum ducum multorumque comitum absque ulla mora subiugarem. Dumque post cogitatum victoria potirer, quod animo revolveram, operis effiacia complere studui. Necdum enim episcopatus et abbacie preter ipsum locum in regno Ungarico site erant. Quod si, vos fideles, licuit mihi, quo volui, loco episcopatus et abbacias statuere, an non licuit cuipiam loco, 35

LII. 2–3 Gregorius...benedictionem] *om.* A 2 GREGORIUS] *in margine dextero transverse scr.* L II. Confirmacio Gregorii Noni pape anotacionis Innocencii tercii pape super privilegio sancti regis Stephani B 6 regesto] regesto A 6–7 INNOCENCII] *litteris simplicibus scr.* A 7 verbum] *sequitur rasura* B 9–10 servus servorum...apostolicam] usque A 12–13 regis...improbare] *linea subter ducta signatum et in margine sinistro posteriore manu scr.* N(ota) B(ene) B 16 STEPHANUS] *litteris simplicibus scr.* A 19 aut] atque A 22 Cassino] Casino A *in margine sinistro figura digiti monstrantis* B 23 propter] proper (?) A 26 Theotonicos] Teutonicos A 26 precipueque] *recte add.* cum A 26 urgeret] urgeret A 28 donno] *recte domno* 31 vectigalibus] *posteriore manu suprascr.* quod ++ *in margine dextero ++* quod in quolibet genere servitutis constituti decimas dembent (*sic*) solvere nobis B 31 hospitum] hospitium A 34 Nec] *signo suprascr. signatum et margine in dextero scr.* + B 34 site erant] fuerant A

quod volui, ut facerem? Et ne adhuc ecclesia Sancti Michaelis vacua esse videretur vel episcopus parrochianus iniurias querimoniasve in collectione decimacionis pateretur, ei curtem, que vocatur Cortou, cum omnibus eidem pertinentibus tradidi. Quod si ipse contra mea statuta quid inique agere vel acquirere voluerit, ante Deum, iudicem vivorum et mortuorum in die iudicii se contendere mecum sciat. Adhuc autem subiungens dico, sit autem id ipsum monasterium ab omni inquietudine semotum habeantque monachi post transitum 5 sui cuiusque abbatis alium abbatem securiter eligendi, a quocunque velint episcopo consecrandi eum. Sitque illis licitum ordines recipere quovis loco et a quocumque episcopo. Ante neminem vero abbatum capella incedat, nisi ante patrem eiusdem monasterii propter reverenciam et sanctitatem ipsius loci moreque episcopi in sandalis missam celebret. Precipimus itaque sub testificatione salvatoris domini nostri, Iesu Christi, ut nullus archiepiscopus, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes seu aliquis homo magnus sive parvus de iamfato 10 monasterio aliquo modo se intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimacionibus, piscacionibus, ripis, placitis sine concessione abbatis eiusdem monasterii audeat. Quod || qui fecerit, componat centum libras auri optimi, medium camere nostre ac medium prefato monasterio suisque rectoribus malediccionisque perpetue vinculo eternaliter feriat. Quod ut verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes sigillari iussimus. Signum domini Stephani, incliti regis. Dominicus archiepiscopus vicecancellarius fecit. Anno dominice 15 incarnationis M^o I, indictione XV°, anno Stephani primi regis Ungarorum II° hoc privilegium scriptum et traditum est. Hee sunt nominate ville in dedicatione ecclesie ab archiepiscopo Sebastiano et a comite Ceba: piscatores Fyzeg, Balouanis, Temurd, Chimudi, Wisecta, Wosian, Murin, Chorthou, Waag. Tributa autem, que a Sancto rege Stephano ecclesie Sancti Martini sunt donata, hec sunt: tertia pars de Poson.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre annotationis infringere vel ei ausu temerario 20 contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Reate, VIII Idus Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

LIII.

Tivoli, 1225. május 15. — III. Honorius megerösíti Zakariás pápa hamis privilégiumát 25
István montecassinói apát jegyzőjének másolatából.

ORIG.: desideratur
COPIA: A PFL, Capsa 68 D (78) (DF 206 879) (c. 1225–1250).
B PFL, Liber ruber 130–138 (53).
EDD.: NOVÁK, *Vindic.* 114 (extr.). FEJÉR, *Cod. dipl.* III/2,31 (extr.). HOROY, *Honor.* IV coll. 892–896 30 (194). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,669–670 (79).
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 201–204 (11) (*Zakariás pápa [hamis] privilégiuma*).
COMM.: SOLYMOSI, *Uros* 269–273. SOLYMOSI, *Uros apát* 63–67.
REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 7405. PRESSUTI, *Regesta* 5491.

2 omnibus] hominibus orig. 3 Quod] posteriore manu in margine dextero contra episcopos Vesprimienses, quod nichil de decimis (add. et del. s) Symigiensibus vel etiam occasione earum debent a nobis exigere B 5 monachi] supple licentiam 7 recipere] add. a A add. et del. a B 9 sandalis] sandaliis A 9 Precipimus] posteriore manu in margine dextero + (add. et perperam del. per) item privilegium Sancti Stephani regis nos et omnes populi nostri exuti (add. et del. sunt) (suprascr. sumus) ab omni decimacione episcoporum et archiepiscoporum et insuper a iudiciis universorum iudicum B 16 XV°] XV A 16 Ungarorum] om. A 16 II°] secundo A 18 Fyzeg] Fizeg A 18 Wisecta] Wisecca A 18 Waag] Wag A 19 Poson] Posan A 20 omnino hominum liceat] etc. A 20–21 infringere...contraire] etc. A 21–22 hoc attemptare...incursurum] etc. A

Transcriptum privilegii monasterii Casiensis HONORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui monasterii Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Cum in privilegiis vobis ab Apostolica Sede concessis fiat mencio libertatis privilegii Casinensis ecclesie, humiliter, fili abbas, cum multa precum instancia postulasti, ut privilegium eiusdem Casinensis monasterii, cuius transcriptum dilecti filii, .., abbas et conventus ipsius ad quorundam fratrum nostrorum preces nobis sub suis 5 sigillis miserunt, annotari misericorditer faceremus. Nos itaque huiusmodi precibus inclinati de fratrum nostrorum consilio transcriptum ipsum de verbo ad verbum presenti pagine iussimus || annotari. Cuius tenor est talis:

Sanctissimo patri, domino suo et benefactori precipuo, domino HONORIO, Dei gracia Sancte Romane et Apostolice Sedis summo et universali pontifici Stephanus, licet inmeritus, ecclesie Casinensis minister 10 et eiusdem ecclesie conventus humilem commendacionem cum pedum osculo! Veniens ad nos Urias, venerabilis abbas Sancti Martini de Pannonia litteras dominorum Albanensis et Tusculanensis episcoporum et venerabilis cardinalis Sancti Adriani nobis attulit, ut privilegium quoddam a Zacharia papa, felicitis memorie predecessore nostro ecclesie Casinensi indultum sibi transcribi fideliter faceremus. Quorum nos precibus annuentes illud de verbo ad verbum per manus Phylippi, notarii nostri transcribi fecimus fideliter, quod vestre 15 sanctitati transmittimus nostris sigillis munitum. Cuius tenor talis est:

Zacharias episcopus, servus servorum Dei omnibus ecclesie catholice filiis salutem et apostolicam benedictionem! Omnipotenti Deo, cuius melior est misericordia super vitas, gracias agimus, qui gloriosus in sanctis suis atque mirabilis est, et virtutes suas, ubicumque vult, ineffabili bonitate ostendit. Ipse quippe dignitatis sue potencia Beatissimum Benedictum patrem omnium constituit monachorum. Ipse eum monastice 20 legis latorem et operatorem esse disposuit. Ipse illius meritis Casinense monasterium, in quo et sanctissime vixit et gloriosissime obiit, omnibus per totum orbem monasteriis clementi benignitate prefecit. Qui pater sanctissimus, dum vitam eremiticam duceret, divina revelacione monitus ad eundem locum pervenit duobus se angelis comitantibus, cum Beatissimo Mauro ac Placido, Tertullii patricii filio aliisque nonnullis. Ubi templa ydolorum destruens monasteriumque construens apostolicis illud decoravit virtutibus. Inter que, dum 25 ei revelatum fuisset, quod supradictus locus esset destruendus et ob id inconsolabiliter fleret, omnipotentis Dei ad se vocem audivit dicentem: 'Noli, probatissime ac electissime || Benedicte, pro hiis, que huic eventura didicisti loco, mestum gerere animum, quoniam, quod semel a Deo prefixum est, inmutabile atque inrevocabile est, solis tibi tuo merito concessis habitandum in loco animabus. Sed aderit omnipotentis consolacio Dei, que locum istum in ampliorem et multo meliorem, quam nunc est, restituet gradum et huius ordinis doctrina 30 de hoc iterum per totum orbem radiabit loco.' Quod post eiusdem patris obitum consumatum est. Nam a Longobardis pervasum et igne crematum est, fratres autem ad Apostolicam Sedem venientes ex concessione sancti predecessoris nostri, Pelagii iuxta Lateranense palacium monasterium construxerunt atque per prolixum tempus habitaverunt. Sed cum iam omnipotens Deus censuisset Casinense cenobium restaurare ac cenobialem institutionem, que inde principium sumpserat, ex eodem loco propagare, a reverentissimo Gre- 35 gorio tercio, predecessore nostro Petronax, dilectus filius noster est ad restaurandum directus. Qui dum ad eundem locum venisset, communis pater noster, Gregorius ex hoc mundo migravit, sed post eius discessum in Sede Apostolica cum parvitas nostra successisset, opus ab illo ceptum in restauracione eiusdem cenobii

LIII. 1 HONORIUS] *litteris simplicibus scr. A in margine sinistro duae figurae digiti monstrantis et transverse scr. .L. III* Trans<...C>asinensis B 6 miserunt] misetunt A 8 est talis] talis est A 9 HONORIO] *litteris simplicibus scr. A* 12 dominorum] *add. puncta diplomatica A* 12 et] *add. puncta diplomatica A* 12 Tusculanensis] Tusculani A 14 nostro] *recte vestro A* 15 Phylippi] Philippi A 17 servuus] *recte servus A* 19–20 dignitatis] dignacionis A 28 inmutabile] immutabile A 29 habitandum] *recte habitancium A* 34 Casinense] *add. et lineam rubram rectam ducendo del. monasterium B* 34 cenobium] *suprascr. B* 37 discessum] decessum A

adiuvante Domino ad finem usque perduximus. Hec autem eo die, quo sanctissimi patris ecclesiam dedicavi-
mus, parvitas nostra obtulit libros, scilicet Sancte Scripture et librum Regule, quam sanctissimus pater manu
propria scripserat, pondus eciam libre panis et mensuram vini, necnon diversa ad ecclesiasticum ministerium
ornamenta et possessiones apostolica liberalitate concessimus. Qualiter autem eiusdem patris pignora soro-
risque eius sint posita, perspicientes ac intemerata invenientes pro reverencia tanti patris tangere minime ausi
sumus. In dedicacione vero eiusdem, dum illuc una cum tredecim archiepiscopis et sexaginta octo episcopis
p.133 adessem, idem dilectissimus filius noster postulare cepit, quatenus possessiones, || que eidem monasterio ob-
lata sunt a quibusque fidelibus, per nostrum privilegium roboraremus. Illorum desideriis utpote amabilium
annuentes, hec per presens privilegium, que a nobis aliisque fidelibus concessa sunt, in eodem loco in perpe-
tuum corroboramus. Ecclesias, quas sanctus pater Benedictus construxerat, una cum omnibus pertinenciis 10
suis. Castrum Casinense cum pernenciis suis. Villam, que dicitur Euchelia, cum pertinenciis suis. Monaste-
rium Sublacense cum omnibus pertinenciis suis, necnon decem et octo curtes, quas Tertullius patricius una
cum Placido, filio suo Beato Benedicto obtulit, cum servis septem milibus et portu Panormitano et Messano.
Ecclesiam Sancte Crucis et Sancte Marie in Tremitu cum pertinenciis suis. Monasterium Sancti Iohannis in
Venere cum pertinenciis suis. Ecclesiam Sancti Cassiani et Sancte Marie in Cinglis cum omnibus ecclesiis 15
et pertinenciis suis. Monasterium Sancte Marie in Plumberola cum pertinenciis suis. Curtem cum territo-
rio Gentiane cum pertinenciis suis, necnon et portum Traiectensem et Vulturensem et totam piscariam de
civitate Lisma una cum ecclesia Sancti Focati aliisque ecclesiis ibi vobis pertinentibus. Concedimus eciam
vobis atque in perpetuum confirmamus et corroboramus cuncta in circuitu tam campestris, quam montana,
que dilectissimus filius noster, Gisulfus, Beneventanorum dux in perpetuum eidem monasterio concessit, per 20
has videlicet terminaciones et fines: quemadmodum incipit ab ipso fluvio, qui dicitur Carmelus, et ascendit
per aquam, que vocatur Bantra, usque in rivum siccum, et sicut ascendit per ipsum rivum usque in furcam
Sancti Martini, et inde ascendit per serras, et vadit per montem, qui dicitur Casinus, et sic inde pergit per
pesclum Corvarii, et qualiter vadit per ipsas serras ad furcam, que dicitur Poplu, et inde pergit ad locum, qui
p.134 vocatur Vitecosus, et inde vadit ad Aquam Fundatam, et ascendit in montem de Sile, || et vadit exinde in 25
caput aque de Rapido, et inde ascendit in montem, qui dicitur Caballus, et pergit in montem, qui vocatur
Rendenaria maior, et inde per serras moncium venit ad Rendenariam minorem, et qualiter inde directe vadit
per pedes moncium, qui vocatur Friselone, et pergit in aquam de Melarino, et descendit per eandem aquam
cum utrisque ripis, et vadit in parietes de Balnearia, et inde vadit per locum, qui dicitur Angulone, et ascendit
in furcam de Valle Luci, et quomodo vadit per ipsas serras moncium, et descendit ad petram scriptam, et 30
exinde ascendit ad serras montis, qui dicitur Urticosa, et quomodo vadit per serras moncium, et pervenit
ad pesclora, que vocantur Falconara, et qualiter vadit per duos montes, quorum unus vocatur Spinatius, al-
ter Porcacijs, et qualiter inde vadit ad cristas montis, qui vocatur Caria, et descendens venit ad petram super
aquam Vivolam, et descendit ad collem Tiberuti, et descendit in querceculum, et inde in fossatum iuxta Sanc-
tum Damasum, et exinde recte pergit in silicem loco, ubi dicitur arcus Iezuli, et qualiter vadit ad lacum, qui 35
vocatur Redeprandi, et quemadmodum inde pergit in Fanetum, et inde in rivum, qui dicitur Maroze, et qua-
liter descendit in ipsum fluvium Carnellum, et per ipsum fluvium ascendit in aquam, que vocatur Cosa, inde
per serras montis Sancti Donati, inde super monticellos de Marri descendens vadit ad pesclos, qui sunt in
pede montis, qui dicitur Balba, inde per duos leones, et inde pergens ascendit per serras montis super Casale,

7 quatenus] quatinus A 7-8 oblata] recte oblate 11 suis] posterius suprascr. A 11 pernenciis] recte pertinenciis A 14 Tre-
mitu] AB recte Tremiti 15 Cinglis] AB recte Cingla 18 Lisma] Lisina A 21 Carmelus] Carnelus A 23 serras] sertas
A 23 sic] ic (?) A 24 Corvarii] recte Corvarum 24 Poplu] recte Poplum 28 vocatur] recte vocantur 28 Melarino]
Melanino A 29 Angulone] recte Anglone 30 Luci] recte Lucis 33 venit] corr. suprascr. ex vadit B 33 super] add. et del.
pet B 34 querceculum] quercetulum A 36 Fanetum] Fametum A

et sicut descendit per ipsum montem usque ad villas de Gariliano, inde ad pesclum, qui nominatur Cripta imperatoris, et inde pergit usque ad iamdictum flumen Garilianum, atque per ipsum flumen ascendit usque ad
p.135 priores fines, una cum omnibus castellis, vicis, domibus, ecclesiis, molendinis et aquis, || ceterisque omnibus, que intra predictos fines habentur. Preterea corroboramus ac in perpetuum confirmamus eidem dilecto filio eiusque successoribus in omni conventu episcoporum et principum superiorem universis abbatibus sedem et
5 in consilio et in iudiis priorem sui ordinis omnibus sententiam proferre, pro reverencia tanti loci, qui primum et summum monastice legis latorem vivum et mortuum in perpetuum retinere promeruit, quique ipsius legis lacionem in eodem Casinensi cenobio scribens verbo et exemplo cenobitale propositum appetentibus in toto mundo sole clarius evibravit. Pro quo Casinense cenobium exaltantes decernimus ac in perpetuum confirmamus, ut supradictus locus dignitate, vigore ac honorificencia precellat omnia monasteria, que constructa
10 vel construenda sunt in toto orbe terrarum. Abbasque eiusdem loci celsior ac celebrior existat omnibus abbatibus eandem Regulam tenentibus. Illicque lex monastici ordinis caput teneat ac principatum, ubi eiusdem legis descriptor, Benedictus, pater sanctissimus eandem describens promulgavit Regulam ibique abbates et monachi honorem ac reverenciam deferant, et ibi usque ad diem iudicii querant doctorem, ubi monachorum universalis magister et doctor, Benedictus almificus corporaliter una cum sorore sua quiescens gloriose
15 resurreccionis diem expectat. Defuncto autem abbate ex sese ipsa congregacio secundum sanius consilium sapientum et saniorum fratrum sibi abbatem eligat, et Apostolice Sedis pontifici firmandum et consecrandum exhibeat, nec aliter ibi abbas constituatur aut aliunde illuc intromittatur, nisi forte ex se aliquem tanto regimini ydoneum non habuerint, et ob id saniori consilio extraneum sibi elegerint. Insuper autem presenti privilegio supradictum locum una cum omnibus sibi pertinentibus ecclesiis et possessionibus per totum orbem roboramus, atque, ut nullius alterius ecclesie, nisi Romani pontificis ditionibus submittatur, auctoritate
20 apostolica interdiciamus. Ita, ut || nisi ab abbate vel a preposito fuerit invitatus, missarum sollempnitatem nullus episcopus celebrare presumat in eisdem possessionibus, quod a presenti prima indiccione irrevocabiliter in perpetuum stabilimus retinendum et cum Dei timore servandum. Statuentes insuper apostolica censura sub divini iudicii observacione et validis atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut nullus umquam
25 qualibet dignitate aut potestate peditus presumat eidem monasterio vel omnibus eius possessionibus vim inferre, vel aliquid de hiis aliquo modo auferre vel alienare, sed et nec pacis, nec barbarico tempore ibidem aliquam iacturam aut molestiam inferre, dum perempniter illud firma stabilitate decernimus sub dicione Sancte Romane Ecclesie permanendum. Promulgantes quidem et hoc auctoritate Beati Petri, apostolorum principis coram Deo et terribili examine per hoc nostrum apostolicum privilegium constitui sanctimus atque decernimus,
30 que in omnibus provinciis per totum orbem commutata atque oblata aut in posterum eidem cenobio a qualibet persona concessa fuerint, firma stabilitate sub iure ipsius monasterii existenda atque in perpetuum

4 eidem] *in margine dextero* Nota, quod in omni conventu episcoporum et principum universis abbatibus superiores esse debemus
B 6 consilio] consiliis A 6 in] *add. et punctis subter del.* B 6 iudiis] recte iudiciis A 10 supradictus] *in margine dextero forma digiti monstrantis* B 15 Benedictus] *add. pater* A 18 nec] *in margine dextero forma digiti monstrantis* B 19 ydoneum] idoneum A 19 presenti] *sequitur spatium maius* B 20 pertinentibus] *posteriore manu in margine dextero* Nota: (*add. et del.* Quod) locus noster cum omnibus pertinenci<is>, ecclesiis, possessionibus ubicumque existen<tibus> solius Romani pontificis diciconi<bus> (*recte* dicionibus) pertinere et nullius alterius ecclesie B 20–21 orbem] *add. et del.* terrarum B 23 irrevocabiliter] irrevocabiliter A 24 in perpetuum] *posterius suprascr.* A 25 ut nullus] *in margine sinistro fere coeva manu* N(ota), quod nullus umquam qualibet dignitate an potestate peditus presumat monasterio vel omnibus possessionibus nostris vim inferre vel aliquid aliquo modo auferre B 25 umquam] unquam A 27 hiis] *add. et del. a* A 30–31 sanctimus atque decernimus] *fere coeva manu in margine sinistro* Nota, quod omnis possessio (*suprascr.* ubicumque sit) ecclesie sive antiqua sive nova seu (*add. et del. s*) eciam futura sub perpetuo iure monasterii debet persistere ita, quod nulla aliqua persona inde aliquam iurisdicionem potest sibi vendicare B 30 sanctimus] sanccimus A

permanenda. Statuimus, nec licencia sit, ut dictum est, cuilibet magne parveque persone aliquid ex hiis auferre, sed inconcusse et inrevocabiler ibidem in perpetuum permanere. Concessimus eciam hoc apostolico privilegio, ut pro oblacione vel ordinacione presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum et altarium consecracione crismeque accepcione in quibuslibet eiusdem monasterii possessionibus, quemcumque voluerint episcoporum, invitandum. Ymnum quoque Angelicum in dominicis et festivis diebus concedimus in missa- 5 rum sollempniis decantandum. In horis vero diurnis et nocturnalibus signum in ecclesia pulsandum simili modo licenciam damus, et corroboramus in prefato monasterio et in omnibus eius ecclesiis per totum orbem p.137 terrarum constructis fontes benedici et sacrum || baptisma celebrari et non solum ibi, sed in hiis quoque, que ammodo in possessionibus predicti cenobii presentibus vel futuris temporibus ecclesie hedificande sunt, remota scilicet cuiuscumque episcopi interdiccione. Addimus eciam, ut nullus episcopus prohibeat Christia- 10 num populum ingredi ad easdem ecclesias vel in eisdem de suis rebus aliquid afferre, ut solet fieri religione pia. Observari quoque hanc nostram iussionem volumus, quod nullus episcopus in iamdicto Casinensi cenobio et in omnibus eius cellulis per totum orbem terrarum constructis decimas tollat, sacerdotem excommunicet vel ad synodum provocet. Simili eciam modo licenciam damus eidem dilecto filio eiusque posteris abbatibus monachorum synodum congregandi et quemcumque clericum voluerint, cum suis substanciis suscipere ad 15 habitandum in omnibus Casinensis monasterii possessionibus, sive presbyter sit aut diaconus vel cuiuslibet ecclesiasti ordinis et nullius episcopi timere contradiccionem. Et liceat eidem religioso Patronaci eiusque posteris et eorum prepositis in perpetuum iudicare predictas ecclesias, curtes et possessiones per totum orbem terrarum, et omnem in eisdem possessionibus degentem clericum ad officium promoveri absque persone secularis potestate et cuiuslibet episcopi prohibicione. Si quis autem, quod absit, ea, que ad laudem Dei pro 20 stabilitate ac Casinensis cenobii conservanda dignitate et possessionum eius tutela a nobis statua sunt, nefario ausu corrumpere, violare aut refragare presumpserit, nisi resipuerit, sciat se anathematis vinculo innodatum et a regno Dei alienatum et cum diabolo et eius pompis et Iuda, Iesu Christi domini nostri proditore eterno supplicio eterneque malediccioni deputandum. At vero qui pio intuitu huius nostri apostolici constituti observator extitit, benediccionis gratiam a misericordissimo domino Deo nostro per intercessionem beatis- 25 simi patris nostri, Benedicti consequatur et vite eterne premia adipisci mereatur. Hoc privilegium ego, frater

2 sed] set A 3 ordinacione presbyterorum] fere coeva manu in margine sinistro <...> quemcumque episcoporum voluerimus, possumus <...>tare ad quascumque (add. et del. pp) possessionem monasterii <...> faciendos ordines vel dedicandas ecclesias B 5 Ymnum] Ympnum A 6 horis] oris A 7 licenciam] suspensionis signo deleta corr. ex licenciamus B 8 sed] add. et A 9 possessionibus predicti] in margine dextero coeva fere manu N(ota) (add. et del. Item ple) Item libere possumus absque cuiuslibet episcopi contradiccio<ne> ecclesias nobis construere (suprascr. add. et del. de novo) in omnibus possessionibus nostris ad presens et ad futurum (add. et del. que) sub eadem libertat<e>, qua et antique sunt hedificate B 9 hedificande] edificande A 12 quoque hanc] in margine dextero coeva fere manu N(ota). Item quod nullus episcoporum possit prohibere populum Christianum ingredi ad ecclesias nostras vel eciam impedire dona et elemosinas eorum B 14 vel ad synodum] in margine dextero coeva fere manu Item ubicumque (add. et del. signum contractionis superfluum) habemus cellas et possessiones, nullus episcoporum potest ibi accipere decimas vel sacerdotes excommunicare sive ad synodum vocare B ibidem inferius posteriore manu sinodum congre(g)andi B 14 synodum] sinodum A 15 cum suis substanciis] in margine dextero coeva fere manu Item possumus quemlibet clericum (add. et del. secundum suprascr. non obstante) contradiccione cuiuslibet episcopi cum suis possessionibus ad possessiones monasterii recipere B 17 ecclesiasti] recte ecclesiastici A 17 Patronaci] recte Petronaci A 18 iudicare predictas] in margine dextero coeva fere manu Item abbas vel eius prepositi possunt libere iudicare ecclesias, curtes (suprascr. et) possessiones, ubicumque habemus, et omnes clericos in eisdem possessionibus constitutos et eciam promoveri facere (add. et del. sunt) absque secularis persone et cuiuslibet episcopi prohibicione B 21 Casinensis cenobii] in margine dextero coeva fere manu Item anathematizat eos (suprascr. papa) terribiliter, quicumque dignitates, libertates, possessiones ecclesie (?) violare nefario ausu presumpserit B 21 statua] recte statuta 23 proditore] traditore A 24 nostri] add. spatium maius A 25 extitit] existit A

p.138 Phylippus, domini Stephani, || venerabilis Casinensis abbatis notarius de mandato ipsius domini abbatis de verbo ad verbum fideliter scripsi. In anno dominice incarnationis M^o CC^o XX° V^o, mense Aprili XXVIII° die eiusdem mensis, indictione terciadecima.

Quod ad maiorem fidem proprie manus signo munivi atque complevi. Scriptum per manus Leonis notarii et regionarii atque scriniarii karissime Romane ecclesie in mense Ianuarii per indictionem suprascriptam 5 propriam, datarum duodecim Kalendarum Marciarum, Aquini, per manum Benedicti, episcopi Sancte Silve Candide ecclesie et bibliothecarii Sancte Sedis Apostolice, anno Deo propicio pontificatus domini nostri, Zacharie, summi pontificis et universalis pape in sacratissima sede Beati Petri apostoli primo, in mense Marcio, indictione suprascripta. Datum Tibure, Idibus Maii, pontificatus nostri anno nono.

LIII.

10

Ferentino, 1215. július 28. — III. Ince pápa a veszprémi püspök vádaskodásával szemben valódinak ismeri el, átírja és megerősíti Szent István király kiváltságlevelét.

ORIG.: desideratur

COPIA: B PFL, Capsa 30 A (52) (DF 206 852) (1216)

B¹ PFL, Capsa 31 G (67) (DF 206 867) (1225)

15

B² PFL, Capsa 33 M (157) (DF 206 961) (1236)

C PFL, Liber ruber 138–141 (54) cf. etiam PFL, Liber ruber 145–148 (56).

EDD.: NOVÁK, *Vindiciae* 19. KATONA, *Hist. crit.* V,222. FEJÉR, *Cod. dipl.* III/1,172–173. WENZEL, *Cod. dipl.* VI,375–376 (228). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,633–634 (47).

TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 208–209 (16).

20

REG.: POTTHAST *Reg. pont.* 4986. SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* 2., 311.

Annotacio Innocencii pape super privilegium Sancti Stephani regis. INNOCENCIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Cum inter vos et venerabilem fratrem nostrum, Vespriemiensem episcopum super decimis comitatus Symigiensis et rebus aliis longa coram nobis controversia verteretur, vos ad iuris vestri defensionem privilegium sancti regis Stephani produxistis, quod idem episcopus multis modis nisus est inprobare. Sed vobis 25 e contrario diversis rationibus resistentibus ipse tandem in sua intencione defecit. Ne igitur ipsi privilegio ulterius possit opponi vicium falsitatis, illud, quod contradicto iudicio comperimus esse verum, de verbo ad verbum presenti pagine iussimus annotari. Cuius tenor talis est:

IN NOMINE domini Dei summi! STEPHANUS superna providente clemencia Ungarorum rex. Credimus 30 et vere scimus, si locis divino cultui mancipatis potestates atque honores adaugmentaverimus, id non solum laude humana predicandum, verum divina || mercede remunerandum. Quocirca omnium sancte Dei ecclesie fidelium nostrorumque presencium atque futurorum sollers comperiat intencio, quod nos interventu, consilio et consensu domini Anastasii, abbatis de monasterio Sancti Martini in monte supra Pannoniam sito a

1 Phylippus] Philippus A 2 XX° V^o] XXV° A 6 propriam] AB recte forsan primam 6 datarum] AB recte forsan datum 6 duodecim] recte duodecimo A 6 Kalendarum] AB recte Kalendas 6 Marciarum] AB recte Marcias 8 et universalis] in margine sinistro longe posteriore manu A^o 742 (corr. ex 748) B 9 anno] sequitur spatium maius 9 nono] add. Nos Egidius, domini pape subdiaconus et capellanus hoc transcriptum de originali privilegio de verbo ad verbum fideliter sumptum diligenter fecimus ascultari et ascultatum sigillo nostro roborari fecimus in testimonium et cautelam A LIII. 22 INNOCENCIUS] in margine sinistro figura digiti monstrantis et transverse scr. <Annotacio Innocencii pape super privilegium Sancti Stephani regis> C 26 sancti regis Stephani] Sancti Stephani regis B¹ 30 IN NOMINE] litteris simplicibus B¹ 30 STEPHANUS] litteris simplicibus B¹ 31 adaugmentaverimus] BB²C adangmentaverimus B¹

genitore nostro incepto, quod nos per Dei subsidium ob anime nostre remedium, pro stabilitate regni nostri ad finem perduximus, talem concessimus libertatem, qualem detinet monasterium Sancti Benedicti in Monte Casino, quia propter oraciones sanctas fratrum eiusdem monasterii, consiliante domino Anastasio, prescripto abbate et iugiter adiuvante confortati et laureati sumus. Singulare namque suffragium, quod per merita Beati Martini in puericia mea expertus sum, memorie posterum tradere curavi. Ingruente namque bellorum 5 tempestate, qua inter Theutonicos et Ungaros sedicio maxima excreverat, precipueque cum civilis belli ruina urgeret volente comitatu quodam Symigiense paterna me sede repellere, quid fluctuanti animo consilii darem quaque me verterem tanta tactus verecundia, astantibus ducibus, videlicet Poznano, Concio, Orzio, dompno quoque Dominico archiepiscopo votum vovi Sancto Martino, quod si de hostibus interioribus et exterioribus eius meritis victor existerem, supranominati comitatus decimacionem de omnibus negociis, prediis, terris, vineis, segetibus, vectigalibus, vinoque hospitem, quod in prediis eorum excreceret, ne parrochiano episcopo pertinere videretur, sed magis abbati eiusdem monasterii, sub testimonio prefatorum ducum multorumque comitum absque ulla mora subiugarem. Dumque post cogitatum victoria potirer, quod animo revolveram, operis efficacia complere studui, necdum enim episcopatus et abbaciae preter ipsum locum in regno Ungarico site erant. Quod si, vos fideles, licuit mihi, quo volui loco, episcopatus et || abbas statuere, an non licuit 15 cuipiam loco, quod volui, ut facerem? Et ne adhuc ecclesia Sancti Michaelis vacua esse videretur vel episcopus parrochianus iniurias querimoniasve in colleccione decimacionis pateretur, ei curtem, que vocatur Corthou cum hominibus eidem pertinentibus tradidi. Quod si ipse contra mea statuta quid inique agere vel acquirere voluerit, ante Deum, iudicem vivorum et mortuorum in die iudicii se contendere mecum sciat. Adhuc autem subiungens dico, sit autem id ipsum monasterium ab omni inquietudine semotum habeantque monachi post 20 transitum sui cuiusque abbatis alium abbatem securiter eligendi, a quocumque velint episcopo, consecrandi eum sitque illis licitum ordines accipere quovis loco et a quocumque episcopo. Ante neminem vero abbatum capella incedat, nisi ante patrem eiusdem monasterii propter reverenciam et sanctitatem ipsius loci moreque episcopi in sandalis missam celebret. Precipimus itaque sub testificacione salvatoris domini nostri, Iesu Christi, ut nullus archiepiscopus, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes seu aliquis homo magnus sive parvus 25 de iamfato monasterio aliquo modo se intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimacionibus, piscacionibus, ripis, placitis sine concessione abbatis eiusdem monasterii audeat. Quod qui fecerit, componat centum libras auri optimi, medium camere nostre ac medium prefato monasterio suisque rectoribus malediccionisque perpetue vinculo eternaliter feriat. Quod ut verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes sigillari iussimus. Signum domini Stephani, incliti regis. Dominicus archiepiscopus fecit. Anno dominice incarnationis M^o I^o, indictione XV, anno Stephani, primi regis Ungrorum II° hoc privilegium scriptum et traditum est. 30

p.141 Hee sunt nominate ville in dedicacione ecclesie || ab archiepiscopo Sebastiano et a comite Ceba: piscatores Fyzeg, Baluanis, Temurdi, Chymudi, Wisetca, Vosian, Murin, Corthou, Wag. Tributa autem, que a sancto

2 monasterium] *mutato contractionis signo corr.* C 4 namque] *forsan corr. ex nanque* 5 mea] *om.* BB¹ 6 qua] *que* B¹ 6 Theutonicos] B²C Theothonicos BB¹ 6 precipueque] B²C precipue BB¹ 6 ruina] *posterius suprascr.* B 7 Symigiense] Simigiense B Sumugiense B^{1,2} 8 me] *add. parte* B¹ *add. posterius suprascr. parte* B 8 dompno] BB²C domino B¹ 11 parrochiano] *corr. ex parrach-* C 15 mihi] michi BB^{1,2} 17 decimacionis] BB^{1,2} *-cionis syllabis suprascr. corr. ex decimarum* C 18 pertinentibus] *in margine sinistro posteriore manu* 3 C 20 monachi] *supple facultatem v. licenciam* 24 sandalis] sandaliis BB^{1,2} *in margine sinistro posteriore manu* 3 C 25 archiepiscopus, episcopus] B²C episcopus, archiepiscopus BB¹ 27 concessione] *in margine sinistro lacuna naturalis et* 3 C 27 qui] *-s littera in fine suprascr. posterius corr. ad quis* C 27 centum] C B¹ 29 eternaliter] *om.* B¹ 29 ut] *add. melius et* B¹ 30 archiepiscopus] *add. vicecancellarius* BB^{1,2} 31 XV] XV° B¹ 33 Fyzeg] Fuseg BB^{1,2} 33 Baluanis] Balouanis BB² Bolouanis B¹ 33 Temurdi] Temerdi B¹ Temurdi BB² 33 Chymudi] Chimud B Chimudi B^{1,2} 33 Wisetca] Visecca B¹ Wisetca BB² 33 Vosian] *littera suprascr. corr. ad Vossian* B Wossian B¹ Wossian B²

rege Stephano ecclesie Sancti Martini sunt donata, hec sunt: tertia pars de Poson.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre annotationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Ferentini V Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno octavo decimo.

5

LV.

Spoleto, 1232. június 23. — IX. Gergely pápa III. Ince és III. Honorius pápák példájára megerősíti a pannonhalmi apátság kiváltságait és birtokait az újabb szerzeményekkel együtt.

ORIG.: *desideratur*

COPIA: **B** PFL, Liber ruber 141–145 (55).

10

C PFL, Capsa 68 F (139) (DF 206 946) (1234/saec. XV).

EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* VII/1,238–239 (200). ERDÉLYI, *Rendtört.* I,711 (127).

Privilegium Gregorii pape VIII ad exemplar Innocencii et Honorii. GREGORIUS EPISCOPUS, servus servorum Dei dilectis filiis, Urie, abbati Sancti Martini super Pannoniam eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam professis IN PERPETUUM! Effectum iusta postulantibus indulgere tam vigor 15 equitatis, quam ordo exigit rationis, presertim quando petencium voluntates et pietat adiuvat et iusticia non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulacionibus libenter annuimus et prefatum monasterium Sancti Martini supra Pannoniam situm ad ius et proprietatem Apostolice Sedis nullo pertinens mediante, in quo divino estis mancipati, ad exemplar felicitis recordacionis INNOCENCII et HONORII, predecessorum nostrorum sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus. In 20 primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quas- cumque possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresenciarum iuste ac canonice possidet, || aut p.142 in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec 25 propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipsum, in quo prefatum monasterium situm est, cum omnibus pertinenciis suis. In episcopatu Iauriensi Sancti Martini in Sabaria, Sancti Willibaldi, Sancte Marie de Capella, Sancte Marie in Fyzegtu, Sancti Adalberti in Wosyan et Sancte Crucis in Heremo ecclesias cum pertinenciis earundem. In archiepiscopatu Strigoniensi ecclesiam Sancte Marie cum pertinenciis suis in loco, qui dicitur Wag et Sala. In episcopatu Vespremiensi Sancti Martini in villa Keurushyg, Sancti Salvatoris in 30 villa Tord, Sancti Martini in villa Tepei, Sancti Ladizlai in villa custodum porcorum, Sancti Martini in Digna et Sancti Ladizlai in Almas ecclesias cum pertinenciis earundem. Possessiones eciam, quas habetis, in villis

5 octavo decimo] XVIII B¹ LV. 15 IN PERPETUUM] IN+PPM cum columnatis signis B 16 pietat] recte pietas C 23–24 aut in futurum] add. in margine sinistro figuram digiti monstrantis et Nota B 27 Willibaldi] Wilibaldi C 27–28 Sancte Marie de Capella] ecclesiam Sancti Iacobi et C 28 Fyzegtu] Fizegtu C 28 Wosyan] Wosian C 28 Crucis in Heremo ecclesias] <...> i. e. lacuna C 29 archiepiscopatu] episcopatu C 30 Wag] Waz C 30 Vespremiensi] Vespremensi C 30 Keurushyg] Keurushug C 31 Tepei] Tepey C 31 Sancti Ladizlai in villa] <...> i. e. lacuna C 32 Ladizlai] Ladisslai C 32 Almas] Almass C

videlicet Ruozti, Torian, Vyloch, Milacha, Saag, Semian, Ielbeu, Chonoch, Echy, Hecche, Zaslov, Veynuc, Fyzegtu, Olup, Luzan, Teeneu, Curthou, Zoua, Sala, Vosian, Vene, Fus, Sancte Crucis, Lazi, Crailcha, Seuleus, Digna, Temurd, Fonold, Zidhig, Tepei, Merene, Cutus, Cholon, Higmogos, Chopolchi, Sciquethfeu, Tunez, Baluans, Bagaad et villas Batha cum suis pertinentiis et Bodrog et partem, quam habetis in silva Selez iuxta villam custodum porcorum, partem quoque, quam habetis in villa et terra de Nema cum ecclesia Omnium Sanctorum, villam Renke et de Chichou et de Gamas, de Socrou et de Carl predia, capellam Sancti Iacobi in nemore de villa Wicha cum terra ad quatuor aratra et silva et cum duodecim mansionibus civilium de comitatu Symigiensis et terciam partem tributi et decimam tocius comitatus Symigiensis et terciam partem p.143 || tributi tocius comitatus Psoniensis et villam Vduorch civilium de Nitra cum terra et silva ad duodecim aratra et cum viginti mansionibus et villam de Bille civilium de Zulugageur cum terra ad duodecim aratra 10 cum molendinis et arundinetis circa fluvium Fyzeg cum duodecim mansionibus. Libertates quoque, iura et dignitates a Sancto Stephano vel ab aliis regibus pie ac provide monasterio vestro concessas ratas habemus et firmas easque salvis Ecclesie Romane ac legatis eius institutionibus illibatas manere sanctimus. Decimas eciam, quas a quadraginta retro annis predictum monasterium inconcusse possedisse dinoscitur iusto titulo, bona fide, vobis et eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, Liceat quoque vobis personas 15 liberas et absolutas e seculo fugientes ad conversionem suscipere et eas absque contradiccione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui licencia, nisi arcioris religionis obtentu de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum vestrarum caucione nullus audeat retinere. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum et clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a quocumque malueritis episcopo, recipiatis, siquidem catholicus fuerit et gratiam Sedis Apostolice atque communionem habuerit. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Monachos vero et moniales eidem monasterio subiectos sine cuiusquam prohibicione liceat vobis regulariter iudicare. Baptismum quoque in ecclesiis vestris fieri concedimus, in quibus consuevit fieri ab antiquo. Insuper auctoritate apostolica inhihemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus ad monasterium vestrum accedat causa 25 ordinis vel || missas publicas celebrandi, nisi ab abbate fuerit invitatus. Precipimus autem, ne quis populum ad monasterium vestrum vel eius ecclesias accedere aut eius beneficia, que voluerint ex caritate largiri, prohibere presumat, sed ea monasterium ipsum gaudeat libertate, qua gaudet monasterium Casinense, sicut a predecessoribus nostris eidem monasterio est indultum. Ad hec mitram, virgam pastorem, anulum et alia 30 insignia, que a quadraginta annis retro abbates monasterii vestri, qui pro tempore prefuerunt, ex concessione Romanorum pontificum habuisse noscuntur, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreccionis

1 Vyloch] lege Uiloch B Viloch C 1 Milacha] Milk C 1 Saag] in margine sinistro posteriore manu iterum Saag B 1 Ielbeu] Ilbeu C 1 Chonoch] Chonuch C 1 Hecche] Hecce C 1 Zaslov] Scazlov C 1-2 Veynuc, Fyzegtu] <...> i. e. lacuna 1 Veynuc] -u- littera suprascr. corr. ex Veynic B 2 Teeneu] Teneu C 2 Curthou] Cortu C 2 Zoua] Scawa C 2 Vosian] Vazyran C 2 Vene] Wene C add. et del. et B 2 Fus] Ffus C 2 Lazi] Lazy C 2 Crailcha] Krailka C 2-3 Seuleus] Sceulues C 3 Fonold] Ffonold C 3 Zidhig] corr. cum speciali quadam ligatura d/g ex Zidhid B Zydhid C 3 Tepei] Tepey C 3 Higmogos] Hygmogoz C 3 Chopolchi] Chopolchy C 3-4 ethfeu, Tunez, Baluan] <...Balua>nus i. e. lacuna C 4 Batha] Bata C 4 Bodrog] Budrug C 4 silva] sillva C 6 villam Renke et de Chichou et] <...> i. e. lacuna C 6 Carl] in margine sinistro 3^m B 7 Wicha] Wiche C 7 silva] sillva C 7 cum] om. C 7 duodecim] dodecim C 8 Symigiensis] Simigiensis C 8 terciam partem] in margine sinistro coeua fere manu terciam partem tributi Psoniensis <...> Symigiensis B 8 Symigiensis] Simigiensis C 9 Vduorch] lege Udvorc B Vdroch C 10 Zulugageur cum terra ad] <...> i. e. lacuna C 11 Fyzeg] corr. ex Fygeg B Fizeg C 27 ordinis] BC recte ordines 33 subreccionis] recte subrepcionis C

astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate ac in ecclesiis 5 non exemptis diocesanorum episcoporum canonica racione. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitucionis paginam sciens contra eam venire temptaverit, secundo terciove communita, nisi reatum suum congrua satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini redemptoris nostri, Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte subiaceat ulcioni. Cunctis autem 10 eidem loco sua iura servantibus sit pax domini nostri, Iesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis invenient. AMEN. AMEN. AMEN. || ([Rota:] Fac p.145 mecum, Domine, signum in bonum. / Sanctus Petrus / Sanctus Paulus / Grego / rius / papa / VIII [Monogramma:] Bene valete!) Ego Gregorius, catholice ecclesie episcopus subscripsi. ✠Ego Iohannes, Sabinensis episcopus subscripsi. ✠Ego Iacobus, Tusculanensis episcopus subscripsi. ✠Ego Thomas, tituli Sancte Sabine 15 presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Iohannes, tituli Sancte Praxedis presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Guifredus, tituli Sancti Marci presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Sigenbaldus, tituli Sancti Laurencii in Lucina presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Stephanus, Sancte Marie trans Tiberim tituli Calixti presbyter cardinalis subscripsi. ✠Ego Ramerius, Sancte Marie in Cosmidin diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Romanus, Sancti Angeli diaconus cardinalis subscripsi. ✠Ego Rainaldus, Sancti Eustachii diaconus cardinalis 20 subscripsi. Datum Spoleti, per manum magistri Bartholomei, Sancte Romane Ecclesie vicecancellarii VIII Kalendas Iulii, indiccione quinta, incarnationis dominice anno M^o CC^o XXX° II°, pontificatus vero donni Gregorii pape VIII anno sexto.

LVI.

Rieti, 1232. január 24. — IX. Gergely pápa az előtte személyesen megjelenő pannonhalmi apát kérésére 25 megerősíti Szent István király kiváltságlevelét abban a formában, ahogy III. Ince pápa regisztrumában található.

ORIG.:	<i>desideratur</i>	
COPIA:	B PFL, Liber ruber 145–148 (56), cf. etiam PFL, Liber ruber 138–141 (54).	
EDD.:	FEJÉR, <i>Cod. dipl.</i> VII/1,228–229 (194). ERDÉLYI, <i>Rendtört.</i> I,709–710 (125).	
TRANSL.:	SZOVÁK–TAKÁCS, <i>Uros</i> 208–209 (16) (III. Ince pápa bullája).	30
REG.:	POTTHAST <i>Reg. pont.</i> 8871.	

Annotacio confirmacionis domini Gregorii super privilegio Sancti Regis. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! Cum in nostra presencia, fili abbas, constitutus devote ac humiliter cum multa precum instancia postularis, ut privilegium Sancti Stephani regis, quod idem pia liberalitate monasterio vestro concessit, 35 apostolico munimine roborantes illud litteris nostris inseri mandaremus, nos eidem favoris nostri presidium impendentes tenorem ipsius, prout in regesto felicis memorie INNOCENCII pape, predecessoris nostri noscitur contineri, presenti pagine de verbo ad verbum iussimus annotari. Qui talis est:

2 Benedicti] in margine sinistro 3^m C 12–23 AMEN...anno sexto] om. C habet Amen C 13 VIII] VIII^{us} C 22 donni] recte domini LVI. 33 ..] puncta diplomatica posterius scr. v. deleta (?) B

Cum inter vos et venerabilem fratrem nostrum, Vesprimiensem episcopum super decimis comitatus Symi-
 p.146 giensis et rebus aliis longa coram nobis controversia verteretur, vos ad iuris vestri || defensionem privilegium
 sancti regis Stephani produxistis, quod idem episcopus multis modis nisus est inprobare, sed vobis e contra-
 rio diversis rationibus resistentibus ipse tandem in sua intencione defecit. Ne igitur ipsi privilegio ulterius
 possit opponi viciū falsitatis, illud, quod contradicto iudicio comperimus esse verum, de verbo ad verbum 5
 presenti pagine iussimus annotari. Cuius tenor talis est:

In nomine Domini, Dei summi! Stephanus, superna providente clemencia Ungarorum rex! Credimus et
 vere scimus, si locis divino cultui mancipatis potestates atque honores adaugmentaverimus, id non solum
 laude humana predicandum, verum divina mercede remunerandum. Quocirca omnium sancte Dei ecclesie
 fidelium nostrorumque presencium atque futurorum sollers comperiat intencio, quod nos interventu, consi- 10
 lio et consensu domini Anastasii, abbatis de monasterio Sancti Martini in monte supra Pannoniam sito, a
 genitore nostro incepto, quod nos per Dei subsidium ob anime nostre remedium, pro stabilitate regni nostri
 ad finem perduximus, talem concessimus libertatem, qualem detinet monasterium Sancti Benedicti in Monte
 Casino, quia propter oraciones sanctas fratrum eiusdem monasterii, consiliante domino Anastasio, prescrip-
 to abbate et iugiter adiuvante confortati et laureati sumus. Singulare namque suffragium, quod per merita 15
 Beati Martini in puericia mea expertus sum, memorie posterum tradere curavi. Ingruente namque bellorum
 tempestate, qua inter Theotonicos et Ungaros sedicio maxima excreverat precipueque cum civilis belli ruina
 urgeret volente comitatu quodam Symygiensi paterna me sede repellere, quid fluctuanti animo consilii darem
 quaque me verterem tanta tactus verecundia, astantibus ducibus, videlicet Paznano, Concio, Orzio, dompno
 quoque Dominico archiepiscopo votum vovi Sancto Martino, quod si de hostibus interioribus et exterioribus 20
 eius meritis victor existerem, supranominati comitatus decimacionem de omnibus negociis, prediis, terris, vi-
 p.147 neis, segetibus, vectigalibus vinoque hospitum, quod in prediis eorum || excresceret, ne parrochiano episcopo
 pertinere videretur, sed magis abbati eiusdem monasterii sub testimonio prefatorum ducum multorumque
 comitum absque ulla mora subiugarem. Dumque post cogitatum victoria potirer, quod animo revolveram,
 operis efficacia complere studui, necdum enim episcopatus et abbacie preter ipsum locum in regno Ungarico 25
 site erant. Quod si, vos fideles, licuit mihi, quo volui loco, episcopatus et abbacias statuere, an non licuit cui-
 piam loco, quod volui, ut facerem? Et ne adhuc ecclesia Sancti Michaelis vacua esse videretur vel episcopus
 parrochianus iniurias querimoniasve in colleccione decimacionis pateretur, ei curtem, que vocatur Cortho
 cum omnibus eidem pertinentibus tradidi. Quod si ipse contra mea statuta quid inique agere vel acquirere
 voluerit, ante Deum, iudicem vivorum et mortuorum in die iudicii se contendere mecum sciat. Adhuc autem 30
 subiungens dico, sit autem id ipsum monasterium ab omni inquietudine semotum habeantque monachi post
 transitum sui cuiusque abbatis alium abbatem securiter eligendi, a quocumque velint episcopo, consecrandi
 eum sitque illis licitum ordines accipere a quovis loco et a quocumque episcopo. Ante neminem vero abbatum
 capella incedat, nisi ante patrem eiusdem monasterii propter reverenciam et sanctitatem ipsius loci moreque
 episcopi in sandalis missam celebret. Precipimus itaque sub testificacione salvatoris domini nostri, Iesu Chri- 35
 sti, ut nullus archiepiscopus, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes seu aliquis homo magnus sive parvus
 de iam fato monasterio aliquo modo se intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimacionibus, piscacioni-
 bus, ripis, placitis sine concessione abbatis eiusdem monasterii audeat. Quod si fecerit, componat centum
 libras auri optimi, medium camere nostre ac medium prefato monasterio suisque rectoribus malediccioni-
 que perpetue vinculo eternaliter feriat. Quod ut verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes 40
 p.148 sigillari iussimus. Signum domini Stephani, incliti regis. Dominicus archiepiscopus || vicecancellarius fecit.

25 abbacie] corr. ex -cio B 31 monachi] supple facultatem v. licentiam 35 Precipimus] in margine dextero manu posteriore 3^m
 B 37-38 piscacionibus] add. et del. R B 38 monasterii] syllaba -on- maculosa B 38 si] om. qui B 39 camere nostre]
 litterae -re n- maculosae B 41 archiepiscopus] in inferiore parte dextera paginae X B

Anno dominice incarnationis M^o I^o, indictione XV°, anno Stephani, primi regis Ungarorum II hoc privilegium scriptum et traditum est. Hee sunt nominate ville in dedicacione ecclesie ab archiepiscopo Sebastiano et a comite Ceba: piscatores Fyzeg, Balouanis, Temurdi, Chimudi, Wisecca, Wosian, Murin, Corthou, Wag. Tributa autem, que a sancto rege Stephano ecclesie Sancti Martini sunt donata, hec sunt: tertia pars de Poson.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre annotationis infringere vel ei ausu temerario 5 contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Reate, VIII Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

LVII.

Rieti, 1232. július 22. — IX. Gergely pápa megerősíti a pannonhalmi apát és a zágrábi püspök közt létrejött 10 egyezséget, melynek értelmében az apát lemond a somogyi tizedekről a Dráván túl, ellenben a zágrábi püspök átengedi a monostornak a Dráván innen a veszprémi egyházmegyében fekvő négy kápolnáját összes tartozékaival együtt, továbbá fizet 500 márka ezüstöt.

ORIG.: A PFL, Capsa 26 Dd (120) (DF 206 922).
COPIA: B PFL, Liber ruber 148–150 (57). 15
EDD.: FEJÉR, *Cod. dipl.* III/2,288–290. TKALČIĆ, *Mon. Episc. Zagr.* I,73–74. ERDÉLYI, *Rendtört.* I,712–713 (129).
REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 8976.

Privilegium Gregorii pape inter episcopum Zagrabiensem et ecclesiam Sancti Martini. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui monasterii de Pannonia salutem et apo- 20 stolicam benedictionem! Iustis petencium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et vota, que a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Sane tempore felicitis recordacionis .I. pape, predecessoris nostri tu, fili abbas, pro te ac monasterio tuo peciisti ab episcopo et canonicis Zagrabiensis ecclesie, quorum procurator super hoc in iudicio comparebat, decimas omnium frugum et aliarum rerum partis comitatus Symigiensis, que est ultra fluvium Draviam, necnon et capellarum Sancti Barnabe, Sancte 25 Crucis et Sancte Trinitatis existencium in Vesprimiensi diocesi citra Dravam cum fructibus perceptis ex ipsis et omne ius tuum in iudicium circa premissa deducens privilegium Sancti Stephani regis et confirmaciones pie memorie Alexandri, Urbani et Clementis, Romanorum pontificum produxisti ad intencionem tuam su- p.149 per principali fundandam. Ad que procurator partis adverse utrumque respondit et tam receptio testium, || quam cause cognicio fuit certis iudicibus de parcium voluntate commissa. Verum post longi temporis trac- 30 tum, post diversa rescripta a predecessoribus nostris et nobis optenta tandem ad Apostolice Sedis examen negocium est reductum, cui finem sententia dare non potuit eo, quod litis contestacionem legitimam acta iudicii non habebant. Quia vero litis protaccio nonnumquam dispendia gravia post se trahit sumptibus atque laboribus litigantes atterere consueta, inter te ac prefatum episcopum concordii tractatu prehabito huiusmodi composicio intervenit, videlicet quod tu pro te ac monasterio tuo decimas et omnia alia, que comprehende- 35 re poterat tua peticio, ultra fluvium Dravam infra Zagrabiensem diocesim versus Sclavoniam, episcopo et

3 Temurdi, Chimudi] Temurd(i), Chimud(i) B 7–8 nostri anno quinto] cum maioribus spatiis scr. C LVII. 22 .I.] lege I(nnocentii) 23 Zagrabiensis] Zagabriensis A 25 Symigiensis] Simigiensis A 29 utrumque] recte utcumque A 33 protaccio] AB ligatura cum longa et speciali linea subsidiaria scr. A recte forsan protractio 35 ac monasterio] in margine dextero □^{us} □^{us} B 36 Zagrabiensem] Zagabriensem A 36 Sclavoniam] posterius add. litteram S- et corr. ex clavoniam B

ecclesie Zagrabiensi ex toto, quiete ac pacifice dimisisti promittens pro te ac monasterio tuo, quod super premissis episcopum et successores ipsius vel eius ecclesiam iudicio vel extra iudicium nullo umquam tempore molestabis. Episcopus vero pro se ac ecclesia sua decimas quatuor capellarum, scilicet Sancte Marie, Sancte Trinitatis, Sancti Barnabe et Sancte Crucis versus Ungariam et quicquid iuris in eisdem capellis habebat, tibi et monasterio tuo dimisit pacifice ac quiete. Ceterum pro quibusdam fructibus et expensis quingentas marcas 5 argenti ad pondus Ungarie bonorum et electorum Frisaticorum vendencium et emencium tam pro possessionibus, quam rebus aliis commercio competencium, prout vendi consuevit et emi apud castrum, quod Alba communi vocabulo nuncupatur, tibi aut certo nuncio tuo se promisit episcopus soluturum ita, quod medietatem summe predictae usque ad proximum festum Purificationis Beate Marie ac aliam medietatem usque ad Kalendas Augusti proximo tunc futuri absque diminutione aliqua episcopus ipse persolvat. Denique compositionem huiusmodi proprio iuramento firmatam tu et idem episcopus postulastis humiliter Apostolice Sedis munimine roborari. Cum igitur litibus finem desideremus imponi et litigancium concordiam amplectamur, p.150 compositionem || ipsam gratam et ratam habentes eam auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis 15 Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Reate XI Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno sexto.

LVIII.

Anagni, 1227. szeptember 16. — IX. Gergely pápa a pannonhalmi apát kérésére megerősíti az apát intézkedését, mellyel bizonyos jövedelmeket számvetése keretében a konvent ellátására és a monostor világítására rendelt. 20

ORIG.: A PFL, Capsa 18 V (93) (DF 206 894).
COPIA: B PFL, Liber ruber 150–151 (58).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,247–248 (145). FRAKNÓI–LUKCSICS, *Mon. Rom. Episc. Vespr.* I,78–79 (92) (extr.) ERDÉLYI, *Rendtört.* I,685–686 (98).
TRANSL.: SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* 216 (20). 25
REG.: POTTHAST, *Reg. pont.* 8035.

Confirmacio Gregorii pape. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilecto filio, .., abbati Sancti Martini de Pannonia salutem et apostolicam benedictionem! In nostra proposuisti nuper presencia constitutus, quod preter sollicitudinem, quam impendisse te asseris in edificiis monasterii tui et officinalium domorum suarum, que combusta et destructa fuisse dicebas, circa ipsius monasterii possessiones augendas 30 recuperando, que de bonis suis alienata erant ab ipso, conservandas libertates et immunitates eiusdem ac utilitates suas alias promovendas diligens studium impendisti. Acquisisse namque te dicis ipsi monasterio plures villas, Moluam videlicet et duas, que clericorum dicuntur, et Sararam ac eam, que Nova dicitur, et de Odwori, de Precha, de Sancta Cruce, de Elbeu, de Sceuleus, de Sochorou, de Cath, de Petend cum terris, de Barsunus et de Winar, necnon predia de Nema, de Asuanteu cum molendinis, de Sichou et Gamas et de 35 Hygmogos et in silva Selyz. Recuperasti eciam, sicut te referente accepimus, decimas quasdam a Symigiensi

1 Zagrabiensi] Zagabriensi A 3 quatuor] quattuor A 4 eisdem] particula -dem posterius suprascr. B 8 soluturum] corr. syllaba sol- B LVIII. 27 Dei] sequitur magnum spatium B 29 officinalium] littera posterius suprascr. corr. ex officialium A 32–33 monasterio plures] in margine sinistro annotatio videtur, quae vix legi potest B 34 Odwori] Odwer<u> A Od Wori B 34 Sochorou] Sochrou A 34 Cath] Catl A 35 Asuanteu] Assuanteu A 35 de] om. A 36 Hygmogos] Higmogos A 36 Selyz] Seliz A 36 Symigiensi] Simigiensi A

ecclesia, Templariis et Hospitalariis ac villis suis et Albensibus canonicis in Symigiensi comitatu existentibus
atque Latinis Albensibus, populis Vesprimiensis episcopi et eciam a Bissenis. Et quia in acquirendis et recupe-
p.151 randis predictis aliquandiu converteras redditus predii de Kanesa, de piscina Miraceh, de Batha, || de Budrug
et de piscatoribus de Sala ad mensam fratrum tuorum spectantes, ipsos mense restituisti eidem et eis redditus
de Sala, de quinque villis, de tributis, de decimis, de prediis suis et de ecclesia cum omnibus suis appendiciis 5
adiuncxisti, proventibus ecclesiarum Sancte Marie, Sancti Willibaldi, Sancti Martini de Pannonia et Sancti
Martini de Keurushyg, de Tepey et Sancti Ladizlai de Selyz ac Omnium Sanctorum de Temurd luminaribus
tui monasterii deputatis. Nos ergo tuis supplicationibus inclinati predictas villas, terras, predia, molendina et
decimas eidem monasterio, sicut ea iuste possidet et quiete, necnon quod a te provide ac canonice factum est
circa redditus et proventus mense predictae ac luminaribus assignatos, auctoritate apostolica confirmamus et 10
presentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirma-
cionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem
omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Anagnie, XVI
Kalendas Octobris, pontificatus nostri anno primo.

LIX.

15

*Laterán, 1231. április 24. — IX. Gergely pápa megerősíti a pannonhalmi monostor és a veszprémi püspökség
között III. Ince idején a somogyi tizedek ügyében létrejött egyezséget.*

ORIG.: A PFL, Capsa 34 E (108) (DF 206 910).
COPIA: B PFL, Liber ruber 151–152 (59).
EDD.: WENZEL, *Cod. dipl.* I,287 (171). FRAKNÓI–LUKCSICS, *Mon. Rom. Episc. Vespr.* I,87–88 (98). 20
ERDÉLYI, *Rendtört.* I,702, (115).
REG.: POTTAST, *Reg. pont.* 8721.

Confirmacio Gregorii pape convencionis facte inter ecclesiam Sancti Martini et capitulum Wesprimiense. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de
Pannonia ordinis Sancti Benedicti salutem et apostolicam benedictionem! Ea, que iudicio vel concordia ter- 25
minantur, firma debent et illibata persistere, et ne in recidive contencionis scrupulum relabantur, apostolico
convenit presidio communiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus inclinati composicio-
nem inter vos ex parte una et ecclesiam Vesprimiensem ex altera per bone memorie Innocencium papam,
predecessorem nostrum super quibusdam decimis in comitatu Symigiensi existentibus amicabiliter initam
p.152 auctoritate apostolica confirmamus || et presentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino homi- 30
num liceat hanc paginam nostre confirmacionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc
attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius se
noverit incursurum. Datum Laterani, VIII Kalendas Maii, pontificatus nostri anno quinto.

1 Symigiensi] Simigiensi A 3 Budrug] Budug A 4 mense] *littera prima maculosa* B 6 proventibus ecclesiarum] *in margine dextero annotatio videtur, que legi vix potest* B 6 Willibaldi] Wilibaldi A 7 Keurushyg] Keurishig A 7 Ladizlai] Ladislai A 7 Selyz] Seliz A 7 Temurd] Temerdi A 9 quiete] *deleta littera finali corr. ex quietei* B LIX. 29 Symigiensi] Simigiensi A

LX.

1231. — IX. Gergely pápa megerősíti az Egyed pápai káplán által az apátság és a veszprémi káptalan között létrehozott egyezséget.

ORIG.: desideratur

COPIA: B PFL, Liber ruber 152 (60).

EDD.: ERDÉLYI, *Rendtört.* I,708 (123).

5

Confirmacio arbitrii inter nos et Vesprimienses. GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis, .., abbati et conventui Sancti Martini de Pannonia ordinis Sancti Benedicti salutem et apostolicam benedictionem! Cum a nobis petitur, quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane cum olim causas, que super decimis quarumdam villarum in Symigiensi comitatu existencium et ecclesia Sancti Salvatoris de villa Tord inter vos ex parte una et Vesprimiense capitulum ex altera vertebatur, ad nos ab audientia, .., abbatis de Buccon et suorum coniudicum, quibus commiseramus easdem, per appellationem delatas dilecto filio .E., subdiacono et capellano nostro tunc in Ungaria consistenti duxerimus committendas. Demum in ipsum fuit a vobis et eodem capitulo tamquam in arbitrum amicabiliter compromissum, qui equum inter partes arbitrium promulgavit, quod petivistis apostolico munimine roborari. Nos igitur vestris precibus inclinati arbitrium ipsum, sicut est equum et ab utraque parte receptum, auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli, apostolorum <eius se noverit incursurum. Datum...>.

20

LX. 9 quam] corr. ex que- B 12 Buccon] Bucon cum contractionis v. suspensionis signo forsan legendum Buconio (?) B 13 .E.] lege E(gidio) 18 communimus] pars finalis vocabuli maculosa et suspensionis signum non videtur B 20 apostolorum] subter manu posteriore eius se noverit incursurum B 20 eius se noverit incursurum. Datum...] textus codicis media in sententia interruptur 20 eius se noverit incursurum] add. posterioris aetatis manu in parte dextera infimae paginae B

BIBLIOGRAPHY AND ABBREVIATIONS

- AA SS Oct. VIII = *Acta Sanctorum Octobris ex Latinis et Graecis aliarumque gentium monumentis, servata primigenia veterum scriptorum phrasi, collecta, digesta commentariisque et observationibus illustrata a Josepho van Hecke, Benjamino Bossue, Victore de Buck, Antonio Tinnebroek, Societatis Jesu presbyteris theologis. Tomus VIII. quo dies decimus septimus, decimus octavus, decimus nonus et vigesimus continentur. Bruxellis 1853.*
- AUVRAY, *Les registres de Grégoire IX.* = Auvray, Lucien: *Les registres de Grégoire IX. Recueil des bulles de ce pape. I–II.* (Bibliothèque des Écoles Françaises d’Athènes et de Rome, 2e sér. 9.) Paris 1896–1907.
- BÁCSATYAI, *Kronol.* = Bácsatyai Dániel: *Az Árpád-kor történeti kronológiája (997–1301).* (Arpadiana X.) Budapest 2022.
- BERKOVITS, *A magyar miniatúrafestészet* = Berkovits Ilona: *A magyar miniatúrafestészet kezdetei. Az Árpád-kor. Magyarságtudomány 1* (1942) 485–519.
- BERTÉNYI, *Szöveggy.* = *Magyar történeti szöveggyűjtemény. 1000–1526.* Szerkesztette Bertényi Iván. A szerkesztésben közreműködött Dreska Gábor, Thoroczka Gábor. (Osiris Tankönyvek.) Budapest 2000.
- BOLLA–ROTTLER, *Szöveggy.* = *Szemelvények az 1526 előtti magyar történelem forrásaiból. I–II.* Szerkesztette és a jegyzeteket készítette Bolla Ilona és Rottler Ferenc. Kézirat gyanánt. Budapest ⁷1982.
- BORSA, *III. Béla* = Borsa Iván: *III. Béla 1177. évi könyvalakú privilégiuma az aradi káptalan számára. Levéltári Közlemények 33* (1962) 205–218.
- BRESSLAU, *Handbuch der Urkundenlehre* = Bresslau, Harry: *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien. I–II.* Leipzig ²1912.
- CAENEGEM–GANSHOF, *Kurze Quellenkunde* = Caenegem, R. C. van – Ganshof, F. L.: *Kurze Quellenkunde des westeuropäischen Mittelalters,* Göttingen 1964.
- CAPPELLI, *Lexicon abbreviaturarum* = Cappelli, Adriano: *Lexicon abbreviaturarum. Dizionario di abbreviature latine ed italiane.* Milano ⁶1967.
- Collectanea Sancti Martini* = *Collectanea Sancti Martini. A Pannonhalmi Főapátság Gyűjteményeinek Értesítője 1* (2013) –.
- CSAPODI–CSAPODINÉ, *Bibliotheca Hungarica* = Csapodi Csaba – Csapodiné Gárdonyi Klára: *Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. II.* Budapest 1993.
- CSÓKA, *Liber ruber* = Csóka Gáspár: *Liber ruber.* In: KRISTÓ, *Korai magyar* 409.
- CSÓKA, *Adalbert* = Csóka Lajos: *Adalbert és Walfer pannonhalmi 1153., illetőleg 1157. évi oklevelének hitelessége. Levéltári Közlemények 35* (1964) 57–65.
- CSÓKA, *Tört. irod.* = Csóka Lajos: *A latin nyelvű történeti irodalom kialakulása Magyarországon a XI–XIV. században.* (Irodalomtörténeti Könyvtár 20.) Budapest 1967.
- Die Zeit der frühen Habsburger* = *Die Zeit der frühen Habsburger. Dome und Klöster 1279–1379. Niederösterreichische Landesausstellung. Wiener Neustadt 12. Mai bis 28. Oktober 1979.* (Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, NF 85.) Wien 1979.
- DRESKA, *Collectio* = *Collectio Diplomatica Benedictina. A Pannonhalmi Bencés Főapátsági Levéltár középkori oklevelei.* CD-ROM. Szerkesztette és a szöveget gondozta Dreska Gábor. A szerkesztésben közreműködött Csóka Gáspár, Mayer Gyula, Rácz György, Szovák Kornél. Nagykanizsa – Pannonhalma 2001.
- ERDÉLYI, *Rendtört.* = *A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története. A magyar kereszténység, királyság és bencésrend főnállásának kilencszázados emlékére kiadja a Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend.* Szerkeszti Erdélyi László. I–XII/B. Budapest 1902–1912.
- ERDÉLYI, *Szt. Imre leg.* = *Szent Imre legendája. Magyarázattal ellátta Erdélyi László.* Budapest 1930.
- ÉRSZEGI, „*Liber Ruber*”, 1240 = Érszegi Géza: „*Liber Ruber*”, 1240. In: *Kódexek* 84 (13).
- ÉRSZEGI, *Walferus* = Érszegi Géza: *Walferus comes 1157-es monostoralapító oklevelének hitelességéhez.* In: *Opuscula classica* 93–108.
- ÉRSZEGI, *Szent István* = Érszegi Géza: *Szent István pannonhalmi oklevele. (Oklevéltani-filológiai kommentár).* In: *Mons Sacer* I, 47–89.
- FEJÉR, *Cod. dipl.* = *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.* Voll. I–XI in tomis 43. Studio et opera Georgii Fejér. Budae 1829–1844.

- Fejérpataky-Emlékkönyv* = *Fejérpataky-Emlékkönyv*. Szerkesztette Szentpétery Imre. Budapest 1917.
- FEJÉRPATAKY, III. Béla király = Fejérpataky László: III. Béla király oklevelei. In: FORSTER, III. Béla 165–190.
- FEJÉRPATAKY, Kálmán = Fejérpataky László: Kálmán király oklevelei. (Értekezések a történeti tudományok köréből XIV/5.) Budapest 1892.
- FEJÉRPATAKY, II. István = Fejérpataky László: Oklevelek II. István király korából. (Értekezések a történeti tudományok köréből XVI/4.) Budapest 1895.
- FORSTER, III. Béla = III. Béla magyar király emlékezete. Szerkesztette Forster Gyula. Budapest 1900.
- FRAKNÓI–LUKCSICS, *Mon. Rom. Episc. Vespri.* = *Monumenta Romana Episcopatus Vespriensis*. A Veszprémi püspökség római oklevéltára. Edita a Collegio Historicorum Hungarorum Romano. Közrebocsátja a Római Magyar Történeti Intézet. I–III. Budapestini 1896–1902. — Tomus IV. Edidit Josephus Lukcsics. Budapestini 1907.
- GALOVIĆ, *Historical Circumstances* = Galović, Tomislav: *Historical Circumstances of the Appearance of Medieval Cartularies in Croatia, Initial. A Review of Medieval Studies* 4 (2016) 73–95.
- GALOVIĆ, *Historijat* = Galović, Tomislav: *Historijat istraživanja kartulara Libellus Policorion*. *Vjesnik dalmatinskih arhiva* 3 (2022) 374–428.
- GALOVIĆ, *Libellus Policorion – Rogovski kartular* = Galović, Tomislav: *Libellus Policorion. Rogovski kartular*. I. Kodikološki opis, paleografska analiza, faksimil. Zadar 2018.
- GIRY, *Manuel de diplomatique* = Giry, Arthur: *Manuel de diplomatique*. Paris 1894.
- GYÖRFFY, *Árpád-kori okl.* = *Árpád-kori oklevelek 1001–1196*. Főszerkesztő Györffy György. Szerkesztő Soóky Andrea. Munkatársak (latin) Csukovits Enikő, Jánosi Mónika, Tringli István. A magyar változatot gondozta Veszprémi László és Szovák Kornél. (*Chartae antiquissimae Hungariae*). Budapest 1997.
- GYÖRFFY, *Chartae* = *Chartae antiquissimae Hungariae ab anno 1001 usque ad annum 1196*. Composuit Georgius Györffy. Szerkesztő Soóky Andrea. Munkatársak Csukovits Enikő, Jánosi Mónika, Tringli István. Budapest 1994.
- GYÖRFFY, *Dipl. Hung. ant.* = *Diplomata Hungariae antiquissima. Accedunt epistolae et acta ad historiam Hungariae pertinentia*. Volumen I: ab anno 1000 usque ad annum 1131. Edendo operi praefuit Georgius Györffy. Adiuerunt Johannes Bapt. Borsa, Franciscus L. Hervay, Bernardus L. Kumorovitz et Julius Moravcsik. (*Diplomata Hungariae antiquissima accedunt epistolae et acta ab anno 1000 usque ad annum 1196*). Budapestini 1992.
- GYÖRFFY, *Martinsberg* = Györffy, György: *Martinsberg*. In: *Lexikon des Mittelalters* VI, 349.
- GYÖRFFY, *Újabb adatok* = Györffy György: *Újabb adatok a tatárjárás történetéhez*. *Történelmi Szemle* 33 (1991) 84–88.
- GYÖRFFYNÉ, *Magánokl.* = Györffy Györgyné: *Az Árpád-kori kiadott magánoklevelek jegyzéke*. Kutatási segédeszköz. Index diplomatum privatorum aetatis Arpadianae typis in lucem prolatorum. Subsidium rebus investigandis destinatum. Sajtó alá rendezte / ad edendum praeparaverunt Dreska Gábor, Solymosi László, Szovák Kornél. Budapest 2019.
- HAJNAL, IV. Béla király = Hajnal István: IV. Béla király kancelláriájáról. *Turul* 32 (1914) 1–19.
- HERVAY, *Repertorium historicum Ordinis Cisterciensis* = Hervay, Ferenc Levente: *Repertorium historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria*. (Bibliotheca Cisterciensis 7). Roma 1984.
- HOROY, Honor. = *Honorii III Romani pontificis opera omnia*. (Medii Aevi Bibliotheca Patristica seu ejusdem temporis Patrologia ab anno MCCXVI usque ad Concilii Tridentini tempora ... Series prima, quae complectitur omnes doctores scriptoresque Ecclesiae Latinae ad saeculum decimum tertium pertinentes, recognoscente et annotante [César-Auguste] Horoy). I–V. Parisii 1879–1882.
- JAFFÉ, *Reg. pont.* = *Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII*. Edidit Philippus Jaffé. Editionem secundam correctam et auctam auspiciis Gulielmi Wattenbach curaverunt S. Loewenfeld, F. Kaltenbrunner, P. Ewald. Lipsiae 1885–1888.
- KATONA, *Hist. crit.* = *Historica critica regum Hungariae ... concinnata a Stephano Katona*. Voll. 1–42. Budae—Cassoviae—Colocae—Pestini—Posonii—Vacii 1779–1817.
- KNAUZ, *Monumenta* = *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. Ordine chron[ologico] disposuit, dissertationibus et notis illustravit Ferdinandus Knauz. I–II. Strigonii 1874–1882. — Tomus tertius. Collegit et edidit Ludovicus Crescens Dedek. Strigonii 1924.
- Kódexek* = *Kódexek a középkori Magyarországon*. Kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. Budapest, Budavári Palota 1985. november 12. – 1986. február 28. A kiállítást az Európai Kulturális Fórum alkalmából az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára rendezte Vizkelety András irányításával. Budapest 1986.
- KRISTÓ, *Államalap.* = *Az államalapítás korának írott forrásai*. Az előszót írta, a szövegeket válogatta, a kötetet szerkesztette Kristó Gyula. (Szeged Középkortörténeti Könyvtár 15.) Szeged 1999.
- KRISTÓ–MAKK, III. Béla = III. Béla emlékezete. A szöveganyagot válogatta, fordította, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Kristó Gyula és Makk Ferenc. A képanyagot Marosi Ernő válogatta. (Bibliotheca Historica). Budapest 1981.
- KRISTÓ, *Korai magyar* = *Korai magyar történeti lexikon*. (9–14. század). Főszerkesztő Kristó Gyula. Szerkesztők Engel Pál és Makk Ferenc. Budapest 1994.
- KUBINYI, *Kir. kancell.* = Kubinyi András: *Királyi kancellária és udvari kápolna Magyarországon a XII. század közepén*. *Levéltári Közlemények* 46 (1975) 59–121.

- KUBINYI, *Königl. Kanzl.* = Kubinyi, András: Königliche Kanzlei und Hofkapelle in Ungarn um die Mitte des 12. Jahrhunderts. In: Festschrift Friedrich Hausmann. Hrsg. von Herwig Ebner. Graz 1977, 299–324.
- Die Kuenringer* = *Die Kuenringer. Das Werden des Landes Niederösterreich.* Niederösterreichische Landesausstellung (Stift Zwettl). Zwettl – Wien 1981.
- KUMOROVITZ, *Erste Epoche* = Kumorovitz, B. L.: Die erste Epoche der ungarischen privatrechtlichen Schriftlichkeit im Mittelalter (XI–XII. Jahrhundert). (Studia Historica Academiae Scientiarum Hungaricae 21.) Budapest 1960.
- KUMOROVITZ, *Magánj. írásb.* = Kumorovitz L. Bernát: A középkori magyar „magánjogi” írásbeliség első korszaka. XI–XII. század. *Századok* 97 (1963) 1–31.
- LEDERER, *Szöveggy.* = *Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához.* I. rész 1000-tól 1526-ig. Szerkesztette Lederer Emma. A szemelvényeket összeállították, jegyzetekkel és apparátussal ellátták Bertényi Iván, Bolla Ilona, Gerics József, Molnár József, Rottler Ferenc. A szemelvényeket fordították a kötet munkatársain kívül Bartoniek Emma, Kenéz Győző, Kubinyi András, Kumorovitz L. Bernát, Lengyel Lajos, Mészöly Gedeon, Mollay Károly, Oszvald Ferenc, Szilágyi Loránd, Úrhegyi Emília. Budapest 1964.
- Levéltárak – kincstárak* = *Levéltárak – kincstárak.* Források Magyarország levéltáraiból (1000–1686). Közreadja Blazovich László, Érszegi Géza, Turuly Éva. Budapest – Szeged 1998.
- Levéltári Közlemények* = *Levéltári Közlemények.* A M. Kir. Országos Levéltár folyóirata 1 (1923) –
- Lexicon des Mittelalters* = *Lexikon des Mittelalters.* I–IX. Redaktion: Gloria Avella-Widhalm, Liselotte Lutz, Roswitha Mattejiet, Ulrich Mattejiet. Register erarbeitet von Charlotte Bretscher-Gisiger, Bettina Marquis und Thomas Meier. Stuttgart–Weimar 1999, ²München 2003.
- LJUBIĆ, *Libellus Policorion* = Ljubić, Šime: Libellus Policorion qui Tipicus vocatur. *Starine JAZU* 23 (1890) 154–243.
- Magyar Könyvszemle* = *Magyar Könyvszemle.* Könyv- és sajtótörténeti folyóirat 1 (1867) –
- Magyarország története* = *Magyarország története tíz kötetben.* Előzmények és magyar történet 1242-ig. Főszerkesztő: Székely György. I/1–2. Budapest 1984.
- MARGARINI, *Bullarium* = *Bullarium Casinense seu constitutiones summorum pontificum, imperatorum, regum, principum et decreta sacrarum congregationum pro congregatione Casinensi caeterisque regularibus cum eadem directe vel indirecte participantibus.* Tomus primus. Ex eiusdem congregationis archivis plerumque selecta per ... Cornelium Margarinum. Venetiis 1650.
- MARSINA, *A XIII. század* = Marsina, Richard: A XIII. század derekán kelt oklevelek diplomatikai és írástani vizsgálata. *Levéltári Közlemények* 61 (1990) 43–62.
- MARSINA, *Cod. dipl.* = *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae.* Tomus I. Inde ab a. DCCCCV usque ad a. MCCXXXV. Ad edendum praeparavit Richard Marsina. Bratislavae 1971. — *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae.* Slovenský diplomatár. Tomus II. Inde ab a. MCCXXXV usque ad a. MCCLX. Ad edendum praeparavit Richard Marsina. Bratislavae 1987.
- MEZEY, *Latin írás* = Mezey László: A latin írás magyarországi történetéből. I–III. *Magyar Könyvszemle* 82 (1966) 1–9, 205–216, 285–304.
- MIKÓ–TAKÁCS, *Pannonia regia* = *Pannonia Regia.* Művészet a Dunántúlon 1000–1541. Kiállítás 1994. október – 1995. február. Magyar Nemzeti Galéra, Budapest. Szerkesztette Mikó Árpád – Takács Imre. Budapest 1994.
- Mons Sacer* = *Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve.* I–III. Szerkesztette: Takács Imre. A történeti tanulmányok szerkesztésében társszerkesztőként közreműködött: Szovák Kornél, Monostori Martina. Pannonhalma 1996.
- Névtár 1802–1986* = *A pannonhalmi Szent Benedek-rend névtára 1802–1986.* Szerkesztette Berkó Pál, Legányi Norbert. Győr 1986.
- NOVÁK, *Vindiciae* = *Vindiciae diplomatis, quo Sanctus Stephanus primus Hungariae rex Monasterium S. Martini de Sacro Monte Pannoniae Ordinis S. Benedicti anno MI. fundaverat, a P. Chrysostomo Novák ... ad Amicum contra Anonymi Epistolam nuper sparsam conscriptae.* Budae 1780.
- NOVAK, *Zadarski Kartular Samostana Svete Marije* = *Zadarski Kartular Samostana Svete Marije.* Uredio i popratu uvodnim historijskim, paleografskim, diplomatičkim, kronološkim, topografskim i muzičkim napomenama Viktor Novak. *Chartulare Jadertinum Monasterii Sanctae Mariae.* Digessit atque interpretationibus historicis, paleographicis, diplomaticis, chronologicis, topographicis et musicis instruxit Viktor Novak. Zagreb 1959.
- Opuscula classica* = *Opuscula classica mediaevaliaque in honorem J. Horváth ab amicis collegis discipulis composita.* Szerkesztette: Bollók János. (Klasszika-Filológiai Tanulmányok III.) Budapest 1978.
- Pannonhalmi Szemle* = *Pannonhalmi Szemle.* A Pannonhalmi Főapátság évnegyedes folyóirata. 1 (1993) –
- PÉTERFY, *Sacra concilia Ecclesiae* = Péterfy, Carolus: *Sacra concilia Ecclesiae Romano-catholicae in Regno Hungariae celebrata ab anno Christi MXVI usque ad annum MDCCXXXIV.* Posonii 1742.
- PLÖCHL, *Das Kirchenrecht* = Plöchl, Willibald Maria: *Das Kirchenrecht der abendländischen Christenheit 1055 bis 1517.* (Geschichte des Kirchenrechts II.) Wien 1955.
- POTTHAST, *Reg. pont.* = *Regesta pontificum Romanorum inde ab a. post Christum natum MCXCVIII ad a. MCCCIV.* Edidit Augustus Potthast Voll. I–II. Berolini 1874–1875.
- PRESSUTI, *Regesta* = *Regesta Honorii papae III.* Iussu et munificentia Leonis XIII pontificis maximi ex Vaticanis Archetypis aliisque fontibus edidit / absolvit Petrus Pressuti I. V. D. I–II. Romae 1888–1895.

- PROU, *Manuel de paléographie* = Prou, Maurice: *Manuel de paléographie latine et française du IVe au XVIIe siècle*. Paris 1924.
- RAYNALDI, *Ann. eccl.* = *Caesaris S. R. E. card. Baronii, Od. Raynaldi et Jac. Laderchii Congregationis Oratorii presbyterorum Annales ecclesiastici denuo excusi et ad nostra usque tempora perducti ab; Augustino Theiner, ejusdem Congregationis presbytero, Sanctorum Tabulariorum Vaticani praefecto etc. etc.* Tomus vigesimus primus, 1229–1256. Paris 1870.
- RÖSSL–HAIDINGER, *Der Liber fundatorum* = Rössl, Joachim – Haidinger, Alois: *Der Liber fundatorum des Klosters Zwettl, sog. Bärenhaut*. In: *Die Kuenringer* 173–177.
- SARBAK, *Liber ruber* = Sarbak Gábor: *A pannonhalmi Liber ruber*. In: *Mons Sacer* I, 401–421.
- SARBAK, *A pálos Liber viridis* = Sarbak Gábor: *A pálos Liber viridis*. In: *SZELESTEI, Tanulmányok* 155–167.
- SOLYMOI, *Albeus mester* = Solymosi László: *Albeus mester összeírása és a pannonhalmi apátság tatárjárás előtti birtokállománya*. In: *Mons sacer* I, 515–526.
- SOLYMOI, *Az egri káptalan* = Solymosi László: *Az egri káptalan dékánválasztási statútumai a XV. századból*. *Levéltári Közlemények* 63 (1992) 137–156.
- SOLYMOI, *Bencés konventek* = Solymosi László: *A bencés konventek hiteleshelyi oklevéladásának kezdetei*. In: *Mons sacer* I, 481–498.
- SOLYMOI, *Írásbeliség* = Solymosi László: *Írásbeliség és társadalom az Árpád-korban*. *Diplomatikai és pecsétani tanulmányok*. Budapest 2006.
- SOLYMOI, *Szakraális* = Solymosi László: *Szakraális szolgálónépek az Árpád-kori Magyarországon*. Budapest 2022.
- SOLYMOI, *Uros* = Solymosi László: *Uros pannonhalmi apát és követtársai Itáliában 1225 tavaszán*. Két kiadatlan oklevél a Vatikáni Titkos Levéltárban. In: *Csóka úrtól Gáspár atyáig. Ünnepi kötet Csóka Gáspár OSB 75. születésnapjára*. Szerkesztették: Rendtársai. Sajtó alá rendezte: Somorjai Gabi. Győr 2013, 259–281.
- SOLYMOI, *Uros apát* = Solymosi László: *Uros apát külföldi útjai*. In: *SZOVÁK – TAKÁCS, Uros* 62–68.
- SÖRÖS, *Uriás pannonhalmi apát* = Sörös Pongrác: *Uriás pannonhalmi apát levelei a tatárjárás idejéből*. *A Pannonhalmi Főapátsági Főiskola Évkönyve az 1916–1917-diki tanévre*. Szerkesztette Zoltvány Irén. Pannonhalma 1917, 141–145.
- Starine JAZU* = *Starine*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 1 (1869) –
- Századok* = *Századok*. A Magyar Történelmi Társulat folyóirata 1 (1867) –.
- SZELESTEI, *Tanulmányok* = *Tanulmányok a középkori magyarországi könyvkultúráról*. Szerkesztette Szelestei N. László. Budapest 1989.
- SZENTPÉTERY, *II. Endre király* = Szentpétery Imre: *II. Endre király oklevelei a topuszkói apátság részére*. In: *Fejérvataky-Emlékkönyv* 326–354.
- SZENTPÉTERY, *Oklevélszöv.* = *Középkori oklevélszövegek*. Az oklevéltanba való bevezetés céljaira összeállította Szentpétery Imre. Budapest 1927.
- SZENTPÉTERY, *Oklevéltan* = Szentpétery Imre: *Magyar oklevéltan*. A magyarországi középkori okleveles gyakorlat ismertetése. (A magyar történettudomány kézikönyve II/3.) Budapest 1930.
- SZENTPÉTERY, *Reg. Arp.* = *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. I–II/[1] Szerkesztette / Critice digessit Szentpétery Imre / Emericus. II/2–4. Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerkesztette Borsa Iván / Manuscriptis Emerici Szentpétery adhibitis et completis critice digessit Iván Borsa. Budapest 1961–1987.
- SZOVÁK–TAKÁCS, *Uros* = *Uros apát és műve. Egy tevékeny élet Szent Márton szolgálatában*. Időszaki kiállítás Pannonhalma 2024. Szerkesztette: Szovák Kornél, Takács Imre. A szerkesztők munkatársa: Kernács Rebeka. Pannonhalma 2024.
- SZÖCS, „...amelyet az apát” = Szöcs Tibor: „...amelyet az apát férfiasan védett”. *Uros apát és a tatárjárás*. In: *SZOVÁK – TAKÁCS, Uros* 96–105.
- SZÖCS, *Reg. iudic.* = *Az Árpád-kori országbírók, udvarbírók és helyetteseik okleveleinek kritikai jegyzéke*. *Regesta iudicum curiae regiae, reginalis et ducalis et vices gerentium eorum tempore regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. Összeállította / Critice digessit Szöcs Tibor / Tiburtius. (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Kiadványai, II. Forráskiadványok 58.) Budapest 2020.
- SZÖCS, *Reg. palat.* = *Az Árpád-kori nádorok és helyetteseik okleveleinek kritikai jegyzéke*. *Regesta palatinorum et vices gerentium tempore regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. Szerkesztette / Critice digessit Szöcs Tibor / Tiburtius. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, II. Forráskiadványok 51.) Budapest 2012.
- TAKÁCS, *Mű és személyiség* = Takács Imre: *Mű és személyiség a XIII. században*. *Uros pannonhalmi apát művészetpártolásáról*. *Pannonhalmi Szemle* 1 (1993) 97–106.
- TAKÁCS, *Paradisum plantavit* = *Paradisum plantavit*. *Bencés monostorok a középkori Magyarországon*. *Benedictine Monasteries in Medieval Hungary*. Kiállítás a Pannonhalmi Bencés Főapátságban 2001. március 21-től november 11-ig. Exhibition at the Benedictine Archabbey of Pannonhalma 21 March – 11 November 2001. Szerkesztette / Edited by Takács Imre. A szerkesztő munkatársa / with the editorial assistance of Verő Mária, Strong, Lara (English text). Pannonhalma 2001.
- THEINER, *Vet. mon.* = *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia, maximam partem nondum edita ex Tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita ab Augustino Theiner*. I–II. Romae 1859–1860.
- THOROCZKAY, *Írott források* = *Írott források az 1116–1205 közötti magyar történelemről*. Az előszót írta, a szövegeket válogatta, a kötetet szerkesztette Thoroczokay

- Gábor. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 28.) Szeged 2018.
- THOROCZKAY, *Oklevelek* = Thoroczky Gábor: Oklevelek Szent István korában. *Collectanea Sancti Martini* 8 (2020) 11–23.
- THOROCZKAY, *Pannonh. okl.* = Thoroczky Gábor: Szent István pannonhalmi oklevelének historiográfiája. In: *Mons Sacer* I, 90–109.
- THOROCZKAY, *Szent István okl.* = Thoroczky Gábor: Szent István okleveleiről. *Századok* 143 (2009) 1385–1412.
- TKALČIĆ, *Mon. Episc. Zagr.* = *Monumenta historica Episcopatus Zagrabienensis. Saec. XII et XIII.* Editio Johannes Bapt. Tkalčić. *Povjestni spomenici Zagrebačke biskupije. XII. i XIII. stoljeća. Objelodanio ih Ivan Krst. Tkalčić. I–II. Zagrabiae 1873–1874.*
- TOSTI, *Stor. Montec.* = Tosti, D. Luigi: *Storia della badia di Montecassino. Volume I. (Opere complete di D. Luigi Tosti benedettino Cassinese corrette ed aumentate dall'autore. Edite da Pasqualucci, Loreto. XIV.) Roma 1888.*
- Történelmi Szemle = Történelmi Szemle. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének értesítője. 1 (1958) –
- Turul = Turul. A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye 1 (1883) –
- Vjesnik dalmatinskih arhiva = Vjesnik dalmatinskih arhiva. Izvori i prilozi za povijest Dalmacije. 1 (2020) –
- VESZPRÉMY, *Összeírás* = Veszprémy László: A pannonhalmi bencés apátság könyvei a 11. század végi összeírás alapján. In: *Mons Sacer* I, 327–332.
- WAGNER, *Urk.* = *Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg.* Unter Benutzung der Vorarbeiten von W. Goldinger, E. Zöllner und R. Neck bearbeitet von Hans Wagner. I. Band. Die Urkunden von 808 bis 1270. (Publicationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Siebente Reihe). Graz—Köln 1955.
- WEHLI–ROZSONDAI, *Liber Ruber* = Wehli Tünde – Rozsondai Marianne: *Liber Ruber (jogbiztosító oklevelek másolati könyve).* In: MIKÓ – TAKÁCS, *Pannonia Regia* 230–231.
- WENZEL, *Cod. dipl.* = Árpádkori Új Okmánytár. *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus.* Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I–XII. (Magyar Történelmi Emlékek / Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria 6–13., 17–18., 20., 22.) Pest – Budapest 1860–1874.
- ZÁVODSZKY, *Héder nemz.* = Závodszky Levente: A Héder nemzetség és a küszéni monostor. *Turul* 31 (1913) 97–106.
- ZSOLDOS, *Az Aranybulla királya* = Zsoldos Attila: *Az Aranybulla királya.* Székesfehérvár 2022.
- ZSOLDOS, *Reg. duc.* = *Az Árpád-házi hercegek, hercegnők és királynék okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta ducum, ducissarum stirpis Arpadianae necnon reginarum Hungariae critico-diplomatica.* Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerkesztette / manuscriptis Emerici Szentpétery adhibitibus et completis critice digessit Zsoldos Attila. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, II. Forráskiadványok 45). Budapest 2008.
- ZSOLDOS–THOROCZKAY–KISS, *Székesfeh.* = Zsoldos Attila – Thoroczky Gábor – Kiss Gergely: *Székesfehérvár az Árpád-korban. (Székesfehérvár története I.)* Székesfehérvár 2016.

